

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετὰ προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΘΗΛΕΩΝ

Δημήτρης Σιδέρης

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1919

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

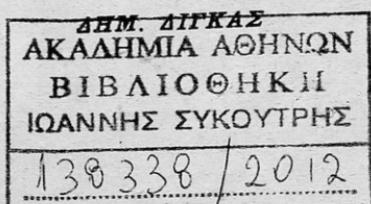
ΤΟ ΓΥΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

τὸν κ. Τιθύνην Πολέμην, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

‘Ανακοινοῦμεν ὅμιν ὅτι δι’ ἡμετέρας πρᾶξεως τῇ 18 τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 25ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ’ ἀριθ. 39 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκριθῆ τὸ ἐν χειρογράφῳ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ὅμετερον βιβλίον «Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα» πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β’ τάξεως τῶν τετρατεξίων γυμνασίων, τῆς ἀντιστοίχου τάξεως τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς Γ’ τάξεως τῶν ἀστικῶν σχολείων τῶν θηλέων, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως δύπλως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου ὅμῶν τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκθέσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

·Ο ·Υπουργός

Π. Ζαγανιάρης

Η Ἐλευθερία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Ἐπικολυρικὸν πείμα)

(Στροφαὶ 88—137)

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
μέρα π' ἄνθισαν οἱ λόγγοι
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

Σοῦ ἦλθ' ἐμπόδιος λαμποκοπώντας
ἡ Θρησκεία μὲν ἔνα σταυρὸ
καὶ τὸ δάκτυλο κινώντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

Σ' αὐτό, ἐφώναξε, τὸ χῶμα
στάσου ὀδόρθη, Ἐλευθεριά·
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μὲς στὴν ἐκκλησιά.

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει
καὶ στὸ σύγνεφο τ' ἀχνὸ^ν
γύρω γύρω της πυκνώνει
ποὺ σκορπάει τὸ θυμιατό.

Ἄγριακαί τὴν ψαλμωδία,
ποὺ ἐδίδαξεν αὐτή·
βλέπει τὴ φωταγωγία
στοὺς Ἅγίους ἐμπρὸς χυτή.

Ποιοὶ εἶν’ αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν·
μὲ πολλὴ ποδοβολὴ
κι ἄρματ’ ἄρματα ταράζουν;
Ἐπετάχτηκες ἐσύ.

Α ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει,
σὰν ἥλιου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τὴ γῆ;

Λάμψη ἔχει ὅλη φλογώδη·
χεῖλος, μέτωπο, δοφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατᾶ
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις.
κι εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς·

Μὲ φωνὴ ποὺ καταπείθει
προχωρῶντας ὁμιλεῖς·
«Σήμερ’, ἀπιστοι, ἐγεννήθη,
»ναί, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής.

»Αύτὸς λέγει... Ἐφογκρασθῆτε·
 »ἔγὼ εἰμί· "Α λ φα, Ὡ μέ γ α ἔγω.
 »Πέστε, ποῦ θ' ἀποκρυφθῆτε
 »ἔσεταις ὅλοι, ἀν δργισθῶ

 »Φλόγα ἀκοίμητη σᾶς βρέχω,
 »ποὺ μ' αὐτὴν ἀν συγκριθῆ
 »κείνη ἡ κάτω ποὺ σᾶς ἔχω
 »σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ·

 »Κατατρώγει, ώσὰν τὴ σχίζα,
 »τόπους ἄμετρα ὑψηλούς,
 »χῶρες, ὅρη, ἀπὸ τὴ ρίζα,
 »ζῶα καὶ δένδρα καὶ θνητούς,

 »Καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει,
 »καὶ δὲ σώζεται πνοή
 »πάρεξ τοῦ ἀνεμού ποὺ πνέει
 »μὲς στὴ στάχτη τὴ λεπτή».

Κάποιος ἥμελ' ἐρωτήσει·
 τοῦ θυμοῦ του εἶσαι ἀδελφή;
 ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ νικήσῃ
 ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῇ

Ἡ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
 τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαμιά,
 ποὺ ὅλη θέλει θανατώσει
 τὴ μισόχριστη σπορά.

Τὴν αἰσθάνονται, κι ἀφρίζουν
 τὰ νερά, καὶ τ' ἀγρικῶ
 δυνατὰ νὰ μουρμουρίζουν,
 σὰν νὰ ρυάζετο θηριό.

Κακορίζικοι ποὺ πᾶτε
τοῦ Ἀχελώου μὲς στὴ ροή,
καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
ἀπὸ τὴν καταδρομὴν

Ν' ἀποφεύγετε ! τὸ κῦμα
ἔγιν' ὅλο φουσκωτό·
ἔκει εύρηκατε τὸ μνῆμα,
πρὸν εὔρητ' ἀφανισμό.

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
κάθε λάρυγγας ἔχθροῦ
καὶ τὸ φεῦμα γαργαρίζει
τές βλαστήμιες τοῦ θυμοῦ.

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
πλῆθος ἄλογα, κι ὁρθὰ
τρομασμένα χλιμιτρίζουν
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά,

Ποιὸς στὸν σύντροφον ἀπλώνει
χέρι, ὥσταν νὰ βοηθῇ·
ποιὸς τὴ σάρκα του δαγκώνει.
ὅσο ποὺ νὰ νεκρωθῇ·

Κεφαλὲς ἀπελπισμένες,
μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
κατὰ τ' ἄστρα σηκωμένες
γιὰ τὴν ὕστερη φορά.

Σβηταὶ—αὐξαίνοντας ἡ πρώτη
τοῦ Ἀχελώου νεροσυρμή—
τὸ χλιμιτρισμα κι οἱ κρότοι
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

”Ετσι ν' ἀκονα νὰ βουτίξῃ
τὸν βαθὺν Ὁκεανό,
καὶ στὸ κῦμά του νὰ πνίξῃ
κάθε σπέρμα τὸν Ἀγαρινό.

Κι ἐκεῖ ποῦναι ἡ Ἄγια Σοφία,
μὲς στοὺς λόφους τοὺς ἔπτά,
ὅλα τ' ἄψυχα κορμία,
βραχιούντριφτα, γυμνά,

Σωριασμένα νὰ τὰ σπρώξῃ
ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
κι ἀπ' ἐκεῖ νὰ τὰ μαζώξῃ
ὅ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ.

Κάθε πέτρα μνῆμ' ἀς γένη·
κι ἡ Θρησκεία κι ἡ Ἐλευθεριὰ
μ' ἀργοπάτημ' ἀς πηγαίνῃ
μεταξύ τους καὶ ἀς μετρᾶ.

”Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει
τεντωτό, πιστομητό,
κι ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει
καὶ δὲ φαίνεται καὶ πλιό.

Καὶ χειρότερ' ἀγριεύει
καὶ φουσκώνει δι ποταμός·
πάντα, πάντα περισσεύει
πολυφλοίσβισμα κι ἀφρός.

”Α ! γιατί δὲν ἔχω τώρα
τὴ φωνὴ τοῦ Μωυσῆ;
μεγαλόφωνα, τὴν ὕρα
ποὺ ἔσβηοῦντο οἱ μισητοί,

Τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε
στοῦ πελάου τὴ λύσσα ἐμπρὸς
καὶ τὰ λόγια ἡχολογοῦσε
ἀναρίθμητος λαός.

Ἄκλουθάει τὴν ἀρμονία
ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
ἡ προφήτισσα Μαρία,
μὲν ἔνα τύμπανο τερπνόν,

Καὶ πηδοῦν δλες οἱ κόρες
μὲ τς ἀγκάλες ἀνοικτές,
τραγουδώντας, ἀνθοφόρες,
μὲ τὰ τύμπανα κι ἐκειές.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

Εἰς αὐτήν, εἶν ξακουσμένο,
δὲ νικιέσαι σὺ ποτέ·
ὅμως, ὅχι, δὲν εἶν ξένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ξαπλώνει
κύματ' ἄπειρα στὴ γῆ,
μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
κι εἶν εἰκόνα σου λαμπρή.

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
ποὺ τρομάζεις ἡ ἀκοή·
κάθε ξύλο κινδυνεύει
καὶ λιμέν' ἀναζητεῖ.

Φαίνετ' ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἥλιοῦ
καὶ τὰ χρώματ' ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότατου οὐρανοῦ.

Δὲ νικιέσαι, εἰν ἔακουσμένο,
στὴν ἔηρα ἐσὺ ποτέ·
ὅμως, ὅχι, δὲν εἰν ἔενο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ἔάρτια
καὶ σὰν λόγγος στριμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ δλοφούσκωτα πανιά.

Σὺ τὲς δύναμές σου σπρώχνεις,
κι ἀγκαλὰ δὲν εἰν πολλές,
πολεμώντας ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

Μ' ἔπιθυμια νὰ τηράζῃς
δυὸ μεγάλα σὲ θωρῶ,
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνό.

Πιάνει, αὐξαίνει, κοκκινίζει
καὶ σηκώνει μιὰ βροντὴ
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μ' αίματόχροη βαφή.

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι
καὶ δὲ μνέσκει ἔνα κορμί·
χαίρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχη,
ποὺ σὲ πέταξαν ἐκεῖ.

Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φίλοι
μὲ τς ἔχθρούς τους τὴ Λαμπρὸν
καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χείλη
δίνοντάς τα στὸ φιλί.

Κεὶς τὲς δάφνες, ποὺ ἐσκορπῆστε,
τώρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ,
καὶ τὸ χέρι, δποὺ ἐφιλῆστε,
πλέον, ἄ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

Ολοι κλάψτε ἀποθαμένος
δ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
κλάψτε, κλάψτε· κρεμασμένος
ώσαν νάτανε φονιάς.

Ἐχει δλάνοικτο τὸ στόμα
π' ὥρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ' Ἀγιον Αἴμα, τ' Ἀγιο Σῶμα·
λὲς πώς θὲ νὰ ξαναβγῆ

Ἡ κατάρα ποὺ εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὸν ν' ἀδικηθῆ
εἰς δποῖον δὲν πολεμήσῃ
καὶ ημπορεῖ νὰ πολεμῇ.

Διονύσιος Σολωμός.

ΕΙΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΜΠΑΪΡΟΝ

(Ἐπικολυρικὸν ποίημα).

Λευθεριά, γιὰ λίγο πάψε
νὰ χτυπᾶς μὲ τὸ σπαθί·
τώρα σίμωσε καὶ κλάψε
εἰς τοῦ₄ Μπάϊρον τὸ κοφμί.

Καὶ κατόπι ἃς ἀκλουσθοῦνε
ὅσοι ἐπράξανε λαμπρά
ἀποπάνου του ἃς χτυποῦνε
μόνο, στήθια ἡρωικά.

'Ο Λόρδος Μπάϊρον.

Πρῶτοι ἃς ἔλθουν οἱ Σουλιῶτες
καὶ ἀπ' τὸ Λείφανο αὐτὸ
ἄς μακραίνουν οἱ προδότες,
κι ἀπ' τὰ λόγια ποὺ θὰ πῶ.

Φλάμπουρα, ὅπλα τιμημένα,
ὅς γυρθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
καθὼς ἥτανε γυρμένα
εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανή,

Ποὺ βαστοῦσε τὸ μαχαίρι,
ὅταν τοῦλειψε ἡ ζώή,
μὲς στ' ἀνδρόφονό του χέρι,
καὶ δὲν τ' ἄφηνε νὰ βγῆ.

“Οταν στῆς νυχτὸς τὰ βάθη
τὰ πάντα ὅλα σιωποῦν,
κι εἰς τὸν ἄνθρωπο τὰ πάθη,
ποῦναι ἀνίκητα, ἀγρυπνοῦν,

Καὶ γυρμένοι στὸ πλευρό τους
οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ
μύρια βλέπουν στ' ὄνειρό τους
ἔεψυχίσματα τοῦ ἐχθροῦ.

Αὐτὸς ἀγρυπνος στενάζει
κι εἰς τὴν πλάκα τὴν πικρή,
ποὺ τὸ Μπότσαρη σκεπάζει,
γιὰ πολλὴ ὥρα ἀργοπορεῖ.

“Ἐχει πλάγιασμα θανάτου
κι ἄλλος ἄντρας φοβερὸς
εἰς τὰ πόδια του ἀποκάτου,
κι εἶναι ἀντίκρι του ὁ ναός.

’Ακριβὸ σὰν τὴν ἐλπίδα
π' ἔχει πάντοτε ὁ θνητός,
γλυκοφέγγει ἀπ' τὴ θυρίδα
τις Ἀγιας Τράπεζας τὸ φῶς.

Μέσαθε ἔπαιρνε ὁ ἀέρας
μὲ δροσόβιολη πνοὴ
τὸ λιβάνι τῆς ἡμέρας
καὶ τοῦ τόφερν' ώς ἐκεῖ.

Δὲν ἀκοῦς γύρου πατήματα·
μὸν τὸν ἵσκιο του θωρεῖς,
ὅποὺ ἀπλώνεται στὰ μνήματα,
ἔρμος, ἄσειστος, μακρύς,

Καθὼς βλέπεις καὶ μαυρίζει
ἵσκιος νέου χυπαρισσιοῦ,
ἄν τὴν ἄκρη του δὲ γγίζῃ
αὔρα ζέφυρου λεπτοῦ.

Πές μου, ἀνδρεῖ, τί μελετοῦνε
οἱ γενναῖοι σου στοχασμοί,
ποὺ πολλὴ ὥρα ἀργοποροῦνε
εἰς τοῦ Μάρκου τὴν ταφή;

Σκιάζεσαι ἵσως μὴ χουμήσουν
ξάφνου οἱ Τοῦρκοι τὸ πρῶι
καὶ τὸ στράτευμα νικήσουν
π' ἔχει ἀνίκητην δρμή;

"Η σοῦ λέει στὰ σπλάχνα ἡ φύσις
μ' ἔνα κίνημα κρυφό:
— «Τὴν Ἑλλάδα θὲ ν' ἀφήσῃς,
» γιὰ νὰ πᾶς στὸν οὐρανό»;

Βγαίνει μάγεμα ἀπ' τὴ στάχτη
τῶν ἥρωων καὶ τὸν βαστᾶ,
καὶ τὴ θέληση τοῦ ἀδράχτει·
τότε αἰσθάνεται μὲ μιὰ

Τὴν ἀράθυμη ψυχή του,
ποὺ μὲ φλόγα ἀναζητεῖ
νὰ τοῦ σύρῃ τὸ κορμί του
σὲ φωτιὰ πολεμική.

Διονύσιος Σολωμός.

H ΦΥΓΗ

(**Επικολυρικὸν ποίημα).*

Τὸ ἐπόμενον γεγονὸς ἀνάγεται εἰς τὴν καταστρεπτικὴν μάχην
τῆς 20 Ἰουλίου τοῦ 1792 καὶ εἰς
τὴν φθοράν, ἣν ὑπέστησαν τὰ στρα-
τεύματα τοῦ Ἀλη-πασᾶ ὑπὸ τῶν
Σουλιωτῶν, στρατηγοῦντος τότε τοῦ
ἀειμνῆστου Λάμπρου Τζαβέλλα.

Περιττὸν νῦν ἀναφέρη τις ἐνταῦθα
τὰ καθέκαστα τῆς ἀθανάτου νί-
κης. Μόνον ἐνθυμίζομεν διτὶ τοιοῦ-
τος ὑπῆρξε τὴν ἡμέραν ἐκείνην δ
τρόμος τοῦ Ἀλῆ, ὥστε παρατήσας
τὸ πεδίον τῆς μάχης διέρρηξε δύο
ἴππους, φεύγων ἀνάδρως εἰς Ἰωάν-
νινα, ἔνθα καὶ, θάνατον ἀπειλῶν,

ἀπηγόρευσεν εἰς πάντας νὰ μὴ ἔξελθωσι τῶν αἰκιῶν ἐπὶ δεκαπέντε
δλας ἡμέρας, ἵνα μὴ ἴδωσι καὶ μαρτυρήσωσι τὴν ἀθλίαν καὶ ὁδο-
νηρὰν κατάστασιν τῆς τόσον καιρίων τραυματισθείσης στρατιᾶς του.

Ἄλλος δὲ διαμνήση τὴν ἀκαταμάχητον ἀνδρείαν τῶν Σουλιωτισ-
σῶν ἀμαζόνων καὶ τὴν πολεμικὴν μέθην τοῦ Λάμπρου. Ἐγὼ εὐαρε-
στοῦμαι μᾶλλον εἰς τὴν καταισχύνην τοῦ τυράννου, ὃν παραχώρη-
σις θεία εἰχε πέμψει τελευταῖαν βάσανον εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος,
ὅπως ὑπὸ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ πληρώσωμεν τέλος ἀπαντα τὰ προ-
πατορικὰ πλημμελήματα καὶ εὕτως ἀμώμους καὶ παντὸς ρύπου
κεκαθαριμένους παραλάβῃ ἡμᾶς κοινωνοὺς τοῦ θείου καὶ μυστικοῦ
αὐτῆς δείπνου η ἀληθῆς θεότης τοῦ κόσμου τούτου, η Ἐλευθερία.

«Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο, Ὁμηρ Βριόνη.
Τὸ Σοῦλι ἔχούμησε καὶ μᾶς πλακώνει..
Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο ! ἀκοῦς, σουρίζουν
ζεστὰ τὰ βόλια τους, μᾶς φοβερίζουν.

»Γιὰ ἵδες σὰ δαίμονες μᾶς πελεκᾶνε !!
Κάτου ἀπ' τὸ βράχο τους πῶς οιβολᾶνε !!
Δὲς τὰ κεφάλια μας, δὲς τὰ κουφάρια,
κυλᾶνε ἀνάκατα σὰν νᾶν λιθάρια.

»Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο ! Ἀκοῦς πῶς σκούζουν !
Οἱ λύκοι φθάσανε, ρυάζονται, γρούζουν.
·"Ανοιξ" ἡ κόλαση καὶ μοῦ ξερνάει
τὸ μαῦρο κόσμο της γιὰ νὰ μὲ φάῃ.

»Βριόνη, πρόφθασε ἀκόμα ὀλίγο,
κι ἀπὸ τὰ νύχια τους δὲ θὰ ξεφύγω.
Τ' ἄλογο ! . . . Γνώρισα τὴν φουστανέλα
τοῦ ἔχθροῦ μου τ' ἄσπονδου Λάμπρου Τζαβέλλα.

»Δὲν τόνε βλέπετε ; σὰ Χάρος φθάνει
ψηλὸν ἀνεμίζοντας τὸ γιαταγάνι.
Νοιώθω τὸ χέρι του μὲς στὴν καρδιά,
ποὺ πάει σπαράζοντας τὰ σωμικά.

»Ἀνεμοστρόβιλος, θεοποντή,
ὅλα σὰ σίφουνας θὰ καταπιῇ.
Τὸ μάτι ἐπάνω μου ἄγρια στηλώνει,
μαχαῖρι δίκοπο μέσα μου χώνει.

»Κρύο τὸ σίδερο χωνεύει, σφάζει.
·'Ακοῦτε, ἀκοῦτε τὸν πῶς μοῦ φωνάζει.
νοιώθω τὸ χνότο του φωτιὰ ζεστό,
πόρχετ' ἐπάνω μου σὰ νᾶγαι φιό.

Nεεζληνι: Ἀναγνώσματα Β' τάξ. τῶν Γυνασίων

»Τ' ἄλογο ! τ' ἄλογο ! Ὁμέδ Βριόνη.
 Ο ἥλιος ἔπεσε, νύχτα σιμώνει . . .
 "Αστρα λυτρώστε με· αὐτὴ τῇ χάρη.
 ξητάει δὲ Ἀλήπασας, πιστὸ φεγγάρι».

Ἐμπρός του στέκεται καμαρωμένο,
 μαῦρο σὰν κόρακας, χρυσὰ ντυμένο,
 ἃτι ἀξετίμητο, φλόγα, φωτιά,
 καθάριο ἀράπικο, τὸ λὲν Βοριά.

Χτυπάει τὸ πόδι του, σκάφτει τὸ χῶμα,
 δαγκάει τὸ σίδερο, πόλχει στὸ στόμα·
 Ρουθούνια διάπλατα καὶ τεντωμένα
 ἀγνίζουν κόκκινα σὰν ματωμένα.

Άκονέι τὸν πόλεμο καὶ γλυκιτάει·
 τ' αὐτιά του τέντωσε, ἄγρια τηράει.
 "Ολόρθη" ἡ χήτη του, δλόρθη" ἡ δρά,
 λιγάει τὸ σῶμά του σὰν τὴν ὁχιά.

Σκώνεται λαίμαργο στὰ πισινά του·
 λάμπουν τὰ νύχια του, τὰ πέταλά του.
 Λέει καὶ δὲν ἔγγιζε κάτου στὴ γῆ . . .
 Κρῆμα ποὺ τῷθελαν γιὰ τὴ φυγή ! . . .

Ο Λάμπρος τῷθλεπε κι ἀπὸ τὴ ζήλεια,
 χρυφὸν ἀναστέναξε, δαγκάει τὰ χείλια.
 "Ἄτι περήφανο, νὰ σ' εἶχα γώ,
 μέσα στὰ Γιάννινα ἥθελα μπῶ».

Ωστόσο δὲ Ἀλήπασας ἀπὸ τὸν τρόμο
 τὴ χήτη του ἄρπαξε, πετάει στὸν ὕμο . . .
 Σὰ βόλι γλίγορο, σὰν ἀστραπὴ
 τὸ ἃτι χάμηκε μὲ τὸν Ἀλή.

Φεύγουνε, φεύγουνε ! Δίκαια κατάρα !
 Τοὺς ἔκυνήγαε ἀχνὴ τρομάρα.
 νύχτα κατάμαυρη καὶ συγνεφιὰ
 γύρω τους στέκονται γιὰ συντροφιά.

Λόγγους περάσανε, χαντάκια μύρια,
 αἴματα στάζουνε τὰ φτερνιστήρια.
 ἀφροὺς σὰ θάλασσα τ' ἄλογο χύνει,
 σκιάζεται δὲ Ἀλήπασας, καιρὸς δὲ δίνει.

Καθὼς διαβαίνουνε, τρίζει ἔνα ξύλο,
 φυσάει δὲ ἀνεμος, πέφτει ἔνα φύλλο,
 πουλάκι ἐπέταξε, φεύγει ζαρκάδι,
 νεράκι ποτρεχε μὲς στὸ λαγκάδι.

“Ολα δὲ Ἀλήπασας, δῆλα τρομάζει,
 κρύος δὲ ἴδρωτας βρύση τοῦ στάζει.
 τ' ἄλογο αὐτιάζεται, δὲν ἀνασαίνει,
 τὰ πόδια ἐστήλωσε, λύκος διαβαίνει.

Καὶ κειδεῖ τὰ δάχτυλα σφίγγει στὴ σέλλα·
 τὰ μάτια του ἔβλεπαν παντοῦ Τζαβέλλα.
 Παντοῦ τοῦ φαίνονται πῶς εἶν αρυμμένα
 σπαθιὰ ποὺ λάμπανε ξεγυμνωμένα.

Μακριὰ τὰ γένια του, ἀσπρα σὰ χιόνι,
 τὰ παίρνει δὲ ἀνεμος, σκόρπια τ' ἀπλώνει,
 ἐμπρὸς στὸ στόμα του καὶ στὸ λαιμό,
 λὲς καὶ τὸν ἔχουνε γιὰ πινιμό.

Καθὼς τὰ κύματα μὲ τὴ νότια
 τὴ νύχτα χάνονται στὴ σκοτεινιὰ
 καὶ δὲ χωρίζουνε παρὰ οἱ ἀφροί των
 ψηλὰ ποὺ ἀσπρίζουνε στὴν κορυφή των,

"Ετσι καὶ τ' ἄλογο κεῖνο τὸ βράδυ
σὰν κῦμα διάβαινε μὲς στὸ σκοτάδι,
κῦμα ὀλοφούσκωτο καὶ σκοτεινό,
πόχει τ' Ἀλήπασα τὰ γένια ἀφρό.

Φεύγουνε, φεύγουνε ! Πάντα τρεχάτοι.
Φθάνει, κι ἐδείλιασε τὸ μαῦρο τ' ἄτι·
φθάνει, καὶ τρέμουνε τὰ γόνατά του·
ἀκοῦς πῶς βράζουνε τὰ σωθικά του !

Λυσσάει ὁ Ἀλήπασας καὶ βλαστημᾶ.
Τὸ φτερνιστήρι του χώνει βαθιά.
Τὸ ἄτι φούσκωσε, βαριὰ μουγκρίζει,
δίνει ἔνα πήδημα καὶ γονατίζει.

"Η καρδιὰ μέσα του χτυπάει σφυρί,
τ' αὐτιά του γέρνουνε, πέφτει στὴ γῆ.
Σπαράζει, ἀνδρειεύεται καὶ ροχαλιάζει,
ἀπ' τὰ ουσθούνια του τὸ αἷμα στάζει.

Κι ἔκει ποὺ τ' ἄλογο ψυχομαχάει,
βουβός στὴ λύσσα του ὁ Ἀλής τηράει,
τηράει ἀνήσυχος, ἀχνός, νὰ ἰδῃ·
τ' αὐτιά του ἐτέντωσε ν' ἀκουρδαστῇ.

"Ακόμα σκιάζεται τοῦ ἐχθροῦ τὰ βόλια
καὶ ἀρπάζει τρέμοντας τὰ δυὸ πιστόλια.
τ' ἄτι τὸ δύστυχο δίπλα στὸ χῶμα
χτυπιέται, δέρνεται, βογγάει ἀκόμα.

Καὶ δὲν τὸν ἄφηνε καλὰ ν' ἀκούσῃ
ἄν κεῖνοι οἱ δαίμονες τὸν κυνηγοῦσι.
"Αφριασ' ὁ Ἀλήπασας, καίετ' ἀνάφτει,
τὰ βόλια τρέφτεψε μὲς στὸ φιζαύτι.

Τ' ἄτι ἐταράχθηκε σὰν τὸ στοιχιὸν
καὶ μὲν ἔνα μούγκωσμα μένει νεκρό.
Τὸ μάτι ἀκίνητο καὶ καρφωμένο
ἔμειν’ ἐπάνω του θολό, σβησμένο.

‘Ακούει πατήματα, φωνὴς πολλές . . .
‘Αχ ! τὸν ἐπρόδωκαν οἱ πιστολιές !
Σιμώνει δὲ θόρυβος, τὸ αἷμά του πήζει,
ἔπιασε τ’ ἄλογο γιὰ μετεργίζει.

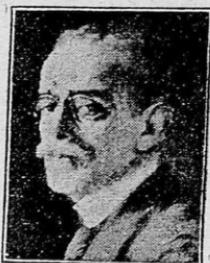
Γιομίζει τ’ ἄρματα, καὶ στὸ μαχαῖρι
σιγὰ καὶ τρέμοντας φίγει τὸ χέρι.
‘Ακούει ποὺ φώναξαν : «Βεζίρη Ἀλή !»
κι ἔκεινος ἔλιωνε σὰν τὸ κερί.

Πάλε φωνάζουνε ! Κάθε φορὰ
ἀκούεται δὲ θόρυβος πλέον σιμά.
Τὸ μάτι ὀλάνοιχτο δὲ Ἀλής καρφώνει.
«Βοήθα με, φώναξε, Ὁμέδ Βριόνη !»

“Ετσι δέ Ἀλήπασας κυνηγημένος
μπαίνει στὰ Γιάννινα σὰν πεθαμένος.
“Οσο κι ἀν ἔξησε, ἡ φουστανέλα
τοῦ Λάμπρου τῷστεκε στὰ μάτια φέλα.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΑΣ (1453)
 (Ἐπικολυνθικὸν ποίημα)

Καὶ μὲς στὰ σπίτια ἀπόμειναν
 ξάγρυπνοι, λαφιασμένοι,
 γέροι κι ἀρρωστημένοι,
 γυναῖκες καὶ παιδιά.

Στὴν ἐκκλησία δλόνυχτα
 τῆς Ἀγιας, ποὺ γιορτάζει,
 κλαίοντας καθένας τάζει,
 μὲ πίστη προσκυνῶ.

Κι ὅλα ἀπ' τοὺς κάμπους ἔκοψαν
 τὰ ρόδα, ποὺ εἶχαν μείνει,
 καὶ τᾶφρεραν σ' ἔκείνη
 στολίδια της στερνά . . .

Ἡ λιτανεία ξεκίνησε
 μὲ τῆς αὐγῆς τὴν ὥρα . . .
 Κανεὶς δὲν ξέρει ως τώρα
 ποὺ ἡ Πόλη ἔχει χαθῆ.

Ἡ λιτανεία ξεκίνησε
 καὶ στάθηκε στὴ θύρα...
 Γραμμένο τόχε ἡ μοῖρα
 γιὰ πάντα νὰ σταθῆ.

Σπαθιὰ φονιάδων ἀστραφαν
κι ἔπεσαν ἀπ' τὰ χέρια
σβησμένα τ' ἀγιοκέρια
στὴ ματωμένη γῆ.

Τὰ ρόδα ροδοσύνεφα
κρεμάστηκαν στὰ ουράνια :
μαρτυρικὰ στεφάνια
στὴ φοιβερὴ σφαγή.

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ

(Ιστορικὴ διατριβὴ)

“Οτε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἀπόσεισιν τῶν δεσμῶν τῆς μακραιώνος δουλείας συνῆλθον οἱ πληρεξούσιοι πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὴν 1 Ἱανουαρίου 1822 διὰ νὰ κηρύξωσι τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ ἔθνους καὶ συντάξωσι τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, ‘Ἐλληνικὸν τὸ ὄνόμασαν : «Τὸ ‘Ἐλληνικὸν ἔθνος—κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του, εἰς ἔθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ὑπαρξεῖν καὶ ἀνεξαρτησίαν». Καὶ ἐν τῷ προσωρινῷ πολιτεύματι τῆς Ἐλλάδος, ἡ συνέλευσις ἔκεινη ‘Ἐλληνικὴν ὄνόμασε τὴν ἐπικράτειαν, ‘Ἐλληνικὴν τὴν διοίκησιν καὶ ἀνεγνώρισεν ώς ‘Ἐλληνας πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας αὐτόχθοντας κατοίκους τῆς ἐπικρατείας. Καὶ δὲν ἦτο αὕτη ἡ πρώτη πρᾶξις τῶν ἀγωνιζομένων ‘Ἐλλήνων, δι᾽ ἣς ἀνεγνωρίζετο τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ ἔθνους. “Ηδη ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Καλαμάτας τὴν 28 Μαρτίου 1821 ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ἐν τῇ προκηρύξει του πρὸς τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ‘Ἐλλήνων. Καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐξ

Ίασίου δ' Ἀλέξανδρος ὁ Ψηλάντης προσεκάλει διὰ τῶν προκηρύξεών του τοὺς μεγαλοψύχους Ἐλληνας νὰ σπεύσωσι πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος των, ἔξέφραζε δὲ τὴν πεποίθησιν δτὶς οὐδεμίᾳ Ἑλληνικὴ καρδίᾳ θὰ μείνῃ ἀδιάφορος καὶ ἀδρανῆς εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Καὶ καθ' ὅλον ἐν γένει τὸν ἀγῶνα, δσάκις ἐπισήμως ὥμιλουν ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους ὡνόμαζον Ἐλλάδα τὴν πατρίδα των καὶ Ἐλληνας τοὺς δμοεθνεῖς. «Ἡ παντελῆς ἀπελπισία, ἀποτέλεσμα τοῦ σκληροτάτου ζυγοῦ τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας, ἔθαλεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἐλλήνων τὰ δπλα», ἐκήρυξσεν ἐκ Μεσολογγίου κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821 ἡ γερουσία τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος. Καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἔξι Ἀμφίσσης ἡ γερουσία τῆς ἀνατολικῆς Ἐλλάδος ἔθεσαν, δτὶς «ἡ Ἐλλὰς ἔλαθε τὰ δπλα, διὸ ν ἀγοράσῃ μὲ τὴν τιμὴν τοῦ αἵματός της τὴν πολύτιμον ἀνεξαρτησίαν τῆς». ἐν τῷ πρώτῳ δὲ ἀρθρῷ τῆς Νομικῆς διατάξεως ὡρίζεν, δτὶς «ὅσοι κάτοικοι τῆς Ἐλλάδος πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν εἰναι Ἐλληνες».

Δὲν εἰναι ταῦτα τυχαῖα συμπτώματα, οὐδὲ δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἐπήρειαν φιλαρχαίων λογίων, εἰς μόνον τὸ παρελθὸν ἀποθετόντων, τυφλωτεόντων δὲ εἰς τὸ παρόν· ἀλλ' εἰναι ἡ δμόφωνος φωνὴ τῆς ἔθνους συνειδήσεως, ἥτις ἐλευθέρα παντὸς δεσμοῦ ἀνακηρύσσει διαπρυσίως δτὶς ἡλθεν εἰς ἐπίγνωσιν ἔαυτῆς καὶ συναίσθάνεται δποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἔθνος ἡ μαχρὰ καὶ ἔνδοξος ἴστορία του· καὶ φαίνεται μᾶλλον ὡς τις ἀπήγχησις τῶν λόγων οὓς δ ἡρωικὸς πρόμαχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δ τελευταῖος βασιλεὺς αὐτῆς εἶπε τὴν παραμονὴν ἔλωσεως πρὸς τοὺς προκρίτους τοῦ ἔθνους, ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἀπογόνους Ἐλλήνων καὶ Ρωμαίων, τὴν δὲ πόλιν, διπέρ ἡς δ ἀγών, «καταφύγιον τῶν χριστιανῶν, ἐλπίδα καὶ χαρὰν πάντων Ἐλλήνων».

Διότι τὸ Ἐλληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἐλγήσιμόνησε τὴν καταγωγὴν του, οὐδ' ἔξέλιπέ ποτε κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας, τοὺς διαφρεύσαντας ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἀργαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὄνομα Ἐλλην. Ἐπεκράτησαν μὲν ὡς ὄντοις τοῦ ἔθνους ἀλλα ἐπείσακτα καὶ μάλιστα τὸ τῶν Ρωμαίων ἀλλ' δσάκις ἡ ἀνάγκη ἡ τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐπιβαλλούσα παρήρχετο ἐπανήρχετο καὶ τὸ παλαιὸν ἔθνικὸν ὄνομα. Τρία

δ' ήσαν κυρίως τὰ αἰτια, ὃν ἐνεκά ἐπὶ μακρὸν προεκρίνετο τούτου τὸ τῶν Ρωμαίων ὄνομα. Ἡ ἀποδοχιμασία καὶ προπηλάκισις τοῦ δινόματος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἡ ἔγκαταστασίς τῆς ἔδρας τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ τρίτον ἡ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἔθνους ἐπιβεβλημένη ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως τοῦ δινόματος τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς διατηρήσιν καὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῶν ὑπηκόων ποτὲ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἔθνων.

Εἶναι δ' ὅντως θαυμαστὸν πῶς δὲν ἔξηλείφθη παντελῶς τὸ ἔλληνικὸν ὄνομα, ἀλλὰ τούναντίον διετηρήθη τηλικύτας καταπαλαῖσαν ἀντιθέτους δυνάμεις. Ἄφ' ἡς δ' ἄγιος Ἀθανάσιος ἔγραψε τὸν κατὰ Ἑλλήνων λόγον του, τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἀνεθεματίζετο καὶ κατεχλευάζετο καὶ ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος καὶ ἐν ἔκκλησιαστικοῖς συγγράμμασι, συνώνυμον γενόμενον τοῦ εἰδωλολάτρου ἢ αἱρετικοῦ, διθεν προσετίθετο ἐνίστε πρὸς δυσφημίαν καὶ εἰς ἄλλα ἔθνικὰ δινόματα.

Μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Ἐκκλησία ἔκρινε συμφορωτάτην εἰς τὸ ἔθνος τὴν δινομασίαν τῶν Ρωμαίων, καὶ εὐλόγως. Ὁ κατακτητὴς ἀνεγνώρισε τὸν Πατριάρχην ως Πατριάρχην τῶν Ρωμαίων (Ρούμ πατριγκή) καὶ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπήγαγε σύμπαντας τοὺς Ρωμαίους (Ρούμ μιλέτι). ως τοιοῦτοι δ' ἐθεωροῦντο πάντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ οἱ ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων πρότερον ὑπαγόμενοι. Οὕτω δ' ἡ ἔξουσία τοῦ ἔλληνικοῦ πατριαρχείου ἐπεξετάθη ἐπὶ πάντων τῶν λαῶν, τῶν ὑποτελῶν εἰς τὸ ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀχμῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον καὶ ἐπὶ λαῶν ὀρθοδόξων, οὐδέποτε μὲν εἰς τὸ κράτος ἐκείνο ὑποταχθέντων, ἀλλ' ὑποδουλωθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μόνοι συνεκτικοὶ δεσμοὶ τῶν λαῶν τούτων ἦσαν ἡ κοινὴ πίστις καὶ τὸ κοινὸν ὄνομα, ἀφρων δὲ θὰ ἦτο ἡ διάρρηξις τοῦ ἑτέρου τῶν δεσμῶν τούτων. Ἄλλ' ὁσάκις ἦτο χρεία νὰ διαχριθῶσιν οἱ ἀλλογλωσσοὶ τῶν Ἑλληνογλώσσων, Ἐλληνας ἔχαλει τούτους καὶ ἡ Ἐκκλησία. Δὲν ἔχομεν δυστυχῶς δημοτικὰ ἀσματα, μνημονεύοντα

τὸ ἔθνικὸν ὄνομα, ἀποδεδειγμένως παλαιότερα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰώνος. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ σωζόμενα παλαιότατα δημοτικὰ ἀσματα μόνον Ἑλληνες ἀναφέρουσι καὶ ὅχι Ρωμιούς, καὶ εἰς τὰ περὶ τῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς Τούρκους δημοτικὰ ἀσματα συχνότατα ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἑλληνικὰ δνόματα. Ἐν τραπεζούντιψ δημοτικῷ ἀσματι περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δ Κωνσταντίνος δ Παλαιολόγος λέγεται Ἑλλην :

Τὴν πόλιν ὅντας ὥριζεν δ Ἔλλεν Κωνσταντίνον.....
δ βασιλιάς, δ βασιλιάς, δ Ἔλλεν Κωνσταντίνον.

Ἐτερον δημοτικὸν ἀσμα περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τραπεζούντος, σύγχρονον τοῦ γεγονότος (1462), ἀναφέρει ἐπίσης Ἑλλενος, καὶ ἑλληνικὰ κάστρα, καὶ ἑλληνικὸν κοντάρι, καταλήγει δ' ὡς ἔξης :

Ἐκεῖ Ἑλλένοι ἐπέθαναν, μύρια παλικάρια.

Ἐτερον προγενέστερον τῆς Τραπεζούντος, ἴστοροσυν τὴν ἡρωϊκὴν ἀμυναν τοῦ φρουρίου Γουδελᾶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, λέγει τὰ ἔξης περὶ τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν μάχην :

Σκοτῶσαν τρίους Ἑλλενούς, δεκαεπτὰ πασιάδες.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἔξελιπε πᾶς λόγος τῆς χρήσεως τοῦ ἔθνικοῦ δνόματος Ρωμιός. Τὸ ὄνομα καθ' ἑαυτὸ διπονοεῖ ἀρνησιν τῆς ἔθνικότητος τοῦ φέροντος, δηλοῦν ἀπλῶς τὸν ὑπήκοον τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους· μετὰ τὴν ἀλωσιν καὶ ή ἔννοια αὕτη περιωρίσθη· καὶ τὸ ὄνομα ἔμεινεν ὡς δηλωτικὸν τοῦ πρεσβεύεντος τὸ δρθόδοξον δόγμα καὶ διαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἄν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἦτο δημοιον πρὸς τὸ ἄλλα τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ἀποτελεσμάτα ἔθνη· ἂν δὲν είχεν ἴστορίαν ἔνδοξον, προγενέστεραν τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους ἐκείνου, καὶ ἡδύνατο νοῦ ἀπαρνηθῆ αὐτῆγ, θὰ ἔθεώρει βεδαίως ἐπαρχῆ τὴν δόξαν διτι ἀνηκέ ποτε εἰς τὸ μέγα καὶ πανίσχυρον ρωμαϊκὸν κράτος, καὶ τοσοῦτο μαλλον, καθ' ὅσον ἦτο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἐν πᾶσι πρωτοστατοῦν καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ιθύνον. Τότε δὲ θὰ ὠφείλομεν νὰ λάδωμεν τοῦ κράτους ἐκείνου τὸ ὄνομα καὶ νὰ διατηρήσωμεν τὴν προσηγορίαν τοῦ Ρωμιοῦ, νὰ δινομάσωμεν δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἀντὶ

‘Ελλάδος Ρωμανίαν, ώς δινόμαζεν δ ‘Ελληνικὸς λαὸς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους τὴν Βυζαντινὴν ἐπικράτειαν. Ἐχοντες δὲ τὴν προτεραιότητα θὰ ἡγαγκάζομεν τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Μολδαύους νὰ ζητήσωσιν ἀλλο ὅναμα διὰ τὰς ἐνώθεισας ἡγεμονίας των· διότι τὰ ὑφ' ἡμῶν ἐγκαταλειφθέντα δινόματα παρέλαθον οὕτοι, δινομάσαντες τὴν χώραν αὐτῶν Ρωμανίαν, ἔσαυτοὺς δὲ Ρωμαίους.

Ἄλλὰ τὸ ‘Ελληνικὸν ἔθνος ἀνακτῆσαν τὸ ἀληθὲς ἔθνικὸν δινομά του κατεδίκασε τὸ ἐπείσακτον δινομα τοῦ Ρωμιοῦ, προσδῶσαν εἰς αὐτὸ δινειδιστικὴν σημασίαν. Ὁ Ρωμίδης εἶναι δ τύπος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ συνεγοῦντος ἐν ἔσαυτῷ πάντα τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ἐλαττώματα τοῦ ‘Ελληνος, καὶ τὸ ρωμαίικο δ τύπος τοῦ κακῶς διοικουμένου κράτους. Ὑπάρχει βεβαίως καὶ ἔξαιρεσις τοῦ κανόνος τούτου, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ φράσις «μίλα ρωμαίικα», ἀλλ’ ἡ φράσις αὗτη παρέμεινεν ἐκ τῆς συνηθείας, γῆτις προηλθεν ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς διακρίσεως τῆς κοινῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας· έταν δ λαὸς καλῇ «έλληνικά» τὴν γλώσσαν, ἣν ἔμιλει, τὴν ἀρχαίαν καλεῖ «βαθιὰς έλληνικά»· ἀλλὰ συνηθέστερον καὶ ἀπλούστερον κάμνει τὴν διατολὴν διγμάτων ρωμαίικη τὴν δημώδη καὶ ἐλληνικὴν τὴν ἀρχαίαν.

Ἡ σημερινὴ χρῆσις τοῦ δινόματος ‘Ελληνος ὡς ἔθνικοῦ ἡμῶν δινόματος δὲν εἶναι τεχνητὴ καὶ βεβιασμένη ἀναζωογόνησις νεκροῦ τύπου· τοιαῦται ἀπόπειραι οὐδέποτε εύδοκιμοισιν, οὐδὲ ἐπηρεάζουσι τὸν λαόν. Τοῦ δινόματος τούτου ἡ χρῆσις οὐδέποτε εἶχεν διοσχερῶς ἔκλιπε· οὐδέποτε ἐλησμόνησεν δ λαὸς τὴν καταγωγὴν του, τὰς παραδόσεις του, τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας αὐτὸν πρὸς τὸ παρελθόν. Καὶ τὴν ἀδιάσπαστον συνέχειαν τοῦ βίου τοῦ ‘Ελληνικοῦ ἔθνους, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς πολιαῖς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἐπωδύνων χρόνων τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας καὶ μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, συμβολίζει τὸ δινομα τοῦ ‘Ελληνος, κεντρίζον εἰς εὐγενεῖς ἀγῶνας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς παλαιᾶς εὐκλείας. Τὸ φρόνημα δὲ καὶ τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους ἔξεδήλωσαν αἱ συνελεύσεις αὐτοῦ κατὰ τὸν ἵερὸν ἀγῶνα, ἀγαλαζοῦσαι καὶ κατατίγσασαι κοινὸν τὸ δινομα τοῦτο.

Νικόλαος Γ. Πολίτης.

ΟΙ ΦΡΕΓΑΔΕΣ

(Θρυλικὸν διήγημα)

Μὲ τὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἥσιου ἐφάνηκαν καὶ οἱ τέσσερες φρεγάδες ἀντίκρι στὸν Καθομαλιά. Ποσθε ἐρχόνταν ; γιὰ ποῦ ἐπήγαιναν ; οὔτε ἀκούσει ὅτι ἔμαθε κανεῖς. Μὰ πρέπει νὰ ἡσαν βασι λικὲς φρεγάδες. Καὶ οἱ τέσσερες, σοῦ λέγει, τὸ ἵδιο εἶχαν χτίσιμο· χυτὲς πρύμη πλώρη. Καὶ εἶχαν τὶς ἀρματωσές τους, βασιλικὲς κι ἐκείνες. Τὰ κατάρτια τους ἀτάφια προσύζινα, ἀπὸ κάτω στὴ σκάτσα ώς ἀπάνω στὴ γαλέτα. Τὶς ἀντένες ὅλες ἀτσαλένιες· σχοινὶ καὶ ἔαρτια ἀπὸ καμηλότριχα καὶ τὰ πανιά τους ὀλομέταξα.

"Ἄν ἐρωτήσῃς γιὰ τὶς κουπαστὲς καὶ τὶς μπαταρίες τους, στὸ σύρμα ἡσαν ντυμένες. Καὶ εἶχαν στὴν πλώρη γιὰ θάλασσομάχο ἔνα διαμαντοκόλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχιῶν καὶ φρίκη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρύμη, ἀπάνω στὸ τιμόνι, εἶχαν τὸ ἄγιο Εὐχγγέλιο· καὶ στὸ μεσανὸ κατάρτι ψηλὰ σ' ἔνα δικέφαλον ἀιτὶ τὴν Παναγιὰ ποὺ ἔλαμπε—προσκυνῷ τὴν χάρι τῆς—σὰν αὐγερινός. Γιὰ τοῦτο βέβαια ἡσαν βασιλικὲς φρεγάδες, τοῦ δικοῦ μας βασιλιὰ ποὺ ὕριζε στὴν Πόλη. Μόνον ἐκείνη τότε ἦταν ἡ κιβωτὸς τῆς Χριστιανοσύνης. Ποιὸς ξεύρει τί ἀλλόφυλους ἐπήγαιναν πάλι νὰ χτυπήσουν, νὰ στήσουν παντοκράτορα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση τὸν τίμιο σταυρό !

"Ἔταν ἡ αὐγὴ ἀνοιξιάτικη· χαρὰ Θεοῦ ! Φύλλο δὲν ἔσεισταν οὔδὲ πούπουλο. Ἡ θάλασσα πήχτρα· χαρτὶ νὰ γράψῃς ἀπάνω. Στὸ διάφανον σύρανδ ἐπρόσμενες νὰ ἰδῆς καθερεφτισμένα ὅλα τὰ νησιά καὶ τὸ ἀκρογιάλια μὲ τὰ δίση καὶ τὴν πρασινάδα τους. Ἀριστερὰ ἐπρόβαιναν στὸν ἀσπρογάλαζον ὄρίζοντα τῆς Κρήτης τὰ βουνά· πίσω τὰ Δωδεκάνησα ἔδειχναν γαλανὰ τὰ ριζοθεύνια τους κάτω ἀπὸ τὴν ὁμίχλη ποὺ τὰ ἔδεινε κατάκορφα σὰν πουπουλένιο γεφύρι καὶ δεξιὰ ἐκατέβαιναν, ἀλυσίδα χρυσορρόδινη, τὸ ἀκρωτήρια

καὶ εἰ κόρφοι τοῦ Μοριᾶ, ὡς καὶ τὸν Καβομαλὶὰ καὶ τὸ Τσιρίγο. Καὶ καθὼς ἔχτυποισεν δὲ γῆλοις ἔβλεπες τὶς στεριές νὰ χύνουν χίλιων λογιῶν χρώματα καὶ τὶς καμαρωτὲς φρεγάδες ν' ἀστραποδολεῖν, ἀγγελεὶ ἀσπροφόροι ἀνάμεσα σύρανος καὶ θάλασσας.

Οἱ φρεγάδες εἶχαν ἀπλωμένα δλα τὰ πανιά. Φλόκοι καὶ κοντραφλόκοι, γάμπιες καὶ παπαφίγκοι καὶ παρουσέτα καὶ τρίγγοι δλα ἵσαν στὴ θέση τους. Μὰ ἐκρέμονταν δλα κάτω παραλυμένα καὶ μόνον τὰ μπραύλια τους ἀνάδευαν καμιὰ φορά, σὰν φιδάκια ἔτοιμα νὰ φᾶνε τὰ κεφάλια τους. Οἱ σκότες ἐκρέμονταν κι ἔκεινες παράλυτες στὰ χέρια τῶν ναυτῶν ποὺ ἀδικα προσμένουν ν' ἀκούσουν τὴν προσταγὴν γιὰ νὰ γυρίσουν τὰ πανιά στὸν ἄνεμο. Ἐκοιμήθηκεν ἀπάνω στὸ χρυσοσκάλιστο διάκι δ τιμονιέρης· δ σκοπὸς στὸ ξάγναντο τῆς πλώρης ψηλὰ ἐκοιμήθη κι ἔκεινος, τηρώντας πάντα τὸν ἴδιον δρίζοντα ἐμπρός του. Οἱ καπετάγοι στὰ χρυσὰ καὶ τὰ βελουδένια φορέματα νυστάζουν ἔαπλωμένοι σὲ πουπουλένια προσκέφαλα κάτω ἀπὸ τὴν πρασινορρόδινη τέντα τῆς πρύμης, καὶ μόλις ἀκούνε τὸ λεβέντικο τραγούδι ποὺ παίζει τὸ σκλαδάκι μὲ τὸν ταμπουρά. Κάτω στὸ ἀμπάρι οἱ σκλάδοι μὲ τὰ μεγάλα τους μαλλιά, τὰ κίτρινα πρόσωπα, τὰ μεστωμένα μπράτσα, ἀπὸ τὸ βαύνευρο μακριὰ τοῦ σκληροῦ φύλακά τους, ἐκοιμήθηκαν κι ἔκεινοι μέσα στὶς βαριὲς ἀλυσίδες, ἀπάνω στοὺς πάγκους. Μὰ ποιὸς θὰ εἰπῇ πῶς ἐκοιμήθηκαν! Τὰ τυραννισμένα κορμιά τους ναϊ· ὅχι δμως καὶ ἡ ψυχὴ τους. Ἐκείνη τρέχει ἀγρυπνη καὶ χαμοπετῷ περίγυρα στ' ἀσπρα τους σπιτάκια, στοὺς ἀγθισμένους κήπους, σὶς θλιψμένες γυναῖκες καὶ τ' ὀρφανά τους τὰ παιδιά· στὰ κλήματα σταφυλοφορτωμένα καὶ τὰ γλυκόχυμα βοτάνια στ' ἀφράτα χώματα καὶ τὰ χρυσταλλένια νερά, στὰ λούλουδα καὶ τὰ πούλουδα γλυκιάς πατρίδας, ποὺ δὲν ἐλπίζουν νὰ τὴν ἰδοῦν παρὰ μόνον στὴν ὑπνοφαντασιά τους!

*Αξαφνα δμως ἔξύπνησαν οἱ θαλασσινοί.

— Παιδιά! τὴ βάρκα στὴ θάλασσα· φωνάζει δ καπετάγιος τῆς πρώτης φρεγάδας. *Α-λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά· ἔβγατε ἔξω στὰ σπηλάδια, καμακίστε χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμώστε ἀχινούς, συνάχτε καδούρους, ἔκειληστε στρειδιά ἀγνά, δ, τι βρῆτε!

Τὸ εἰπε κι ἔγινεν εὐθύς. Ἐρριξαν τὰ παιδιά τὴν βάρκα στὴν θάλασσα ἀ λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά, ἐβγῆκαν ἔω στὰ σπηλάδια, καμακίζουν χταπόδια στὰ θαλάμια τους, καλαμώνουν ἀχινούς, συνάζουν καθούρους, ξεκολοῦν στείδια ἀγνά, δ.τι εὕρουν. Μὰ τὸ ναυτόπουλο, ἔνας κασιδιάρης καὶ κακομοίρης, ποὺ τὸν εἶχαν γιὰ ψυχικό, ξεκόβει ἀπὸ τὸ ἄλλα τὰ παιδιά. Οὔτε καμακίζει χταπόδια στὰ θαλάμια τους, οὔτε καλαμώνει ἀχινούς, οὔτε συνάζει καθούρους, οὔτε ξεκολᾷ στρείδια ἀγνά, δ.τι εὕρη. Γυρίζει μόνον ἀπάνω κάτω στὶς μαυρισμένες πέτρες καὶ τὰ χορταριασμένα σπηλάδια σὰν κάτι νὰ ζητῇ. Τὶ εἶχε, τί ἔχασε; Τίποτα. Μὰ κάθε ἀνθρωπος, μικρὸς μεγάλος, πλούσιος φτωχός, ἔχει καὶ τὸν δῦνγό του. Ἐχει νὰ κάμη κατιτί; δ δῦνγός του πηγαίνει καὶ τοῦ τὸ θυμίζει. Ἐδουλήθηκε νὰ πάῃ πουθενά; δ δῦνγός του ἔρχεται καὶ τὸν ξυπνάει. Ἐτοι τώρα καὶ τὸν κασιδιάρη ἀνάγκαζε νὰ πηγαίνῃ ἀναζητώντας πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔχασε ποτέ.

Τέλος εἶδε στὸ βράχο μία μεγάλη σπηλιά. Βλέπει τὴν σπηλιά, μπαίνει μέσα. Μπαίνει μέσα, τί νὰ έσῃ; Τοίχους γδυμνούς περιγυρα. Πάει βαθιά σκοτάδι, πίσσα. Αύτιάζεται καλά· ἀκούει στὸ σκοτάδι τίχταχ, τίχ τὰκ σιγαλὸ σὰν ν' ἀργοστάλαζε νερό. Κοντοζυγώνει· ξανοίγει χάμου μία λακούλα ποὺ ἐδεχόταν τοῦ βράχου τὴν διχμαντένια σταλαγματιά. Τοῦ ηλθε σὰν δίψα· γονατίζει, πίνει ἀπὸ τὸ νερό· ξεδιψάει. Τοῦ ηρθε σὰν κάμμα· παίρνει ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ νίβεται, δροσολογάται. Ἀστόχαστα βγάνει κι ἔνα φαράκι ποὺ ηὔρε νεκρὸ στὶς πέτρες καὶ τὸ ρίχνει μέσα. Μὰ τὸ φαράκι ἔζωντάνεψεν εὐθύς καὶ ἀρχίζει νὰ τριγυροφέρνῃ, νὰ πηδᾶε εύτυχε-μένο ἀχόρταγο στὴν νέα του ζωή.

— Μπρέ! λέγει κάνοντας τὸ σταυρό του.

Αλλὰ τὴν ίδια ὥρα αἰσθάνεται κι ἔκεινος τὸ ἀρρωστημένο του κορμὶ νὰ θρέφεται σὰν στέλεχος πλατάνου ποὺ παίρνει νερὸ στὶς ρίζες του. Τὰ λέπια πέφτουν ἀπὸ πάνω του καὶ δείχνεται τὸ δέρμα δλομέταξο. Αἱμα πύρινο κουφοδρομεῖ στὶς φλέδες του· ψυχὴ μὲ ἄλλη ψυχὴ σταυρώνονται καὶ γιγαντώνουν στὰ φύλλοκάρδια του· φτερὰ ἔκαμε νὰ πετάξῃ στὰ ἐπουράνια. Κουφάρι ήταν, περιστέρι ἔγινε.

— Μπρέ! ξαναλέγει· ἔλκ, Χριστὲ καὶ Παναγιά, κοντά μου!

Τρέχει ἔξω· κράζει τοὺς συντρόφους του. Γυρίζουν ἔκεινοι στὶς φωνές, κοιτάζουν μὲ ἀπορία καὶ σταυροκοποῦνται. "Ἄγγελος εἰναι, ἀνθρωπος εἰναι, δὲν ξεύρουν.

— Μωρὲ ποιὸς εἰσαι σύ ; ἐρωτᾶν.

— 'Εγώ, δι μοῦτσος, δι κασιδιάρης· κουφάρι ημουν, περιστέρι γίνηκα· φτερὰ ἔχω νὰ πετάξω στὰ ἐπουράνια.

Τρέχουν κοντά τὸν κοιτάζουν ἀποδῶ, τὸν φέρουν ἀποκεῖ, τὸν καλογνωρίζουν.

— 'Αμ' ποιὸς σ' ἔκαμ' ἔτσι ;

— "Ἐτσι κι ἔτσι" ηὔρα τὸ ἀθάνατο νερό.

— Πῶς ; ποῦ ;

— Μέσα στὴ σπηλιά.

Ἀκοῦνε καὶ θαυμάζουν, ρίχνουν διτι εἰχαν στὰ χέρια τους καὶ τρέχουν στὴ σπηλιά. Φτάνουν ἔξω ἀπὸ τὴ σπηλιά, πιάνουν φιλονικία.

— "Οχι, ἔγώ θὰ μπῶ πρῶτος.

— "Οχι, ἔγώ.

Δόγο πρὸς λόγο πιάνονται στὰ χέρια. Πιάνονται σιὰ χέρια, τραβοῦν τὰ στιλέτα, μακελοκόδονται. Νὰ τί θὰ εἰπῇ παλιόκοσμος ! Γιὰ νὰ εὕρουν τὴν ἀθανασία ηὔραν δλοι τὸ θάνατο ἐμπρὸς στὴν πηγή.

Τὸ ναυτόπουλο καθὼς εἰδεν αὐτὰ πηδάει στὸ δρθολίθι καὶ βάνει τὶς φωνές. Ἀκοῦνε ἀπὸ τὶς φρεγάδες, ρίχνουν ἄλλες βάρκες στὴ θάλασσα, ἀ-λὰ τὰ χέρια στὰ κουπιά, βγαίνουν ἔξω. Μαθαίνουν κι ἔκεινοι τὸ θαῦμα, ρίχνονται δλοι στὴ σπηλιά· μὰ ἀντὶ νὰ χωρίσουν πιάνουν τὴ φιλονικία.

— "Οχι, ἔγώ θὰ μπῶ πρῶτος.

— "Οχι, ἔγώ.

Δόγο πρὸς λόγο πιάνονται στὰ χέρια, τραβοῦν τὰ στιλέτα, μακελοκόδονται κι ἔκεινοι.

Τὸ ναυτόπουλο βλέποντας ἔτσι πηδάει πάλι στὸ δρθολίθι καὶ βάνει τὶς φωνές. Βάνει τὶς φωνές, ἀκοῦνε ἀπὸ τὶς φρεγάδες, ρίχνουν καὶ τὶς ἐπίλοιπες βάρκες στὴ θάλασσα, βάνουν δλο τὸ πλήρωμα μέσα καὶ βγαίνουν ἔξω οἱ καπετάνιοι. Βγαίνουν ἔξω, ρίχνον-

ται ἀποδῶ, τρέχουν ἀποχεῖ, φωνάζουν, βρίζουν, φοβερίζουν· μὰ ποιὸς τοὺς ἀκούει; "Ολοὶ οἱ ἀντρες εἰναι πιασμένοι στὰ χέρια. Μανία σκοτωμοῦ κι αἵματου δίψα ἐκυρίευε καθένα ποὺ ἐπληγσίαζε σ' ἐκείνη τὴν σπηλιά λέγεις καὶ ἄχνιζε γύρω τοῦ Κάη δὲψὺς θυμός, εἴτε τὴν εἰχεν ἡ "Ἐρις δριστικὴ κατοικία της. Οἱ ναῦτες μὲ τὰ στιλέτα θρῆνο ἔκαναν. οἱ σχλάδοι ποὺ δὲν είχαν στιλέτα ἐσήκωνται τις βαριές ἀλυσίδες καὶ μὲ τὴν πρώτην ἀνοιγαν βαθὺ τὸν τάφο τοῦ ἔχθροῦ τους. "Οσοι δὲν είχαν ἀλυσίδες, πέτρες ἔξερρίζωνται καὶ δοσοὶ δὲν είχαν πέτρες είχαν τὰ δόντια καὶ τὰ νύχια τους, ποὺ ἐκατέρχαν λουρίδες τὸ χρέας. Τὸ αἷμα ἔλαμπε, ρουμπίνι ἀνεχτίμητο στὶς ἀσπρες πλάκες περίγυρα. Οἱ σάρκες ἐσπαρτάριζαν, θλιβερὰ κοψίδια στὰ μαῦρα χώματα. Οἱ σκοτωμένοι, κρύος σωρός, ἔφραζαν τὴν εἰσοδο τῆς σπηλιᾶς καὶ οἱ λαθωμένοι ἐβαρυδογκούσαν πονετικὰ στὸν κούφιον ἀέρα. Καὶ δῆμως δὲν ἔπαιεν ἀκόμη δ σκοτωμός. "Η δίψα τοῦ αἵματου δοσοὶ ἐπήγαινε δόλο ἐμεγάλωνε. "Ιδοὶ οἱ καπετάνοι ἀρχισαν νὰ αἰσθάνωνται κάποιο ἀφαντο χέρι νὰ τοὺς σπρώχνῃ μέσα στὸν δλεθρο καὶ δύο τρεῖς φορὲς ἀσυλλόγιστα ἔφεραν τὸ χέρι στὸ στιλέτο κι ἐγλυκόσυραν τὴν μισὴ λάμα εἴω ἀπὸ τὸ θηκάρι της.

Μὰ ἔκρατήθηκαν.

— Μωρὲ σκυλιά, τί κάνουμε! εἰπαν ἀναμεταξύ τους. Τούτο εἶναι θεϊκὴ κατάρα!.., Σὲ τὶ ἔκριματίσαμε κι ἥρθαμε νὰ σφαγοῦμε συνατοὶ μας ἐδῶ στὸν ἔρμο βράχο!...

Ρίχνονται ἀμέσως στὰ γόνατα· κλαίνε, μύρονται, σταυροκοποῦνται.

— Αμάν, Θεέ μου! σῶσέ μας ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ ταζόμαστε δλοὶ στὴν χάρη σου. Ειχάνουμε τὸν κόσμο καὶ τὰ καλά του ἀπαρατοῦμε γυναῖκες καὶ παιδιά. ἔλεος!

Μόλις ἐτάχθηκαν οἱ καπετάνοι ἀμέσως ἔπαψε τὸ κακό. Μεμιᾶς ἐσυνήρθε τὸ πλήρωμα. Σὰν νὰ μὴν ἤξευραν τὶ ἔκαναν ὡς τώρα, είδαν μὲ φρίκη τὸ σκοτωμὸ καὶ τὰ αἵματα ἐμπρός τους. "Ἐρριξαν στὴ θάλασσα τὰ θανατηφόρα ὅργανα, ποὺ πρὶν ἔσφιγγαν στὰ δάχτυλα μὲ τόσο πεῖσμα καὶ ἀρχισαν νὰ κλαίνε ἀπαρηγόρητα τοὺς συντρόφους ποὺ ἐσκότωσαν μὲ τὰ ἵδια τους χέρια.

Οἱ καπετάνοι ἐπῆραν τότε τὸ ναυτόπουλο νὰ τοὺς δεῖξῃ τὴ σπηλιὰ γιὰ νὰ εῦρουν τὸ ἀθάνατο νερό.

Ἄμα τὸ εὔρουν, ἐσκέφθηκαν, ἀνασταίνον εὔκολα τοὺς σκοτωμένους. Πᾶνε μέσα στὴ σπηλιά, φάχνουν ἀποδῶ, γυρεύουν ἀποκεῖ· σταλιὰ νερό. Ὁ μισητὸς φόνος ἐμόλυνε τὸ ἀθάνατο κι ἔψυγε νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου· μαζὶ ἐχάθη καὶ τὸ φαράκι. Φαρμακωμένοι τώρα ἐδγῆκαν ἔξω οἱ καπετάνοι. Ἄλλ’ ώς νὰ ἔδγουν ἀκούνε ποὺ ἐφρεσκάριζεν δὲ καιρός. Εὐθὺς ζωντανὰ τὰ κύματα ἀρχισαν νὰ δέρνωνται στὰ ριζιμά σπηλάδια.

— Τίς βάρκες, μωρὲ παιδιά! φωνάζουν δυνατά.

“Ωστε νὰ τὸ εἰπούν, οἱ βάρκες βρίσκονται καρφωμένες στὰ δόντια τοῦ βράχου καὶ ροκανίζονται ἀργὰ καὶ ἀσφαλτα μὲ τὸν ἀφρὸ καὶ τὴν δρμὴ τοῦ κυμάτου. Ἀπελπισμένοι πηδᾶνε στ’ ὅρθολιθι ν’ ἀγναντέψουν τίς φρεγάδες. Μὰ ποῦ φρεγάδες! Τὸ κῦμα ποὺ ἐρχόταν δυναμωμένο ἀπὸ τοῦ Τσιρίγου τὸ στενὸ καὶ δ ἄνεμος, ἀξιεῖ καὶ οἱ δυὸ νκυτικοί, ἐπόδισαν σύνωρα τὰ καμαρωτὰ πλεούμενα καὶ τοὺς ἔδωσαν δρόμο στὸ ἀνοιχτὸ πέλαγο.

Τότε οἱ καπετάνοι ἔπεσαν στὰ γόνατα. Φῶς φανερὰ ἔβλεπαν τώρα πὼς ἡταν θέλημα Θεοῦ ν’ ἀπομείνουν ἐπάνω στὸ ἔρημο καὶ φοβερὸ ἀκρωτήρι. “Είνα μὲ τὸ ἄλλο ἔχτισαν ἔκει μὲ τὸν καιρὸ τὰ εἰκοσιτέσσερα μοναστήρια. Μὰ τὸ ἀθάνατο νερὸ ἀπὸ τότε δὲν ἔξαντανηκε.

Μόνον δυὸ φορὲς τὸ χρόνο, στὴν πρώτη Ἀνάσταση καὶ τοῦ Σωτῆρος, τὴν ὥρα ποὺ ἀνοίγουν τὰ ἐπουράνια, δ βράχος ρίχνει, δῶρον ἀκριβό, ἀπὸ μιὰ στάλα στὴ γῆ. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὴν βλέπει. Πολλοὶ πηγαίνουν καὶ ξενυχτοῦν μέσα στὴ σπηλιά, καλόγεροι καὶ λαϊκοί, ἀντρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὰ μαντίλια στὸ χέρι καὶ τὰ μάτια κολημένα στοῦ βράχου τὸ μακαριστὸ μαστάρι.

“Ουμως ἀδικάξεις ξενυχτούν. Ὁ βράχος τὸ βγάζει καὶ ή γῆ ζηλιάρα τὸ ἀναρρουφᾶ εὐθύς. Φοβᾶται, νομίζεις, τὸ ἀχόρταγο τέρας μὴ τὸ ἀποχτήσῃ δ μαῦρος ἀνθρωπος καὶ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ φοβερό της χωνευτήρι. Καὶ οἱ ξενυχτισμένοι φεύγουν κάθε χρόνο μὲ τὴν ἴδια πίκρα στὴν ψυχή, χωρὶς νὰ ίδουν εἰκόνα τῆς ἀθανασίας ἀλλη παρὰ τὰ κά-

τασπρα κόκκαλα τῶν σκοτωμένων, ποὺ κοίτονται βωμὸς ἀκόμη στὴν μέση τῆς σπηλιάς.

Ἐγὼ εἰδα τὰ κόκκαλα κι ἐγὼ ἀκουσα γιὰ τὶς φρεγάδες τὶς βασιλικές. Ἀπὸ τὰ τόσα τέρατα μόνον ἔκεινες ηὔραν τὴν ἀθανασία! Ἄφου παράδειραν γιὰ χρόνια στ' ἀνοιχτά, ἐκατέβηκαν σύξυλες στοὺς ξανθοὺς ἄμμους τοῦ βυθοῦ. Ἡ μία βρέσκεται στῆς Κρήτης τὰ νερά· ἡ ἄλλη κάπου στὴ Ρόδο καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀνάμεσα στὰ Δωδεκάνησα. Είναι ἀκόμα ἵδιες καὶ ἀπαράλλαχτες, ὅπως τὴν ἡμέρα ποὺ ἐπρώτοφάνηκαν στὰ νερά του Καθομαλιᾶ. Είναι χυτὲς πρύμη πλώρη κι ἔχουν τὶς ἀρματωσιές τους βασιλικὲς κι ἔκεινες. Τὰ κατάρτια τους ἀτόφια προύτζινα ἀπὸ κάτω στὴ σκάτσα ὡς ἀπάνω στὴ γαλέτα. Τὶς ἔντενες ὅλες ἀτσαλένιες· σχοινιὰ καὶ ἔάρτια ἀπὸ καμηλόπτριχα καὶ τὰ πανιά τους δλομέταξα. Ἐν ἐρωτήσῃς γιὰ τὶς κουπαστὲς καὶ τὶς μπαταρίες τους, στὸ σύρμα είναι ντυμένες. Κι ἔχουν στὴν πλώρη γιὰ θαλασσομάχο ἔνα διαμαντοκόλητο σταυρό, τρόμο τῶν στοιχιῶν καὶ φρίκη τοῦ κυμάτου. Στὴν πρύμη, ἀπάνω στὸ τιμόνι, ἔχουν τὸ Ἅγιο Εὐαγγέλιο καὶ στὸ μεσιανὸ κατάρτι φηλὰ σ' ἔνα δικέφαλο ἀπὸ τὴν Παναγιά, ποὺ λάμπει—προσκυνῶ τὴ χάρη τῆς—σὰν αὐγερινός. Κάθε αὐγή, μὲ τὸ πρῶτο ἀνάβλεμμα τοῦ ἥλιου, οἱ φρεγάδες ἀστραποβολοῦν, ἀγγελοι ἀσπροφόροι ἀνάμεσα στὰ γαλανὰ νερά. Τώρα ψυχὴ δὲν ἔχουν ἔρημες είναι ἀπὸ ναύτες καὶ καπετάγιους. Ὁμως θὰ ἔρθῃ ὥρα ποὺ ψυχὴ θὰ πάρουν καὶ γοργόνες καστρορρίχτισσες θὰ σμίξουν καὶ θὰ σύρουν πάλι στὸ δρόμο τους. Καὶ θὰ γυρίσουν νικηφόρες πίσω στὰ πατρογονικά μας τὰ λιμάνια, στὸ δοξασμένο θρόνο τοῦ ἀναστημένου μας τοῦ Βασιλιᾶ.

“Οιμὲ ἡ πίστις καὶ τὰ ὄνειρα! Ἀπὸ τὰ τόσα τέρατα, ναί, μόνον ἔκεινες ηὔραν τὴν ἀθανασία.

”*Ανδρέας Καρκαβίτσας*

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

(Δυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων).

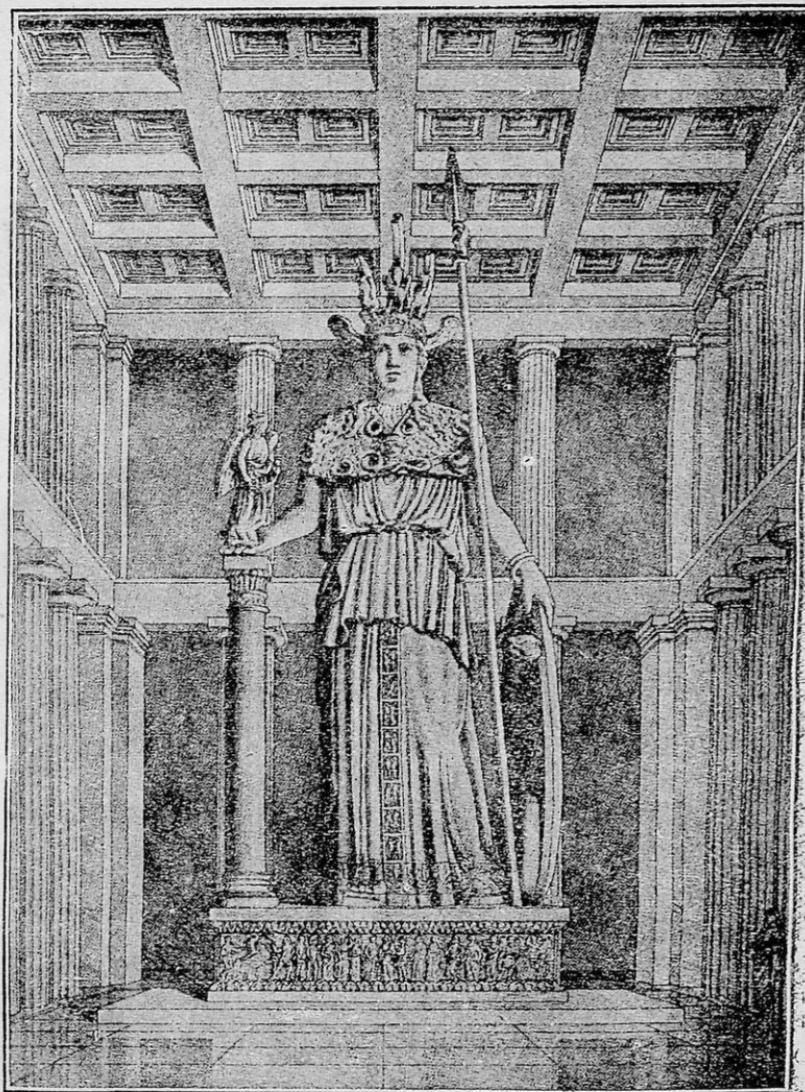
Τὴν θέσιν εἶδον τὴν κενὴν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος
ὅπου ὑψοῦτο ἡ Παλλάς, ἡ κόρη τοῦ Φειδίου.
Παρέσυρε τὸ ἄγαλμα ὃ διαρρέων χρόνος
καὶ τίποτε δὲν σώζεται, οὐδὲ ἵχνος τοῦ μνημείου.

Καλύτερον δὲν ἀγαπῶ ρυτίδας εἰς τὸ κάλλος,
δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὅγκον συντριμμάτων
γλυκύτερος ὃ θάνατος ἢ τῶν ἔτῶν δ σάλος,
ἀργὰ ροφῶν τὴν ὑπαρξίν καὶ ωάκη ἀναπλάττων.

Ἐξευτελίζει τῶν ἔτῶν ἡ σαρακώδης πάλη,
παραμορφοῦσα, φθείρουσα ἀθάνατα μνημεῖα,
δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἡ σκυτάλη
καὶ νικωμένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.

Τί ἔγινε τὸ ἄγαλμα; οὐδεὶς γνωρίζει πλέον,
οὐδεὶς τὸ εἰδεν ἄμορφον, παλαῖον πρὸς τὸν χρόνον.
ἄκμαῖον τὸ ἀπήλαυσαν, τὸ ἔχασαν ἄκμαῖον
καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνον.

Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος

Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου ὅπως ἦτο ἐντὸς τοῦ Παρθενώνος.

ΦΩΣ ΣΤΟ BOYNO

(Δυρικὸν ποίημα ἐτυπώσεων)

Φῶς μακρινό, φῶς μυστικό, ποὺ φαίνεσ' ἔκει πέρα,
ἔκει ποὺ μέσα στῆς νυκτὸς τὸν ἀπλαστὸν ἀγέρα
χωνεύουντες καὶ σβήνονται καὶ ὅλα γίνοντ' ἔνα
λόφοι, λαγκάδια, οὐρανός, βουνὰ σκοτεινιασμένα !

Ω φῶς ποὺ μέσα ὀνείρατα στὸ νοῦ μου νανουρίζεις
καὶ στὴν καρδιά μου αἰσθήματα ἡμερώτατα ξυπνίζεις
γιὰ μιὰ ζωὴ δινειρευτή, γαλήνη, εύτυχία,
μὲς στῆς μεγάλης φύσεως τὴ θεία ἡσυχία !

Τί νᾶσαι ; ποιὸς σὲ ἄναψε ; μὴν εῖσαι τάχα ἀστέρι
καὶ ἀνατέλλεις χαμηλὰ ἐμπρὸς στῆς γῆς τὴν πλώρη,
ποὺ σὰν καράβι τ' οὐρανοῦ περνᾷ τ' ἀπόσκια μέρη ;
Εῖσαι φωτιὰ ποὺ σ' ἄναψαν χέρια Θνητοῦ στὰ ὅρη ;

Ω, ὅχι ἄστρο ! κάλλιο φῶς στὴ γῆ μας γεννημένο,
τὰ μυροβόλα τοῦ βουνοῦ νὰ καίης λιανοκλάδια,
νὰ πέφτῃ ἡ λάμψη σου γλυκιὰ σὲ φάρες, σὲ λαγκάδια,
κι ἔνας βοσκὸς καλόκαρδος νὰ σ' ἔχῃ ἀναμμένο.

Καὶ ὁ διαβάτης τῆς νυκτός, ποὺ σὰν στοιχὶο περνάει
καὶ πέφτει καὶ σηκώνεται, φυσομανῆ κι ἰδούνει
στὶς ἄγριες κακοτοπιές, ἐγκάρδια νὰ βλογάῃ
τὸ φῶς ποὺ χάρη ἀνέλπιστη τριγύρω του ἀπλώνει.

"Ἡ νᾶσαι λάμψῃ ἐκκλησιᾶς, ἐρημικὸ καντήλι
ἐμπρὸς σὲ εἰκονίσματα. "Ἡ νᾶσαι ἀγιοκέρι
ποὺ σ? ἄναψε γιὰ τάξιμο ἀγνῆς παρθένας χέρι
κι ἀνάδευτη κρυφὴ εὐχὴ μὲ τὰ δροσάτα χείλη.

"Ἡ νᾶσαι φῶς ποὺ σ? ἄναψε τὸ χέρι ἐρημίτου
στὰ κορφοβιόνια τὰ ψηλά, κι ὅμηρο μὲ περηφάνεια
ἡ φλόγα σου ἐλεύθερη κατὰ τὰ ἐπουράνια,
καθὼς ζητᾶ τὸν οὐρανὸν ἡ εὔσεβὴς ψυχή του.

Ναί, τέτοιο σὲ φαντάστηκα, φῶς τέτοιο, ποὺ σιμά σου
ἀνθρώπινη χτυπᾷ καρδιά, καὶ τὴ γλυκιὰ φω τιά σου,
ποὺ βυθισμένο σ? ὄνειρο τὸ μάτι καμαρώνει,
τὴν τρέφει χέρι ἀνθρώπινο καὶ τίνε δυναμιώνει.

Ἄριστομένης Προβελέγγιος

ΑΔΕΛΦΟΙ

(*Δυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων*).

« Ἄδελφοί . . δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός
ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία,
πραότης».

(*Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Γαλάτας, Δ'*).

"Ἡσουν ἀκτῖνα χαρωπὴ
ποὺ τὰ σκοτάδια ἐφίλησες ;

"Ἡσουν ἀγάπης ἀστραπή,
ποὺ μὲς στὴν ἔχθρα ἐκύλησες ;

"Ω λέξις θεία, ἐστάλαξες
ἀπ' τὴν πηγὴν τῶν οἰκτιομῶν
κι εὐθὺς τὴν ὅψιν ἀλλαξες
τῆς γῆς αὐτῆς τῶν στεναγμῶν.

Ἡ σκοτεινὴ ψυχὴ τῆς γῆς,
ποὺ ἀποβαρβαρώθηκε,
μὲ τὰ λουλούδια ἐστρώθηκε
νέας χαρμόσυνης αὔγης.

Καὶ τῶν τυράννων τὴν καρδιὰ
τὴν πέτρινην ἡμέρωσες,
κι ἀπ' τὴν ἀλύτρωτη σκλαβιὰ
τοὺς δούλους ἐλευθέρωσες.

Κι ἐδάμασεν ὁ ἡμερος ὁ ἀδελφοποιὸς Σταυρὸς
τὰ φρογερὰ τὰ ματωμένα ξίφη·
τὰ ξίφη ἐταπεινώθηκαν στὸ θεῖο σύμβολον ἐμπρός,
στῆς ἀνθρωπότητος τὴν ἀειπάρθενη τὴν Νύφη!

Τὰ χείλη τοῦ πολεμιστοῦ ποὺ ἀφρίζανε
ἀπὸ θυμὸν κι ἀπὸ χολὴν καὶ δίψαν αἷματος,
λόγους ὑποταγῆς ἐψιθυρίζανε,
ἐνώπιον τοῦ πατριαρχικοῦ τού στέμματος!
τοῦ ταπεινοῦ καλόγερου τὰ χέρια τὰ φιλοῦσαν,
τὰ παντοδύναμα, γιατὶ τὴν χάριν ἐσκορποῦσαν!

Ὦ θεία λέξις «Ἀδελφοί!»
ποὺ τῆς Ἀγάπης τὸ Εὐαγγέλιον ἐκήρυξες,
καὶ τὴν κρυφὴν ἐλπίδα ποῦχαν οἱ σοφοὶ
μὲ θρίαμβον στὸν κόσμον τὴν ἐστήριξες,
σὰν ποιὰ χαρὰ παρήγορη, χαρᾶς φρικίαση
ἔνοιωσαν στὴν καρδιά των οἱ πιστοί,
κι ἀνοιξε διάπλατ' ἡ ψυχὴ των ἡ κλειστὴ
μὲ ἀγαλλίαση,

ὅταν μὲς στὰ ὑγρὰ τὰ καταχθόνια,
μέσα στὸν πρῶτον τῶν κατακομβῶν ναόν,

τὸν ἄκτιστο, ποὺ προσκυνοῦσαν τὸν Θεόν,
ἀντίχησες γλυκιὰ καὶ παναρμόνια !

Κι εὐθὺς οἱ θόλοι ἀνοιξαν οἱ βαριόκτιστοι,
κι οἱ τρομαγμένες μεμιᾶς ἀνοιξαν καρδιές,
κι οἱ ἄγγελοι κατέβηκαν μὲ ψαλμουδιές,
κι οἱ οὐρανοὶ χαμήλωσαν οἱ ἀστροφώτιστοι !

⁷Ω θεία λέξις « Ἄδελφοί ! » σὺ ἀναγέννησες

τὸν ἀνθρωπὸν τὸν παλαιόν,
σὺ τὸν ἀνύψωσες

στὸν Ἀγνωστὸν Θεόν !

Τὸ πνεῦμά του ἐπλάτυνες,
τὸ πνεῦμά του ἐβάθυνες,
καὶ στὴν καρδιά του σὺ τὴν ἀνειρήνευτη
ἄνοιξες νέας χάριτος πηγή,
πηγὴν ἀστείρευτη !

Κι ἀνάβρυσαν κρυστάλλινα καὶ φωταυγῆ
τὰ πλούσιά της κύματα,
κι ἐδρόσισαν, ἐπότισαν, διμόρφηναν τὴν γῆ
μὲ νέα ἴδανικά, μὲ νέα αἰσθήματα,
μὲ νέας τέχνης κι ἐπιστήμης κόσμους φωτεινούς,
μὲ νέας εύτυχίας οὐρανούς !

⁷Ω θεία λέξις « Ἄδελφοί ! »

Κι ὅταν ὁ κόσμος νοιώσῃ τὴν μαγεία σου,
τὴν χάρη σου, τὴν δύναμή σου τὴν κρυφή,
καὶ ξαπλωθῆ στὴν οἰκουμένην ἡ βασιλεία σου,
ἀπ' τὰ παλάτια ως τὴν καλύβη τὴν φτωχή,
τότε τοῦ κόσμου ἡ πολυπλάνητη ψυχὴ

θὰ φθάσῃ στῶν ὀνείρων τῆς τὴν κορυφή !

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΤΑΠΕΙΝΟ ΤΕΧΝΙΤΗ

(Δυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων).

Ούτε ύπεροξέιο χέρι, ούτε μεγάλος νοῦς,
 Κι ούτε ἀπὸ κείνους ποὺ τολμοῦν νὰ στήσουν—
 σκάλισμα ἢ χρῶμα ἢ χτίσμα—πρὸς τοὺς οὐρανοὺς
 κιορφὲς τῆς Τέχνης—ὅχι, ἐσὺ δὲν ἔσουν!

”Ησουν ἔνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ταπεινούς,
 ποὺ τοὺς φτάνει ἀπ’ τὴν τέχνη τους νὰ ζήσουν·
 τῶν ψηφιδιῶν τεχνίτης—γιὰ τοὺς χριστιανούς
 ἔστρωνες ἐκκλησιὲς νὰ γονατίσουν.

Μὰ ἦταν τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα; Ἡταν τύχη;
 χάθηκαν καὶ ζωγραφισμένοι τοῖχοι,
 καὶ μαρμαρένιοι στῦλοι, καὶ σκεπὴ χρυσή,

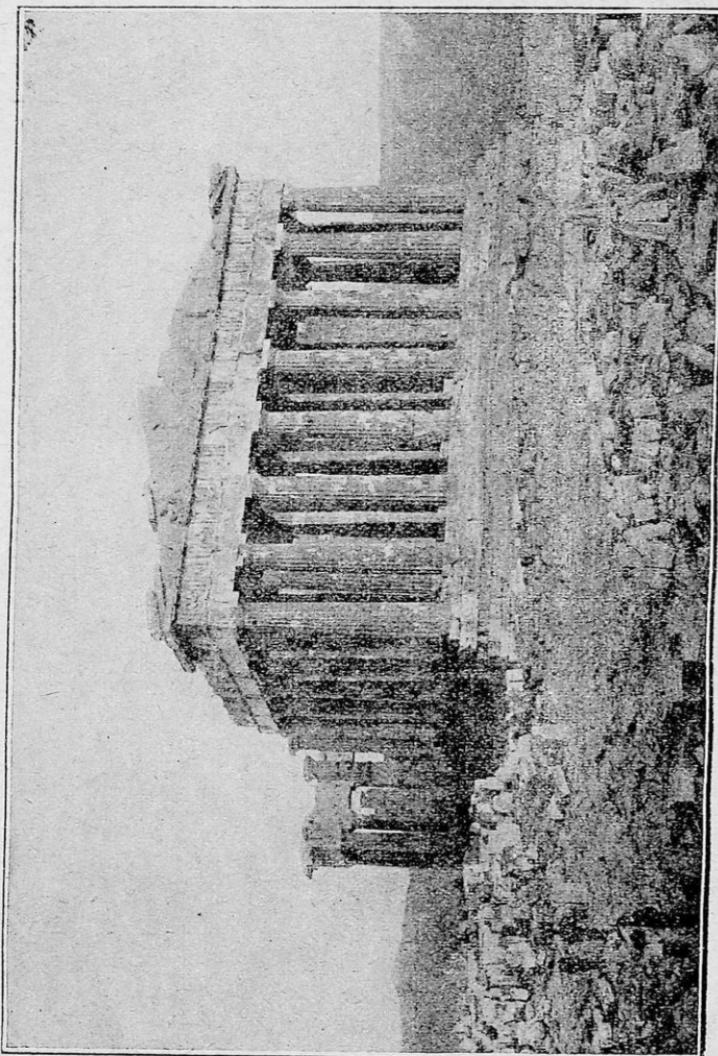
Κι ἀπομένουν—ὦ θῆμα—ἀπείραχτα, ἵδια,
 ζωντανὰ κι ἀνθισμένα τὰ ψηφίδια,
 ποὺ ἔστρωνες ταπεινὸς στὶς ἐκκλησιὲς ἐσύ.

Γεώργιος Δρόσινης

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

*Ἐκ τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ»**(Δυρικὸν ποίημα ἐντυπώσεων).*

Ναέ, καὶ ποιὸς νὰ σ’ ἔχτισε μὲς στοὺς ὥραιοὺς ὥραιο,
 γιὰ τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη ἐσένα;
 Σ’ ἐσὲ ἀποκάλυψε δὲ ωμὸς κάθε γραμμή, καὶ Μοῦσα,
 λόγος τὸ μάρμαρο ἔγινε, κι ἡ ἴδει τέχνη, καὶ ἥρθες
 στὴ χώρα τὴν θαματουργὴ ποὺ τὰ στοχάζεται ὅλα
 μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ωρῶν τῶν καλομετρημένων,

Ο. ΙΙΙ. Η αρχαία πόλη της Κάρτακης στην Τυνησία.

ἥρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς κι ἀπάνου ἀπ' τὶς θρησκεῖες,
κυκλώπειε, λυγερόκορμε, καὶ σὰ ζωγραφισμένε.

Ναέ, τὰ θέμελά σου ἐσὲ δὲν εἶναι φιλομένα
σὰ νὰ τὴ γγίξαν τρίσβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσὲ πάει πέρα ἀπ' τὰ γνέφια,
σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμοτόπι
τῆς Ἀφρικῆς. Ἀνάλαφρα κρατᾶν ἐσὲ στοῦ ἀέρα
τὴ διαφανάδα τὴ γλαυκὴ τῶν Ὄλυμπίων τὰ γέρια.
Κι ἡ ἀρχοντικὴ κορφή σου ἐσὲ δίχως θρασὺ νὰ πάῃ
γιὰ νὰ καθῆ στὰ ἀπέραντα, ποὺ μάτι δὲν τὴ φτάνει,
τὸ Πνέυμα πρὸς τ' ἀπέραντα ἔρει ἀπαλὰ καὶ φέρνει.
Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὅγλοι,
καματερὰ ἀνθρωπόμορφα σπρωμένα ἀπ' τὴ βουκέντρα
φαρμακερὰ καὶ ἀλύπητα δυνάστη αἰματοπότη.

Ἐσένα μὲ τὸ λογισμὸ κι ἐσὲ μὲ τὸ τραγούδι
σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλεύθερων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
καὶ ὁ Ναὸς σὰν πρωτόγινε τῆς Πολιτείας προστάτης,
μὲ τὸ ρυθμὸ πρωτόγινε, κι ἥταν κι αὐτὸς τραγούδι
καὶ ὁ δαμαστής σου, μάρμαρο, ναέ, καὶ ὁ πλαστουργός σου,
δίχως νὰ ἴδρωσῃ νικητής, δίχως ἀγῶνα πλάστης.

Κι ἀκοῦστε! Πρέπει κι ὁ ἄνθρωπος, κάθε φορὰ ποὺ θέλει
νὰ ξαναβρῇ τὰ νιάτα του, νάρκεται στὸ ποτάμι
τῆς Ὁμορφιᾶς γὰ λούζεται. Σ' ὅλα μαροστὰ τὰ ωραῖα
νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καὶ γκαρδιακὰ νὰ σκύβῃ
προσκυνητής, ἐρωτευτής, τραγουδιστής, διαβάτης.
Κι ἀφοῦ ὅλων πάῃ ταξίμιατα καὶ μεταλάβῃ ἀπ' ὅλα,
πάλι καὶ πάντα νὰ γυρνᾷ σ' ἐσένα μ' ἔναν ὕμνο.
Μ' ἐσένα τὸ ξανάνιωμα τοῦ κόσμου ν' ἀρχινάῃ,
τοῦ κόσμου τὸ ξανάνιωμα μ' ἐσὲ νὰ παίρνῃ τέλος.

Κωστής Παλαμᾶς

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΑΥΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

(Ρητορικὸς ἐκκλησιαστικὸς λόγος).

Πώς ἔκαμεν δὲ Θεός τὸν ἀνθρωπὸν καὶ πῶς ἔκαμεν δὲ ἀνθρωπὸς τὸν Θεόν! Ὁ Θεός μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τῆς γῆς, τὸ ἐπλασε μὲ τὰς χεῖράς του, τὸ ἐμψύχωσε μὲ τὴν πνοήν του, τὸ ἐτίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐποίησε τὸν ἀνθρωπὸν. Ὁ ἀνθρωπὸς ἐπάνω εἰς τὸ ὅρος τοῦ Γολγοθᾶ ἔκατάστησε τὸν Θεόν χωρὶς μορφῆν, χωρὶς πνοήν, θλον αἷμα, θλον πληγάς, προσηγλωμένον εἰς ἕνα ξύλον. Βλέπω ἔκει ἔνα Ἀδάμ, καθὼς τὸν ἐπλασεν δὲ Θεός, ἐμψυχον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐστεφανωμένον δόξῃ

καὶ τιμῇ, αὐτεξούσιον βασιλέα πάντων τῶν ὑπὸ σελήνην κτισμάτων. εἰς τὴν ἀπόλαυσιν ὅλης τῆς ἐπιγείου μακαριότητος. Βλέπω ἐδῶ ἔνα Ἰησοῦν Χριστόν, καθὼς τὸν ἔκατάστησεν δὲ ἀνθρωπὸς, χωρὶς κάλλος, χωρὶς εἶδος ἀνθρώπου, ἐστεφανωμένον μὲ ἀκάνθας, κατάδικον, ἀτιμον, ἐν μέσῳ δύο λητῶν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ πλένεν ἐπωδύνου θανάτου. Συγκρίνω τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην εἰκόνα, τοῦ Ἀδάμ εἰς τὸν παράδεισον, τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σταυρόν, καὶ στοχάζομαι τί ὡραῖον πλάσμα ἔκαμπαν τὸν ἀνθρωπὸν τὰ πλουσιόδωρα χέρια τοῦ Θεοῦ, καὶ τί ἐλεεινὸν θέαμα ἔκαμπαν τὸν Θεόν τὰ παράνομα χέρια τῶν ἀνθρώπων! Γνωρίζω ἔκει εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ἔνα ἔργον, μὲ τὸ ὅποιον ἐστεφάνωσεν θλα του τὰ ἔργα δὲ Θεός καὶ γνωρίζω ἐδῶ εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ μίαν ἀνομίαν, μὲ τὴν ὄποιαν ἐπλήρωσεν θλας του τὰς ἀνομίας δὲ ἀνθρωποῦ. Ξαντίγω ἔκει μίαν ἀπειρον ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν· καὶ δὲν ἥξεύρω ἢ τὶ περισσότερον γὰ θαυμάσω ἢ τὶ περισσότερον γὰ ἐλέγξω τοῦτο ἥξεύρω, πώς ἔξισου πρέπει γὰ κλαύσω καὶ τὸν Θεόν ὅπου τόσα ἐπαθε καὶ τὸν ἀνθρωπὸν διποὺ τόσα ἐτόλμησεν.

Ἐγώ δὲν ξεχωρίζω τὸν ἔνα ἀπὸ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν δακρύων μου. Διατί, διαν θρηγῷ τὰ πάθη, ἐγὼ ἀπεικάζω τὴν ἀφορμὴν τῶν παθῶν. Ὅταν μετρῶ τὰς πληγάς, ἐγὼ εὑρίσκω τὰ χέρια ὅπου τὰς ἀνοιξαν· διαν θεωρῶ ἐκείνον ὅπου ἐσταυρώθη, θεωρῶ καὶ ἔκεινον ὅπου τὸν ἐσταύρωσε· καὶ εἰς τὸν θάνατον ἔνδες ἀδικοφονευμένου Θεοῦ ἐγὼ ξανείγω ἀνθρώπον τὸν φονέα.

Τοῦτο εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα τὸ μεγαλύτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο εἶναι ὅπου τοῦ πλήρει τὴν κεφαλὴν περισσότερον ἀπὸ τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Τοῦτο περισσότερον ἀπὸ τὴν λόγχην. Τοῦτο ὅπου τὸν βασανίζει περισσότερον ἀπὸ τὴν προσήλωσιν. Τοῦτο ὅπου τοῦ πικραίνει τὰ χείλη περισσότερον ἀπὸ τὴν χολήν. Τοῦτο ὅπου βαρεῖ περισσότερον ἀπὸ τὸν σταυρόν. Τοῦτο ὅπου τὸν νεκρώνει γλιγορώτερον ἀπὸ τὸν θάνατον· νὺν βλέπη αἰτίαν τοῦ πάθους του καὶ τοῦ θανάτου του ἔνα ἀνθρώπον, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν του. Καὶ τοῦτο ἐπρεπε νὰ είναι δλη ἢ ἀφορμὴ τῶν δακρύων μας, πῶς γῆμεῖς ἐσταυρώσαμεν, γῆμεῖς ἔθανατώσαμεν τὸν Θεόν μας. Ἀνίσως καὶ τοιούτου πάθους ἄλλος ἥθελ’ ἡτον ἢ ἀφορμή, γῆμεῖς μ’ δλον τοῦτο ἐπρεπε πολλὰ νὰ πονέσωμεν, διότι ἄλλος τόσα δὲν ἐπαθεν· ἀλλὰ νὰ είμασθεν γῆμεῖς ἢ ἀφορμή, πρέπει καὶ νὰ πονέσωμεν καὶ νὰ ἐνιραποῦμεν, πρέπει νὰ κλαύσωμεν καὶ τὸ πάθος του καὶ τὴν ἀχαριστίαν μας· πρέπει νὰ χύσωμεν διπλὰ δάκρυα, διὰ νὰ είναι δάκρυα καὶ συμπαθείας καὶ συντριβῆς, καὶ τέτοιας λογῆς νὰ θρηγνήσωμεν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ἔαυτόν μας. Ὁμως ἐγὼ δὲν ἀνέδηκα σήμερον μὲ τοιούτον σκοπὸν ἐπάνω εἰς τούτον τὸν ἱερὸν ἀμβωνα. Ἐγὼ ἡξεύρω πῶς οἱ χριστιανοὶ ὅπου τώρα κλαίουσι τὰ πάθη, ἀναμένουσι μ’ δλον τοῦτο πότε νὰ ἀναστηθῇ ἢ ἐσταυρωμένος, διὰ νὰ τὸν βέλωσι πάλιν εἰς τὸν Σταυρόν· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ δὲν ἥθλα νὰ παρακινήσω εἰς θρῆνον τοὺς χριστιανούς. Ἐγὼ δὲν ψηφῶ δάκρυα προσωρινά, ὅπου δὲν γεννῶνται ἀπὸ τὴν καρδίαν, ὅπου δὲν είναι τέκνα τῆς κατανύξεως· ἃς κρατοῦσι τὰ δάκρυά τους οἱ χριστιανοὶ διὰ νὺν κλαίωσιν ἢ τὴν ζημίαν τοῦ πράγματος, ἢ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν, ἢ τὸ καλὸν τοῦ πλησίου· δὲν χρειάζεται ἀπὸ τέτοια δάκρυα δ’ Ἰησοῦς μου. Είναι καὶ ἄλλοι ὅπου τὸν λυποῦνται, ἀν δὲν τὸν λυποῦνται οἱ χριστιανοί· τὸν λυ-

πειται δι οὐρανός, καὶ σκεπάζει μὲ βαθύτατον σκότος τὸ γαληνό-
μορφον πρόσωπον· τὸν λυπεῖται δὲ ἥγιος, καὶ κρύπτει εἰς ἔκλειψιν
τὰς ἀκτίνας· τὸν λυπεῖται ἡ γῆ, καὶ σείσται ἀπὸ τὸν κλόνον, καὶ
ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, καὶ σχίζει ἀπὸ ἀνωθεν ἔως κάτω τὸ καταπέ-
τασμα τοῦ ναοῦ· τὸν λυπούνται καὶ αὐτοὶ ὅπου τὸν ἐσταύρωσαν·
ὅθεν στρέφονται τύπτοντες ἔκυτῶν τὰ στήθη. Ὡγώ ἥλθα ὅχι διὰ
νὰ σᾶς κάμω νὰ κλαύσετε, ἥλθα διὰ νὰ σᾶς κάμω ἀπλῶς νὰ κατα-
λάβετε, τί εἰναι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ταῦτα τὰ τρία κεφά-
λαια. Πρῶτον, τίς εἰναι ἔκεινος ὅπου ἔπαθε· δεύτερον τί ἔπαθε·
καὶ τρίτον, διὰ ποίου ἔπαθε. Θέλετε ἀκούσει εἰς ἔκεινον ὅπου ἔπαθε
μίαν ἄκραν συγκατάβασιν· εἰς ἔκεινα ὅπου ἔπαθε μίαν ἄκραν ὑπο-
μονὴν· καὶ δι᾽ ἔκεινον ὅπου ἔπαθε μίαν ἄκραν ἀγάπην. Καὶ ἀνίσως
εἰς τόσην συγκατάβασιν δὲν θέλετε θαυμάσει, εἰς τόσην ὑπομονὴν
δὲν θέλετε συμπονέσει, εἰς τόσην ἀγάπην δὲν θέλετε εὐχαριστήσει,
τότε καὶ θέλω εἰπει πώς ἡ καρδία σας εἰναι πέτρα σκληροτέρα
ἀπὸ ἔκεινας, ὅπου ἐσχίσθησαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ.

Δεῦτε λοιπὸν ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὅρος Κυρίου, ἐπάνω εἰς τὴν
κορυφὴν τοῦ Γολγοθᾶ, εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ φρικώδους θεάματος·
καὶ εἰς τόσον σκότος ὅπου σκεπάζει τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσωπον
ἄς προβάλῃ, διὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν ὁδόν, τοῦ ζωοδόχου Σταυροῦ
τὸ σεβάσμιον ξύλον. Ποσού εἰσαι; πρόσταλε, ξύλον θεομακάριστον,
ἔποι ποτισμένον μὲ τὸ ζωηρὸν αἷμα ἐνὸς Θεοῦ ἐσταυρωμένου μᾶς
ἐβλάστησες τὴν ζωὴν. Τράπεζα πολύτιμε, ἐπάνω εἰς τὴν ἐποίαν
ἐπιληρώθη σήμερον ἡ ἔξαγορὰ τῆς ἀνθρωπίνου σωτηρίας· θρόνε
ὑπέρτιμε, δποὺ ἐκάθισε καὶ ἐδασίλευσε κατὰ τῆς ἀμαρτίας δ νέος
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Κλιμαξ ἐπουράνιε, βθεν δ ἀρχηγὸς τῆς σω-
τηρίας ήμιῶν μᾶς ἔδειξε τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν παράδεισον. Στύλε
φωτοειδέστατε, δποὺ δδηγεῖς τὸν περιούσιον λαὸν εἰς τὴν μακαρίαν
γῆν τῆς θείας ἐπαγγελίας. Στκυρὲ ἀγιώτατε, τῆς ἐκκλησίας μᾶς τὸ
στήριγμα, τῆς πίστεώς μᾶς τὸ καύχημα! μίαν φορὰν ξύλον ἀτι-
μίας καὶ θανάτου, τώρα ξύλον δόξης καὶ ζωῆς! δργανον βρασαν-
σικὸν τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος καὶ δργανον τρισβόλιον τῆς σω-
τηρίας μᾶς! Γένοιτο εἰς τὴν σημερινὴν θλιβερὴν διήγησιν δποὺ ἔχω

νὰ κάμω, καθὼς δλος ἐπροσηλώθη εἰς ἔος δ Ἰησοῦς μας, ἔτσι δλη
νὰ προσηλωθῇ εἰς ἔσε ν̄ καρδία μας.

· Ηλίας Μηνιάτης

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΛΟΧΟΝ

(*·Ωδή*).

"Ας μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύνεφον, καὶ δ ἀνεμος
σκληρὸς ἀς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποὺ σᾶς σκεπάζει.

"Ας τὸ δροσίζῃ πάντοτε
μὲ τὰργυρά της δάκρυα
ἡ ροδόπεπλος κόρη.
καὶ αὐτοῦ ἀς ξεφυτρώνουν
αιώνια τ' ἄνθη.

"Ω γνήσια τῆς Ἐλλάδος
τέκνα· ψυχαὶ ποὺ ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν Ἡρώων,
καύχημα νέον.

Σᾶς ἀρπαξεν ἥ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην,
καὶ ἀπὸ μυρτιὰν σᾶς ἐπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

"Άλλ' ἄν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἥ μύρτος

εῖναι φύλλον ἀτίμητον
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπαρίσσου.

Αλέξανδρος Υψηλάντης καὶ Δημήτριος Υψηλάντης.

Αφοῦ εἰς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου
τοὺς δόφιναλμοὺς ἡ πρόνοος
φύσις τὸν φόβον ἔχυσε,
καὶ τὰς χρυσὰς ἐλπίδας,
καὶ τὴν ἡμέραν,
ἐπὶ τὸ μέγα πρόσωπον
τῆς γῆς πολυβιτάνου,
εὐθὺς τὸ οὐρανιον βλέμμα
βαθυσκαφῆ ἐφανέρωσε
μνήματα μύρια.

Πολλὰ μὲν σκοτεινά·
φέγγει ἐπ' ὀλίγα τ' ἀστρον
τὸ τῆς ἀθανασίας·
τὴν ἐκλογὴν ἐλεύθερον
δίδει τὸ θεῖον.

“Ελληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι·
“Ελληνες σεῖς, πῶς ἥθελεν
ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
ἄδοξος τάφος;

‘Ο Γέρων φύσονερὸς
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρὸς
καὶ πάσης μνήμης ἔρχεται·
περιτρέχει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὅλην.

’Απὸ τὴν στάμνον χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται αἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια κι ἔθνη.

’Αλλ’ ὅταν πλησιάσῃ
τὴν γῆν ὅπου σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξειν τὸν δρόμον του
ὅ Χρόνος, τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφοῦ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
σώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρειν τὰ τέκνα της
πᾶσα μητέρα.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ιερὰν φιλήσειν

κόνιν καὶ εἰπεῖν· τὸν ἔνδοξον
λόγον, τέκνα, τιμήσατε,
λόγον Ἡρώων.

'Ανδρέας Κάλβος

ΤΑ ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ

(Ωδὴ).

Χλωρά, μοσχοβολοῦντα
νησία τοῦ Αἰγαίου πελάγους,
εύτυχισμένα χώματα,
ὅπου ἡ χαρὰ καὶ ἡ εἰρήνη
πάντα ἐκατοίκουν,

Τί τὰ θαυμάσια ἐγίνηκαν
κοράσιά σας δπ' εἶχαν
ψυχὴν σὰν φλόγα, χείλη
σὰν δροσισμένα ρόδα,
λαιμὸν σὰν γάλα ;

Στὰ πλούσια περιβόλια σας,
βασιλικὸς καὶ κρίνοι
ματαίως ἀνθίζουν· ἔρημα,
οὐτ' ἔνα χέρι βρίσκεται
νὰ τὰ ποτίζῃ.

Τὰ δάση, τὰ λαγκάδια σας,
ὅπου αἱ φωναὶ ἀντεβόουν
τῶν κυνηγῶν, σιωπῶσι·
σκύλοι ἐκεῖ τώρα ἀδέσποτοι
μόνον βαυίζουν.

Ἐλεύθερα, ἀχαλίνωτα
 μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
 τ' ἄλογα, καὶ εἰς τὴν φάραγγαν τους
 τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
 κάθεται μόνον.

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
 ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγνεφα
 ἀφόβως κατεβαίνουν
 κραυγάζοντες οἱ γλάροι
 καὶ τὰ γεράκια.

Βαθιὰ εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
 χαραγμένα πατήματα
 ζώντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων·
 δῆμος ποῦ εἶναι οἱ ἀνθρώποι,
 ποῦ τὰ παιδία;

Φρικτόν, θλιβερὸν θέαμα
 τριγύρω μου ἔξανοίγω·
 ποίων εἶναι τὰ σώματα
 ποὺ πλέουσ' εἰς τὸ κῦμα;
 ποίων τὰ κεφάλια;

Αὔγεριναὶ τοῦ ἥλιου
 ἀκτῖνες, τί προβαίνετε:
 τάχα ἀγαπάει νὰ βλέπῃ
 ἔργα ληστῶν τὸ μάτι
 τῶν οὐρανίων;

Δημιουργὲ τοῦ κόσμου,
 πατέρα τῶν ἀθλίων
 θνητῶν, ἀν σὺ τοῦ γένους μας
 ὅλου ζητῆσ τὸν θάνατον,
 ἀν σὺ τὸ θέλης,

Τὰ γόνατά μου ἐμπρός σου,
 νά, πέφτουν τὸ ὑπερήφανον
 κεφάλι μου, ποὺ ἀντίκρι
 τῶν βασιλέων ὑψώνετο,
 τὴν γῆν ἐγγίζει.

Ίδοὺ εὐλαβεῖς οἱ Ἑλληνες
 σκύπτουσιν δλοι· πρόσταξε,
 κι ἐπάνω μα; ἂς πέσωσιν
 αἱ φλόγες τῆς δργῆς σου,
 ἀν σὺ τὸ θέλημα.

Πλὴν πολυέλεος εἶσαι
 καὶ βοηθὸν σὲ κράζω . . .
 βλέπω, βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν
 πετώμενον τὸν στόλον
 ἀγρίων βαρβάρων.

Κοίταξε πῶς δ ἥλιος
 χρυσώνει τὰ πανιά των·
 κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος
 ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνα;
 τρέμον ἀστράπτει.

Απὸ τὸν τρύμνας χύνεται
 γεμίζων τέντερα
 κρότος μυρίων κυμβάλων
 καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβον
 ψάλμιατα ἔκβαίνουν·

«Στάζουσι τὰ μαχαίρια μα;
 »ἀπὸ τὸ αἷμα ἀκάθαρτον
 τῶν χριστιανῶν ποὺν πήξῃ,

» ἐλāτε, ἐλāτε εἰς νέον
» αἷμα ἄσ τὰ πλύνωμεν.

» Ἐλāτε νὰ ζεστάνωμεν
» τὰ χέρια μας στὰ σπλάγχνα
» δσων θυσίας προσφέρουσιν
» εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ σέβονται
» Ἀγίων εἰκόνας.

» Ἐλāτε, ἐλāτε, ὁ κόπος
» ἄν μᾶς καταδαμάσῃ,
» ἐπὶ σωροὺς σφαγμένων
» καθίζοντες ἀνάπαυσιν
» θέλομεν εῦρει.

» Τὰ δόδα τῆς Ἑλλάδος
» εἰς τὸ αἷμα της βαμμένα
» θέλει φανοῦν τερπνότατον
» δῶρον τῶν γυναικῶν μας
» κι ἔργον ἡρώων».

Σκληρά, δειλὰ ἀναθρέμματα
τῆς ποταπῆς Ἀσίας,
ἔργον ἡρώων, ναί, βέβαια,
ποῖος ἀμφιβάλλει, ὑπάρχει
τὸ τρόπαιόν σας.

”Ἐργον ἡρώων, ἄν σφάξητε
ἀδύνατα παιδία·
ἔργον ἡρώων, ἄν πνίξητε
τὰς τρυφερὰς γυναικας
καὶ τὰ γερόντια.

Ίδοù κι ἄλλα νησία
 τὴν λύσσαν σας προσμένουσι·
 πόλεις ἵδοù καὶ ἀλίκτυπος
 ἔηρα κατοικημένη
 ἀπ' ἔθνη ἀθῶα.

Διὰ σᾶς, ἥρώων κοπάδια,
 δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύπρος·
 τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι,
 τῆς Κάσσου καὶ τῆς Κρήτης
 αἱ κατοικίαι.

"Αμετε, μὴν ἀφήσετε
 ζῶντα κανένα· ἀπ' αἷμα
 τὰ αἰγαῖα νερὰ βαψιμένα
 κύματ' ἃς ἔχουν γέροντα
 ἀπὸ σφαγάδια.

"Ω Ἑλληνες, ω̄ θεῖαι
 ψυχαί, ποὺ εἰς τοὺς μεγάλους
 κινδύνους φανερώνετε
 ἀκάμαντον ἐνέργειαν
 καὶ ὑψηλὴν φύσιν!

Πῶς ἀπὸ σᾶς καμία
 δὲν τρέχει τώρα; πῶς
 κεῖ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
 δὲν φύγεσθε καράβια
 τῶν πολεμίων;

Πῶς, πῶς τῆς ταλαιπώρου
 πατρίδος δὲν πασχίζετε
 νὰ σώσητε τὸν στέφανον
 ἀπὸ χέρια ἀνόσια
 ληστῶν τοσούτων;

Εἶναι πολλὰ τὰ πλήθη των
καὶ φοβερὰ εἰς τὴν ὅψιν,
ἄλλ’ ἔνας “Ελλην δύναται,
ἔνας ἄνδρας γενναῖος,
νὰ τὰ σκορπίσῃ.

“Οποιος τὴν δάφνην θέλει
ἀθάνατον τῆς δόξης,
ὅποιος δάκρυα διὰ τ’ ἔμνος του
ἔχει, διὰ δὲ τὴν μάχην
νοῦν καὶ καρδίαν.

“Ἄς ἔκβῃ αὐτός.—Νά, βλέπω,
ταχεῖαι, ώς τ’ ἀπλωμένα
πτερὸν τῶν γερανῶν,
ἔρχονται δύο κατάμαυροι
τρομεραὶ πρῶραι.

Παύει ώς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν δργάνων.
τ’ ἀγαρινὰ τραγούδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου ὃποὺ περνώντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
καὶ εἰς τὰ σχιγία σχισμένος
βιαίως σφυριζει.

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
ποὺς ωσὲν μέγα ποτάμι
ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους

κτυπώντας μορμυρίζει
γύρω εἰς τὰ σκάφη.

Νά, αἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος,
νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις·
ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται
καὶ ἀπλώνουν πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν.

Στενόν, στενὸν τὸ πέλαγος
ὁ τρόμος κάμνει· πέφτει
ἔνα καράβι ἐπάνω
εἰς τὸ ἄλλο καὶ συντρίβονται·
πνίγονται οἱ ναῦται.

”Ω! πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἔχαμη ὁ στόλος·
πλέον δὲν ἔξανοίγω τώρα
παρὰ καπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

”Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήται
ἴδοὺ πάλιν ἐκβαίνουν
σωσμέναι αἱ δύο κατάμαυροι
θαυμάσιαι πρῶραι.

Πετάουν, ἀπομακρύνονται·
στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμέναι γίνονται ἀφαντοι·
διαβαίνουσαι ἐπαιάνιζον,
κι ἥκουεν ὁ κόσμος·

Κανάρη!—καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβόουν· Κανάρη·

καὶ τῶν αἰώνων τὰ δργανα
ἴσως θέλει ἀντηχήσουν
πάντα· Κανάρη.

·*Ανδρέας Κάλβος*

Κωνσταντῖνος Κανάρης
(εἰς πρεσβυτερήν ήλικίαν).

Ο Ι Κ Ε Τ Η Σ (Θρυλικὸν ποίημα).

Καὶ στὸ ναὸ τῆς θεᾶς ἵκέτης ἔτρεξε
φεύγοντας τὴ φοβέρα τοῦ θυνάτου.
Τὸν εἶδαν μόλις τὸ κατώφλι πάτησε,
τὴ θύρα σφάλησαν κατάστηθά του.

Τοὺς χαλκάδες τῆς θύρας τρεμοδάχτυλα
τ' ἀπελπισμένα χέρια του κρατοῦνε . . .
ἔκει νὰ τὸν σκοτώσουν ἀποδείλιασαν,
νὰ τοῦ λύσουν τὰ χέρια δὲν μποροῦνε.

Τυφλωμένοι ἀπ' τὴν ἔχειαν—ὦ φείκη!—χώρισαν
τὰ χέρια ἀπ' τὸ κορμὶ μὲ τὰ μαχαίρια
καὶ πῆραν τὸ κορμὶ καὶ τ' ἀποτέλειωσαν
κι ἀπόμειναν κρεμασμένα τὰ χέρια.

Κρεμασμένα τὰ χέρια, ἄψυχα κι ἄκορμα,
μιὰ δύναμη θεῖκὴ τὰ ζωντανεύει.
Ποιὸς τολμᾶ γὰ τάγγιξ; Σεισμοῦ τράνταγμα
τὸ μαρμαρόχτιστο ναὸ σαλεύει.

Μὰ ὅταν ἥρθε τῆς ζωῆς του ἡ συντρόφισσα
σέρνοντας τὰ παιδιά του—τὰ παιδιά της,
τὰ δυὸ χέρια ἀπ' τοὺς χαλκάδες ξελύθηκαν
κι ἔπεσαν ματωμένα στὴν ποδιά της.

Γεώργιος Δροσίνης

ΠΑΤΡΙΔΑ

(*Λυρικὸν πατριωτικὸν ποίημα*)

Πάλε ξυπνάει τῆς ἄνοιξης τ' ἀγέρι
στὴν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα·
σὰ νύφ' ἡ γῆ, πόχει· μετρα ἀνθη προῖκα,
λάμπει ἐνῷ σβηέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι·
Πεταλοῦδες πετοῦν ταῖρι μὲ ταῖρι,
ἔδῶ βουζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·

‘Η πατρὶς Ἑλλὰς καὶ τὰ τέκνα της
(Εἰκόνων Δ. Μπισκίνη).

τὴ φύση στὴν καλή της ὥρα ἐβρῆκα·
λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσκοβιοὶ καὶ κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάδημα ἔυπνάει
πόθῳ στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα
νὰ σου ἔαναφιλήσω τὸ ἄγιο χρῶμα,
νὰ ἔαναιδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
ὅμορφή μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

Δ. Μαβίλης

ΝΑ ΤΗΝ Η ΑΝΟΙΞΗ!

(Ποίημα λυρικὸν φύσεως).

Νά την ἡ ἄνοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται . . .
καὶ δὲ λαλοῦν σὰν πρῶτα τὰ πουλιὰ
τὴ βραδινή των ὥρα,
τὴν ὥρα ποὺ γυρίζουν στὴ φωλιά,
καὶ δὲν τὰ σκιάζει ἡ κρύα ἡ νύχτα τώρα
κι οὔτε μὲ πόνο κλαῖνε τὴν παλιὰ
καλόκαιριὰ καὶ τὴν ἀγύριστη.

Τὸ μήνυμα τὸ φέρνει γλυκομύριστη
μηνύτρα ἡ ἀμυγδαλιά:

—Νά την ἡ ἄνοιξη! ἔρχεται, ἔρχεται . . .
κι οὔτε ἀπὸ φύλλα πεθαμένα
καὶ θαμμένα
τὸ χρῶμα δὲ μυρίζει τώρα
τὴ βραδινή τὴν ὥρα.

Μοσκοβιὸς ἀπ' τὸ ἀγέννητα βλαστάρια,
ποὺ λαχταροῦν τὸ φῶς στὴ γῆ κλεισμένα,
κι ἀκούετ' ἀπὸ τῶν δέντρων τὰ κλωνάρια,
τὰ μεστωμένα,

σὰν κρυφομίλημα μὲς στὸ σκοτάδι
τὸ βράδυ βράδυ :
— νά την ἡ ἄνοιξη ! ἔρχεται, ἔρχεται . . .

Γεώργιος Δροσίνης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΛΟΓΟΥ

(Διήγημα χαρακτήρων)

"Αν καὶ ἐπληγία¹ εὐτελειώσῃ δὲ Νοέμβριος, δὲν ἐνθυμοῦμαι
ἄλλας μακροτέρας εἰς τὸν βίον μου ἡμέρας
συμπιπτούσας παραδόξως μὲν νύκτας ἀτελευτή-
τους. Οἱ πρώην συμμαθηταὶ μου εἶχον δια-
σπαρῆ κυνηγοῦντες τὴν τύχην εἰς τὰ πέρατα
τῆς γῆς, ἀπὸ τῶν δύθιῶν τοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ
Δουνάβεως μέχρι τοῦ Νείλου, τοῦ Γάγγου ἢ
καὶ τοῦ Μισισιπῆ, πλὴν μόνων τριῶν ἢ τεσ-
σάρων, εῖτινες ἀνεπαύοντο ὑπὸ τὰς πλάκας
τοῦ ἀγίου Γεωργίου. Μεγάλη λοιπὸν ὑπῆρ-
ξεν εἰς τὴν τοιαύτην μόνωσιν καὶ πλῆξιν ἡ χαρά μου, διαν
πρωίαν τινὰ προσέκρουσα ἀπροσδοκήτως πρὸς πυρόξανθον γερόν-
τιον, φέρον δίοπτρα γαλανὰ καὶ τρισμέγιστον ὑπὸ τὸν βραχίονα
χαρτοφυλάκιον. Οὕτες ἡτο δ παλαιός μου διδάσκαλος τῆς ζωγρα-
φικῆς κ. Κρέυζερ, Μπαδρός τὸ γένος καὶ ἀληθῆς τεχνίτης, προσα-
ράξας, δὲν ἡξεύρω πῶ;, εἰς τὴν Σύρον καὶ οὐδὲ ἔκει εύδοκιμήσας.
Αποστραφεὶς τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς νήσου εἶχεν ἐπιδοθῆ, ὡς δ
Λύτρας, εἰς παράστασιν λαϊκῶν σκηνῶν, ζωγραφίζων ϕαροπώλας,
τηγανιστάς σικετίων, ἀγυιόπαιδας τῆς ἀνω Σύρου ἵππεύοντας χοί-
ρους γιγαντιαίους, γραίας σαβανωτρίας καὶ ἐπαλτας ἀναπήρους.
Ολίγον διάφοροι τῶν ἀνθρωπίνων τούτων ἔρειπιων ἦσαν οἱ δυστυχεῖς
ἵπποι τοὺς δροίους κατεγίνετο ἀπὸ μηνὸς δ Κρέυζερ νὰ εἰκονίσῃ
τὸν ἔνα μετὰ τὸν ἄλλον. Μή ἔχων ἄλλο τι διασκεδαστικώτερον νὰ
πράξω ἔδεχθην μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν νὰ συνεργασθῶ μετ' αὐ-
τοῦ. Εἰς δὲ τοὺς κλίνοντας γὰρ θεωρήσωσιν ἀλλόκοτον τὴν ἔκλογήν

¹ Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοιούτων προτύπων ἀρχοῦμαι νὰ παρατηρήσω δτι, ἀν πλαστικῶς
ξέεταξόμενα σύδεν είχον κοινὸν τὰ τρισάθλια ἔκεινα ζῶα πρὸς τοὺς
εὐτραφεῖς βουκεφάλους τοῦ Φειδίου ἢ τὴν λεπτότητα τῶν ἀραβι-
κῶν, ἡσαν ἀρ' ἐτέρου υπὸ ψυχολογικὴν ἐποψίην ἀσυγκρίτως ἀνώ-
τερα τούτων.⁷ Αληθὲς εἶναι δτι οὕτε ὁ τράχηλος αὐτῶν ἐκάμπτετο
τοξοειδῶς ὡς ὁ τοῦ κύκνου, οὕτε ἐκάπνιζον σι μυκτῆρες, οὕτε ἐσπιν-
θήριζον οἱ ὀφθαλμοί· δτι τὰ γόνατα αὐτῶν ἐφαίνοντο καμπτόμενα
ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σώματος καὶ τὰ κόκκαλα ἔτοιμα νὰ τρυπήσωσι
τὸ δέρμα, πόση δημιας εἰκονίζετο εἰς τὴν στάσιν καὶ τὸ βλέμμα τῶν
ἡμερότητος, καλωσύνη, στωικὴ ἐγκαρτέρησις καὶ ἀμνησικακία !

Τῶν τοιούτων ἀρετῶν ἐστερεῖτο τελείως ἔνας μόνον ἐκ τῶν ὅπο-
τρόφων τοῦ ἱππικοῦ ἔκεινου καταγωγίου. Οὗτος ἡτο εὔρωστος ϕ-
ροκόκκινος ἵππος καλούμενος Ζανχμπέτης, διτις εἰχεν ἀγορασθῆ
εὐθηνὰ οὐχὶ ἔνεκα γήρατος, οἰδημάτιων, χωλότητος, ψώρας, ρευ-
ματισμοῦ ἢ ἀλλού ἐλαττώματος σωματικοῦ, ἀλλὰ διὰ μόνην τοῦ
χαρακτήρος τὴν ἀγριότητα καὶ δυστροπίαν.⁸ Ή ἐλάττωσις τῆς μερί-
δος κριθῆσ καὶ ἡ αὔξησις τῶν ὥρων ἐργασίας συνετέλεσσαν νὰ τὸν
καταστήσωσι διὰ τοῦ χρόνου κατά τις χειροηθέστερον. Καὶ πάλιν
δημιας ἡναγκάζοντο οἱ πλησιάζοντες αὐτὸν νὰ προφυλάσσωνται κατ'
ἐνδεχομένης αὐτοῦ ζανχμπετιᾶς, ἡτοι κακῆς χρήσεως; τῷ παῦθν ἢ
τῶν δδόντων του. Ο μόνος, ὁ σύδεν ἔχων ἐξ αὐτοῦ νὰ φορηθῇ, ἡτο
μικρόσωμον καὶ καχεκτικὸν δεκαπενταετές περίπου πατειδάριον καλού-
μενος Τσέκος, τέχνον μεθύσου· Ιταλοῦ πρόσφυγος ὑπηρετοῦντος εἰς
τὸν στάβλον. Μόνον δ Τσέκος οὗτος ἐπλησίαζεν ἀφόβως, ἐθώπευε τὸν
τράχηλον καὶ τὰς πλευρὰς ἢ λαμβάνων εἰς χειράς του τὴν κεφαλὴν
κατεφίλει τοὺς ρώθωνας τοῦ φοβεροῦ ζώου, τὸ δποίον ἀπέδιδε τὰς
θωπείας γλύφων τοῦ μικροῦ φίλου του τὸ μέτωπον καὶ τὰς παρειάς.
Τὸ δὲ ἄξιον σημειώσεως εἶναι δτι κατώρθωσε διὰ τοῦ γλυψίματος
τούτου ν' ἀπαλλάξῃ τὸ παιδίον ἀπὸ χρύνιον ἐξίνθημα, κατὰ τοῦ
δποίου είχον ἀποτύχει δλαι αἱ ἀλοιφαῖ! Οὐδὲ περιωρίζοντο αἱ τοιαῦ-
ται τρυφερότητες ἐντὸς τοῦ στάβλου, ἀλλ' ὅσακις συνέδικεν νὰ ἐκ-
πεμφθῇ δ Τσέκος πρὸς ἐκτέλεσιν παραγγελίας δὲν ἐλειπε νὰ μεταδῷ
εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν ἀμαξῶν διὰ νὰ ἴδῃ τὸν φίλον του ὅπο τὸν ζυ-
γόν. Κατὰ δὲ τὰς θερμὰς ἡμέρας ἐδρόσιζεν αὐτὸν πλύνων διὰ

σπόγγου τοὺς δρθαλμούς καὶ τοὺς μυκτήράς του ἥ προσφέρων ὡς ἀναψυκτικὸν ἔυλάγγορον ἢ καὶ βιτρύδιον σταφυλῆς.

Κατ’ ἐκεῖνο τὸ θέρος ἔτυχεν ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ κόπου νὰ πάθωσιν αἱ κνήμαι τοῦ ἵππου οἰδήματα, λεγόμενα γάγγλια ἢ κοινῶς νερά, κατὰ τῶν δποίων οὐδὲν ἄλλο γνωρίζουσι φάρμακον οἱ ἐκτελοῦντες καθήκοντα κτηνιάτρους Συριανοὶ πεταλωταὶ παρὰ μόνην τὴν φωτιάν, ἵτοι τὴν διὰ πυρακτωμένου σιδήρου στίξιν ἢ καὶ αὐλάκωσιν τοῦ πάσχοντος μέλους. Τὸ μέγιστον βάσανον τῶν ὑποβαλλομένων εἰς τοιαύτην ἐγχείρησιν ζώων είναι αἱ ἀπειροπληγθεῖς μυῖαι αἱ συσωρευόμεναι εἰς τὰ αἴμοστα γῇ ἔλκη. Ταύτας ἡγωνίζετο ὁ Τσέκος νῷ ἀπομακρύνῃ ραντίζων διὰ ψυχροῦ ὕδατος τὰς πληγάς, δὲ δὲ ἵππος ἔξεδήλωντες τὴν εὐγνωμοσύνην του προσηλώνων ἐπ’ αὐτὸν ἀνθρώπινον σχεδὸν βλέμμα, τρίβων τὴν κεφαλήν του εἰς τὸν ὅμόν του καὶ ἡρέμα χρεμετίζων ὡς ἀν τοῦ ὠμίλει εἰς τὸ ὕδιον. "Ἄλλοτε πάλιν ἔχώντες παιζον τὸ παιδάριον ὑπὸ τὴν κοιλιὰν τοῦ ἵππου καὶ προβάλλον τὴν κεφαλήν μεταξὺ τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν του ἐκαμώντεο δτι θέλει νὰ τὸν σηκώσῃ, δὲ Ζαναμπέτης ὑψωνε τοὺς πόδες τὸν ἔνα μετὰ τὸν ἄλλον, ὡς ἐπιθυμῶν νὰ τὸ κάμην νὰ πιστεύσῃ δτι κατώρθωσε τοῦτο. Πολὺ πρὶν εισέλθῃ εἰς τὸν στάθλον ἡσθάντεο πλησιάζοντα τὸν μικρόν του φίλον, ἀν δὲ συνέδαινε νὰ παραταθῇ ἥ ἀπουσία του, ὑπεδέχετο αὐτὸν ἐπιστρέφοντα μὲ ἀξίας σκύλου φιλοφρονήσεις καὶ θωπείας, προσέχων ὅμως νὰ μὴ ἀποδῶσιν αἱ ἔνδειξεις τῆς ὑπερβολικῆς του ἀγάπης ἐπικίνδυνοι εἰς τὸ παιδίον.

"Οταν ἦλθεν ἥ σειρὰ τοῦ Ζαναμπέτη νὰ ζωγραφηθῇ, δ Κρέϋ-ζερ ὑπερευχαριστηθεὶς ἐκ τοῦ προτύπου του ἥθελησε νὰ τὸν ἀνταμείψῃ προσφέρων εἰς αὐτὸν κουλούραν. Ταύτην λαθὼν δ Ζαναμπέτης διὰ τοῦ ἀκρου τῶν διδόντων τὴν ἀφῆκε νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν φάτνην. "Ο ζωγράφος βλέπων δτι δὲν τὴν καταδέχεται ἥθελησε νὰ τὴν ἀναλάδῃ διὰ νὰ τὴν δώσῃ εἰς ἄλλον ἵππον. "Άλλ' δτιν ἥπλωσε τὴν χειρα τὴν φάτνην, δ Ζαναμπέτης ἔκλινε πρὸς τὰ δπίσω τὰ ὕτα δεικνύων τοὺς διδόντας. "Ολίγας στιγμὰς ἐπειτα ἐπληγίσασεν αὐτὸν δ Τσέκος, εἰς τὸν δποίον ἔσπευσε πρὸς μεγάλην ἥμῶν ἔκπληξιν νὰ προσφέρῃ τὴν κουλούραν, καὶ τοῦτο ἐπράξει καὶ τὰς

δύο έπομένας ήμέρας. Τὸ θέαμα ἡτο ἀληθῶς κατανυκτικόν. «Τί θὰ γίνης, δυστυχισμένε», εἶπεν ὁ ζωγράφος εἰς τὸν Τσέκον, «ὅταν σου πάρουν τὸν φίλον σου διὰ νὰ τὸν στείλουν εἰς τὸ σφαγεῖον;». Τὸ παιδίον μᾶς ἐκύτταξεν ἀγρίως, ἔπειτα ἔκρυψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χειράς του καὶ ἥρχισε νὰ κλαίῃ κράζον : «Μή μου τὸ λέτε!».

Κατ’ ἔκείνας τὰς ήμέρας συνέβαινε νὰ παρέχωσιν ἀρκετὴν ὅλην μεμψιμοιρίας εἰς τὸ ἀντιπολιτευόμενον φύλλον τῆς νήσου οἱ καθημερινοὶ ἄθλοι ἐπιφέρουν φυγοδίκου, πρώην νεκροθάπτου καὶ ἔπειτα ἐρημωτοῦ ὀρνιθώνων, μπουγαδοκλέπτου καὶ ἐν ἀνάγκῃ μαχαιροδγάλτου, τὸν ὅποιον ματαίως κατεδίωκεν ἀπὸ μηνῶν ἡ ἀστυνομία. Τὸν κακότροπον τοῦτον εἶχε τὴν δυστυχίαν νὰ συναντήσῃ ὁ Τσέκος ἐσπέραν τινὰ εἰς ἐρημον πλησίον τοῦ στάδιου μονοπάτι, ἐνῷ ἐπέστρεψε φέρων καλάθιον μὲ τρόφιμα διὰ τὸ δεῖπνον τῶν ἀμαξηλατῶν. Ἐζήτησε νὸ ἀρπάση τὸ καλάθιον, τὸ δὲ παιδίον τολμῆσαν νὸ ἀντισταθῇ ἐδέρετο παρὸ αὐτοῦ ἀσπλαγχνως καὶ ἐζήτει βοήθειαν διὰ γοερῶν κραυγῶν. Ταύτας ἀκούσας ὁ Ζαναμπέτης καὶ ἀναγνωρίσας τὴν φωνὴν ἥρχισε νὰ ταράττεται καὶ νὰ σείγη τὴν κεφαλήν, μεχρισοῦ κατορθώσας νὰ θραύσῃ τὸν ρυτήρά του διηλθεν ὡς βέλος διὰ τῶν ἐκπλήκτων ἵπποκόμων, ὑπερέβη διὰ τεραστίου πηδήματος τὸ περίφραγμα τῆς αὐλῆς καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς πάλης μὲ καπνίζοντας μυκτήρας καὶ φλογοσόλους ὀφθαλμούς. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ φοβεροῦ τούτου ζώου ἐτράπη ὁ κακούργος εἰς φυγήν. Ἀλλ’ ὁ Ζαναμπέτης τὸν ἐφθασε μὲ δύο πηδήματα, τὸν ἀνέτρεψε, τὸν ἐκοπάνισεν ὑπὸ τοὺς πόδας του, ἀφῆκεν αὐτὸν λιπόθυμον καὶ ἐπανῆλθεν ἔπειτα πρὸς τὸν μικρὸν φίλον του, τὸν ἐνεθάρρυνε διὰ παντοίων θωπειῶν καὶ ἐπέστρεψε μετ’ αὐτοῦ εἰς τὸν στάδιον ὡς θριαμβευτής, φέρων εἰς τὸ στόμα τὸ καλάθιον, τὸ δποῖον δὲν εἶχε πλέον δύναμιν ὁ Τσέκος νὰ σηκώσῃ.

Αἱ πληγαὶ τοῦ συλληφθέντος φυγοδίκου, ἀν καὶ ὀδυνηραί, δὲν ἥσαν θανατηφόροι οὐδὲ κἄν ἐπικίνδυνοι, ὁ δὲ μετά τινας ήμέρας θάνατος αὐτοῦ εἰς τὰς φυλακὰς προῆλθε, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἱατροῦ, ἐκ τῆς δυσκρασίας του καὶ τῆς καταπόσεως τῆς ραχῆς, τὴν ὅποιαν εἶχε λάβει διὰ νὰ βρέχῃ τῶν μωλώπων του τοὺς ἐπιδέσμους. Ἡ τοιαύτη ὅμως γνωμοδότησις δὲν ἦμπόδισε τοὺς ἀμαξηλάτας νὰ

κηρύξωσι τὸν Ζαναμπέτην φονιὰν καὶ νὰ τὸν μεταχειρίζωνται ώς τοισῦτον. Ἡ κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ζώου ἀντιπάθεια γῆξανε καθ' ημέραν, οὐδὲ εἶναι ὑπερβολὴ ἂν εἰπωμεν ὅτι ἔτρωγε πολὺ περισσότερον ξύλον παρὰ κριθήν.

Εἰς τοιαύτην εὑρίσκοντο τὰ πράγματα θέσιν, ὅταν ημέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν είχον εύκαιρήσει νὰ μεταβῶ εἰς τὸ μάθημα ἐπογραφίας, εἰδὸν αἰφνῆς εἰσερχόμενον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου μου τὸν γέροντα Κρέούζερ, κρατοῦντα ἐκ τῆς χειρὸς τὸν Τσέκον μὲν ἐνδύματα καταματωμένα καὶ οἰμώζοντα ἐλεεινῶς. Καὶ αὐτοῦ τοῦ ζωγράφου ή συγχίνησις καὶ ή στενοχωρία ἡτο τοσαύτη, ὥστε ἡδυνάτει ἐπὶ πολλὴν ὥραν νῦν ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. Ἐπὶ τέλους μοῦ διηγήθη τὰ ἔξης :

« Ἡμην τὸ πρωὶ μόνος εἰς τὸν στάδιον, ὅταν δὲ μαλτέζος ἀμαξηλάτης διαταχθεὶς ἀπροσδοκήτως νὰ ζεύξῃ ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ προγευματίσῃ, ἦλθε νὰ καταθέσῃ τὸ ψωμοτύρι του εἰς τὴν φάτνην ἀπουσιάζοντος ἐπουσού. Μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἀνθρώπου τούτου δὲ ζηναμπέτης ἐφάνη δρεχθεὶς τὰ φαγώσιμα ταῦτα καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὰ φθάσῃ ἀπὸ εὐθείας ἐμηχανεύθη νὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος του τὸ ἄχυρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου είχον ἀποτεθῆ. Κατορθώσας οὕτω νὰ οἰκειοποιηθῇ τὸ ποθούμενον πρόγευμα ἔκρυψεν αὐτὸς πλησίον του διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ ἔπειτα εἰς τὸν Τσέκον. Μαντεύσας τοῦτο ἐσκόπευα νὰ πληροφορήσω κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του τὸν ἀμαξηλάτην περὶ τῆς τύχης τοῦ προγεύματός του καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὸν ἀποζημιώσω. Ἄφοῦ εἰργάσθην ἐπὶ μίαν ἀκόμη ὥραν ἐπεθύμησα νὰ καπνίσω, ἀλλ’ η σιγαροθήηκη είχεν ἔσαντληθῆ. Μὴ ἔχων κανένα νὰ στείλω μετέδην δὲ ίδιος εἰς γειτονικὸν καπνοπωλεῖον. Ἡ ἀπουσία μου δὲν διήρκεσε βεδαίως περισσότερον τῶν 10 λεπτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα δημιώς τοῦτο συνέπεσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν στάδιον δὲ Τσέκος καὶ νὰ δεχθῇ μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ φίλου του ὑπεξαιρεθέντα φαγώσιμα, τὰ ὁποῖα ὑπέθεσε προερχόμενα ώς καὶ τὰς προηγουμένας κουλούρας ἐξ ἴδιης μου μεγαλοδωρίας.

» Ἀλλ’ ἐνῷ κατεβρόχθιζε ταῦτα μὲ γῆσυχον συνείδησιν, ἐπανῆλθε πεινασμένος ἐκ τοῦ δρόμου του δὲ νόμιμος αὐτῶν κύριος, δὲ ποτοῖς βλέπων τὸ πρόγευμά του εἰς ξένας χεῖρας ἥρχισε νὰ φω-

νάζη καὶ νὰ ὑδρίζῃ ὡς κλέπτην τὸ παιδίον. Εἰς τὰς φωνὰς ἔκεινας προσῆλθεν δὲ πατήρ του κατὰ τὸ σύνηθες μεθυσμένος. Χωρὶς νὰ θελήσῃ νῦ ἀκούσῃ τίποτε, ἐσπευσε νῦ ἀρπάσῃ ἀπὸ τὸ ὡτίον τὸν Τσέκον ζητοῦντα ἀσυλον μεταξὺ τῶν σκελῶν τῶν ἵππων, κράζων : «Ἀχρείε, κλέφτη, ἀτιμάζεις τὸν πατέρα σου». Κατ’ ἔκεινην τὴν στιγμὴν εἰσηρχόμην δρομαῖος εἰς τὸν στάθλον καὶ ἐπροσιτάθουν νὰ καθησυχάσω τὸν κακότροπον Ἰταλόν, ἐξηγῶν πῶς συνέδησαν τὰ πράγματα. Ἀλλ’ ἔκεινος δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ μ’ ἐννοήσῃ. Μὲ ἔκοιταξεν ἀγρίως καὶ μ’ ἐσυμβούλευσε νὰ κοιτάζω τὴν δουλειά μου. Ξεκρεμάσας ἐπειτα ἀπὸ τὸν τοῖχον τὸ βούνευρον τὸ χρησιμεῦον διὰ τοὺς σκύλους ἥρχισε νὰ μαστιγώνῃ ἀλύπητα τὸν υέν του. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς σκηνῆς τὰ ὄτα τοῦ Ζαναμπέτη ἥσαν κλιτὰ πρὸς τὰ ὄπιστα, οἱ διδόντες του ἐφαίνοντο ἔως τὴν ρίζαν καὶ ἀπὸ στιγμὴν εἰς στιγμὴν ἀπέβαινον δξύτεροι οἱ χρεμετισμοί του καὶ ἥχηρότερος ὁ ποδοσιλητός. Κατορθώσας ἐπὶ τέλους νὰ σπάσῃ τὸ πετραχήλι του ὕρμησε κατὰ τοῦ μαστιγωτοῦ, τὸν συνέλαβε διὰ τῶν δδόντων ἀπὸ τὴν ράχην καὶ τὸν ἐσφενδόνισεν εἰς τριῶν βημάτων ἀπόστασιν ἐπὶ σωροῦ κοπρίας. Ἡ ὄψις τοῦ ζώου ἦτο τόσον φοβερά, ὡστε ἐτράπημεν δλοι εἰς ἀτακτον φυγήν. Καὶ αὐτὸς ὁ Τσέκος ἐκρύβη ὅπισθεν δέματος ἀχύρων, φοβούμενος δχι νὰ τὸν κακοποιήσῃ ὁ Ζαναμπέτης, ἀλλὰ τοῦ πραξικοπήματος αὐτοῦ τὰς συνεπείας.

»Ο μέθυσος ἐν τούτοις πευῶν εἰς τὰ μαλακὰ δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Αἱ ζημίαι του περιωρίζοντο εἰς τὴν τρομάραν καὶ τὸ σχίσιμον τοῦ ὑποκαμίσου του. Εὔθυς ἀμα ἥγερθη ἔτρεξεν εἰς τὴν αὐλὴν νὰ καταγγείλῃ τὴν νέαν φονικὴν ἀπόπειραν τοῦ Ζαναμπέτη εἰς τοὺς συντρόφους του, οἱ δποίοις βλέποντες αὐτὸν ἥμιγνυμνον, κάτωχρον καὶ ριγοῦντα ἐκ τοῦ τρόμου ἐθεώρησαν πρέπον νὰ εἰσορμήσουν εἰς τὸν στάθλον ὠπλισμένοι μὲ σιδηρὰ δικράνια. Οὐδὲ περιωρίσθησαν ἐπὶ πολὺ νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὰ ὡς ρόπαλα κατὰ τοῦ θύματος αὐτῶν. «Αὐτὸς τὸ κατηραμένον ζῶον πρέπει νὰ τὸ ξεκάμψειν, εἰδεμὴ θὰ μᾶς φάγῃ δλους τὸν ἔνα μετὰ τὸν ἄλλον», ἀνέκραξεν δ Ἰταλὸς ἐμπήγων τὸ δικράνι του εἰς τοῦ ἀλόγου τὴν κοιλίαν, καὶ τὸ παράδειγμά του ἐσπευσαν οἱ ἄλλοι νὰ μιμηθῶσιν. Ἐξήτησα νὰ τοὺς ἐμποδίσω, ἀλλὰ τὰ δικράνια ἐστράφησαν ἐναντίον

μου. 'Ο Τσέκος ἔκρυπτε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χειράς του διὰ νὰ μὴ βλέπη. Τὸ κίμα ἔτρεχε ποταμηδὸν ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ἵππου, δ σποῖος ὑπέμενεν ὅρθιος, ἀκίνητος καὶ ὥσει ἀναίσθητος εἰς τὰς πληγάς. 'Ἐπι τέλους κατέπεσε, τὸ δὲ παιδίον δὲν ἦδυνήθη νὰ κρατήσῃ τοὺς λαυγμούς του. Οἱ ὀδυρμὶς εὗτοι ἔξηγρίωσαν τὸν ἀποθηριωθέντα πατέρα του, ὅτις ἀναλαβὼν τὸν βούρδουλαν ἥρχισε καὶ πάλιν νὰ τὸν μαστιγώνῃ. Τότε συνέδη τι φασερόν. Εἰς τὰς φωνας τοῦ παιδίου τὸ ἄλογον, τὸ σποῖον ἐνομίζαμεν νεκρόν, ἥνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ κατώρθωσε δι' ὑπερτάτου ἀγῶνος νὰ δρθωθῇ ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του. Καὶ πάλιν ἔκλιναν εἰς τὰ δύσω τὰ ὑπά του, ἐφάνησαν οἱ δδόντες του, ἥστραψε τὸ βλέμμα του καὶ ὠπισθοδρόμησαν οἱ δήμιοι μετὰ τρόμου. 'Ο Τσέκος εἶχε κρεμασθῆ ἐις τὸν τράχηλον τοῦ προστάτου του. 'Η νεκρανάστασις ὅμως αὐτοῦ δὲν διήρκεσε πολύ· δύο μόνον ἡ τρία δευτερόλεπτα καὶ ἔπειτε πάλιν συμπαρασύρων εἰς τὴν πτῶσίν του τὸ παιδίον».

Έμμανουὴλ Ροΐδης

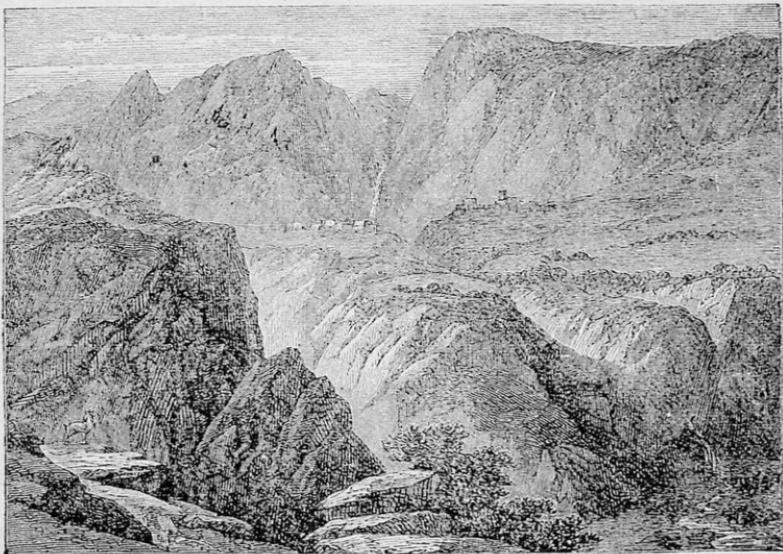
ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΔΕΛΦΟΥΣ

(Περιγραφικὴ διήγησις)

Μέχρις διου ἔρθη δ γιατρὸς τοῦ χωριοῦ, εἰς τὸν δποῖον ἡμουν συστημένος, ἐκάθισα νὰ ξεκουρασθῶ ἔξω ἀπὸ τὸν καφενέ. 'Εβδομάδες ὀλόκληρες ἐγύριζα τότε πεζὸς καὶ καθαλάρης στὰ ἄγρια θουνὰ τῆς Δωρίδος καὶ Παρνασσίδος, ἀπὸ χωριὰ σὲ βοσκοτόπια, ἀπὸ κορφοσούνια σὲ λαγκαδιές, ζητώντας κι ἐγώ δὲν ξέρω τί, πάντοτε ὅμως δ, τι ἀκόμη δὲν εὑρήκα. 'Οπωσδήποτε γιὰ τὴν ἀρχαιότητα καθόλου δὲν ἐσυλλογιζόμουν, οὔτε ποιοὶ ἐκατοίκησαν μιὰ φορὰ τοὺς τόπους ἐκείνους, οὔτε πῶς ἐλέγοντο, οὔτε τί πολέμους ἐκαμάν, οὔτε ποιὲς παλαιὲς πολιτείες είχαν μ' ἔμελε. Μοῦ ἀρκοῦσαν οἱ τραχεῖς καὶ ρωμαλέοι σημερινοὶ κάτοικοι, τὰ περήφανα τραγούδια τους, αἱ παραδόσεις καὶ τὰ ἔθιμά τους, αὐτὰ τὰ ὄνόματά τους πολλάκις ποὺ μ' ἀναβαν εὐθὺς τῆς φαντασίας τὰ φτερὰ σὲ περασμένου καιροῦ ἀντραγαθήματα. Σὰν ἔφθασα ὅμως στὸ νεροπεριχυμένο Χρισσό, ἐκατάλαβα καὶ ἐγὼ πῶς ήταν γαϊ-

δουριά μου νὰ μὴν τραβήξω καὶ ὡς τοὺς Δελφούς, ποὺ ἔθλεπε τοὺς κόκκινους βράχους των ἐπανωθιό μου καὶ ἀκουα πῶς δὲν ἀπεῖχαν παρὰ μία μόλις ὥρα ἀπ' ἔκει. Σύνωρα εὔρηκα τὸν ἀγωγάτη καὶ τὴν αὐγὴ μὲ τὸ δροσὸ ἐκίνησα γιὰ τοὺς Δελφούς.

Νὰ λέγω δμως τὴν ἀλήθεια, ὅχι γιὰ τοὺς Δελφούς, ἀλλὰ γιὰ τὸ Καστρὶ ἐκίνησα. Τοὺς ἀρχαίους Δελφούς μὲ τὸ περίφημο μαντεῖο καὶ τὰ γυμνάσια, καὶ τοὺς ναούς, καὶ τὸ ἀγάλματα, καὶ τὰς λέσχας, καὶ τὰ θέατρα, καὶ τοὺς θησαυρούς ἦξερα ὅτι δὲν θὰ τὰ εὕρισκα πλέον. Ἔξερα πῶς δὲν θὰ ἔθλεπαν τὰ μάτια μου τὶς

Οἱ Δελφοί.

ἔμορφες ζωγραφιές τοῦ Πολυγνώτου, καὶ τὴ χρυσὴ ἐρωμένη τοῦ Μιραξιτέλη, καὶ τοῦ Φειδία τὰ λαμπρὰ ἔργα, καὶ τὰ πολύτιμα ἀφιερώματα τόσων λαῶν καὶ πόλεων, καὶ τὶς ἀσπίδες καὶ τὰ πλούσια λάφυρα τόσων ἔχθρων. Ἔγνώριζα πολὺ καλὰ ὅτι οὗτε θεοπρόπους θὰ συναντοῦσα κουβαλημένους ἔκει ἀπ' ὅλα τῆς γῆς τὰ μέρη γιὰ νὰ πάρουν χρησμούς, οὗτε τὰς προσπόλους γυναικας, οὗτε τοὺς περιηγητὰς νὰ μοῦ δεῖξουν τὸ ἀξιοπρατήρητα τοῦ ναοῦ, οὗτε τοὺς Ἀμφικτίονας νὰ σκέπτωνται στὸ συνέδρῳ γιὰ τὰ κοινὰ.

τῆς πατρίδος. Τὴν ἵερὰ Πυθία μὲ τὸν λευκὸ μακρὺ χιτῶνά της καὶ τὸ χρυσὸ στεφάνῳ στὸ κεφάλι ἥξερα διὰ δὲν θὰ τὴν ἄκουα ἀπάγ' ἀπὸ τὸν τρίποδα νὰ φωνάζῃ σὰν παλαβὴ τοὺς γρηγορίους, οὔτε θὰ ἐδιάβαζα στὸν πρόναο τὰ χρυσὰ δσο καὶ ὑπεράκριβα ρητὰ τῶν ἀρχαίων σοφῶν. Καὶ εἰχα ἀκόμη στὸ νοῦ μου, ὅπως καὶ τῷρα, τὸ μελαγχολικὸ χρησμὸ ἐπὸν ἔδωκε τὸ μαντεῖο στὸν Ὁριζόντιο, δταν ἡθέλησε νὰ τὸ ἀναστήσῃ ὁ ἀρχαιόφιλος Ἰουλιανός :

Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύθαν, οὐ μάντιδα δάφνην.

Οὐ παγὰν λαλέουσαν. Ἀπέσθετο τὸ λάλον ὕδωρ !

Γιὰ τοῦτο δὲν ἐδοκίμασα εὕτε ἔκπληξη, εὕτε δργή, εὕτε πί·ρα τὰν ἀγνάντεψα γιὰ πρώτη φορὰ ἀντίκρι μου τὸ χωριό. "Αν τὸ ἔζητοῦσα ὡς Δελφούς, βέδαια τὸ ἥθελα λαμπροστολισμένο, μαρμαρένιο ὅλο, κατάλευκο καὶ δλοκαίνουργο ποὺ νὰ θαμπώνῃ τὰ μάτια ἀπὸ τὰ πλούτη καὶ νὰ παίρνῃ τὸ νοῦ ἀπὸ τῆς πολυκοσμίας τὴ χλαλοή καὶ τῶν ὕμνων τοὺς ἥχους. "Αφοῦ δμως τὸ ἔζητοῦσα γιὰ Καστρί, μικρὸ δηλαδὴ χωριὸ τοῦ κατροῦ μας, σιγουρεμένο, γίσυχο, μὲ τὰ δενδράκια καὶ τὰ νερά του, μὲ τὰ σπιτάκια καὶ τὰ ζωντανά του, — ἀνθρώπους καὶ κτήνη — μόκαμε μεγάλη εὐχαρίστηση ποὺ τὸ εἶδα πλαγιασμένο στὴ νοτία πλευρὰ τοῦ μεγαλόκορμου Παρνασσοῦ, μὲ τὰ πυκνὰ λιστάσια κάτω καὶ τὸν ποταμό, τὸ Κεσφινιώτικο βουνὸ ἀντίκρι του, ἀριστερὰ τὰ βουνὰ τῆς Διαδικασίας μὲ τὴν Ἀράχωβα κατάμπροστα, δεξιὰ τὸν ἀναιχτὸν ἐρίζοντα ἔως κάτω μὲ τὸν καλλιεργημένο κάμπο καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὴ θάλασσα τοῦ Γαλαξειδοῦ ἀντίπερα κι ἐπάνω του κόκκινους θεόρατους βράχους, ποὺ ἀπειλοῦν νὰ τὸ καταπλακώσουν ἀπ' ὥρα σ' ὥρα.

*
* *

"Ο μονάχριδος καφενὲς ἦταν εἰς τὸν πλατύτερο δρόμο τοῦ χωριοῦ, δρόμο δυὸ πῆχες, ποὺ σὲ πολλὲς μεριὲς ἐστένευε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀγχωνὴ κανενὸς σπιτιοῦ ἢ τ' ἀγχάθια καμιᾶς φράχτης, ἢ ἀπὸ δένδρου κορμὸ ἢ ἀπὸ γκρεμό. "Ήταν μικρὸ καμπόσπιτο μὲ σανιδένιο πάτωμα, ποὺ ἔτριζε κι ἐσάλευε στὸ παραμικρὸ πάτημα. "Ένα μικρὸ παραθύρι ἄνοιγε στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ· ἀλλο ἔνα στὸν ἀντικρινὸ τοῖχο, πρὸς τὴν ποτάμιὰ καὶ

πρὸς τὴν δύσην ἀνοιγε ἡ θύρα, χαμηλὴ σὰν ἔκεινη ποὺ ἔκαμεν δοσοφδὲ βασιλιάς του Μπερτόδουλου, γιὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ ἐμπαινοντας νὰ τὸν προσκυνήσῃ. Ἀπὸ τὴν θύρα καὶ τὰ παράθυρα καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς ἀνοιχτὲς ἀστρέχες γύρω ἐφωτιζότουν τὴν ἡμέραν δλο τὸ φτωχὸ δσώθεμα τοῦ καφενέ, οἱ ἀμύστρωτοι τοίχοι καὶ ἡ καταμαυρισμένη γωνιά, δπο ἔψηναν τοὺς καφέδες, καὶ δ ἔύλινος πάγκος μὲ τὶς μποτίλιες τοῦ ρακιοῦ καὶ τῆς ρούμης καὶ τοῦ ἀπήγανου καὶ τὸ ράφι ἀντίκοι μὲ παχιὰ σκόνη κοιμάμενη ἔκει χρόνια καὶ χρόνια, μὲ λίγες τράπουλες καὶ κομμάτια κιμωλίας, καὶ ἡ καπνισμένη δροφὴ ἐπάνω. Τὴν νύχτα δμως, μιὰ δυὸ ώρες δηλαδὴ ἔπειτ' ἀπὸ τὸ ἡλιοβασίλεμα, εἰδος λάμπας, ποὺ ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τ' ἀδέξια χέρια τοῦ καφετζῆ ἔχασε τὸ ἀρχικὸ τῆς σχῆμα, ἔρριχνε θαμπὲς ἀχτίνες στοὺς ἔαγρυπνισμένους θαμῶνας καὶ στὸν ματαιόσχολο καφετζῆ.

Δὲν θυμοῦμαι τώρα ἂν ἦταν ἡ ὅχι γιορτὴ τὴν ἡμέραν ἔκεινη, θυμοῦμαι δμως πῶς δ καφενὲς ἦταν γεμάτος ἀπὸ χωριάτες καὶ σκυλιά. Ἀλλοι ἔδω, ἄλλοι ἔκει, καθισμένοι ἐπάνω στὶς σανίδες ποὺ ἦσαν στοὺς τοίχους περίγυρα, ἐμπρὸς σὲ στραβοπόδαρα, σαρακοφαγωμένα, λιγδερὰ τραπέζια ἐχαρτόπαιζαν μὲ περισσὸ δρυδοῦ καὶ λαύρα, εἴτε μὲ τὸ κοντομάχαιρο στὸ χέρι ἔτρωγαν καρπούζια, ἐνῷ τὰ σκυλιὰ τοὺς ἔγλυφαν τὰ τραχούχια καὶ τὰ πόδια τους.

Δὲν πιστεύω δμως νὰ ἦταν γιορτὴ, γιατὶ θυμοῦμαι πῶς ἔξω ἀπὸ τὸν καφενὲς ἐσυχνοπεργοῦσαν εὶ ἀνδραγυναῖκες τοῦ τόπου μὲ τὰ βαριὰ πεγκούνια τους ἀνάρριχτα, τὶς ποδιές καὶ τὶς πουκαμίσες ἐλευθερώτατα σηκωμένες κι ἐκευθαλοῦσαν μὲ τὰ ζῶα καὶ στοὺς ὥμους τους φορτώματ' ἀπὸ ἀχερο. Τὸ σωτιότερο είναι δτὶ ἔκει, δπως σ' δλη σχεδὸν τὴν Ρούμελη, ισχύει τὸ ἀληθινὸ κράτος τοῦ ἀνδρός, ποὺ κράζεται καὶ εἶναι πραγματικῶς ἀφέντης.

Μόλις ἐκάθισα ἔκει σ' ἔνα ἔύλο κι ἔστειλα τὸν ἀγωγιάτη νὰ ξητήσῃ τὸ γιατρό, δυὸ τρεις ἀγαθοὶ χωριάτες ἐδηγήκαν ἀπὸ τὸν καφενέ, καὶ ἀφοῦ μὲ κοίταξαν γιὰ μιὰ στιγμή, ὥστε νὰ καταλάβουν τὶ καπνὸ φουμάρω βέβαια, ηλθαν καὶ μὲ γλυκοχαιρέτησαν. Ἡρθε σὲ λίγο καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἔξουσία τοῦ τόπου, ἔνας μονό-

φθαλμος χωροφύλακας, ηρθε και δ δάσκαλος του χωριου με την προϊστορική του φορεσια και το πυργωτὸ φέσι του και τὸ μεγαλώτατο μυξομάντηλο κρεμασμένο στήν ἀριστερὴ ἀμασχάλη του και δ φάλτης και δ πάρεδρος και δ παπᾶς μὲ τὰ κοντὰ μάλινα ράσα και τὴν ἀχτένιστη γενιάδα του. Κοντολογίς χωρὶς κόπο και φροντίδα είχα ἐμπρός μου και στρατιωτικὲς και πολιτικὲς και θρησκευτικὲς ἀρχὲς του τόπου, διτι δηλαδὴ είναι ἀπαραίτητο γιὰ ἔνα ἄνθρωπο ποὺ πηγαίνει γιὰ διτι ἐπήγαινα ἐγώ. Καὶ ησαν διοι πρόθυμοι νὰ μιλήσουν γιὰ κάθε τι, νὰ φιλονικήσουν μεταξύ τους, νὰ ἀντιφερθοῦν και νὰ χειροπιασθοῦν ἐν ἀνάγκῃ, γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ λόγια τους.

Ο λύκος στήν ἀνεμοζάλη χαίρεται, λέγει ἔνας λόγος. Ἐγὼ ποὺ ἥξευρα πώς η ἀλήθεια ἔτσι πάντα φανερώνεται, δπως και τὸ σιτόρι χωρίζει ἀπὸ τὴν ἥρα μόνο μὲ τὸ κοσκίνισμα, ἔχαιρόμουν σ' αὐτὸ τὸ λογοχόπημα και δισο μποροῦσα μὲ τὰ λόγια μου ἔρριχνα λάδι στὴ φωτιά. Καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ζωσ χωρὶς νὰ ξέρουν τὶ ἔκαναν, μὲ ἔμαθαν σιγὰ σιγὰ διτι ἔχρειαζόμουν, Πώς τὸ χωρὶδ δηλαδὴ ἔχει ἐπάνω κάτω χίλιους κατοίκους, πώς ἀνήκει στὸ δῆμο Κρίσσης και πρωτεύουσά του είναι τὸ Χρισσό. Τὴν ἐκκλησούλα ποὺ ἀπήντησα κατάμπροστα του χωριοῦ, δυτικά, περιμαντρωμένη τὴν ἔχουν γιὰ νεκροταφεῖο μὲ τὸ σονομα του Προφητηλιᾶ και πανηγυρίζουν ἔχει στὶς 22 Αύγουστου. Τὴν ἀλλη, τὴ μεγαλύτερη ποὺ ἔφαινότουν βορειοανατολικὰ στὸ φήλωμα, τὴν ἔχουν ἐνοριακὴ ἐκκλησία του ἀγίου Νικολάου κι ἔχουν κι ἔνα παλαιὸ ἔξωκλήσι μὲ βυζαντινὲς ἴστοριες κάτω στὸν ποταμό, ποὺ πανηγυρίζουν στὶς 15 Αύγουστου. Ἐπάνω κατάκορφα του χωριοῦ είναι μιὰ βρύση ποὺ τὴ λέγουν Κερνά. Καὶ τὴν λέγουν Κερνά, γιατὶ κάθε νύφη ποὺ θὰ γίνη στὸ χωρὶδ πηγαίνει τὴν ἀλλη μέρα ἔχει ἐπάνω μὲ τοὺς συμπεθέρους και τὰ παιγνίδια και κερνῷ χραστ και νερὸ μαζὶ τεὺς καλεσμένους. Κάτω ἀπὸ τὸ χωρὶδ εἰν ἔνα πηγάδι κι ἔχει κάθονται Λάμιες πεντάμορφες μὲ μαλλιά σὰν τὰ κύματα και τὶς βλέπουν ποὺ λαύζουνται τὰ μεσημέρια κι ἔπειτα βγαίνουν στὰ χείλη του πηγαδιοῦ και χτενίζονται μὲ δλόχρυσα χτένια και γλυκοτραγουδοῦν ποὺ ἀποκοιμίζουν δένδρα και νερὰ και πετούμενα. "Εξω ἀπὸ τὸ χωρὶδ κάτω ἀπὸ τὸ

δρόμο ποὺ πηγαίνει στὸ Χρισσὸ εἰναι δυὸ πέτρες ἄγριες καὶ τὶς λέγουν Βασιλιάδες. Στὴ μιὰ ἀπὸ αὐτές, τὴ δεξιά, κάθουνται νεράιδες καὶ τὰ τραγούδια τους ἀκούονται στὸ Γαλαξεῖδι, διαν φυσῆ δυνατὸς ἀνεμος· καὶ στῆς ἀλλης τὴ βάση εἰναι μιὰ βαθιὰ τρύπα κι ἔκει κάθεται ἔνας ἀράπης ἀθάνατος χρόνια τώρα καὶ καιροὺς καὶ τρομάζει τὸν κόσμο τὶς νύχτες καὶ τὰ μεσημέρια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει κατὰ τὴν Ἀράχωβα εἰναι ἀλληλες πέτρες, δ. Φλεμποῦκος κι ἐδῶθε λίγο ἡ ρεματιὰ τῆς Παπαδιᾶς, ποὺ τόσο εὔκολα μόνο γιὰ νὰ γκρεμισθῇ ἔκει ἐκέρδισε τὴν ἀθανασία ἡ καλόμοιρη Πρεσβυτέρα. Ἐπάνω τοῦ χωριοῦ, πρὸς τὸ Χρισσὸ πάλι, ἔκεινη ἡ κόκκινη σειρὰ τῶν πετρῶν λέγεται Ροδινή καὶ ἀντιθέτως, ἐπάνω ἀπὸ τὴν Παπαδιά, ἔκεινη ἡ μεγάλη σπηλιὰ λέγεται Βαγενί. Καὶ σὰν ἐρώτησα ἐγὼ γιατὶ τὴν λέγουν Βαγενὶ καὶ δ. δάσκαλος ποὺ ἡταν ἀνθρωπος πολυκατέχος καὶ σ' ὅλα εὔρισκε κι ἔνα λόγο, ἀρχισε κάτι νὰ μουρμουρίζῃ, δ. παπᾶς ἐφώναξε ὡργισμένος :

— Σώπα, λέω, σώπα· δὲν πᾶς νὰ πέσῃς καλύτερα στὴ ρεματιὰ τῆς Παπαδιᾶς . . .

‘Ωστόσο ἥλθε σὲ λίγο δ. γιατρός, ἔνα λεβεντόπαιδο ἀπὸ ἔκεινα. Ἐκτὸς τῆς γιατρικῆς ἐφρόντισε νὰ μάθῃ καὶ τὴν ἀρχαία ἴστορία τοῦ τόπου του. Ἐνῷ ἐπηγαίναμε στὴ σπηλιὰ τῆς Πυθίας δὲν ἔπαιε νὰ μοῦ ἀναφέρῃ τοὺς ἀρχαίους “Ἐλληνας συγγραφεῖς, δοσοὶ ἀσχαλήθηκαν μὲ ταὺς Δελφοὺς καὶ τοὺς νεωτέρους ἔνους, δοσοὶ ἐπέρασαν ἀπ' ἔκει, καὶ τὰς μελέτας τῶν καὶ κάτω ἀπὸ ποὺ σημεριγὸ ὄνομα ἔθαναν αὐτοὶ τὶς ἀρχαίες τοποθεσίες. Μοῦ ἐλεγε λοιπὸν δὲν ἡ βρύση Κερνᾶ εἰναι ἡ ἀρχαία Δελφοῦσα, ποὺ ἐπῆρε τ' ὄνομα ἀπὸ μία χιλιοζηλεμένη νύμφη τοῦ Παρνασσοῦ· δὲν στὸ μέρος τοῦ νεκροταφείου ἐγινότουν συνέδριο τῶν ‘Αιμφικτιόνων· δὲν ἡ ἔκκλησία τοῦ ‘Αγίου Νικολάου εἰναι ἀκριθῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ ‘Απόλλωνος καὶ ἡ πλησίον πηγὴ εἰναι ἡ Κασσωτίς, ποὺ τὸ νερό της στὴν ἀρχαιότητα ἐφθανε ω; τὸ ἀδυτο τοῦ θεοῦ καὶ ἀπ' ἔκεινο ἔπιναν οἱ γυναικες καὶ ἐγίνοντο μάντισσες, καὶ ἀπ' ἐπάνω ἥταν ἡ Λέσχη μὲ τὶς περίφημες γραφὲς τοῦ Πολυγνώτου. Ἐπίσης μοῦ ἐλεγεν δὲν τὸ Ηγράδι μὲ τὶς Λάμιες τὸ λέγουν οἱ σημερινοὶ

Σθαρνή καὶ δὲν εἰναι ἄλλο παρὸν τὸ ἀρχαῖο ὄνομα Σύνθαρις, ἡ σητηλιὰ ὅπου δὲ Εὔρυθάτης ἐτεκότιωσε τὸ ἀνθρωποφάγο τέρας· ὅτι δὲ Φλεμπούχος δὲν εἴναι παρὸν οἱ Φαιδριάδες πέτρες, ἀπὸ τὰς δοποίας ἐγκρεμίζοντο οἱ ιερόσυλοι καὶ οἱ βλάστηφαί τοι. Ἀκόμη μοῦ ἔλεγεν δὲν στοὺς Βασιλιάδες πολλὲς φορὲς καὶ δὲ θύεις ἀκουσε διαφόρους λαμπροὺς ἥχους· ἀλλὰ τοῦτο γίνεται ὅταν φυσῆ βάρειος ἀνεμος καὶ μπαίνῃ ἀπὸ τις πολλὲς τρύπες μέσα στὴν κούφια πέτρα, ἡ δοποία μεταβάλλεται σὲ Μέμνωνος μνημεῖο. Καὶ δὲν γιὰ τὸν ἀθάνατο ἀράπη ἐγεννήθηκε ἡ πρόληψις ἀπὸ ἔνα ἀράπη. δ δοποίας στὴν ἐπανάσταση ἔθαφτίσθηκε κι ἔμεινε στὸ χωριό. Αὐτὸν μιὰ ἡμέρα τὸν ηὗρε στὸ δρόμο ἔνας φοβερὸς δρόλαπας ἀπὸ ἔκει· οὓς τοὺς συνήθεις στὴν Ρούμελη, καὶ γιὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν νερὸν καὶ τὸ χιόνι καὶ τὸν ἀέρα του ἔχωθηκε στὴν τρύπα μέσα στοὺς Βασιλιάδες· μὴ σὸν ἐκαλοσύνεψε κι ἔδγῆκε, κάτι διαδάτες τὸν εἶδαν κι ἐτρόμαξεν κι ἔδωκαν εἶδηση στὸ χωριό, πὼς στοὺς Βασιλιάδες κατοικεῖ ἀράπης μὲ τὴν σιδερένια ματσούνα του... Καὶ μοῦ εἰπεν ἀκόμη πὼς Ροδινὴ λέγουν τὴν ἀρχαῖα Ναυπλία καὶ πὼς ἡ Βαγενή δὲν εἴαις ἄλλη παρὸν ἡ σπηλιά, μὲς στὴν δοποία ἔχρησμοδοτοῦσε ἡ Πυθία.

* * *

Μὲ τὶς πληροφορίες αὐτὲς τοῦ πολυκάτεχου ὁδηγοῦ μου ἐφθάσαμε σὲ λίγο ἐμπρὸς στὴ σπηλιά. Εἰναι λίγα μόλις βήματα μα κριὰ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν ἀκρη τοῦ χωριοῦ, ψιγλά, πολὺ ψηλὰ καὶ χάσκει κόκκινη περίγυρα καὶ φοβερή, σὰν στόμα ἄγριου θερίου. Ἐμπρὸς στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει πρὸς τὴν Ἀράχωβα ἀφθονα ἔτρεχαν νερὰ κρουσταλλένια, κάτ’ ἀπὸ δασεῖς λίσκιους κι ἔκει ἐπλεγαν οἱ γυναικεῖς τὸ ἀσπρόρρουχά τους.

Οἱ φορεσιὲς τῶν γυναικῶν τοῦ Καστρίου εἰν ὅπως καὶ τῆς Λιβαδιάς, ἀλλὰ κάπως φτωχότερες. Ἐχουν τὸ ἀσπρό σεγκούνι καὶ ἀπὸ μέσα τὸ πουκάμισο ὡς τὸ γόνα τὸ γόνα μένει γυμνὸ καὶ ἀπὸ κάτω ἀρχίζουν κάλτσες κεντητὲς ἔως τὰ σφυρά· εἰς τὰ πόδια φοροῦν τσαρούχια καὶ μαντίλια καλεμικεριὰ εἴτε ἀσπρες μπόλιες στὸ κεφάλι· στὴ μέση ἔχουν τὸ σιλαχάκι τους καὶ ἀπὸ κάτω μία ζώνη

δέκα δάχτυλα πλατιά, κοκκαλωτή καὶ χαλαρὰ ριγμένη ἀπάν' ἀπ' τὸ σεγκούνι, σὰν κῶθρο.

Τῶν ἀνδρῶν οἱ γορεσὲς εἰναις ἀκόμη ἀπλούστερες. "Ἐχουν τὰ τσαρούχια, τὶς σαγακένιες κάλτσες κομμένες στὰ σφυρὰ κι αὐτοί, τὰ γελέκια κι ἔνα πουκάμισο, ποὺ χρησιμεύει καὶ γιὰ φουστανέλα, καὶ τὸ σκουφάκι στὸ κεφάλι.

"Ἐτραβήξαμε πρὸς τὴν σπηλιά. Δεξιὰ στὴν φίζα τοῦ βράχου ἦταν μικρὴ μαντρούλα καὶ μία ποριούλα μὲ σταυρὸν καὶ κάτω ἔτρεγε ἀφθονο νερό. Ἡταν δωμάτιο στὸ βράχο σκαλισμένο, κανένας βέβαιας ναΐσκος ἢ δωμάτιο τῶν ἱερέων τῆς ἀρχαιότητος, το ὅποιον δ χριστιανισμὸς ἐμετάβιλε εἰς Ἀιγιάννην καὶ τὸ τρεχούμενο νερὸν ποὺ γκρεμίζεται κάτω στὴν Παπαδιὰ λέγεται τ' Ἀιγιαννισοῦ τὸ ρέμα. Ἐκεῖ ἔλεγεν δ ὁ δηγγός μου ὅτι ἦταν ἡ Κασταλία, τὸ καλὸ δῶρον τοῦ Κηφισοῦ.

"Ἡ σπηλιὰ ἔχει τὸ ἄνοιγμά της πρὸς τὴν δύση· μεγάλο ἄνοιγμα, θεόρχο, τριγωνικὸ μὲ τὴν βάσην χάμιν καὶ τὴν κορφὴν φηλά, σκυμμένο λίγο ἐμπρός, σὰ νὰ θέλῃ νὰ ἴδῃ τὰ πόδια του, καὶ σχισμένο, ὥστε νὰ φαίνεται λουρίδα τοῦ γαλανοῦ αἰθέρα. Ἄλλὰ διο πηγαίνει μέσα βλέπει κανεὶς τὶς δύο πλευρὲς μὲ τὶς κόκκινές των δψεις, μὲ τὶς παρασαρκίδες τῶν πετρῶν καὶ τὰ μαστάρια τους χαλαρά, μὲ τὶς ρῶγες κάτω σὸν ἀληθινὰ μαστάρια ἀρμεγμένα ἐκείνη τὴν στιγμὴν μὲ τὶς λειψάδες των καὶ τὶς ἀραχνιασμένες τρύπες, τὶς μικρὲς σὰν σφηκοφωλιὲς καὶ τὶς μεγάλες σὰν μάτια γουρλωμένα, μὲ τὶς σκασμάδες των καὶ τὶς νυχιὲς καὶ τ' αὐλάκια καὶ τὰ χρωματιστὰ νεῦρα, θαρρεῖς πώς σφιχτοδένονται σκγονιὰ μὲ σαγονιὰ γιὰ νὰ κατακομματιάσουν δ, τι πέση χνάμεσό τους. Καὶ ἀπὸ τὰ πόδια τους πέτρες μεγάλες καὶ μικρὲς μὲ χαλίκια καὶ στειρολίθαρα χύνονται πρὸς τὰ κάτω, σὰ νὰ ξερνὰ ἡ σπηλιὰ τ' ἀνάξια, ποὺ βαρένουν τὸ στομάχι της... "Οταν μὲ κόπο καὶ ἵδρωτα ἀνεβῆκαμε στὴν σπηλιὰ καὶ φθάσαμε στὰ ἀνήλιαστα βάθη της, δὲν ἡμπορῶ ν' ἀρνηθῶ πώς μ' ἔκυρίεψεν ἄλλο πρᾶμα. Οὔτε στὴν ἐκκλησία, εὔτε στὸν ἱερὸν βῆμα κι ἀκόμη εὔτε σὲ μάρτυρος κουδούκλιο ἢν εὑρεθῶ, τέτοιο αἰσθημα ποτὲ δὲν θὰ μὲ κυριέψῃ. Ἐκείνα τ' ἄγρια χρώματα, σὲ πέτρες, τὰ ἰσχιερὰ βάθη τῆς σπηλιᾶς, ἡ ὑγρασία τῆς ποὺ ἔφθανεν ὡς τὸ κόκαλο, ἡ

περασμένη ίερωσύνη και τὸ φοβερὸ μυστικό της, ἐκάθηντο στὴν ψυχή μου κι αἰσθανόμουν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ νὰ χάνω και τὸν ἴδιο τὸν ἔαυτό μου . . .

Ἄλλὰ ποιὰ ἀλλαγὴ καιροῦ και ποιὰ διαφορά! Ἡ πρώτη γίδα που ἐπλησίασε στὴ σπηλιὰ ἔκεινη και πῆρε τοὺς μαντικοὺς ἀτμούς της ἔτρεξε παλαβὴ και γκρεμίσθηκε ἀπὸ τοὺς βράχους, ή ἄμαρη! Ἡ αλλὰ τώρα γίδες και τραγιὰ κάθονται ἔκει και δροσολογιούνται γῆσυχα και μασοῦν τὸ χόρτο τους χωρὶς νὰ φοβοῦνται τοὺς φοβεροὺς ἀτμοὺς και τὸ ίερὸ ἄδυτο τοῦ μακροτόξου θεοῦ! . . .

* * *

Ἐκατεβήκαμε ἀπὸ τὴ σπηλιὰ μὲ παραγεμισμένο τὸ κεφάλι ἀπὸ ἀρχαιότητα. Ὁλο ἔκεινο τὸ μέρος, ποὺ τώρα δὲν ἔχει ἄλλο καλὸ παρὰ ἀπὸ δὲ τι τοῦ χαρίζει ἡ φύση, τὰ νερὰ δηλαδὴ και τὶς φυτὶς και τ' ἄγρια χρώματα τῶν πετρῶν του, ἐστεκάτουν μπροστά μου μ' ὅλα τὰ περασμένα μεγαλεῖά του. Ὁ Κροτωνιάτης, ὁ Κλεισθένης, ὁ Δυσκόρτας και σὶ λοιποὶ παλαισταί, μεγαλόχορμοι, φοβεροί, ἀδάμαστοι ἐστεκαν ἔκει μὲ παιδιάτικο χαμόγελο στὰ χείλη γιὰ ἔνα δάφνινο στεφάνι, ποὺ τοὺς ἔβαλαν στὸ κεφάλι σὶ Ἀμφικτίονες. Παρέκει ὁ Ὅμηρος και ὁ Ἡσίοδος ἐστεκαν θλιμμένοι, σιωπηλοὶ πώς ἔχαναν τὴ νίκην ὅχι ἀπὸ ἀνικανότητα, ἀλλὰ γιατὶ ὁ ἔνας ἐτυχεὶ νὰ είναι τυφλὸς και ὁ ἄλλος δὲν ἤξερε νὰ κιθαρίζῃ μαζὶ μὲ τὸ τραγούδι. Ἐκείθεν ἐπρόβαλεν ὁ Νεοπτόλεμος, μέγας, φοβερός, μὲ μαῦρα σχέδια στὸ κεφάλι γιὰ τὸ μαντεῖο και γιὰ τὸν ἴδιο ἀκόμη θεό. Ἄλλ' ἐδῶ ἥρχοντο σὶ θεοπρόποι μὲ τὰ πλούσια δῶρα. Ἐδῶ ἐχόρευαν σὶ νύμφες, παρέκει ἐτραγουδούμσαν σὶ Μοῦσες, κι ἔκει ἐλούζουνταν σὶ Χάριτες κι ἐμάντευε ἡ Φημονόη. Ὁλος ὁ τόπος ἔκεινος ἔξαναζοῦσε στὴν πύρινη φαντασία μου, μ' ὅλα του τ' ἀρχαὶ καλλην, μὲ τοὺς θεοὺς και τοὺς ἡμίθεους και τοὺς ἥρωας και τοὺς βασιλεῖς και τὸ χοντρὸ λαὸ κι ἐλαμπε και τὴ χολογοῦσε ἀπὸ κάθε εἰδούς φωνές.

Γιὰ τοῦτο δταν ἐμπήκαμε πάλι στὸ χωρὶς μοῦ ἐφάνηκε πώς εύρισκόμουν στὸ νεκροταφεῖο. Εὐτυχῶς είχα κοντὰ τὸν καλό μου

σύντροφο, δ' δποῖς μ^η ἐπροσκάλεσε νὰ πᾶμε στὸ σπίτι του. Κι ἐνῷ ἐπαίρναμε τὸν κατηγορικὸ δρόμο, μασ διηγότουν καὶ ἄλλα τῆς σημερινῆς μυθολογίας ἀνέκδοτα. Πώς τὸ Καστρό ἔχει καὶ τὸ στοιχιό του, γιατὶ στὴ Ρούμελη χωρὶς στοιχὶο χωρὶὸ δὲν ἥμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Τὸ στοιχὶο εἰνα ἔνα βόιδι μεγάλο, μακρύτατο, σταχτύ, μὲ μεγάλα κέρατα καὶ χοντρό, πολὺ χοντρὸ κεράλι καὶ δρυιῶν οὐρά. Κάποτε μέσα στὸ μεσονύχτι ἀκούεται μία θλιβερὴ καὶ δυνατὴ φωνή. Τὴ γγωρίζουν δλοι πώς εἰναι τοῦ στοιχιοῦ. Καὶ γγωρίζουν ἀκόμη πώς η θλιβερὴ ἔκείνη φωνὴ προμηνῷ τὸ θάνατο κάποιου χωριάτη.

Συχνὰ τὰ στοιχὶα παλεύουν συναμεταξύ τους, ἀλλὰ σπάνια νικάται τὸ ἔνα ἀπὸ τ'^τ ἄλλο. Γιατὶ ἀλίμονο στὸ χωρὶὸ ἔκεινο ποὺ τοῦ νικηθῇ τὸ στοιχιό! τὸ χωρὶὸ ἐξολοθρεύεται. Μιὰ φορὰ ἐπάλεψαν τὸ Καστριτσάνικο μὲ τὸ Χρισσαΐτικο στοιχιό. Στὸ τέλος ἐνικήθηκε τὸ Χρισσαΐτικο καὶ τότε ἦρθε η πανούκλα κ^{αὶ} ἔκαταστράφητε τὸ χωρίο.

Ἐτσι ἐφθάσαμε στὸ σπίτι. Τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ γιατροῦ ἦταν στὰ κάτω μέρη τοῦ χωριοῦ κι ἐπάνω του ἀνέβαιναν στὴν πλαγιὰ τὰ σπίτια, τὸ ἔνα ἀπάν' ἀπ' τ'^τ ἄλλο, σὰν μεγάλα σκαλοπάτια. Μεταξὺ τῶν σπιτιών ἐπρασίνιζαν διάφορα δένδρα, καρπερὰ καὶ μεγάλα, καθένα μὲ τὴν εὔμορφιὰ καὶ τὴν περηφάνεια του. Καὶ μέσ' ἀπὸ τὶς εὐμορφιές αὐτὲς τῶν δένδρων ἔως κάτω στὴν ποταμιὰ ἀντηχούσαν δηδονόστομες λαλιές χιλίων πουλιών καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ πικράθυρα τῶν σπιτιών, ἀπὸ τοὺς ὀντάδες καὶ τὶς ταράτσες ἔως ἔξω στὶς βρύσες καὶ στὰ ἀνηγράρια ἐπρόσθαλλαν ἀπ' ὥρα σ'^α ὥρα μεσιτωμένα πρόσωπα καὶ κυπαρισσένια κορμιὰ καὶ γλυκοθώρητα κάλλη τῶν καλῶν χωριατισσῶν.

‘Ωραία ἀλήθεια κι εὐλογημένη εἰκόνα τῆς χωριάτικης ζωῆς! Δὲν ἥμπορει ἔμως κανεὶς νὰ λυπηθῇ γιατὶ σὲ λίγο η ἀξίνα τοῦ ἀρχαιολόγου θὰ τὴν ἔξαλείψῃ. Ποιὸς ξέρει τί ἄλλη θειότερη εἰκόνα θὰ ξαναφανῇ ἔκει καμία ἥμέρα!

• Ανδρέας Καρναβίτσας

Λ Ο Γ Ο Σ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

(Κειτικὸς χαρακτηρισμός)

“Ητο μία γαλανή τιμέρα τῆς ἀνοίξεως· ἡ φύση ἡτον ὅλη χαρὰ καὶ ἀρμονία εἰς τούτη τὴν γῆ, μία ἀπὸ τές ὠραιότερες ἀπ’ ὅσες περικυκλώνει ἡ θάλασσα, καὶ δὲ σύρανδος καμαρώνει. Ἀλλ’ ἡ λύπη ἐφαινότουν εἰς ἔλα τὰ πρόσωπα· πλῆθος ἀνθρώπων μαζώνονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ ‘Ψίστου’ ἵνα νεκρικὸν μνημεῖον εἰς τὴν μέσην, καὶ ἀρχίζει ἡ νεκρικὴ ἀχολουθία καὶ ἀφοῦ ἔπαυσαν οἱ δέησες καὶ οἱ ψαλμοί, ἕνας νέος, τὰ ἐμπνευσμένα βλέμματα τοῦ ἀποίοις ἀκτινοβολοῦν μέσα εἰς τὴν ἐκκλησία μὲν μελωδικὴ φωνὴ διηγεῖται τοὺς ἔπαινους τοῦ ἀποθαμένου, καὶ ἡ φωνὴ του εἰσχωρεῖ βαθιὰ εἰς ὅλες τές καρδίες— τές συγκινεῖ, τές ἐνθουσιάζει, τές ἐμπνέει αἰσθήματα ὑψηλὰ καὶ γενναῖα. — Ο ἐνδοξὸς ἀνθρώπος, τὸν ὅποιον ἔκλαιγεν ἡ Ζέκυνθος, ἡτον δὲ Φώσκολος. Ἀλλὰ ποιὸς ἡτον δὲ νέος, οἱ λόγοι τοῦ ὅποιον είχαν ταράξει τόσες ψυχές; ποιὸς ἡτο τοῦτος δὲ ἐκλεκτὸς νέος, δὲ ὅποιος στολίζοντας μὲν σύραντο φῶς τὸν τάφο τοῦ ἐνδόξου συμπολιτηγορούσε τὴν ὠραία του πατρίδα, ἡ δόπια ἔθλεπεν διτι ἀλλο ἐνδοξότερο τέκνο ἀνάσταινεν εἰς τοὺς κόλπους της; Τέκνο μὲν οὐδινὸν ‘Ελληνικὸν καὶ καρδίαν ‘Ελληνικήν. Ποιὸς ἡτον δὲ νέος τοῦτος; οἱ ἐλπίδες τῆς πατρίδας ἀλήθευσαν; τὴν αὐγὴν τοῦ προπερασμένου Σαββάτου, εἰς τὴν ἀδελφὴν Κέρκυρα μία θλιβερὴ εἰδηση, ἕνα τρομερὸ μήνυμα θενάτου γυρίζει ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Καθένας ρωτᾷ, ξαναρωτᾷ, ἐπειδὴ διοι διατί οὐ μάθουν διτι ἡ τρομερὴ εἰδηση δὲν είναι ἀληθινή. Ἀλλὰ παύει κάθε στεναγμός. Ο Διονύσιος Σολωμὸς δὲν είναι πλέον.

Τότε θλιψη βαθιὰ καὶ ἀνίκητη ἀπλώνεται εἰς ὅλες τές καρδίες. “Ολαὶ παρατοῦν τές ἐργασίες τους, μαζώνονται ὀλόγυρα εἰς τὴν κατοικία τοῦ μεγάλου ποιητῆ· καθένας θέλει νὰ τὸν ιδῇ διὰ

τὴν ὕστερη φορά, νὰ φλήσῃ ἔκεινο τὸ μέτωπο εἰς τὸ δποῖον ἥτο
κρυμμένη μία τόσο λαμπρὴ ἀκτίνα Θεοῦ, νὰ σφέξῃ ἔκεινο τὸ χέρι,
ποὺ ἔγραψε τὸ ὄγκον ἀσμάτων τῆς Ἑλευθερίας καὶ τόσα ἄλλα ἀθά-
νατα ποιήματα. Ἡ μεγάλη του ψυχὴ είχεν ἀφήσει ὡρφωνεμένο τὸ
σῶμα, κι ἔνα γλυκό χαμόγελο τοῦ ἐστόλιζεν ἀκόμη τὰ χεῖλη. Ὁ
θάνατος, ποὺ ποτὲ δὲ θέλει δυνηθῆ νὰ σδήσῃ τὸ ἔνδοξό του ὄγκον,
δὲν ἐτολμοῦσεν ἀκόμη ν' ἀπλώσῃ τὴν ἀχνὴ του σημαία ἐπάνω εἰς
τὸ ἄψυχο πρόσωπό του. Κάθε τάξη πολιτῶν, ἐντόπιοι καὶ ξένοι,
συρροή λαοῦ τὸν ἀκολουθοῦσν εἰς τὴν ὕστερή του κατοικία καὶ χύ-
νουν ἐπάνω εἰς τὸ μνημόν του θλιβερὰ δάκρυα καρδίας, ποὺ μόνα
τρέφουν τὰ ἀθάνατα ἀνθη ἀπὸ τὰ δόπια πλέκεται τὸ στεφάνι τῆς
ἔδειξας ἐπάνω εἰς τὰ μνημεῖα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Οἱ ἐλπίδες τῆς
πατρίδας δὲν ἐματαιώθησαν. Ὁ ἔνδοξος ἄνδρας, τὸν θάνατον τοῦ
ὅποιον ἐθρήνησεν ἡ Κέρκυρα, θρηνεῖ κάθε Ἑλληνικὴ γῆ. Θρη-
νοῦμε σήμερον μέσα εἰς τοῦτον τὸν ναὸν τοῦ Ὑψίστου, εἰναι ἔκει-
νος δὲ τοῖς ποὺ μέσα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ὑψίστου, δταν τὰ ρόδα τῆς
νεότητος τοῦ ἀνθεῖαν εἰς τὸ πρόσωπο, ἐγκάρμιαζε τὸν Φώσκολον.

Δὲν ἔλαβα τὸν λόγον σύτε διὰ νὰ ἐπαινέσω τὸν ποιητὴν σύτε
διὰ νὰ ἀποδείξω τί τοῦ χρεωστεῖ τὸ ἔθνος καὶ πόσον εἰναι δικαία ἡ
λύπη. Εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην δλην ἀντηγοῦν οἱ
ἐπαινοὶ του καὶ κάθε Ἑλληνικὴ ψυχὴ αἰσθάνεται τί ἔχασεν. Οἱ δλι-
γοὶ λόγοι, τοὺς δόπιούς προφέρω μὲ κατασπαραγμένην καρδίαν,
εἰναι ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς—αἰσθάνομαι ἀνάγκην νὰ ἐκφράσω τὴν
λύπην μου, ἐπειδὴ ἔχω νὰ θρηνήσω δχι μόνον τὸν ἔξοχον ἀνδρα,
τὸν μεγάλον ποιητήν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐγκάρδιον φίλον, τὸν ἐδηγόν,
τὸν διδάσκαλον. Σᾶς παρακαλῶ, μήν κάμετε λοιπὸν προσοχὴν στοὺς
ἀστόλιστους λόγους μου. Ὁμιλῶ καθὼς μ' ἐμπνέει ἡ καρδία καὶ
ἡ λύπη, καὶ ἐκφράζω τὴν λύπην μου εἰς ἔκεινην τὴν γλώσσαν,
τὴν δποίαν δὲθάνατος ποιητῆς μας ἐδόξασεν, ὑψώνοντάς την εἰς τὰ
μεγαλύτερα καὶ τὰ πλέον ἀπόκρυφα μυστήρια τῆς τέχνης.

Πόσες φορὲς ἐθαύμασα τὴν ἀνίκητη δύναμη τούτης τῆς ἀπλῆς
γλώσσας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, δταν ἀπὸ τὰ οὐρανοεμπνευσμένα
χεῖλη τοῦ ποιητῆ μας ἀκουσα τοὺς ἀθανάτους στίχους του. Εἰς τὴν
γλώσσα φανερώνεται ἡ ἐσωτερικὴ ὑπαρξὴ κάθε ἔθνους, ἡ ψυχὴ τῆς

ψυχής του· καὶ ἀπορῶ πώς ἡ Εὐρώπη, ἀν καὶ πρὶν τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐγνώριζε τὴν γλῶσσα, εἰς τὴν δύοιαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ὁμήρου ἐτραγουδοῦσσαν τοὺς πόνους τους, τές ἐλπίδες τους, ἥμπορεσε νὰ πιστέψῃ διτὶ τὸ Ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐκατέδη εἰς τὸ μνῆμα καὶ τὸ ἐσκέπασεν ἡ πλάκα ποὺ σκεπάζει τὰ κόκαλα τῶν ἐνδόξων προπατόρων μας. Τὸ Ἐλληνικὸν πνεῦμα δὲν ἀπέθανε· καταδιωγμένο ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα καὶ μὴν ἐπίζοντας πλέον εἰς τὴν βούθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνον εἰς ἔκεινην τοῦ Βασιλέα τῶν Οὐρανῶν, ἐπέταξε ψηλὰ εἰς τές κορφὲς τοῦ Κισσάδου καὶ τοῦ Ὄλυμπου, δποι σιμότερα εύρισκότουν εἰς τὸν Οὐρανόν. Τὸ Ἐλληνικὸν πνεῦμα δὲν ἀπέθανεν, ὅχι. Μὰ τὸν Μπότσαρη, μὰ τὸν Καραϊσκάκη, μὰ τὸν Μιαούλη, μὰ τὸν Κολοκοτρώνη, μὰ τὸν Διονύσιον Σολωμόν, πρέπει νὰ τὸ δμολογήσῃ καὶ τὸ ὠμολόγησεν δ κόσμος δλος.

Οποιος ἦθελεν ίδει τὸν ποιητὴν μας ἐπάνω εἰς τές ἀνθοστολισμένες ἀκροθαλασσιές τῆς Κερκύρας νὰ ἐκφωνῇ τοὺς στίχους ποὺ τοῦ ἔμπνεε μία μυστικὴ ἐσωτερικὴ δύναμη, πότε ρίχνοντας τὰ βλέμματα εἰς τὸν καθρέφτη τοῦ πελάγους, ποὺ ἀπλωνότουν ἐμπρός του, πότε ὑψώνοντάς τα εἰς τὸν καθαρὸν οὐρανόν, ποὺ τὰ σκέπαζε, ἦθελεν επει διτὶ κάποια ἀπὸ τὶς μεγάλες ψυχὲς τοῦ Ὁμήρου ἢ τοῦ Τυρταίου, τοῦ Σοφοκλῆ ἢ τοῦ Αισχύλου, καμία ἀπὸ τοῦτες τές μεγάλες ψυχὲς ποὺ ἀποθανατίζουν τὰ ἔθνικὰ ἀνδραγαθήματα καὶ ἔκαμναν φλόγα ἀκοίμητη τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας, ἐκατέδη πάλιν εἰς τὴ γῆ διὰ νὰ ἀνάψῃ τὰ ίδια ἔκεινα αἰσθήματα καὶ διὰ νὰ κάμη τοὺς νέους Ἐλληνας ν ἀποδείξουν εἰς τὸν κόσμον διτὶ ι γ βαρβαρότητα ὑπεδούλωσε τὰ σώματα, ὅχι τὰ πνεύματα. Ποίος ἀκούσει τὸν ποιητὴν μας νὰ τραγουδάῃ στίχους ἢ τοῦ Ὑμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν ἢ ἔκεινου διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπάιρον, ἢ τοῦ Λάμπρου, ἢ τοῦ θηρίου τῆς θαλάσσης, ἢ τῆς Σαπφοῦς, καὶ δύναται νὰ λησμονήσῃ τὴν ἔκφραση τοῦ προσώπου του, τὸ γλυκύτατο χαμόγελο ποὺ τοῦ πρόσθαινεν εἰς τὰ χεῖλη; ἔκεινο τὸ γλυκὸ χαμόγελο, πού, καθὼς μαρτυροῦν δλοι ἔκεινοι ποὺ τὸν εἶδαν, ἔμεινεν ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη του καὶ ἀφοῦ τὸ πνεῦμα εἶχε παρατήσει τὸ σῶμα διὰ νὰ πεταχτῇ στοὺς οὐρανούς.

“Η θλιβερή εἰκόνα τόσο μοῦ ἐτάραξε τὴν φαντασία, τόσο μοῦ ἐσυγκίνησε τὴν ψυχή, ὥστε τὴν βλέπω πάντοτε ἀκίνητη ἐμπρός μου. Τὸν βλέπω γυρμένον εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ θανάτου μὲ τὰ μάτια γυρισμένα κατὰ τὸν οὐρανόν, μὲ τὸ χαμόγελο εἰς τὸ στόμα. ”Ω! κλείσετε ἔκεινο τὸ στόμα! καὶ διατί νὰ μείνῃ ἀνοικτό; μάταια δλόγυρά του πετούν οἱ γλυκὲς αὔρες τῆς ζωῆς· ἀπὸ ἔκεινο τὸ στόμα δὲ θέλει ἔδγει πλέον μία ἀρμονία, μία λέξη, ἔνας ηχος· κλείσετε ἔκεινα τὰ μάτια! εἰναι γυρισμένα κατὰ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ πλέον δὲν βλέπουν τές μυστικές λαμπράδες, ποὺ ἀνάδιδεν εἰς τὰ ἀθάνατα ποιήματά του. ”Ω, σκεπάσετε, σκεπάσετε ἔκεινο τὸ λείψανο! ”Η αἰσθητὴ εἰκόνα τοῦ ἀφανισμοῦ εἰναι παράπολυ τρομερή! καλύψετε ἔκεινο τὸ πρόσωπο πρὶν τὸ μαῦρο χέρι τοῦ θανάτου σβήσῃ κάθε ἔχνος ζωῆς. ”Αφήσετε νὰ στοχασθοῦμε διτὶ δ ποιητὴς τῆς νέας “Ἐλλάδας, ἐνῷ ἀνέδαινε μὲ τὸ νοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, ζητώντας εἰς τὴν βρύση κάθε τελειότητος τοὺς τύπους τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὠραίου, ἐμεινεν ἔκει κι αἰφνίδια ἔχαθη ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς γῆς.

Εἰναι δὲ ἀνθρωπος ἔμψυχη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ’ ή θεῖα εἰκόνα τοῦ Πλάστη κατ’ ἔξοχὴν φανερώνεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς μεγάλους ποιητάς. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μεγάλου ποιητῆ ὡριμάζουν καὶ τελειοποιοῦνται δλες ἔκεινες οἱ πνευματικὲς δύναμες, δλα ἔκεινα τὰ αἰσθήματα, ποὺ εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἀλλων ἀνθρώπων δὲν εἰναι παρὰ σπόρος χρυμένος εἰς πήλινο τύλιγμα. ”Ο μέγας ποιητὴς μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους, ποὺ μία ἀδάμαστη ἐσωτερικὴ δύναμη, θεόθεν ἐμπνευσμένη, τοῦ βάνει εἰς τὰ χείλη, εἰσχωρεῖ μέσα εἰς δλες τές ψυχές, τές συγχινεῖ, τές ἀνάβει, τές καθαρίζει, τές κάμνει νὰ γνωρίσουν τὰ ἀπόχρυφα εἰς τὰ βάθη τους χρυμένα· ζωγονεῖ τοὺς ἄκαρπους σπόρους, ξυπνᾷ νέες κλίσεις, νέες ἀρετές, νέες ἐπιθυμίες· εὐγενίζει καὶ ὑψώνει τὰ πνεύματα μὲ τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης· πυρώνει καὶ κάμνει στενώτερους τοὺς δεσμοὺς ποὺ ἐνώνουν τὸν ἀνθρωπὸν μὲ τὸν Θεόν, δείχνοντας τὴν Θεότητα παντοῦ, καὶ πολλαπλασιάζοντας τὴν φύση εἰς τὴν φύση. Τούτη εἰναι ή ἀποστολὴ ἔκεινου τοῦ θαυμαστοῦ ὄντος, ποὺ οἱ προπάτορές μας μὲ τὴν τόσην ἀλήθειαν ὠνόμασαν ποιητὴν.

«Μὴ νομίσητε διτὶ ηλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆ-

τας· ούκ ηλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι» εἶπεν δὲ Σωτήρας τῆς Οἰκουμένης καὶ τούτη ἡ θεῖη ἀλήθεια ἀληθεύει εἰς ὅλον τὸν ἥθικὸν κόσμον. "Οποίος στοχάζεται γὰρ ὥφελήσῃ τὸ ἔθνος του κόδιντας τὴν κλωστὴν τῶν παραδόσεων, συντρίβοντας τὸ ἀπερασμένο, δὲν ἠξεύρεις εὕτε πότεν ἔρχεται εὕτε ποῦ θέλεις γὰρ ὑπάγῃ. "Ἡ ζωὴ τῶν ἔθνων, καθὼς ἐκείνη τῶν ἀτόμων, δὲν συνίσταται ἀπὸ μίαν ἢ ἄλλην ἐποχὴν τῆς ὑπάρξεώς τους· δλεις μαζὶ συνθέτουν μίαν ἀκέραιαν ὑπαρξην, ποὺ κράζεται 'Ιστορία τοῦ ἔθνους' κάθε γενεὰ ἀφήνει εἰς ἐκείνη ποὺ τὴν διαδέχεται· βαθύτατες ἀλήθειες, τὲς δποτες συχνὰ οἱ σύγχρονοι δὲν ἔννοοοῦν ἀλλὰ μόνο οἱ μεταγενέστεροι, ποὺ φωτίζονται ἀπ' αὐτές. "Ἡ ἐποχὴ τῆς δόξας ἀφήνει μεγάλα καὶ βαθιὰ μαθήματα, ἀλλὰ συχνὰ μεγαλύτερα καὶ βαθύτερα ἐκείνη τῆς δυστυχίας. "Οταν δὲ Θεία Πρόνοια θέλῃ γὰρ εὐεργετήσῃ ἔνα ἔθνος, δίνοντάς του ἔνα μέγαν ποιητήν, τοῦτος βάνεται μεταξὺ περασμένου καὶ μέλλοντος, ρίχνει δπίσω του ἔνα βλέμμα γωρὶς γὰρ τοῦ ξεφύγη τίποτε ἀπ' ὅ,τι ἐστάθη, ἀπ' ὅ,τι εἰναι· ἀδράζει τὸ μυστήριο τοῦ περασμένου, τὸ κάμνει πνεῦμα, ἰδέαν καὶ κινάει ἐμπρός, σέργοντας κατόπι του τὸ ἔθνος ὅλον, καθὼς δὲ Ὁρφέας μὲ τὴ μυστικὴ του λύρα ἔσερνε κατόπι του θηρία καὶ λιθάρια καὶ δένδρα.

"Η πρώτη ποίηση εἶναι γέννημα, ὅχι ἐνὲς ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους· ἀνθος τοῦ αἰσθήματός του, μουσικὴ τῆς ψυχῆς του, φανερώνει τὰ συμβάντά του, τὲς χαρές του, τὸν πόνους του, τὲς ἐλπίδες του, ὅλη τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ὑπαρξην, ἡ ἀποκάτου εἰς τὲς ίτιες τοῦ ποταμοῦ Βαθύλῶνος θρηγεῖ τὴν πατρίδα καὶ τὸν βωμούς ἡ ψάλλει τὲς νίκες τοῦ Μαραθώνα καὶ τῶν Θερμοπυλῶν· ἡ ἐπάνω εἰς τὲς κοριφές τοῦ Ὀλύμπου τὲς ἀνδραγαθίες καὶ τὰ ξεψυχίσματα τῶν παλικαριῶν, τὲς ἀνάμνησες τοῦ περασμένου μεγαλείου, τὲς ἐλπίδες εἰς Ἐκεῖνον ποὺ τιμωρεῖ τὰ ἔθνη καὶ τὸ ἀνακῆ. "Ἡ ἔθνικὴ ποίηση βαστᾷ πάντοτε ζωντανὴ μέσα εἰς τὲς καρδιὲς τὴν ἀγάπην τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδας. "Ο μέγας ποιητὴς δὲν ἀρνεῖται εὕτε τὴ γλώσσα εὕτε τὰ αἰσθήματα εὕτε τὲς παράδοσες τῶν δημοτικῶν ποιήσεων καὶ γλώσσα καὶ αἰσθήματα καὶ παράδοσες καὶ ἀρμονίες, ἀφοῦ καθαρίσθησαν περ-

νώντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς αἰῶνες σταλάζουν πολύτιμα μαργαριτάρια μέσα στὸ χρυσὸ ποτήρι τῆς τέχνης. Οὕτως ἐγεννήθη τὸ μεγαλύτερο ποίημα τῆς οἰκουμένης, ἡ Ἰλιάδα. Οὕτως ἔκαμπαν δὲ Δάνδης, δὲ Σαιξηπηρ, δὲ Κάλδερων· οὕτως ἔκαμψε καὶ δὲ ποιητὴς τῆς νέας Ἑλλάδας, τοῦ ὅποιου θρηγνοῦμε τὸν θάνατον.

Δὲν γῆρε ζωτανὴ τὴν γλῶσσα τοῦ Ὁμήρου ἢ τοῦ Σοφοκλῆ, ἀλλὰ τὴν χαριτωμένη θυγατέρα αὐτῆς, ἢ ὅποια, ἐνῷ ζωογονεῖται ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς ἀθάνατης μητρός, ὑπέκυψεν εἰς ἐκείνες τές ἴδιωτερικές μεταβολές, ποὺ ἔπρεπεν ἀφευκτα νὰ προξενήσουν οἱ κατρόι, τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ συμβάντα τοῦ κόσμου, ἢ κατάσταση τῆς Ἑλλάδας. Δὲν γῆρε μία μορφωμένη φιλολογία, ἀλλ᾽ γῆρε μία δημοτικὴ ποίηση, τὴν μεγαλύτερη τῆς οἰκουμένης,—καὶ ὅλα τὰ ἔθνη τὸ δμολογοῦν· — μίαν ἀγνὴν καὶ ὄψηλην ποίηση, μὲ τὴν ὅποια τόσες γενεὲς ἐκφράζουν ἀπὸ αἰῶνες τὰ κρυφὰ τῆς ψυχῆς τους· ἀντίλαος αἰσθημάτων, ποὺ σὰν μυστικὸς καὶ μελαγχολικὸς ἦχος μακρόθεν ἀντηχάει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀληθινοῦ ποιητῆ, καὶ ἀντήχησεν εἰς ἐκείνη τοῦ δικοῦ μας. Ὁ ποιητής μας ἀκούει τὸν κρυφὸ στεναγμὸ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἐλπίδας ἐνὸς μεγάλου ἔθνους, ποὺ ἔπεσεν, ἀλλὰ δὲν ἔγάθη. Μέσα εἰς τὰ ἀπλά του τραγούδια ἀκούεις κρυμμένον τὸν ὕμνο τῆς ἀνάστασης, καὶ γενόμενος παραστάτης τῆς ἔθνικῆς ἰδέας, τοῦ ἔθνικου αἰσθήματος, ψάλλει τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πίστην. Μὲ τὴν ἐμπνευσμένη καρδιά του ἀγκαλιάζει διτι τοιούτην ὑπάρχει διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· φουχτώνει τὴν ρομφαία πυρωμένη εἰς τὴν φλόγα τὸ οὔρανον, καὶ ἀρχίζει ἡ μάχη μεταξύ τοῦ πολεμάρχου ἀγγέλου καὶ τῶν πνευμάτων τῆς ἀδύσου. Ὁ ποιητής μας δὲν ἔτρεξε νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸ σῶμα εἰς τὴν φοιβερὴ πάλη τῆς ἀνεξαρτησίας· ἔνα βόλιο γηποροῦσε νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνο τὸ πνεῦμα, ποὺ ἀναθενεῖ διτι τὸν Ἑλληνικὸν ψυχὴν τὴν λαχτάρα τοῦ πολέμου. Πόσες φορὲς οἱ στρατιώτες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐλευθερίας, τραγουδῶντας τὸν ἀθάνατον ὕμνον, ἐρρίχτηκαν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐνίκησαν. Τὸ πνεῦμα, ναί, τὸ πνεῦμα διταν πυρώνεται εἰς τὴν δικαιοσύνην, δισκα καὶ ἀν εἰναι τὰ ἐμπόδια, εἰς τὸ τέλος τὰ ἀφανίζει διτι καὶ νικᾷ. Ὁ ποιητής μας λοιπὸν ἔκαμψε διτι ἔκαμψε διτι

οι ἀληθινοὶ μεγάλοι· μόλις ἐπρόδαλεν εἰς τὴν μέση τοῦ ἔθνους ἔρ-
ριξεν ἔνα βλέμμα δλόγυρά του· ἐπροσήλωσε τὴν ψυχή του εἰς τὸ
περασμένο, ἐγονάτισεν ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τοῦ Ὁμύρου, τοῦ
Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Σωκράτη, τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ Θε-
μιστοκλῆ ζητώντας ἐμπνευσην καὶ ἀδάμασιη τόλμη, ἐπειδὴ μέσα εἰς
ἔκεινους τοὺς τάφους δὲν είναι, ὅχι κλεισμένη στάχτη, ἀλλὰ φλό-
γα ἀκοίμητη, παντοτινή. Τὸ λιθάρι ποὺ τοὺς σκεπάζει δὲν είναι
κρύο ποτέ. Ἡ στάχτη καὶ ὁ πάγος τοῦ θανάτου είναι μέσα εἰς τὸ
στῆθος τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴ τοῦ δποίου δὲν ἄναψε ποτὲ κα-
νένα αἰσθημα ὑψηλὸ καὶ γενναῖο· ἡ καρδιά, μολεμένη ἀπὸ τὴ δει-
λία, ἀπὸ τὸ φθόνο καὶ ἀπὸ ἀλλα ποταπὰ πάθη, μένει πεθαμένη
καὶ σάπια μέσα εἰς ἔνα τάφο, καὶ ἀς είναι ἀπὸ πρέας, καὶ ἀς κυ-
κλοφορῇ ἀκόμη εἰς αὐτὸ τὸ αἷμα.

‘Αλλὰ τὸ σέδας ποὺ χρεωστεῖται εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρες, οἱ
δποίοι ἐδόξασαν τὴν παλαιὰν ‘Ελλάδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν
ἔκαμε τὸν ποιητὴν νὰ λησμονήσῃ τὴν Χριστιανικὴν ‘Ελλάδα, βαφτι-
σμένην εἰς τὴ δυστυχία, ποὺ τὴν κατασταίνει, ἀνδρὶ μεγαλύτερη,
ἱερώτερην ἀπὸ τὴν παλαιάν.

‘Ο ποιητής μας αἰσθάνεται δτι ἡ φιλολογία, διὰ νὰ είναι ἔθνική,
πρέπει νὰ είναι δημοτική. καί, διὰ νὰ γένη τοιαύτη, πρέπει νὰ παύσῃ
ἔκεινη ἡ ὑπερήφανη καὶ ἀνόητη πρόληψη, ἐξ αιτίας τῆς δποίας
καταφρονεῖται δ λαός, ἔκεινος δ λαός, μέσα εἰς τὴν δλοῖώντανη καὶ
γερή ψυχὴ τοῦ δποίου εὑρίσκονται σωριασμένοι πνευματικοὶ θησαυ-
ροί, οἱ δποίοι συχνὰ λείπουν εἰς τές διώτερες τάξεις, καὶ ἀς μαρτυ-
ρήσῃ Ἱστορία πούθεν ἐβγῆκαν ἔκεινοι ποὺ ἔσωσαν καὶ ἐδόξασαν τὰ
ἔθνη· δ ποιητής μας δὲν καταφρόνεσεν οὕτε τὸν λαὸν οὕτε τὴ γλώσσα
του οὕτε τὰ αἰσθήματά του· ἥξευρεν δτι οἱ γλώσσες δὲν είναι γέ-
νημα τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, δτι μεγάλη καὶ θαυμαστὴ είναι
κάθε γλώσσα ποὺ ἔχφραζει ὑψηλὲς ἴδεες καὶ παραδέχεται τὴν
ώραία καὶ ἀρμονικὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, τὴν δποίαν (καὶ τοῦτο είναι
τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου νοῦ) ἐμψύχωσε καὶ ὑψώσε μὲ τὰ ἀθάνατα
ποιήματά του. Κατὰ βάθος ἐνόησε τὴν ‘Ελληνικὴ ζωὴ καὶ εἶδε
τὸ μέλλον ποὺ τὴν προσμένει, καὶ μὲ τὸν δυνατόν του νοῦ, μὲ τὴ με-
γάλη του ψυχὴ, ἀγκάλιασεν ὅλο τὸ ἔθνος καὶ ἔγινεν ὁ πρῶτος καὶ

μέγας θεμελιωτής τῆς νέας μας φιλολογίας. "Οσοι ἀνέγνωσαν τὰ ποιήματά του (καὶ ποτὸς δὲν τὰ ἀνέγνωσε;) γνωρίζουν ὅτι δλᾶς ἐμπνέουν ὑψηλὰ αἰσθήματα. Ἐτραγούδησε τὴν θρησκεία καὶ τὴν πατρίδα, τῆς δόποιας ἐδόξασε τὰ ἀθένατα ἡνδραγαθήματα, καὶ δύμνος του ἀντήχησε παντοῦ. Ἐκαμε τὴν Εὐρώπην δλην γὰ προσηγ- λώσῃ τὸ βλέμμα εἰς τὴν τρομερὴν πάλην, δείχνοντάς της τὴν ἐλευ- θερίαν ποὺ πετιέται ἀνδρειωμένη, σὰν πρῶτα, ἀπὸ τὴν ἵερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων καὶ ρίχνεται εἰς τὴν μάχην. Φιένει εἰς τὸν τοίχο τῆς ἀθλίας Τριπολιτοῦ, κατεβάνουν οἱ ἔχθροι καὶ ἀνάβει δ πόλεμος. Τὰ σκοτάδια τῆς νυχτός, ἡ τρομερὴ ταραχὴ τοῦ πολέμου, ἐπα- ράσται αν τὸν ἄδην ποὺ ἐπρόσμενε τοὺς ἔχθρους τοῦ Χριστοῦ. Καὶ κόρες, γέροντες, νέοι, βρέφη, ίσκιοι γυμνοὶ καὶ ἀναρίθμητοι πετιών- ται ἀπὸ τὴν γῆν, δσαι ἀδικα ἐσφάγησαν ἀπὸ τὴν δργὴν τῶν ἔχθρων. Αὐξάνει τρομαχτικὰ δ χορὸς τοῦ πολέμου, τρέχει ποτάμι τὸ αἷμα, ἀλλὰ τὸ δροσερὸ δέρι τῆς αὐγῆς δὲ φυσῷ πλέον εἰς τῶν φευδό- πιστων τὸ ἀστέρι, χαιρετᾷ τὸν Σταυρόν. Ἀπὸ ἔκει δὲ ἀθάνατη θεὰ πετιέται εἰς τὴν Κόρινθο, καὶ ματωμένη γυρίζει τές αἵματω- μένες της πεδιάδες. Μπαίνει τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Μεσ- σολόγγι, εἰς τὸ ἱερὸ ἐκεῖνο προσκυνητάρι, τὴν ἡμέρα ποὺ ἀνθισαν τὰ δάση διὰ τὸν υἱὸν τῆς Παρθένας, ἔρχεται ἐμπρός της δλόλαμπρη βασιώντας ἔνα Σταυρὸ δὲ Θρησκεία καὶ κινώντας τὸ δάχτυλο ποὺ ἀνοίγει τοὺς σύραγοὺς τῆς φωνάζει: «Σ' αὐτὸ τὸ χῶμα στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθερία» καὶ τὴ φιλεῖ εἰς τὸ στόμα. Ἐκεῖνο τὸ φί- λημα τῆς διαπλασιάζει τὴν δύναμην, ἀκούει τὸ ἀθώον αἷμα τοῦ με- γαλομάρτυρα Πατριάρχη, ποὺ φωνάζει ἐκδίκηση, καὶ φουσκώνει τὰ νερὰ τοῦ Ἀχελώου, ποὺ γένονται μνῆμα εἰς τοὺς ἔχθρους, καὶ εἰς τὴν Τένεδο γεμίζει λείψανα καὶ αἷμα ἔκεινα τὰ κύματα ὅπου οἱ ιερόσυλοι ἐπέταξαν τὸ ἄγιο του σῶμα.

Τέλος σταίνει ἔνα Σταυρὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, φωνάζει: Βασι- λεῖς, κοιτάχτ^ο ἐδῶ· τοῦτο είναι τὸ σημεῖο ποὺ προσκυνᾶτε, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς βλέπετε ματωμένους εἰς τὸν τρομερὸν ἀγῶνα. Καὶ βασιλεῖς καὶ ἔθνη ἀκουσαν τὴν δυνατὴν φωνήν, καὶ κλίνοντας τὸ γόνυν εἰς τὸν Σταυρόν, εἰς τὸ Ναδαρίνον ἐθέσπισαν τὴν ἐλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν.

Όλιγώτερον ώραια καὶ ὑψηλὴ δὲν εἰναι ἡ ὡδὴ του εἰς τὸ θάνατο του Μπάιρων, τοῦ μεγάλου ποιητῆ τῆς Ἀγγλίας, ποὺ ζητώντας μίαν ἐλεύθερη γῆ, δπου νὰ ἡσυχάσῃ τὴν καταταραγμένη ψυχή του, ἐνῷ ὅλα τὰ ἔνδοξα καὶ ἐλεύθερα ἔθνη ἔστιπλωναν τὲς σημαῖες τους, καὶ σηκώνοντας τὲς δάφνες ποὺ τοὺς ἔστόλιζαν τὴν κεφαλὴ τὸν χαιρετοῦσαν καὶ τὸν προσκαλοῦσαν μ' αὐτές, ἔρχεται ἀνάμεσα εἰς τὴν χλαλοὴ του πολέμου, εἰς τὴν γῆ τῆς ποιήσεως, διὰ νὰ πεταχθῇ ἀπ' αὐτὴν εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἡθέλησεν ἡ Μοιρα δ μεγαλύτερος νέος ποιητῆς τῆς πατρίδας του Ὁμήρου καὶ του Πινδάρου νὰ φάλλῃ τὸν θάνατον του μεγαλυτέρου νέου ποιητῆ τῆς πατρίδας του Σαιξηπηρ καὶ του Μίλτων.

Ο Λάδυπρος, τοῦ ὁποίου ἔνα μόνο τεμάχιο ἔδημοσιεύθη εἰναι νὰ εἰπῶ οὕτως, ἡ δεύτερη φάσις τοῦ πνεύματος του ποιητῆ μας. Εἰς αὐτὸ ἡθέλησε νὰ βγάλῃ τὴν ἰδανικὴν ώραιότητα ἀπὸ τὴν σύγχυση τοῦ ἡθικοῦ κόσμου, ἡθέλησε νὰ ρίξῃ μίαν ἀκτίνα θεία ἀνάμεσα εἰς τοὺς ισκιους τῆς διαφθορᾶς, διὰ νὰ τὴν κάμη ἀκόμη λαμπρότερη.

Σκοπὸν δὲν είχα νὰ ἔξετάσω σήμερον τὰ ποιήματά του, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ὁποίων εἴπα μόνο δλίγους λόγους· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως του Σολωμοῦ, πολὺ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἔξεταση, δύναται νὰ τὸ φανερώσῃ εἰς καθένα τὸ ἴδιο του αἰσθημα. Καὶ τοῦτο τὸ αἰσθημα δὲ θέλει σθησθῆ ποτὲ καὶ οἱ ἔρχόμενες γενεὲς θέλει γνωρίσουν καὶ θέλει ἔκτιμήσουν καλύτερα τὸν Σολωμόν, ἐπειδὴ δ ἔνδοξός μας ποιητῆς δὲν ἔδυθίσθη εἰς τὴν νύκτα του περασμένου, ἀλλ' ἔσταθη εἰς τὴν νύκτα του μέλλοντος ἀσηκώνοντας τὸ κάλυμμα ποὺ τὸν σκεπάζει καὶ ἀνοίξε εἰς τὰ βλέμματα τῶν νέων Ἐλλήνων μιὰ θέα μεγαλύτερη, πλέον ἐλεύθερη, καθαρώτερη. Τοιούτος είναι δ ἄνδρας, τὸν δποῖον ἔχάσαμε καὶ τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον θρηγνεῖ δλόχληρο τὸ ἔθνος.

Οὔτε διὰ ἔξουσία, οὔτε διὰ πλούτη, ζούν οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς εἰς τὴν ἐνθύμηση τῶν ἀνθρώπων. Δάκρυα καὶ αἷμα τρέφουν τὰ στεφάνια, μὲ τὰ δπαία οἱ δυνάστες τῶν ἔθνων στολίζουν τὴν κεφαλὴ τους· ἀλλὰ ἔκεινα τὰ στεφάνια μένουν μαραμμένα ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τους, χωρὶς οὔτε ἔνας ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους νὰ

ρίξη ἔνα βλέμμα εἰς αὐτά.' Άλλα αἰώνιο ἀνθίζει τὸ δένδρο ποὺ σκεπάζει τοὺς τάφους τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἐπειδὴ σὰν ἵεραν παρακαταθήκην οἱ πατέρες τὸ συσταίνουν εἰς τοὺς υἱούς· καὶ τὸ τρέφουν, καὶ τὸ ζωογονοῦν τὰ δάκρυα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ οἱ δροσιές τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πάντοτε θέλει ἀνθίζει ἡ ίτιὰ ποὺ σκεπάζει τὸν τάφο τοῦ ποιητῇ μας.

Μεγάλη ψυχή! σὺ τώρα βυθίζεσαι μέσα εἰς ἄφθαρτα κύματα φωτός, καὶ σοῦ ἀστράφτει χαρὰ τὸ πρόσωπο, γρικώντας τὴν ἀπλαστὴν ἀρμονίαν τῶν οὐρανῶν. "Ω! ρίξε, ρίξε Ψυχλάθε ἔνα βλέμμα εἰς τὴν γήινη πατρίδα σου, ποὺ μὲ πικρὰ δάκρυα κλαίει τὸ χωρισμό σου. "Εμπνευσέ μας εὐγενή καὶ ὑψηλὰ αἰσθήματα, καὶ ἡμεῖς σοῦ δρκιζόμεθα ὅτι θέλει τιμῶμεν πάντοτε τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια καὶ ὅτι ἡ ἐνθύμηση τῶν μεγάλων μας ἀνδρῶν ποὺ ἀνέζησαν καὶ ἐδόξασαν τὸ ἔθνος θέλει ἀνάφτει πάντοτε περισσότερο εἰς τὴν στήθη μας τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας καὶ τῆς ἀγθρωπότητος.

Σου τ' ὀρκιζόμεθα, ναί, μὰ τὴν αἰματωμένη 'Ελλάδα, μὰ τὸν χόσμο ποὺ σ' ἔχει.

'Ιούλιος Τυπάλδος

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

(*'Ηθογεαφικὸν διήγημα*).

Πῶς τὸν ἄφησαν τόσον καιρὸν στὴν θέση του, χωρὶς νὰ τὸν τσεκουρώσουν, ἢ χωρὶς νὰ τὸν πετάξουν ἀπὸ τὴν δύση στὴν ἀνατολή, δι γραμματικὸς δὲν ἦμποροῦσε νὰ τὸ καταλάβῃ, δοξολογοῦσεν ὅμως τὸν Θεόν, φτωχὸς φαμελίτης, αὐτὸς καὶ ἡ γυναικά του. Άλλὰ τόσο χαρούμενα δὲν ἔνοιωθε τὸν καιρὸν ποὺ περνοῦσεν, δοσο εὐλογοῦσε καὶ τὸν τόπον ποὺ κάθουνται, ἔνας χρόνος τώρα κόντευε, τὸν εὐλογημένο τόπο. Δὲν ἦταν ἀκόμη χώρα καὶ δὲν ἦταν πιὰ χωρὶς τῆς χώρας δὲν εἶχε τὴν στενόχωρη καὶ τὴν κακόμαιρη ζωή, καὶ τοῦ χω-

ριοῦ δὲν είχε τὴν ἐφιμιά, τὴν ἀγριάδα. 'Ο εὐλογημένος τόπος χτισμένος ήτανε κλιμακωτὰ στὰ πλάγια του βουνοῦ. Χαίρονταν δλα τὰ ἀγαθὰ του βουνοῦ· τὸ νερὸ ποὺ δροσίζει καὶ τὴν ψυχή· τὰ φουντωμένα δένδρα, ζωντανὰ ποὺ μαζὶ κοιμούνται καὶ ξυπνοῦν, σεισούνται καὶ λυγίζονται, θυμώνουν καὶ γελοῦν, μὲ φιθυρόσματα καὶ μὲ τραγούδια· τὸν κατακάθαρον ἀέρα τὸν παρθενικόν, τὸ δυνατὸ μὰ δχι κακόδουλο χειμῶνα, ποὺ θαρρεῖς πώς είναι νέος καὶ παλικαρὰς κι αὐτός· κι ἀγνάντευς κάτου ἀπὸ τὸ πόδια του τὸν κάμπο μαχρινώτερο, κι ἀκόμη ἀλαργότερα τὴν θάλασσα, σὰν ἀλλού κόσμου ὄνειρο. 'Αλλ' ὁ φτωχὸς γραμματικὸς μὲ τὴ γυναικά του δὲν είχαν μάτια τόσο γιὰ νὰ βλέπουν τὰ φυσικὰ τὰ κάλλη ἔχει, έσσα γλυκόλογα είχαν γιὰ νὰ λένε καὶ νὰ ξαναλένε τὴν καλωσύνη τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀνθρωποι ἔχει πέρα φορούσανε χωριάτικα καὶ ἔζούσσαν ἀρχοντικά· σὰν τοὺς ξωμάχους ἀπλοῖ, δὲν ητανε φτωχοὶ· χίλια καλὰ είχαν, ἀλλ' ηταν οἱ καρδιές των πλουσιώτερες ἀπὸ τὰ καλὰ των. Καλόγνωμοι καὶ καταδεχτικοί, τοὺς ξένους τοὺς ἔκοιταζαν στὰ μάτια νὰ μὴ τοὺς λείψῃ τίποτε· σχεδὸν ἔκαναν μοιραστὰ μ' αὐτούς· ἀπὸ τὰ πράματα τῆς χρονιᾶς τοὺς ἔστελναν βούτυρο, λάδι, ὀρνίθια, ξύλα, ὀπωρικά, βιδὸς ἀφθονο. Κοντὰ ἔνα χρόνον είχαν ἔκειν· κι αὐτὸς ποὺ φευτοζοῦσε μὲ τὸ μηνιάτικο καὶ χαμοπεργοῦσε τὴν ζωὴ τώρα μὲ διορισμὸ καὶ μὲ φωμὶ, τίποτε περισσότερο, τώρα παυμένος καὶ πεινασμένος, καὶ παντοτινὰ μισόγυμνος, νὰ ποὺ ἔκαμε κεμέρι ἀπὸ διακόσια τάλιρα! Γιατὶ δλα κόντευε νὰ τάχη ἔχει, καὶ τὸ μηνιάτικο τόδιαζε κατὰ μέρος. Θησαυρὸς του Ἀλη-Πασᾶ γιὰ τὸ φτωχὸ γραμματικὸ καὶ γιὰ τὴ γυναικά του.

Σὰ γύφτοι δὲν ηταν ἐπὶ τέλους· είχαν μιὰ κατάσταση. Πέρασε τῆς φτώχιας ἡ μουρμούρα, μὰ κι ἡ ξεγνοιασιά. Διακόσια τάλιρα τὰ λένε αὐτά! Κι είπε μιὰ μέρα ἡ γυναικά του ἀντρός:

— Καλέ, δὲ φτιάνουμε τὸ σπίτι μας!

— Τὸ σπίτι μας! Ξεφώνησε ὁ γραμματικὸς κι ἀστραφαν τὰ μάτια του κι εἶδε τὴ γυναικά του μὲ τὴν ἵδιαν ἀγάπη ποὺ τὴν ἔβλεπεν, ἀλλὰ δυναμωμένη ἀπὸ τὸ θαυμασμό· τοὺ φάνηκε εὔαγγελισμὸς ὁ λόγος τῆς!

Είχε σπίτι κι ὁ γραμματικὸς δικό του στὴν πατρίδα του,

σ' ἔνα νησὶ τοῦ Αίγαλου· τρεῖς μέρες μακριὰ ἡ πατρίδα του, νεράιδα τοῦ γιαλοῦ. Σπίτι παλιό, κατοχρονίτικο, ἀπὸ τὰ χρόνια του παπποῦ τῆς γραμματικής, προικιό της, μικρούλι, μονόπατο, φτωχικό, σαράβαλο, καιροὺς είχε νὰ ίδῃ μάστερα καὶ σοβατζή· σὰν παραρριμένο στοὺς πέντε δρόμους, παραδαρμένο, ζωντάρφανο. Αὐτὸς ἔτρεχε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ φωμί του, καὶ τὸ σπίτι δταν δὲν ἔμενε ξενοίκιαστο, νοικιάζονταν, ὅχι περισσότερο, δύο τάλιρα τὸ μῆνα· καὶ τὸ νοῖκι πότε τοῦ τοδιναν, πότε τοῦ τοτρωγαν. Καὶ κάθε ποὺ τὸν ἔπαιναν ξεκινοῦσεν δὲ καιμένος καὶ μὲ χιονόδολα καὶ μὲ λιοπύρια· τὸ μισὸ τὸ δρόμο—μονοπάτια, λαγκαδίες, κατσάβραχα — τὸν περνοῦσε πότε μὲ τὰ πόδια, πότε στὰ μουλάρια ἀπάνου· τὸν ἄλλο τὸ μισὸ μ' ἔνα φαροκάτκο, στὰ βάθη τοῦ ἀμπαριοῦ κι ἔφτανεν ἔτσι στὴν πατρίδα, πάντα μὲ τὴ φαμίλια πίσω του σύρα, λαχανιασμένος, μισοπεθαμένος κι ἵσια στὸ σπίτι του, νοικιασμένο ἡ ξενοίκιαστο, καὶ δὲ νοικάρης ἔδγανε πότε μὲ τὸ καλό, πότε μὲ καυγαδίσματα· καὶ κλείνονταν ἐκεὶ καὶ ξεκουράζονταν κι ἔκλαιγε τὴ φτώχια του, κι ἔκρυψε τὴν κανταντιά του. "Οσο ποὺ ἄλλαζαν τὰ πράματα, τοῦ ἔστελνεν ἐλεγμοσύνη κάποιος βουλευτὴς κάποιο διορισμό, κι ἡ ἴστορία ξανάρχιζε.

— Καὶ τί σπίτι νὰ φτιάσουμε μὲ διακόσια τάλιρα;

— Μπά! τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ νᾶχνες, ἄντρα, μὲ διακόσια τάλιρα χίλια πράματα κάνεις!

— Χίλια πράματα κάνεις, ἀλλὰ σπίτι δὲ χτίζεις.

— Μὰ δὲ σοῦ λέγω πάλι νὰ χτίσουμε κανένα παλάτι. Νὰ μπαλώσουμε σοῦ λέω, νὰ συγυρίσουμε τὸ σπίτι, νὰ τὸ κάνουμε λιγάκι τῆς προκοπῆς κεραμίδια θέλει, νεροχύτη θέλει, ἡ ρουνιὰ θέλει ἀνοιγμα, τὰ πορτοπαράθυρα ἀλλαμα, τὸ τζάχι νὰ φτιασθῇ γιὰ νὰ τραβάῃ, ἡ αὐλὴ συγύρισμα, ρίχνουμε καὶ μιὰ κάμπαρα κατὰ τὸν ἥλιο· ἀσθέστωμα, τι ἄλλο, νὰ παίρνουμε καὶ κάποιο νοῖκι τῆς προκοπῆς... τί θέλεις;

— Μὰ χρειάζεται ἀνθρωπος γιὰ νὰ τὸ παραστέχῃ.

— Γράψε τὸ ἀδερφοῦ σου καὶ βλέπεις τί θὰ σου εἰπῃ· αὐτὸς ξέρεις ἀπὸ τέτοια, κι δ, τ' είναι νὰ γίνη ἀς γίνη. Κοντὸς φαλμὸς ἀλληλούια!

Πέρασαν μῆνες. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ δὲ γραμματικὸς ἔγραψε καὶ ξανάγραψε τοῦ ἀδερφοῦ του. Συμβολαιογράφος δὲ ἀδελφός του συγγενῆς ὅχι κακός, πολύγνωμος ἀνθρωπος. Κι απάντησεν αὐτὸς καὶ ξαναπάντησε τὰ γράμματα πηγαινούρχονταν γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ σπιτιοῦ. Ἀλήθεια δὲν ἦταν εὔκολοκάμωτη δουλειά· μὲ διακόσια τάλιρα μπαλώματα μόνον θὰ γίνουνταν καὶ πάλι τὸ σπίτι θάμενε μισό, σκοπὸς ἦταν κάτι νὰ γένη. Δὲν καταλάθαινε καλὰ δὲ γραμματικὸς ἀπὸ σκοτοῦρες· διὰν τὸν ἔθγαζες ἀπὸ τὴν δουλειά του, τὲς δουλειές του δὲν ἤξερε νὰ τές ξεμπερδέψῃ· ναὶ μὲν ἡ πέννα του πετοῦσεν ἐπάνω εἰς τὸ χαρτὶ καὶ τὰ γραψίματά του ἦταν χαρὰ Θεοῦ· ναὶ μὲν κατέβαζεν ιδέες τὸ κεφάλι του, ἀλλὰ τὸ κατέβασμά τους ἦτανε λιγάκι σὰ θολόρρεμα. Φαντάζουνταν, μὰ δὲν εἶχε τὴν δύναμη νὰ ξεδιαλύνῃ τὰ φαντάσματα· νὰ κισσινίσῃ τὰ πράματα, νὰ κρατήσῃ τὰ δυνατά, νὰ πετάξῃ τὸ ἀδύνατα. Ἀλλ' δ, τι δὲν ἦταν αὐτὸς ἦταν δὲ συμβολαιογράφος δὲ ἀδερφός του. Γεννοῦσε τὸ κεφάλι του τὸ θηλυκὸ σωστὰ παιδάκια δλοστρόγγυλα. Κι αὐτὸς διώρθωσε τὴν ὑπόθεση μὲ τέτοιο τρόπο: Ἐτυχε νῷρθουν τότε στὸ νησὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μακεδονίας κάποιοι χτίστες. Μὲ μισὸ τσαρούχι, μ' ἔνα σακούλι κρεμαστὸ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ μὲ τὰ συνεργα τῆς τέχνης ἀπ' τὴν ἄλλη, μ' ἀσιανὴ τὴν τσέπη καὶ τὰ χέρια ἐλεύθερα, ταξιδιάρικα, δουλευτικὰ πουλιά, μὲ μιὰ γνώμη καρφωμένη στὸ κεφάλι: νὰ χτίσουν τὰ σπίτια τῶν ἄλλων, ὅσο ποὺ νὰ χτίσουν καὶ τὴν τύχη τους: οἱ χωριανοὶ τους εἶχαν ἔκει καμωμένο κεμέρι· ἔπρεπε κι αὐτοῖς νὰ κάμουν κόμπο. Πήγαιναν ἐδῶ κι ἔκει ρωτώντας καὶ παρακαλώντας γιὰ δουλειά. Τοὺς παίρνει μυρωδιὰ δὲ συμβολαιογράφος· τοὺς κοίταξεν ἀπὸ δῶ, τοὺς ἔψχεν ἀπὸ κεῖ, τοὺς κουβέντιασε, τοὺς ψάρεψεν, ἀνοίχτηκε σὲ παζάρια, καὶ σὲ λιγάκι νὰ ποὺ συμφώνησε μαζὶ τους. Οἱ χτίστες ἐζητοῦσαν σπίτι ν' ἀκουμπήσουν· θὰ κάθουνταν στὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ· οἱ χτίστες χρειάζονταν γῆς ἔνα δύο στρέμματα, νὰ τὰ ἔχουν δικά τους γιὰ φύτεμα ἢ γιὰ πούλημα, νὰ ριζώσουν κι αὐτοὶ στὸν τόπο, νὰ νεικοκυρευτοῦν· οἱ χτίστες θάπαιρναν χωράφι δλόχληρο, ἔνα χωράφι χέρσο τοῦ γραμματικοῦ· τί νὰ τὸ κάμη; πάντα ἔλειπε· πιότερ' ἦταν ἡ φροντίδα του ἀπὸ τὸ κέρδος του· χάρισμά τους· οἱ χτίστες θάμενχν στὸ

σπίτι, δεσμού νὰ βρεῖνε κι αὐτοὶ ἔνα καλύβι νὰ οἰκονομηθοῦν· κι
ὕστερα θὰ τὸ γκρέμιζαν τὸ σπίτι καὶ θὰ τὸ ξανάχτιζαν καινούργιο,
δίπατο, καὶ στὸ τέλος θᾶπαιρναν καὶ τὰ διαχόσια τάλιρα· τί-
ποτ' ἄλλο.

Ἐνα δειλινὸ γλυκύτατο ἔχει ποὺ κάθουνταν ἡ γραμματικήνα
στὸ κατώφλι τῆς θύρας της, γυναικα τριαντάρα, μὲ τὸ ἀσπρό της
φακιόλι, μικροκάμωτο κορμί, μὰ γερὸ κόκαλο, καὶ τὰ παιδάκια
της, πέντ' ἑφτὰ καὶ δέκα χρόνων, ξυπόλυτα, ξεσκούφωτα μ' ἔνα
κομμάτι φωμὶ στὸ χέρι τὸ καθένα, τάβαζαν μὲ τὰ ὅρνιθια, μὲ τὰ
δένδρα, μὲ τὰ χώματα, μὲ τές πέτρες, μὲ τὰ πουλάκια, μὲ τὰ σκυ-
λιά, μ' ὅλο τὸν κόσμο γύρω τους, καὶ χαμήλωνεν δὲ λιος πρὸς τὴν
θάλασσα καὶ μοσχεβολοῦσε σταφιδίλας δὲ κάμπος, κι ἀπλώνονταν
σὰν πανηγύρι ἀτέλειωτο ἡ δροσσοτάλαχτη πρασινάδα τῆς γῆς, πρό-
βαλεν ἔξαφνα δὲ γραμματικός, καὶ κρατοῦσε στὸ χέρι κατιτὶ ποὺ
φάνταζεν ἀπὸ μακριὰ σὰν εἰκόνισμα.

— Τὸ σπίτι μας, γυναικα, τὸ σπίτι μας!

Καὶ πετάχτηκε δλόρθ' ἡ γυναικα κι ὥρμησαν καὶ τὰ παιδιά
καὶ τριγύρισαν τὸν πατέρα, κι ὅλα θαρροῦσες γύρω τους ὡς κι οἱ
ὄργιθες καὶ τὰ χαμόκλαδα ἔκαμαν αὐτιὰ γιὰ ν' ἀκούσουν· κι ἡ
γραμματικήν ἀπὸ τὸν πόθο της ἀναψοκοκκίνισεν. 'Ο συμβολαιο-
γράφος ποὺ συνεφώνησε μὲ τοὺς χτίστες ηὔρε καὶ τὸ μηχανικό,
καὶ ὁ μηχανικὸς ἔδωσε τὸ σχέδιο τοῦ σπιτιοῦ, καὶ τὸ σπίτι τους
ἡταν ἔκεινο ποὺ κρατοῦσε στὸ χέρι δὲ γραμματικός! Τὸ πρῶτο
χαμόγελο τῆς εύτυχίας! Χέρι ἀνθρώπου ἵστροησεν ἀπάνου στὸ ἀλύ-
γιστο χοντρόχαρτο, μὲ λίγες ἵσιες γραμμούλες, μὲ τὸ σκοτωμένο
χρῶμα τοῦ μολυβίου, μὰ καθάρια καὶ σκέτα, κι ἔδεσεν ἔχει τὸ φτε-
ρωτὸν ὄνειρο; Ἡ μήπως δ νοῦς τῆς γυναικας κι ἡ καρδιὰ τοῦ ἀν-
τρός, Ἡ μήπως ἡ καρδιὰ τῆς μιᾶς καὶ τοῦ ἄλλου δ νοῦς τῷφερεν
ἔχει σὰν ἴσκιο φωτεινὸ στιγμῆς, ἀχώριστο ἀπὸ τὴν δύμορφιὰ τοῦ
δειλιγοῦ κι ἔτοιμο νὰ περάσῃ μαζὶ μὲ τὸ δειλινό; "Οχι· γιὰ κοίτα
τὸ γραμματικὸ πῶς τὸ κρατεῖ σὰν τὸ ἄγια μυστήρια, μὲ τὰ δυό του
τὰ χέρια μπροστά του τεντωμένα, γιὰ κοίτα τὴν κυρὰ πῶς γέρνει
καὶ τὸ τρώει μὲ τὸ μάτι καὶ τὸ ψάχνει παντοῦ παντοῦ μὲ τὸ δάχτυλο·
γιὰ κοίτα τὰ παιδάκια πῶς ἀνασηκώνονται στὰ νύχια γιὰ νὰ τὸ ἰδοῦν!

Είναι τὸ μιταλκόνι αὐτό, κι είναι ἡ σοφίτε ἔκεινο; Καὶ τὸ πρῶτον πάτωμα; τῆς σάλας τὸ τεβάνι θὰ τὸ ζωγραφίσουν; Τὸ τζάκι τῆς χειμωνιάτικης θὰ γίνη κάνε τῆς προχοπῆς, νὰ τραβάῃ καὶ νὰ μὴν καπνίζῃ; Τὸ κελλάρ' είναι ἔκεινο; Κι ἡ ἐμπατή θὰ στρωθῇ μὲ πλάκες; Τὸ πηγάδι θ' ἀνοιχτῇ κοντά στὸ πλυσταριό; Γίνεται λιανικωτὸ χωρὶς κληματαριά, χωρὶς μυριστικά; μὰ θὰ κάνῃ καὶ περιβόλακι ἵσα γιὰ τὰ λάχανα; καὶ τ' ἀσπρόρρουχα ἔκει μέσα θὰ τ' ἀπλώνῃ καὶ θῆχη τὸν ἥλιον ἀπὸ τὸ πρωΐ ἔως τὸ βράδυ; καὶ τὰ παράθυρα τὰ γίνουν μὲ γρίλιες ἢ σχι; καὶ θὰ τὸ βάψουν καὶ πῶς θὰ τὸ βάψουν; καὶ θὰ τὸ χτίσουν ἀπ' ἔξω μὲ μαρμαροκονία; καὶ θὰ τὸ νεκτικάζουν δλο μαζί; γιὰ χωριστὸ κάθε πάτωμα; Καὶ θὰ βρίσκετ' ἀνθρωπος ἄξιος νὰ τὸ νοικιάσῃ; Κι αὐτοὶ δὲ θὰ κάθωντ' ἔκει παυμένοι, δ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσῃ; Καὶ τὸ σπίτι ἀγάλια ἀγάλια μέσα ἀπὸ τές λεπτοκάμωτες γραμμὲς ἔκεινες, ὅπως μέσ' ἀπὸ τὴν καταγνιὰ τὴν πρωινὴ ξεσκεπάζετ' ἔνα πευκάσπαρτο βουνάκι, ξεφανερώνεται κι αὐτὸ καὶ προβάλλει λευκοπράσινο καὶ ἀνθοπλούμιστο κι ἀνοιχτὸ καὶ ἥλιοφώτιστο, πολυθύρυνθ, γεμάτο ἀπὸ ζωές, ἀπὸ γονέων φροντίδες κι ἀπὸ χαρὲς πακιδιῶν κι ἀπὸ Θεοῦ εὐλογία, μικρὸ σπιτάκι, καὶ μαζὶ θεώρατο μὲς στὴν πλημμύρα τοῦ φωτὸς ποὺ τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ γειτονικά, γεμάτο κι ἀπὸ μίαν ἀλλοιώτικη ζωὴ δική του, δλοζώνταν τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ!

Ἡρθε τὸ φθινόπωρο. Κάθεται πάλι στὸ κατώφλι τῆς ἡ γυναικα.

Ἄπὸ τὰ πρωτοβρόχια δ καιρός. Ο βραδινὸς ἀέρας τρυπάει κι ἀγνάντια δ ἥλιος βασιλεύει χωρὶς νὰ καλοφαίνεται πίσω ἀπὸ τὴ θιολούρα ἐνδὲ ποταμοῦ ἀπὸ σύνερφα· φεύγει στὰ κλεφτάτα, σὰ νικημένος βασιλιάς. Μιὰν ἀχτίνα του θαμπή δὲν ξέρω πῶς γλιστράει ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ φωτίζει σὲ γυαλὶ κλεισμένο, μὲ κορνίζα χρυσωμένη στολιστό, κι ἀπένω ἀπὸ τὸν κομὸ κρεμασμένο, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ. Κι ἔκει ποὺ παγινιδολογάει ἀπάνω του καὶ κάνεται γιὰ πάντα ξεπροσβάλλει κι δ γραμματικός· ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἄγορά κάτι κρατάει τὸ χέρι πάλι· σκυμμένος προχωρεῖ, σὰ νάχῃ στὴν ράχη του μεγάλο βάρος, μουρμουρίζει, κειρονομεῖ, καλὰ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ, παραπατεῖ, κάτι τοῦ λυγίζει τὰ πόδια, κάτι τόνε πνίγει στὸ ίλαιμό. Χαρτὶ κρατεῖ, τὸ πετάει στὰ πόδια τῆς γυναικας του·

— Τί είναι, καλέ; Χριστός καὶ Παναγιά! στὸ σπίτι;

— 'Ο μπαλτάς, γυναικα, δ μπαλτάς! Παυμένος είμαι! Σήμερα ήρθε τὸ χαρτί! Μου τὸ φίλεφεν δ καινούργιος δ γραμματικός δ ἔδιος.

«Ἐχετε γειά, ψηλὰ βουνὰ καὶ κρυσταλλένιες βρύσες — χαράματα μὲ τὶς δροσιές, νύχτες μὲ τὸ φεγγάρι», που λέει καὶ δ ποιητής. 'Απὸ τοῦ ὅψους πάλι τοῦ βάθους. Κρυσταλλένιες βρύσες ήταν οἱ στοχασμοὶ τοῦ γραμματικοῦ κι ἔγιναν τώρα θολόρρεμα· που βρέθηκα τὰ χαράματα; φεγγαροστόλιστης νύχτας ήταν προσωρινὸ ἀναγέλασμα· μήτε χαράματα, μήτε φεγγάρι πιά· νύχτα μὲ χειμωνιάτικο τουρτούρισμα. 'Ο καινούργιος δ. γραμματικὸς ήρθε· δὲ μποροῦσε πιὰ μήτε στιγμὴ νὰ μείνῃ δ παλιός· τί νὰ κάμη; σπίτι δὲν ἔχει· ήταν ἄλλου. Κι εἰ ανθρώποι οἱ καλόγυνωμοι κι οἱ ἀρχοντικοὶ δὲν εἶχαν πιὰ τὴν ἀνάγκη του· τοῦ καινούργιου τὴν ἀνάγκην εἶχαν· χωρὶς κι αὐτοὶ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνουν, χάνουν πολύ, μέρος ἀπὸ τὴν ἀρχοντιὰ κι ἀπὸ τὴν καλωσύνη τους μπροστὰ στὸν παυμένο, τὸν ξένο πλέον· γλυκομιλήματα, φιλέματα, δλα ηταν γιὰ τὸ γραμματικό· κι αὐτὲς μήπως εἶχεν ἄλλο ὄνομα; γραμματικὸς ήταν καὶ κράζουνταν, καὶ τώρα τίποτε.

— 'Εμπρός, ἐμπρός, γυναικα, πᾶμε νὰ φύγουμε. Μάζευε τὰ κουρέλια μας· αὔριο τὸ πρωὶ θάρητη ἡγωγεῖ· θὰ φτάσουμε ώς τὸ βράδυ στὴν ἀκρογιαλιά· θὰ βροῦμε τὸ καΐκι, μπαρκαριζόμαστε, ζει στὸ νησί, κι ἔχει δ Θεός!

Κι ἀρχίζει τὸ μάζεμπ τῶν κουρελιῶν. Καὶ πρῶτο τυχαίνει στὰ χέρια τῆς γραμματικίνας φυλαγμένο σὲ γυαλί, στεφανωμένο μὲ κορνίζ' ἀπὸ χρυσόχαρτο, μόνο στολίδι τοῦ σπιτιοῦ, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ· τὸ κατεβάζουν τὰ χέρια της καὶ τὸ περνοῦν στὰ χέρια τοῦ ἀντρὸς καὶ τὰ χέρια ἔκεινα ἀνθρώπου γελασμένου ἀπὸ τὴν τύχη, ζητοῦνε, λέει, νὰ ξεθυμάνουν, καὶ τὸ ἀρπάζουν καὶ τὸ ρίχνουνε μὲ δρμὴ στὸ τραπέζι· κι ἀπὸ τὴν δρμὴ ραγίσθη τὸ γυαλί του μ' ἔνα κράκ· καὶ τότε ἀπάνου στὸ ραγισμένο γυαλί κι οἱ δύο ραγισμένες καρδιὲς ἔσκυψαν ἀθελα σὰ νάθελαν νὰ τὸ φάξουν ἀλλημία φορὰ νὰ δοῦν τί είναι· κάτι τάχα, η τίποτε! "Αχ! νὰ ηταν καν χτισμένο τὸ γραμμένο ἔκεινο σπίτι· ἀλλ' οὔτε τὸ καινούργιο ἔγινε, καὶ

φέδος ήταν να μήν είναι καὶ τὸ παλιό τους· γιατὶ κατὰ τὰς μέρες ἔκεινες θάρχιζαν σὲ χτίστες τὸ ρίξιμο γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ νέου. Καὶ ἄλλες φορές παυμένοι δοκίμασαν τὴν πίκρα τοῦ φτωχοῦ· μὰ ποτὲ ἄλλοτε τὸ φαρμάκι δὲν ήταν τόσο δυσκολόπιοτο.

Ο πρῶτος τοῦ χειμῶνα μηνυτής βοριάς ἔρριξε στὸ μόλιο τοῦ νησιοῦ τὴν φάμιλια τοῦ γραμματικοῦ· καὶ τί δὲν τράβηξαν δοσονάράξιον στὴν πατρίδα! Θαρρεῖς πώς; ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ γύρισεν ὁ τροχὸς τῆς τύχης καὶ βρέθηκεν δὲ ἀνθρωπος χωρὶς δουλειὰ τὸ καθετὶ τριγύρω του δὲν ἦθελε νὰ τὸν δουλέψῃ. Καὶ πρῶτα τὸ ταξίδι· τί ταξίδι στενοχωρημένο, δύσκολο, κρύωσαν, πείνασαν, ζῶα δὲν εὔρισκαν, ἔμπλεξαν μὲν ἕνα στρίγλον ἀγωγιάτη ποὺ τοὺς ἔγδυσεν· ηὔραν ὅστερα καλὸ καῖκι καὶ πονετικὸ καραβοκύρη, μὰ δὲ λογάριασαν καὶ τὴ θάλασσα· παρ' ὅλιγο νὰ θαλασσοπνιγοῦν· γλίτωσαν τὴ ζωή τους κι ἔχασαν τὰ μισά τους πράματα. Καραβοτσακισμένους, νὰ εἰσοῦμε, τοὺς δέχτηκε στὸ μόλιο· δ συμβολαιογράφος. Ἀλλὰ τὸ χῶμα τῆς πατρίδος δυναμώνει πάντα τὴν ψυχήν, δπως ή γῆ τὸν Ἀνταίο· τὰ παιδάκια ἀρχισαν νὰ τρέχουν καὶ νὰ περικυκλώνωνται μὲ γέλια στὰ πόδια τοῦ θειοῦ, κι ή γραμματικίνα νὰ θυμάται τές γειτόνισσες, παλιὲς πιστὲς ἀγάπεις ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ θυμάται καὶ τὴ ζωή· καὶ τὴ ζωή της δὲν τὴν ἔνοιαθε πολὺ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὴ γειτονειά της. Κι δ γραμματικὸς κάπως ἀρχισε νὰ βρίσκεται σὲ στιγμὴ ποὺ βλέπει κανεὶς ἀκόμα καὶ τὴν κακομοιριὰ μὲ παλικαρίσιο θάρρος, μὲ γελαστὴν καρδιά:

— “Ε! τὸ σπίτι;

— ‘Αμ’ γι’ αὐτὸ πάλεθα ὡς τὰ τώρα, ἀρχισε λέγοντας ή γλώσσα τοῦ συμβολαιογράφου. Καλὰ εἶχα συμφωνήσει μὲ τοὺς ἀνθρώπους· καλὰ πιγγαίναμε. Στὴ διορία, Δευτέρα ξημερώνοντας ἀρχισε τὸ ρίξιμο. Ἐκεὶ ποὺ κατέβαζαν τὰ κεραμίδια καὶ γχρέμιζαν τὸν τοῖχο πρὸς τὴν αὐλὴ τῆς Νικοδημίνας, νὰ τὸ τηλεγράφημά σου· μωρ’ ἀστροπελέκι μὲν ἔκαψε! Κι ἀμέσως είπα μὲ τὸ νοῦ μου: Σπίτι δὲν ἔχει! Σὲ ξέρω, ἀδερφέ, σὲ ξέρω. Μπαλτὰ τόνε λένε αὐτό· μπορεῖ νὰ μείνῃς κι ἔνα καὶ δυὸ καὶ τρία χρόνια χωρὶς νὰ ξαναΐθῃς πρόσωπο Θεοῦ. Φωτιὰ νὰ κάψῃ τὰ κουβέρνα τους! Κόβουνε τὸ ψιωμὸ τῶν ἀνθρώπων δπως οἱ μπέγηδες τὸ λαιμὸ τοῦ φονικᾶ· καρμανιόλα ποὺ τοὺς λείπει!

Συλλογίστηκε ἀμέσως· πῶς θὰ ζήσῃς; Νὰ πάρη δ ἄνεμος, δλους μᾶς θερίζει ἡ φτώχια! Τὰ διακόσια τάλιρα σου χρειάζονται καὶ σου παραχρειάζονται καὶ στὸ τέλος μπορεῖ καὶ νὰ μὴ σου φτάσουν· κοντὸς φαλμὸς ἀλληλούχι! Τί τὸ θὲς τὸ καινούργιο σπίτι; δο νὰ τελειώσῃ αὐτό, μῆνες θὰ περάσουν· στὸ μεταξὺ καὶ ποῦ θὰ ζήσῃς καὶ πῶς θὰ ζήσῃς; Μέσα στὸ κοτέτσι μου; ποῦ χωράει! Κατάλαβες; Τὰ τάλιρα νάχουμε στὸ χέρι καὶ γιὰ σπίτι ἔχει δ Θεός! Τρέχω, τσακίζομαι βρὲ παιδιά, σταματήστε! τὸ καὶ τό· ἔχει δ Θεός. Εἰδα κι ἔπαθα νὰ τὰ καταφέρω παρ' ὅλιγο νάχουμε δικαστήρια ποὺ νὰ μὴν ξεπερδέψουμε στὸν εἰδὼν τὸν ἀπαντα. Καλὰ ποὺ δὲν τοὺς τάχα δώσει τὰ τάλιρα· καλὰ ποὺ είχαν βρεῖ καὶ σπίτι καὶ κάθουνταν ἀλλοιώτικα, κι ἐγὼ δὲν ξέρω· είναι καλοὶ ἀνθρωποι οἱ τουρκομερίτες· παίρνουν ἀπὸ κουδέντα· χωράφι ὅμως δὲν ἔχει πίσω· αὐτὸς είναι γιὰ τὸν κόπο τους· καλὰ ποὺ μᾶς ἔδωσαν καὶ τὸ σπίτι· νὰ τοὺς χρεωστοῦμε χάρη. Τὸ γάλασμα είναι λίγο· δὲν πρόφταξαν νὰ τραβήξουν μπροστά στὸ ρίξιμο· αὔριο, μεθαύριο τὰ σιάζουμε. Χαμάλη, ίσα τράβα, ξέρεις τὸ δρόμο. "Ε! ποῦ πάμε; ...

Στὸ σπίτι στὸ σπίτι, ἀδερφέ, φύναξαν μᾶζι δ γραμματικὸς καὶ γι γυναῖκά του. Ποῦ νὰ πάγε! δὲν ηθελαν νὰ δώσουν σὲ κανένα βάρος. 'Ο συμβολαιογράφος μιὰ κάμαρα κρατοῦσε· δὲν ηθελαν νὰ ὑποχρεωθοῦν σὲ ἀλλους· δο τὸ είχαν χαρὰ νὰ δεχθοῦν ἀνθρωπο στὸ σπίτι τους, τόσο ντροπὴ τὸ είχαν νὰ στήσουν ἀλλοῦ κονάκι. Ήταν τραβοῦσαν ίσια στὸ σπίτι· θάδρισκαν μιὰ γωνιὰ νὰ στριμώξουν τὰ κουρέλια τους, κι ἀλλη μιὰ νὰ στριμωχθοῦν κι αὐτοί, κι ἔχει δ Θεός.

Νάτο· προβάλλει ἀγνάντια τους· μογόπατο, ζαρομπασμένο, σαράβαλο, παραδαρμένο, παραρριγμένο στοὺς πέντε δρόμους, ζωντάρφανο. Σκουληκοφαγωμένα πατερά βγαλγουν μπροστὰ καὶ ξεχωρίζουν ἀπὸ τές ἀπελέκητες πέτρες τῶν πιτσιλισμένων τοίχων του, σὲν ἀποστήματα σὲ πρόσωπο ἀρρωστιάρη. Χτιστὸ είναι κοντὰ στὴν ἐκκλησιά· κι ἀν τὰ σπίτια κρύβουν κάτι τῆς ἀνθρωπίνης θωριαῖς, ἔκεινο ήταν σὰν πλάσμα σακάτικο στημένο ἔκει γιὰ νὰ γυρεύῃ ἐλεγμοσύνη ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. Πορτοπαράθυρα χωρὶς φύλλα καὶ χωρὶς γυαλιά, σὰν κουφάλες· ἀπὸ τὰ δυο λιθάρια, τὰ δυο σκαλοπάτια τῆς ἔξωπορτας τὸ ἔνα παρμένο, τ' ἀλλο παραμερισμένο· κι ἡ πόρτα,

θαρρεῖς, κρέμεται στὸν ἀέρα. Λόφος ἀπὸ χώματα κι ἀπὸ ἔνδιλα φράττει τὸ διάδικτο. Χάσκει σὲ βαθιὰ πληγὴ δ γκρεμισμένος τοῖχος. Σφίγγονται οἱ καρδιὲς τῶν νοικοκυρέων μπροστά του· στενοχώρια τοὺς πιάνει· δὲ μπαροῦν μήτε νὰ κλάψουν.

— Γιὰ δὲς κατάντια! τὶ κατάντια! μουρμουρίζουν καὶ ξεροκαταπίγουν. Καὶ σὰ νὰ ξεχνοῦσε τὶ ἔτρεξε, σὰ νὰ πίστευε πώς κλέφτες ἥρθαν καὶ ρήμαξαν τὸ σπίτι του, δ γραμματικὸς ἄρχισε νὰ χειρονομῇ καὶ νὰ φωνάζῃ:

— Τοὺς ἀθεόφοβους! τοὺς ἀθεόφοβους! τοὺς μασκαράδες!

— Μωρὲ δὲν τοὺς πόνεσεν ή ψυχή! μωρὲ δὲν τοὺς πόνεσεν ή ψυχή!

— Πατέρα! πατέρα! γιὰ δὲς τὸ σπίτι μας! μητέρα ποιὸς τὸ κάλασε τὸ σπίτι μας!

— Μωρὲ ἀτυχὸς ἀνθρωπὸς! ξεφώνιζεν δ συμβολαιογράφος.

‘Αλλ’ ὅταν μπῆκαν μέσα, κι ἔμπασαν καὶ τὰ ροῦχά τους καὶ τᾶξιαν ὅλα μὲς στὴ χειμωνιάτικη, τὸ μέρος ποὺ ἔμεινεν ἀπειραχτο, κι ηὔραν τὰ φύλλα τῆς πόρτας καὶ τὰ ταΐριασαν καὶ τὴν ἔκλεισαν, πόρτα καὶ παράθυρα, τὸ πιστεύεις; ἔνοιωσεν ή γραμματικίνα σὰ μία παρηγοριά. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς τὸ εἰχε τὸ σπίτι την· στὸ τέλος τέλος αὐτὸ ητανε· ἐδῶ μέσα γεννήθηκε, μεγάλωσε, παντρεύτηκεν, ἔζησε· θὰ τὸ συγυρίσουν δπως δπως καὶ θὰ ξαναρχίσουν δπως δπως τὴν περασμένη τους ζωὴν. Νὰ τὸ ντουλάπι τοῦ τοίχου, νὰ ή γωνιὰ τῆς χειμωνιάτικης, νὰ κι’ δ δρνιθῶνας ἔκει κάτου, νὰ κι ἔνας περιστεριῶνας, νὰ καὶ τὸ μαγερειό, νὰ κι δ μεγάλος δ σοφάς ποὺ δὲν τὸν ἔπαιρναν μαζί, νὰ κι οἱ γαστροῦλές της ἀπειραχτες. ‘Ολα εἰν ἀδεια κι ἔρημα κι ἀπλυτα· μὰ τὴν περιμένουν. Θὰ τὰ ξαναγεμίση αὐτή, θὰ τὰ παστρέψῃ, θὰ τὰ συγυρίσῃ, καὶ μ’ αὐτὰ θὰ ξαναζήσῃ. Καιρὸ δὲν ἔχασε. Μὲ δ, τι ἔχει καὶ δὲν ἔχει βάνεται νὰ συγυρίσῃ τὸ σπίτι· καλὴ ἀρχὴ ἀπὸ τὴ χειμωνιάτικη. Λύνει μπόγους, ἔνα καναπεδάκι στρώνει, σιάζει δύο τρία καθίσματα, τὸ τραπέζι τὸ ἀκουμπάει στὴ θέση του, ξαραχνιάζει, σαρώνει, πλύνει τὸ πάτωμα, καὶ γιὰ νὰ στολίσῃ τὸν δλόγυμνο τὸν τοῖχο, βγάζοντας ἀπὸ τὸ σεντούκι, χαιδευτικὰ ξεσκονίζει κι ἀνεβαίνει καὶ κρεμάει

καὶ καρφώνει ἀπάγου ἀπὸ τὸ τραπέζει καὶ ἀγνάντια ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ ὕστερα κατεβαίνει καὶ τὸ κάμαρώνει ἀπὸ μακριά, μὲ τὸ χρυσόχαρτο στεφανωτὸ τριγύρω, λαμποκοπώντας ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ τὸ ραγισμένο τὸ γυαλί, πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνονταν ἀπ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο, χάρισμα ἡ περίγελο τῆς Μοίρας, εἰκόνα τῆς ζωῆς, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ.

Κωστής Παλαμάς

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΠΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

(Γραμματολογικὴ διατοιβή)

Ἄπὸ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Καππαδοκίας μέχρι τῶν Ἰονίων Νήσων, καὶ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν χωρῶν τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, ἀδονται μέχρι τοῦ νῦν ἀσματα, ἀφηγούμενα τοὺς ἄθλους καὶ τὰς περιπετείας τοῦ Διγενῆ καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀπελάτας καὶ τοὺς Σαρακινούς, καὶ φέρονται διὰ στόματος παραδόσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τόπους καὶ ἀντικείμενα, μεθ' ὧν συνδέεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ ἐγκατέπλεξε μύθους, ὃν τοὺς πλείστους παρέλαβεν ἀνακαινίσασα ἐκ τῆς πλουσίας μυθικῆς κληρονομίας τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀπήρτισε τὸν ἴδεωδη τύπον γῆρωος νεαροῦ ὡς δῆμος, ἀχιλλεύς, κραταῖος ὡς δῆμος, ἥραχλῆς καὶ ἐνδόξου ὡς δῆμος, ἀλέξανδρος. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰπεῖν εἰς τὸν Διγενῆ Ἀχρίταν ἀποκορυφοῦνται οἱ πόθοι καὶ τὰ ἴδεωδη τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διέτι ἐν αὐτῷ συμβολίζεται ἡ μακραίων καὶ ὅρρηκτος πάλη τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον. Ἡ πάλη αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ἀξονα, περὶ ὃν κυρίως στρέφεται ἡ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ περίοδον ὑπερχιλιετῆ, μετὰ θαυμαστῆς δὲ εὔστοχίας ἐκ ταύτης παρέλαβεν δὲ λαὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐποποιίας αὐτοῦ.

Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀτινα ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἀσμάτων τούτων, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐνδόξους στρατείας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν τοῦ Νικηφόρου, τοῦ Φωκᾶ, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τζ-

μισκή καὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἐκλαμπροτάτη περίοδος ἐκείνη τῆς Ἑλληνικῆς Ἰστορίας παρέσχεν ὅντως τὴν ποιητικὴν ὅλην πρὸς σχηματισμὸν ἔθνικοῦ ἡρωικοῦ ἔπους. Ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τοῦ Κράτους, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, ἐν τῷ Ταύρῳ, καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ Ἀμανῷ, ἐφρούρουν τὰς κλεισούρας οἱ Ἀκρίται, «οἱ τὰς ἀκρας προνοούμενοι» φύλακες στρατιῶται τῆς μεθορίου. Οἱ Ἀκρίται, ἀντιστοιχοῦντες πως πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ἀρματῷ λοιποῖς, ἔργον εἶχον, ὡς δρῖζει ἐγχειρίδιον τῆς πολεμικῆς τέχνης, οὐ γάρ συγγραφὴ ἀποδίδεται εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Νικηφόρον Φωκᾶν, «πάσῃ μῆχανῇ, καὶ προθέσει καὶ ἀγρύπνῳ ἐπιμελείᾳ σπουδάζειν καὶ ἀγωνίζεσθαι τὰς τῶν Ρωμαίων χώρας διαφυλάττειν τῆς τῶν πολεμίων ἐπιδρομῇ». ἀσινεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους». Πλὴν δὲ τῆς συντεταγμένης ταύτης δυνάμεως τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, διπήρχον ἐν τῇ μεθορίῳ καὶ τῷ ἀσύντακτα σώματα τῶν Ἀκρίτων, οἵτινες παρουσιάζουσιν ἀναλογίας τινὰς πρὸς τοὺς Κλέοντας ταῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Ἡ σχέσις τούτων πρὸς τὸ Κράτος ἥτοι χαλαρωτάτη, ἀπηλλαγμέναις δὲ τῶν ὑποχρεώσεων, ὃς ὑπείχον οἱ Τιμαριοῦχοι στρατιῶται τῶν ἀκριτικῶν θεμάτων, ἐληγίζοντο τὴν ἐχθρικὴν γῆν. Ἄλλος ἡναγκασμένοι νὰ πορέζωνται τὸν βίον ἐκ τῆς λείας, οὐδένα δὲ ἀναγνωρίζοντες περιορισμόν, συχνάκις ἐκάκουν καὶ τοὺς δύοθρήσκους, καὶ διὰ τούτο περιήρχοντο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀκρίτας. Ἐκλήθησαν δὲ Ἀπελάται, ὡς «τὰς ἀλλοτρίας ἀγέλας ἀπελαύνοντες», κατὰ τὴν ἐν βυζαντινῷ νόμῳ φράσιν, διότι ἡ ἀρπαγὴ βοσκημάτων ἐθεωρεῖτο τὸ κύριον ἔργον αὐτῶν, οὐ ἔνεκα τὸ ὄνομά των λαμβάνεται ἐνίστε ως συνώνυμον τοῦ ληστοῦ, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ὄνομάζει λησταρχεῖον τὸ ἔπος τοῦ Ἀκρίτου. Διάγοντες βίον τυχοδιωκτικὸν καὶ φιλοκίνδυνον ὀρμῶν εἰς γενναίας καὶ παραφέρους πράξεις, ἀναζεικυούσας τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῶν.

Οἱ πόλεμοι τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατῶν πρὸς τοὺς Ἀραδίχες καὶ τὸ ἀποτελέσματα αὐτῶν, δυσπερίληπτα διὰ τὸ μέγεθος, δὲν επενήργουν ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ δοσον οἱ συνεχεῖς καὶ ἐπίμονοι ἀγῶνες τῶν Ἀκριτῶν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους καὶ τῶν Ἀπελατῶν πρὸς τούτους, ως πρὸς τοὺς Ἀκρίτας. Ἡ ἐντύπωσις τῶν ἀγώνων τοῦλην καὶ τάξιν τῶν Γυμνασίων

νων τούτων ἡτο βαθυτάτη, ἐνῷ δὲ τὰ τρόπαια τῶν βασιλεῶν κατορθωμάτων ὕμνουν αὐλικοὶ ποιηταί, ἀνώνυμοι ποιηταὶ τοῦ λαοῦ ἔψαλλον μετὰ δυνάμεως καὶ ἀπλότητος τὰ κλέα τῶν ἐν τοῖς μεθόριοις τοῦ Κράτους ἥρωικῶν προμάχων τῆς χριστιανοσύνης.

’Αλλ’ ἡ ἥρωικὴ ποίησις, ὅσον ἔγγυτέρα είναι πρὸς τὰ ἴστορικὰ γεγονότα, τόσον πιστοτέραν καὶ μᾶλλον ἀδιάφθορον διατηρεῖ τὴν ἴστορικὴν ἀλήθειαν. ’Αν δὲ ἐπὶ μηχρὸν χρόνον ἡ ἴστορικὴ παράδοσις παραμένῃ ζῶσα παρὰ τῷ λαῷ, ἡ δημιώδης ποίησις καθ’ ὅσον ἀπομακρύνεται τῶν γεγονότων, μεταβάλλει καὶ ποικίλλει ταῦτα διὰ τῆς φαντασίας, προσδίδουσα εἰς αὐτὰ τὴν γοητείαν τῶν θαυμασίων ἀκούσματων, μέχρις οὗ δὲ ἴστορικὸς πυρήνη καταστῇ δυσδιάκριτος ἐκ τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν μυθικῶν στοιχείων. ’Αμυδραὶ ἀπηχήσεις γεγονότων συμφύρονται πρὸς ἀρχαίους μύθους, οὓς διεφύλαττεν ἡ ἔθνικὴ συνείδησις ἀναζωπυρούμενους διὰ τῆς συναφείας πρὸς νεωτέρους ἥρωας, παλαιαὶ παραστάσεις ἀνανεοῦνται· καὶ ἀποτελοῦνται οὕτω ποιητικὰ δημιουργήματα θαλερὰ καὶ ἀκμαῖα.

Οἱ ἥρως προσέλαθεν ἐν ταύταις τὰς διαστάσεις Τιτάνος, σχεδὸν οὐδὲν διατηροῦντος πλέον τὸ ἀνθρώπινον· διότι, καθ’ ὅσον αἱ περὶ αὐτοῦ παραδόσεις ἀπεμακρύνοντο τῆς κοιτίδος αὐτῶν, προσελάμβανον χαρακτήρα φανταστικώτερον καὶ θαυμασιώτερον.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔπος τοῦ Διγενῆ, τὸ οὕτω θαυματίσιως διατηρούμενον ζωντανὸν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, μεγάλην ἔσχε ροπὴν εἰς τὴν ποίησιν πολλῶν ἔθνων. ’Η δόξα τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτου ὑπερέδη τὰ δρια τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, καὶ οἱ ἀθλοὶ αὐτοῦ ἀποδίδονται εἰς ἥρωας κατὰ τὸ πρότυπον αὐτοῦ πλασθέντας.

’Ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀκριτικοῦ ἔπους καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγεννωμένης λογοτεχνίας ἡμῶν πολλὰ προσδοκῶμεν ἀγαθά. Είναι βεβαίως εὐρύς, ἀπεριόριστος ὁ ὅριζων τοῦ ποιητοῦ, καὶ οἱ δεσμοὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου δὲν πρέπει νὰ παρακωλύωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς διανοίας αὐτοῦ. ’Αλλ’ είναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ είναι διαρκέστερον καὶ ἡ ἀπὸ τούτου ἐντύπωσις βαθυτέρα, διὰ τὰς ρίζας αὐτοῦ ἔχη εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος. Διὰ τούτο ἀσφαλεστάτη ἀφετηρία τῆς νέας ἐλληνικῆς ποιήσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἔθνικὸν ἔπος, ἐνῷ παρακολουθοῦμεν τὴν ἴστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς

έλληνικής ψυχῆς, καὶ διερ πραγματεύμενον περὶ τῆς συγκρούσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποδεικνύον καὶ προσιωνίζόμενον τὴν δριστικὴν τούτου καθυπερτέρησιν περικλείει τὰ ἴδεώδη καὶ τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Νικόλαος Γ. Πολίτης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΣΡΟΥΓΓΟΚΑΛΥΒΑΣ

(Δυρικὸν ἥθος/ραφικὸν ποίημα).

- Ὁλόβολη μιὰ κερασιὰ ἔεργεται ὁ Θανάσης,
τὰ περιβόλια, δὸκε παιδί μ', ἐπῆγες νὰ χαλάσῃ;
- Πλάνεψα ώς τὴν Τρανταφυλλιά, γύρισα δὲν τὴν χώρα,
ἀπὸ τὸ γιόμια ώς τώρα.

- Κι ὁ πλάτανος τί τοῦ φραγετεῖ τοῦ Θόδωρου, πατέρα;
Γιὰ τήρα τὸν ἔπαλωταριὰ ἀπὸ τὸν τσάρκο ώς πέρα,
γιὰ ἀπόψε ὁ ἔρμος τράνευε, χόντραινε τόσα χρόνια
στὸν ἥλιο καὶ στὰ χιόνια.

- Τὸν εὔρηκα στὴν ποταμιά, στὸν πόρο τοῦ Τζοβάρα,
νιὸς εἶναι, ὅμως τὸν ἔέρανε παράκαιρα ἡ κατάρα,
τ' ἀστροπελέκι αὐλάκωσε τὴ μαλακιά του φλούδα,
τοῦφας τὴ φίλα τηνίσα.

- "Α, νάτος κι ό Καρκάντζαλος, στὸν ὄμιό του ἔχει πάρει καὶ μᾶς τὸ φέρνει στὸ μαντρὶ χιλιόχρονο πουρνάρι, καλὰ τὸν λὲν Καρκάντζαλο, τὶ ἀσυσταγιὰ δὲν ἔχει, μέρα καὶ νύχτα τρέχει.
- Τάχ' ἀπὸ ποῦ τὸ κουβαλάει ὁ χριστογεννημένος;
- Δὲ μὲ φοβίζει ὁ Ζάλογγος, ἃς εἶναι χιονισμένος, σὰν ἀντρειωμένος τὸν πατῶ, τὰ δέντρα ὅλα τοῦ παίρνου καὶ στὸ μαντρὶ τὰ φέρνω.
- Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ κλαδούδια, ωίχνε, Χρίστο, σ' ἔκαψ' ἐκεῖνο τὸ δαυλί, Γεροκαψάλη, σβύστο, Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἴδῃς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸς θὰ κάνῃ.
- Κυρι-Γάκη, ξεφεγγάρωσε, καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζ' ἥ Βαλαώρα, κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθιὰ στὴ γῆ, στὰ ουράνια πάστρα καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἀστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς στὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιάζουν, στὸν τσάρκο κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιὰ βελάζουν, εἶναι τὰ γρέκια τους ζεστὰ καὶ τῷν κλαρὶ τὰ πράτα κομιμένο δχ τὰ Ζερβάτα.

- Τώρα στρωθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά, κι ἀκουομαστῆτε· τοῦ κόσμου ὁ ἀφέντης ὁ Χριστὸς - νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε - γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιὰ ποὺ ζωντανὰ μαντρίζαν, τ' ἀρνιὰ τὸν χουχούλιζαν.

Μέσ' ἀπὸ τότες βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι, καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος γυρνᾷ μὲς στὸ σκοτάδι καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδι ὅπου φυλάνε, ρωτώντας πῶς περνᾶνε,

Γιὰ δαῦτο τὴν Παραμονὴν νὰ μὴ πεινᾶν τὰ πράτα,
νᾶχουν περίσσια τὴν θροφήν, νᾶναι ζεστά, χορτάτα,
νὰ μὴ τὰ βρίσκῃ ὁ ἀφέντης μα; τὰ μαῦρα παγωμένα
καὶ νηστικὰ ἀφημένα.

Καὶ τοῦτο ἀκουομαστῆτέ το—δὲν εἶναι παραμύθι—
κατόπι δχ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
στὴ μάντρα ἔνα χριστόψωμο νὰ γλύψουν φέρτε γύρα
γαλάρια ἀρνιὰ καὶ στεῖρα.

Τι ἐμάθαν τὸν ἀφέντη μα; διπὸγλυφὰν στὰ γέννα
καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογχημένα,
κι ἀν δὲν τὸ γλύψων τὸ ψωμὶ τὴν ὅρ' αὐτή, βελάζουν,
σὰ γνωστικὰ νὰ κράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δευτρά, καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιὰ ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
τὶ γέρασα κι εἶν ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει,
λέγη ξωὴ μοῦ μνίσκει.

Πρῶτα παντρεύω σε, φωτιά, μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
διπόχει τὸ κοριμὲ στοιχὶο καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
ώσαν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆς, νὰ μὴ γεράζῃς,
νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζῃς.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιὰ τὰ φύλλα,
παντοῦ ν' ἀπλώνῃς γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς, καὶ ζᾶν μαζί σου ἀνθρῶποι
σὲ πόλη ἢ βισκοτόπι.

Τρίτα, φωτιά, τὴν κερασιὰ σοῦ δίνω συγγενάδι,
νὰ σὲ φυλᾶ ἀπὸ παγανὰ ως τῶν Φωτῶν τὸ βράδυ,
καὶ μὲ παλιὸ τριέτικο κρασάκι σὲ ποτίζω,
μὲ λάδι σὲ φάντιζω.

Από τὴ στρουγγοκάλυβα ποτὲς νὰ μὴ μοῦ λείπης,
τὶ μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωὴ κι ὅχτοὸς τρανὸς τῆς λύπης,
νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦσ, νὰ βάζῃς νὰ μοῦ αρένῃς,
γλυκὰ νὰ μὲ θεομαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πόλλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
σὰν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου;
νὰ μὴ σᾶς εὔρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα !

— Νὰ ζᾶς κι ἐσύ, πατέρα !

Κώστας Κρυστάλλης

ΣΤΟ ΞΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

(Ηθικὸν διήγημα).

Μία φορὰ μοῦ συνέβηκε ἔνα παράξενο πρᾶγμα. Τὸ διηγήθηκε πολλὲς φορὲς ἀπὸ τότε, κι ὅσαι τ' ἀκούσανε γέλασαν μὲ τὴν ἀφηρημάδα μου καὶ βρίσκουν εὐχαρίστηση νὰ μοῦ τὸ θυμίζουν ἀκόμη καὶ νὰ γελοῦνε. Καὶ ητανε· τῷρντι περίεργο.

Πιατὶ πῶς μπορεῖ κανένας, ἀφοῦ ἔψυγε μιὰ φορὰ γιὰ καλὰ ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ γιὰ ἔνα, δύο, τρεῖς μῆνες δὲν ἐγελάσθηκε, σὲ μιὰ στιγμὴ ἀφηρημάδας, μὲ τὴν ἴδεα πὼς κατοικεῖ, ἀκόμα ἐκεῖ μέσα, νὰ τὴν πάθῃ ἔξαφνα ύστερα ἀπὸ τέσσερες δλόκληρους μῆνες καὶ μιὰ νύχτα νὰ χτυπᾷ μὲ σλη τὴν ἀφέλεια μιὰ θύρα

ποὺ δὲν είναι δικῆ του; Καὶ δημως τὸ πρᾶγμα αὐτὸς τὸ ἔπαθα ἔγῳ, καὶ δὲν ἡμπορῷ ἀκόμα νὰ τὸ ξεχάσω.

“Οταν δ πατέρας μου ἔχασε τὴν περιουσία του ἀπὸ μιὰ ὥρα σὲ ἄλλη, δπως χάνονται τόσα πράγματα στὸν κόσμο, τὰ κτήματά μας ἐπουλήθηκαν ἔνα ἔνα στὴ δημοπρασία. Τελευταία ἤρθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ σπιτιοῦ μας. Μιὰ Κυριακὴ πρωΐ, πρὶν πᾶμε στὴν ἐκκλησία, τὸ σπίτι ητον ἀκόμα δικό μας. “Οταν γυρίσαμε μάθαμε πῶς καθόμαστε σὲ ξένο σπίτι. Καὶ σὲ λίγες μέρες ἔπρεπε νὰ ξεσπιεωθοῦμε, ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ εἶχε κτίσει ὁ ίδιος δ πατέρας μου, πέτρα

πρὸς πέτρα, μηχανικὸς καὶ ἐπιστάτης δὲ ἕδιος, ἀκολουθῶντας νὰ ψηλώνῃ σιγὰ σιγὰ γιὰ μῆνες δλόχληρους ἀπὸ τὰ θεμέλια ὡς στὴ στέγη. Μιὰν ἡμέρα ἐπὶ τέλους ἔκουσαλήσαμε τὰ πράγματά μας. Ὁ πατέρας μου, μὲ δλη του τὴν ἀρρώστια, ποὺ τὸν εἶχε καρφωμένο γιὰ χρόνια σὲ μιὰ πολυθρόνα, ἦταν γενναιος ἄνθρωπος. Καὶ μολονότι εἶχε δέκα χρόνια νὰ βγῇ μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι του, διαν ἔδγαινε τώρα γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃ, δὲν ἔδειλιασε καθόλου. Ἐθάσταξε τὸν ἀποχαιρετισμό, σὰν παλικάρι. Θυμοῦμαι μόνο τὸν σὰν τὸν ἐπιάσαμε ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὸν βάλαμε στὸ ἀμάξι δὲν ἔγυρισε καθόλου τὰ μάτια του πίσω, νὰ ἴδῃ τὸ σπίτι του, ποὺ ἀφηγε. Ἡτανε μάλιστα βιαστικὸς καὶ ἀνυπόμονος νὰ φύγῃ μιὰν ὥρα ἀρχίτερα.

— Ἐμπρός, ἀμαξά, τράδα.

Ἐφώναξε μὲ φωνὴ ἀποφασιστική. Καὶ τὸ ἀμάξι ἐκύλησε. Ἡ μητέρα μου δὲν ἔλεγε λέξη. Ἐγώ, καθισμένες στὸ ἀντικρινὸ σκαμνί, ἔκοιταζα τὸ περιβόλι μας ποὺ χανότανε πίσω μας καὶ μέσα στὸ δρεσερὸ πρωινὸ φῶς, οἱ ἀνθισμένες ἀκακίες, καὶ ἡ γαζία μας ποὺ σκαρφάλωνε ἀπάνω ἀκέδ τὸν τοῖχο κι ἔδειχνε τὰ κίτρινα λουλούδια τῆς στὸ δρόμο, θαρροῦσα πῶς μοῦ μιλοῦσαν μιὰ γλῶσσα ποὺ τὴν ἔκαταλάβαινα. Ἐπειτα δὲν ἔδειλεπα παρὰ τὶς κορυφὲς τῶν δύο ψηλῶν κυπαρισσιῶν, στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ, πίσω ἀπὸ τὶς μάνδρες καὶ τὰ χαμηλὰ σπίτια. Ὁ πατέρας μου μιλοῦσε γιὰ τὸν ὥραιο καιρὸ καὶ κοίταζε τὰ νεόχιστα σπίτια, ποὺ εἶχαν φυτρώσει δλοτρόγυρα, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ εἶχε νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὅταν εἶχαμε κτίσει τὸ σπίτι μας, ἡτον ἐρημιὰ τριγύρω. Μία ἐκτασίς ἀπὸ χωράφια καὶ μανδρότοιχους. Καὶ τὸ σπίτι μας δλειμόναχο μὲ τὸ μεγάλο του περιβόλι ἔφάνταζε σὰν παλατάκι ἀπάνω ἀπὸ τὸ ἥσυχο λιμάνι. Οἱ σπάνιοι διαβάτες, ποὺ ξέπεφταν ὡς ἔκει, ἔστεκαν καὶ τὸ καμάρωναν. Τώρα δλα τὰ οἰκόπεδα καὶ οἱ μάνδρες εἶχαν γεμίσει σπίτια καὶ τὰ χωράφια εἶχανε γίνει δρόμοι, μὲ πλατιὰ πεζοδρόμια. Ὁ κάσμας εἶχε πλουτήσει. Ἐνα μπακαλόπουλο, ποὺ μᾶς ἔφερνε τὰ ψώνια στὸ σπίτι, εἶχε γίνει ἀφέντης καὶ εἶχε χτίσει ἀπὸ τὸν ἐπάνω δρόμο ἔνα παλατάκι. Ὁ πατέρας μου ποὺ τὰξθεπε γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια, ποὺ

είχε νά βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὰ κοίταζε προσεκτικὰ καὶ είχεν ἔνα χαμόγελο τόσο γλυκό, σὰν νά τὰ καμάρωνε....

Όταν ἐφθάσαμε στὸ καινούργιο σπίτι, ἔνα σπίτι μὲ τὸ νοίκι, χαμηλὸ καὶ μελαγχολικό, μέσα σ' ἔνα στενὸ δρόμο, ἐδοήθησα τὸν πατέρα μου νὰ κατέβῃ ἀπὸ τ' ἀμάξι. Καθὼς τὰ πόδια του ἦσαν μισοπαραλυτικά, ἐκοπίασε πολὺ ν' ἀνεβῇ τὰ δύο τρία σκαλοπάτια του καινούργιου σπιτιοῦ. Ἐπέρασε μὲ κόπο τὴ στενὴ χαμηλὴ θύρα. Άλλη γηποροῦσε νὰ καταλάβῃ κανεὶς ἀν ἥτανε λυπημένος ἢ πονοῦσε. Τὸν ἐκαθίσαμε ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα καὶ τὸν ἀνεβάσαμε τὴ σκάλα. Παιδὸς ξέρει πότε θὰ ξανάβγαινε πάλι ἀπὸ τὴ στενὴ, χαμηλὴ θύρα ὁ καημένος ὁ πατέρας...

Ἐγώ ξαναγύρισα πάλι στὸ σπίτι μας νὰ φροντίσω γιὰ τὴ μετακόμιση τῶν ἀλλων ἐπίπλων. Τὰ παλαιά μας ἔπιπλα ἔδηγαιναν μὲ κόπο ἀπὸ τὴ θέση τους. Τόσα χρόνια ἀκίνητα καὶ ἥσυχα, τὰ βαριὰ ἔπιπλα, εἶχαν κολήσει ἀπάνω στὰ χρώματα τοῦ πατώματος, σὰν νὰ είχαν γίνει ἔνα πρᾶγμα μὲ τὸ σπίτι. Ἐνόμιζε κανένας πώς δὲν ἥθελαν νὰ ξεκολήσουν. Καθὼς τὰ τραβοῦσαν καὶ τὰ ἔσερναν βάνκυσσα οἱ χαμάληδες, ἔτριζαν καὶ βογγοῦσαν πονετικά.

Σιγὰ σιγά, μὲ κόπο πολὺ, τὰ ξεκόλησαν οἱ βαστάζοι καὶ τὰ κατέβασαν ἀπὸ τὴ μεγάλη, μαρμαρένια, σκάλα. Ἐνα ἔνα κατέβαι αν τὰ βαριὰ ἔπιπλα: ἡ βιβλιοθήκη του πατέρα μου μὲ τὰ διατὰ τὰ ράφια της, ποὺ ἔκρυβαν τὰ μεγάλα χρυσὰ βιβλία, μὲ τὶς ὥραιες ζωγραφίες, ποὺ μοῦ ἀρεζεῖ τόσο νὰ φυλλομετρῶ, πρὶν μάθω ἀκόμη τὸ ἀλφάριθμο, τὸ μεγάλο τραπέζι τῆς τραπεζαρίας μας, μὲ κρεμασμένα τὰ φύλλα του, σὰν φτερὰ μεγάλου πεθαμένου πουλιοῦ, οἱ παλαιοὶ βενετσιάνικοι καθρέπτες, ποὺ ἐκαθρέπτιζαν τώρα τὰ πρόστυχα, ἰδρωμένα πρόσωπα τῶν βαστάζων· τὰ πχλαιὰ κάδρα, ἔλαιογραφίες παλαιῶν συγγενῶν, μὲ παράξενα ροῦχα καὶ λυπημένα πρόσωπα, καὶ στὸ τέλος τὸ σιδερένιο χρηματοκιβώτιο του πατέρα μου, βαρὺ ἀκόμα καὶ δυσκολοκίνητο, συνωδευμένο ἀπὸ ἔνα πρόστυχον ἀνθρωπον, ποὺ τὸ είχεν ἀγοράσει γιὰ νὰ τὸ ξαναγεμίσῃ, γιατὶ ἐμᾶς δὲν μας ἔχρησίμευε πιά, στὸ καινούργιο μας σπίτι.

Σὲ λίγο ἀδιασε τὸ σπίτι. Ποὺ καὶ ποὺ στὶς γωνιές τῶν δωματίων. Ήσαν ἀκόμη ριγμένα παλιόχαρτα καὶ σκουπίδια, κομ-

μάτια ἀπὸ ἔφημερίδες, φάκελοι ἀπὸ γράμματα, ἵνα σωρὸ περιττὸ μικροπράγματα, δλα γνώριμά μου, ώς τὸ μικρότερο κουρέλι. Τὰ μάζεψα δλα μὲ εὐλάβεια καὶ τὰ πέταξα ἔξω ἀπὸ τὸ περάθυρο. Ὁ ἀνεμος τὰ πῆρε, τὰ σκόρπισε καὶ τὰ στριφογύρισεν, ώς ποὺ χάθηκαν ἀπὸ μπροστά μου.

Τὰ δωμάτια ἥσαν ἄδια τώρα καὶ ἔρημα. Ἐκαμα ἕνα γῦρο μέσα στὴν ἔρημία τους καὶ τὰ βῆματά μου ἀντηχοῦσαν μέσα στὸ ἄδιο διάστημα, μ' ἕνα ἥχον ἐνοχλητικὸ ποὺ μὲ πείραζε. Μου ἤρθε νὰ σφυρίξω, κι ἐγὼ δὲν ξέρω γιατί. Ἐσφύριξα ἕνα παλαιὸ σκοπό. Τὸ σφύριγμά μου ἀντήχησε μέσα στὰ γυμνὰ δωμάτια. μὲ μὶὰ εὐθυμία μοναδική, ποὺ μοῦ θύμισε μιὰ παλαιὰ ἐποχή, τὸν καὶρὸ ποὺ οἱ ἐργάτες ἐπάνω στὶς ψηλὲς σκαλωσιές τραβοῦσαν τὶς τελευταῖς πινελιές ἐπάνω στὰ ταβάνια τοῦ ἰδιου σπιτιοῦ κι ἐσφύριξαν εὐθύμους σκοπούς, μέσα στὸ νεόχιτιστο σπίτι. Ἔτσι καὶ τότε ἀντηχοῦσε τὸ σφύριγμά τους μέσα στὸ ἄδιο διάστημα, ποὺ δ πατέρας μου κι ἐγὼ καμπρώναμε τὰ ὡραῖα σχέδια ἐπάνω στοὺς νεοχρωματισμένους τοίχους.

Ἐπειτα ἔκαμα ἕνα γῦρο ἀκόμα, στάθηκα στὰ ὅρθιάνοικα παράθυρα, κοίταξα τὸ περιβόλι μας, καταπράσινο καὶ ἀνθισμένο, μέσα στὸ δροσερὸ φῶς, ἀπὸ τὴν κρεβατοκάμηρα τῆς μητέρας μου, καὶ τὸ πέλαγος ἀπλωμένο, ἥτυχο καὶ ἀκίνητο, μὲ χρυσὰ σπιθοβολήματα, κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο τὸ δικό μου. Μου ἤρθε πάλι νὰ καθίσω κοντὰ στὸ παράθυρο ποὺ περνοῦσα ὥρες δλόκληρες, σὰν χαζὸς τὴν ὥραν ποὺ μ' ἔστελλαν νὰ διαβάσω. Τί είχε νὰ κάνῃ σὰν δὲν ἦξερα αὔριο τὸ μάθημά μου; Δὲν ἤτανε ἡ πρώτη φορά. Δυὸ λευκὰ πανάκια ἔχανοντο στὸ πέλαγος μακριά, ἔσθηναν σιγὰ μέσα στὰ τελευταῖα σύνεφα τοῦ δρίζοντος. Ἐκαμα νὰ πάρω τὴν καρέκλα μου. Δὲν εύρηκα τίποτε τριγύρω μου, ἀπὸ τέσσερες τοίχους. Ἡ ἔρημία αὐτὴ μ' ἐτρόμαξεν. Ἐφυγα βιαστικά, μὲ τὴν ἴδεα νὰ μὴν ἔναναγυρίσω πίσω. Πῶς ἤθελα νὰ ἥμουν μαζὶ μὲ τὰ λευκὰ πανάκια ποὺ ἔφευγαν στὴν ἄκρη τοῦ πελάγου!

Ἀπὸ τὸν καὶρὸ ἔκεινο δὲν ἔναναγύρισα. Ἀπόφευγα μάλιστα νὰ περάσω ἀπὸ τὸν παλιό μου δρόμο. Συγνὰ εύρέθηκα σὲ ἀνάγκη νὰ τὸ κάμω, μὰ πάντα ἀλλαζά δρόμο, ἔκανα ἔναν ἀλλόγυρο καὶ τρα-

θοῦσα τὴν δουλειά μου. Ὁχι ἔτσι, μόνο καὶ μόνο γιατὶ μοῦ ἔκανε λύπη νὰ ξαναβλέπω τὸ σπίτι, ποὺ δὲν ἦταν πιὰ δικό μας· ἔξεναντίας ἡ λύπη αὐτὴ μοῦ ἔκανε κατὰ βάθος μιὰ εὐχαρίστηση καὶ πολλὲς φορές, διὰν ἀπὸ μακριὰ ἔειχώριζα τὶς δύο κορυφές τῶν κυπαρισσιῶν, πίσω ἀπὸ τοὺς μανδρότοιχους καὶ τὰ χαμηλόσπιτα, μοῦ ἄρετε νὰ στέκω καὶ νὰ τὰ κοιτάζω σὰν παλιοὺς γνωρίμους. Μὰ δὲν ξέρω, ἔνα περιστατικὸ μὲν ἔκαμε νὰ κρυώσω μὲ τὸ παλιό μιας σπίτι καὶ ν' ἀποφεύγω περισσότερο νὰ τ' ἀντικεῖζω.

Μιὰ φορὰ ποὺ περνοῦσα ἔνοιασμένος ἀπὸ κάτω, κάτι τι μὲ ἔλαφισεν. Ἐνα τραγούδι δυνατό, ἀγριό καὶ πρόστυχο, συνωδευμένο ἀπὸ παράχορδα ὅργανα, μοῦ χτύπησε στ' αὐτιά. Γύρισα καὶ εἶδα τὰ παράθυρά του φωτισμένα, ἀνοικτὰ πέρα πέρα, μὲ μιὰ βάναυση χαρά. Τὸ τραγούδι ἔθγαινεν ἀπὸ κεῖ μέσα κι ἔξακολουθοῦσε δυνατό, μὲ διακοπὲς ἀπὸ γέλια καὶ ξεφωνήματα. Μέσα ἀπὸ ἔνα ἀγοιχὸ παράθυρο εἶδα στὸν τοῖχο ἀπάνω νὰ γυαλίζουν ἐπιδεικτικὰ ἀραδιασμένα ἀπάνω σ' ἔνα ἐπιπλό, διάφορα γυαλικὰ καὶ ἀσημικά. Ἡταν στὸν ἵδιο τοῖχο, ποὺ ἀκουμποῦσε ἀλλοτε ἡ βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα μου, μὲ τὰ σοβαρά, χονδρὰ βιβλία. Καὶ τὸ τραγούδι ἔξακολυθοῦσε δλοένα δυνατώτερο, δλοένα βραχνότερο . . .

Ἄπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ σπίτι μας μοῦ εἶχε γίνει ξένο. Μιὰ ἀηδία μάλιστα εἶχε γεννηθῆ βαθιὰ μέσα μου. Τὰ βάναυσα τραγούδια καὶ οἱ χαρές τους ταίριαζαν τόσο λιγο, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ δὲν ἦξερα ἀν πρέπη νὰ τὸ σιχαθῶ ἢ νὰ τὸ λυπηθῶ. Θαρροῦσα πώς κι αὐτὸ βαθιὰ μέσα στὰ θεμέλια του ἔπασχεν ἀπὸ τὴν εὐθυμία αὐτῆ. Ἡταν ἔνα σπίτι μελαγχολικὸ καὶ λυπημένο ἀπὸ τὰ νιάτα του. Ἡ χαρὰ ποτὲ δὲν ἀντήχησε μέσα του μὲ βιολιὰ καὶ τραγούδια. Ἡταν οἱ χαρές του σιγαλές καὶ μετρημένες σὰν τὶς λυπές του. Μιὰ ήσυχη μελαγχολία τὸ σκέπαζε πάντα, κι ἔνας πόνος κρυφός ηατοικοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν στέγη του. Ὁ πατέρας μου μπήκε ἄρρωστος καὶ βρανισμένος, ἔκει μέσα, ἀπὸ τὴν πρώτην ἥμέρα, καρφωμένος σὲ μιὰ πολυθρόνα. Ἡ μητέρα μου νοσοκόμος στὸ πλάι του, πιστὴ κι ἀφωσιωμένη. Κι ἐγώ, διαν ἔκοιταζα τὴν θάλασσα καὶ τὰ λευκὰ πανάκια, ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, καθισμένος δίπλα του, νὰ τοῦ διαβάζω ἀπὸ τὰ μεγάλα παλαιικὰ βιβλία τῆς

βιβλίος θήμας του, που δὲν τὰ καταλάβαινα, μὰ τ' ἀγαποῦσα. Καὶ ἡ ὑπηρέτριά μας, μιὰ γριά, χαροκαμένη, φορτωμένη λύπες, μὲ τὰ μάτια πάντα κόκκινα ἀπὸ τὰ παλαιὰ κλάματα, που εἶχαν στερέψει τώρα. Καὶ ὅλοι περπατούσαμε σιγά καὶ διακριτικὰ μέσα σ' αὐτὸν τὸ σπίτι. 'Ως καὶ τὰ πουλιά, μέσα στὰ κλαδιά τῶν ἀκακιῶν καὶ τῆς γαζίας μας, τραγουδοῦσαν κι αὐτὰ μὲ σθησμένες φωνούλες. Καὶ θυμῷ ήταν μία ώραια καὶ εὐγενικὰ θλίψη η θλίψη τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ. Δὲν ἔμοιαζε μὲ τὶς λύπες τὶς ἀσχημεῖς, που σὲ πιάνουν ἀπὸ τὸ λαιμό, μέσα στὰ ἀκάθαρτα κατώγεια, μέσα στὴ σκιὰ καὶ τὴν δύγρασία. Τὸ φῦτρον ἔμπαινε ἀφθονο καὶ ώραιο ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα, δὲ λαμπρὸς γῆλος ἀγκάλιαζε πρόσωπα καὶ πράγματα, δὲ μπάτης βαλσάμωνε μὲ τὶς θαλάσσιες μυρωδιές τὴν μελαγχολία μας καὶ η εὐωδίασμένη ἀναπνογὴ τοῦ αἵπου μᾶς ἔκανε πάντα συντροφιά. 'Ως καὶ τὰ παλαιά, θλιβερὰ πρόσωπα ἀπάνω στοὺς τοίχους, ἐφαίνοντο σὰν νὰ ἥθελαν νὰ ξαναζήσουν κι αὐτὰ σὲ μιὰ νέα ζωὴ, μαζὶ μας. 'Ω! χωρὶς ἄλλο τώρα, μὲ τὴν νέα του ζωὴς καὶ τὴν καινούργια του χαρά, τὸ δυστυχισμένο τὸ σπίτι θὰ ξενιωθε μιὰ βαθιὰ λύπη καὶ μιὰ παράξενη ἀποστροφὴ μέσα στὰ θεμέλια του. Τὸ λυπήθηκα ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μου κι ἔψυχα μακριὰ καὶ δὲν ἥθελησα νὰ ξαναπεράσω πιά σιμά του.

Καὶ θυμῷ πῶς μεριτούχε νὰ ξαναγυρίσω ἐκείνη τὴν βραδιά, καὶ ἐγὼ δὲν τὸ καταλαβαίνω. 'Οσοι ἀκουσαν τὸ πάθημά μου, ἔνω ἀστείο πάθημα, γελοῦν ἀκόμη μὲ τὴν ἀφηρημάδα μου. Γελῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὰ χείλια μου. Μόνο μὲ τὰ χείλια μου.

Είχαν περάσει τέσσερες μῆνες ἀπὸ τὸν καιρὸ που ἀφησα γιὰ πάντα τὸ παλαιό μας σπίτι. Στὸ καινούργιο σπίτι εἶχαμε φέρει μαζὶ μας τὴν μελαγχολία μας, χωρὶς τὰ θαλάσσια δροσερὰ βάλσαμα τοῦ μπάτη, χωρὶς τὶς εὐωδιές τῶν ἀκακιῶν καὶ τῆς γαζίας μας. 'Ο πατέρας μου δὲν μπόρεσε νὰ βαστάξῃ στὴν καινούργια ζωὴ. Τώρα καταλαβαίνω πώς η δύμορφιά τὸν κρατοῦσε στὸν κόσμο. 'Η σκοτεινὴ λύπη τοῦ νέου σπιτιοῦ τὸν ἔπινε. Καὶ μιὰν ἡμέρα πέρασε πάλι γιὰ τελευταία φορὰ κάτω ἀπὸ τὴν στενή, χαμηλή θύρα. Καὶ τὸ πρόσωπό του ἥτανε πιὸ χαρούμενο καὶ πιὸ ἡμερό, τώρα που ἔφευγεν, ἀπὸ τὴν ἡμέρα που ἐρχότανε.

Τέσσερες μῆνες, ναί, σωστοί τέσσερες μῆνες είχαν περάσει & πότε τὸν καιρὸν ποὺ ἀφήσαμε τὸ παλαιό^{μα} σπίτι. "Ἐνα βράδυ γύριζα νὰ κοιμηθῶ, μὲ μιὰ παράξενη εὐθυμία. Ο νοῦς μου ἔτρεχε στὰ πιὸ εὐθυμα πράγματα τῆς ζωῆς.. Καὶ τὰ πόδια μου μ' ἔφερναν ἐλαφρά, γωρίς νὰ καταλαβαίνω ποῦ πηγαίνω. "Εφθασα στὴ θύρα τοῦ παλαιοῦ μας σπιτιοῦ καὶ χτύπησα τὸ κουδούνι. 'Ο ηχος μοῦ ήταν γνωστὸς καὶ εὐχάριστος. Δυὸς χτυπήματα σὰν πάντα. Καὶ πέριμενα μὲ μοῦ ἀνοίξουν. Μιὰ ἐλαφρὰ εὐωδία ἀπὸ τὰ νυχτολούλουδα μὲ χαιρετοῦσε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ κήπου. "Εξαφνε ἀνοίγει ἔνα παράθυρο. 'Ο κρότος του μοῦ φάνηκε πῶς μ' ἔξύπνησε ἀπὸ ἔνα ώραιο ὄνειρο σὲ μιὰν ἀσχημη ζωή. Είχα καταλάβει πιὰ τὴν πλάνη μου. Στὸ σπίτι μας δὲν ἀνοιγαν ποτὲ ἔτσι τὰ παράθυρα σὰν χτυποῦσε ἡ θύρα. Μὰ δὲν ήταν πιὰ καιρὸς νὰ διορθωθῇ τὸ λάθος μου. Μιὰ στιγμὴ ἐσκέρθηκα νὰ τρέξω καὶ νὰ χαθῶ σὰν κλέφτης. "Εμεινα ώστόσο καρρφωμένος ἔκει, μπροστὰ στὴν ξένη θύρα. Μιὰ φωνὴ ἀγρια μοῦ χτύπησε τ'^τ αὐτιά.

— Ποιὸς εἶναι;

"Εμεινα βουδός.

Δεύτερη φωνή, ἀγριώτερη

— Ποιὸς εἶναι;

— 'Εδῶ κάθεται, σᾶς παρακαλῶ, δ κύριος....

Καὶ είπα μὲ ντροπὴ τὸ οἰκογενειακό μας ζνομα, κρύθοντας τὸ πρόσωπο μου στὴ σκιά.

Τὸ παράθυρο ἔκλεισε δυνατά, μὲ λίγα μασσημένα ἀγρια λόγια ποὺ δὲν τὰ κατάλαβα. Τὸ λάθος ήτανε δικό μου. Είχα χαλάσει τὸν βαρὺν υπνο ἐνδιέσθησμένου ἀνθρώπου.

'Ετράβηξα τὸ δρόμο μου, μὲ μιὰ τρεμούλα στὰ γόνατα, μακριὰ ἀπὸ τὴν ξένη θύρα. Στὸ χαμηλὸ τερατσάκι, δ πλα στὴ μάνθρα, ἔνα ταρατσάκι ποὺ σκέπαζε τὰ δωμάτια τοῦ κηπουροῦ μας, ἔνα μαῦρο κουλουριασμένο πρᾶγμα, κοντὰ στὸν καπνοδόχο, μ' ἔκαμε νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου. "Ητανε γ' χαῖδεμένη μας γ' γάτα. Πάντα στὴν ίδια τῆς θέση, κοντὰ στὸν καπνοδόχο. Αὐτὴ μονάχα ζεθέλησε νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ. "Εμεινε πιστὴ στὸ παλαιὸ τῆς σπίτι. Καμμιὰ δύναμις δὲν ήμποροῦσε νὰ ξεκολήσῃ τὸ ἀδύνατο αὐτὸ

πλάσμα, ἀπὸ τὴν στέγην ποὺ γεννήθηκε. Καὶ δὲν ἦξεύρω πῶς, τὸ ἀσθενικὸν αὐτὸν πλάσμα μοῦ γέννησε κάποιο σεβασμὸν μὲ τὴν δύναμην τῆς ἀγάπης του. "Ἐκαμαὶ νὰ τὴν φωνάξω, ν' ἀκούσω τὸ παραπονετικὸν μιασύρισμά της, νὰ τῆς πῶ ἀκόμα, πῶς πέθανε ὁ καημένος διπάτερας. Μὰ δὲν ἤσυχος, εὔτυχισμένος ὅπνος τῆς μοῦ φάνηκε σὰν κάτι τι Ἱερό, κάτω ἀπὸ τὴν ὥραιαν ἀστροφεγγιά. Τὴν ἄφηκα νὰ κοιμηθῇ, κουλουριασμένη ἀπάνω στὸ δῶμα, δίπλα στὸν καπνοδόχο. Ἐγὼ μονάχα ἐπρεπε νὰ φύγω μακριὰ ἀπὸ τὸ ξένο σπίτι. Καὶ τράβηξα τὸ δρόμο μου, μὲ βιαστικὰ βήματα, σὰν κλέρτης.

Παῦλος Νιοβάνας.

ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

(1912)

(Πατριωτικὴ διήγησις)

"Οταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Δέλινο καὶ ἀφιππεύσαμεν εἰς τὴν μαχὴν πλατεῖαν, οἱ χωρικοὶ μᾶς περιεκύκλωσαν φοβισμένοι.

— Δὲν πάει μισή ὥρα, κύριε ἀξιωματικέ, εἰπεν ἔνας ἀπὸ ὅλους, ποὺ ἀπὸ δῶθι πέρασαν τούρκικες καβάλες (ἰππεῖς).

- Πόσες;
- Δέκα καβάλες ἦτανε, κύριε ἀξιωματικέ.
- Σας πείραξαν;
- "Οχι. Χάλιεψαν νὰ μαθαίνουν πεῦθεν ἔκαμε τὸ Ἑλληνικὸν τὸ ἀσκέρι.
- Εσεῖς τί τοὺς εἴπατε;
- Δὲν ξέρουμε, αὐτὸν τοὺς εἴπαμε.
- Καλά. Γιὰ πέντε μου τώρα, δὲν ξέρετε στὸ ἀλγήθεια ἀν εἶναι Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐδῶ κοντά;
- Στοὺς Ράχοβου λὲν πῶς εἶναι.
- Ἀπὸ κεῖ ἐρχόμαστε. Ἀλλοῦ δὲν εἶναι στρατὸς δικός μας;
- Κατὰ τὸν Τρανόβαλτο, λέν. Ὁ δάσκαλος θὰ ξέρη. Ὁ μυλωνάς, διπόχει τοὺς μύλους κατὰ στοὺς ποτάμους, λέει, ἀπὸ τὴν αὐγὴν πιργάνι τέθοια, ταμπούρια τούρκικα, κατὰ τὴν Κοζάνη.

— Ταμπούρια;

— 'Αχά, ταμπούρια, άσκέρι.

— Καλά, πάρε τ' ἄλογα μιὰ στιγμὴ ἐδῶ, ρίχτες ἀχυρό, έωσέ μας λίγο ψωμί καὶ φώναξε ἀμέσως τὸ δάσκαλο.

— Μετὰ χαρᾶς, χύριε ἀξιωματικέ. Ἀπὸ σήμερα ἵγια τοῦ φέσι μ' θὺ τοὺς σκίσου, χύριε ἀξιωματικέ. Δὲν ἔχει πιὰ νιζάμηδις καὶ σουαρήδις κὶ ζαπιέδες. Ζήτου τοῦ Ἐλληνικό!...

'Ο χωρικός, ἔνας στεγνὸς μεσόκοπος γεωργός, παρέδωσε τ' ἄλογά μας εἰς κάποιον συγγενῆ του καὶ μᾶς ὠδηγήσε διὰ μέσου χαριεστάτου δρομίσκου εἰς τὸ σπιτάκι του, στεγασμένον μὲ ἀκανόνιστες πλάκες, δπως τὰ σπίτια τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Μᾶς ἔμπασεν εἰς ἔνα μεγάλο δωμάτιον, δλόγυμνον, μὲ τους τοίχους προσφάτως ἀσβεστωμένους καὶ στρωμένο μὲ ψέθια. Εἰς τὸ τέλαιρον ἔκαιν μεγάλα κούτσουρα. Κοντὰ καθισμένη ἔπλεκε μάλλινη κάλτος ἡ νοικοκυρά, εἰκὼν ἀγροτικῆς καλλονῆς, ξεδικμένη ἀπὸ τὴν πολυκαρίαν. Μόλις μᾶς είδεν, ἀρριγνεῖς ἀμέσως τὸ ἔργον της, ἐσηκώθηκεν, ηλθεν εἰς προϋπάντησίν μας καὶ καθὼς ἤκουσε νὰ τὴν ἐνομάζωμεν «μητέρα» δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά της.

— "Αχ, πηδάκια μ! Είνι νὰ μὴν πιστέδ' κανιένας τὰ μάθια τ!"

Συνεννοήθη δι' ἑνὸς βλέμματος μὲ τὸν ἀνδρα της κι ἐντὸς ὅλιγου μᾶς ἔφερε τσανάκα γεμάτη ξινόγαλο κι ἔνα καρδέλι μαῦρο ψωμί, ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ δι' ἀνθρώπους πεθαμένους ἀπὸ τὴν πειναν καὶ τὸν κόπον. 'Ενῷ ἐτρώγαμεν ἀπλήστως, ξαπλωμένοι κοντὰ στὴ φωτιά, ὁ χωρικός μᾶς διηγήθη μίαν κωμικοτραγικὴν περιπέτειάν του, ή δποία μᾶς ἔδωσε νὰ ἐννοήσωμεν εἰς ποῖα πυκνὰ σκότι γέγησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν δυνάστης καὶ δυναστεύομενοι. Εἰς τὰς φυλακὰς Αλγίνης ὑπῆρχε συμμορία βαρυποίνων, ή δποία ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν μίαν παλαιὰν μέθοδον ἀπάτης. "Ενας ἀπὸ τὴν συμμορίαν ἔγραψεν εἰς τὸν χωρικὸν ἐπιστολήν, διὰ τῆς δποίας, ἀφοῦ τὸν ἔξωρκιζε νὰ κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα μαστικόν, τοῦ ἀπεκάλυπτεν δτι δῆθεν αὐτός, ὁ κατάδικος, χρηματίσας ἀλλοτε ληστής εἰς Μακεδονίαν, είχε ληστεύει γνωστὸν Τούρκον μπέην, καταδιώκμενος δμως ἀπὸ ἀπόσπασμα Νιζάμηδων είχεν ἀναγκασθῆ νὰ παραχωρήσῃ τὰ λάφυρά του, σεβαστὸν ἀριθμὸν δθωμανικῶν λιρῶν,

εις κάποιο δάσος καὶ είχε σημαδέψει τὸ μέρος. Ὁ πρότεινε λοιπὸν εἰς τὸν χωρικὸν νὰ πάγη νὰ ξεθάψῃ τὸν θησαυρὸν καὶ νὰ τὸν μοιρασθοῦν. Πρὶν δὲ τοῦ ἀποκαλύψη τὸ μέρος, ἔγραφεν δὲ κατάδικος, εἶχεν ἀνάγκην νὰ τὸν ἀποστείλῃ δὲ χωρικὸς δλίγα χρήματα, ὡς ἀρραβῶνα. Αὐτὸν τὸ μυθιστόρημα τὸ πῆρε πολὺ σοδαρὰ ἐχωρικὸς καὶ ἦνοιξεν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν κατάδικον, δηού προσεπάθει νὰ τὸν πεισῃ νὰ τὸν φανερώσῃ τὸ μέρος χωρὶς νὰ λάθῃ προκαταβολὴν. Ὁ κατάδικος ἐφάνη δῆθεν καμπτόμενος, ἐμετρίασε τὰς ἀξιώσεις του καὶ δὲν ἐζήτει πλέον ἀπὸ τὸν χωρικὸν παρὰ μικρὸν σχετικῶς ποσόν, έσον θὰ ἥρκει διὰ τοὺς μέχρι Δελίνου ναύλους ἐμπίστου προσώπου, τὸ δέποιον θὰ ἥτο κομιστής τοῦ πολυτίμου μυστικοῦ.

‘Ο χωρικὸς ἥτο ἔτοιμος νὰ ἐνδώσῃ ὅποτε εἰσβάλλουν εἰς τὸ σπίτι του ζαπτιέδες, ἐνεργοῦν ἔρευναν καὶ κατάσχεσιν τῆς ἀλληλογραφίας, τὸν συλλαμβάνουν, τὸν ὑπάγουν δέσμιον εἰς τὰ Σέρδια, τὸν προφυλακίζουν, τὸν δικάζουν ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐν συνεννοήσει μετ’ ἀλλοδαπῶν - αἱ ἐπιστολαὶ ἐκρίθησαν ὡς κρυπτογραφικαὶ - καὶ τὸν καταδικάζουν λίαν ἐπιεικῶς εἰς ἔξαετη φυλάκισιν! Οὐδέποτε ἡ κακὴ θέλησις καὶ ἡ κακυποψίχ ἐτιμώρησεν αὐτηρότερα τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν εὐπιστίαν.

‘Ο δάσκαλος, τὸν δέποιον εἴχαμεν ζητήσει, ἔφθασεν ἐν τῷ μεταξύ. Ἡτον ἔνας ἀδύνατος ρασοφάρος μὲ δλοστρόγγυλα καὶ μεγάλα ματογυάλια ὡς φανάρια λοκομοτίβας, ἀξιοπρεπής καὶ ὑπερήφανος ὅτι συνέπιπτε νὰ είναι δὲ φύλαξ καὶ τῶν δύο συγχρόνως μεγάλων ἔθνικῶν παραδόσεων, τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας. Ἐφρασεολόγησεν ἐπὶ ὕραν δλόχληρον, ἐστάθη δὲ μας δώση μίαν σαφῆ πληροφορίαν.

— Λέω νὰ πασίνουμι στοὺς Μόχρο, κύριε ἀξιωματικέ, εἰπεν δὲ Δουκάς, δέ ποιος, ζαρωμένος εἰς μίαν γωνία, ἔχασκεν ἀποθαυμάζων τὴν σοφίαν τοῦ δασκάλου, ἀπὸ τὰς ἀποστροφὰς τοῦ ἐποίου δὲν εἶχεν ἔννοήσει οὕτε λέξιν. Ὁ Εκεὶ στοὺς Μόχρο δὲ Δημήτρης θὰ ξέρει.

— Ποιὸς είναι δὲ Δημήτρης;

— “Ἐνας τζουπάγους.

‘Ιππεύσαμεν ἔχρεισθη νὰ μετέλθω βίαν διὰ νὰ πεισθῇ δ ταλαιπώρος δ ντορής ν ἀφήσῃ τὴν φάτνην. Ὁ Λοικᾶς προηγεῖτο γυ-

μνόπους ὑπὸ τὴν ραγδαίαν βροχήν, ἐφαρμόζων μὲ ἀνεξάντλητον ὑποταγὴν τὸ χριστιανικὸν ρητὸν «καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἔν, ὑπαγε μετ' αὐτοῦ θύ». Μᾶς ὠδήγει μακρὸν τῶν πατημένων δρόμων, ἀπὸ μονοπάτια γνωστὰ μόνον εἰς βοσκούς, διὰ ν' ἀποφύγωμεν συνάντησιν μὲ ἐμάδας φυγάδων. Ἐφθάσαμεν σῶοι καὶ ἀβλα-
θεῖς εἰς Μόχρον. Ὁ Λουκᾶς μᾶς παρουσίασε μετ' ὀλίγον τὸν Δη-
μήτρη, τύπον Ιούδα μὲ μίαν ἀπίστευτη κεφάλα, κορνιζαρισμένη μὲ
πυρόξανθα καὶ ἀραιὰ γένια, γαλανὰ μάτια, βλέμμα ψυχρὸν καὶ
βαθὺ σὰν ζώου, χέρια νολὺ μεγάλα, τῶν ὅποίων τὸ ἄκρον ἔφθανε
σχεδὸν ὡς τὰ γόνατα. Ὅταν τὸν ἔβλεπες νὰ στέκεται, μποροῦσες
νὰ στοιχηματίσῃς ὅτι τὰ πόδια του ἥσαν κολημένα εἰς τὸ ἔδαφος.
Πατοῦσε στερεὰ ὡς ἴπποπόταμος. Ὅταν ὅμως ξεκινοῦσε, κανένα
ζαρκάδι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ παραβληθῇ μαζί του στὴν ἐλαφρό-
τητα τῶν κινήσεων. Μολονότι οἱ τρόποι του ἥσαν γλυκεῖς καὶ ἡτο
ὑποταγὴ ἔλος, προθυμία καὶ καλωσύνη, ἔνα κάτι τι ἀδριστὸν καὶ
ἀστάθμητον εἰς τὸ σύνολόν του σὲ εἰδοποιούσεν ὅτι αὐτὸς θὰ μπο-
ροῦσε νὰ σκοτώσῃ ἀνθρωπο μὲ τὴν παραμικροτέραν ἀφορμήν.

Ἐέρεις, Δημήτρη, τὸν ἐρωτήσαμεν, ποῦ εἰναι ἄλλος στρατὸς
ἔλληνικὸς ἔδω κοντά;

— Ἄχα! Κατὰ τοῦ Μικρόβαλτου.

— Τράδα μπροστὰ νὰ μᾶς δείξῃς, Λουκά, εἰσαι περιττός, μπο-
ρεῖς νὰ γυρίσῃς στὸ χωριό σου.

— Καλές ἀντάμωσες, κύριε ἀξιωματικέ.

— Θὰ πηάνουμι στοὺ Μικρόβαλτου, ἀμὰ ἵγῳ θέλου ἔνα μαλι-
χέρι γιὰ νὰ πααίνω, παρετύρησεν δ Δημήτρης.

— Τί τὸ θέλεις;

— Αὐτοῦ στοὺ ρέμα εἰνι δυὸ ἀγάδια. Θέλου νὰ τὰ σκοτώνω καὶ
τὰ δυό!

— Ἡ δουλειά μας, Δημήτρη, δὲν εἰναι νὰ σκοτώσουμε ἀγάδια
τώρα. Πρέπει νὰ βροῦμε τὴν πέμπτη Μεραρχία.

— Καλό, τοὺ ξέρου, στὴν Ἐπαρχία θὰ πααίνουμι, ἀμὰ θὰ
περνᾶμι πρῶτα πὸ τοὺ ρέμα. Κατάλαβες, κύριε ἀξιωματικέ; Στοὺ
ρέμα εἰνι κρυμμένα, φτοῦ. Θὰ μᾶς ρίχνουν μπουρετ νᾶν κι τρία,
τέσσιρα, πέντι, ξέρου κι ἐγώ;

— "Έχουμ' έμεις ὅπλα.

— "Οχι, κύριε ἀξιωματικέ, θέλου νὰ τὰ σκοτώνου μοναχός, ήγώ. Ἰγώ ἔκαμα στ' φυλακή. "Έχου ξανασκοτωμέν" ἀπὸ δαῦτα. Τρία τὴν ἄλλη τὴν φορὰ π' φύλαγα τὰ γιλάδια κι ἥρθαν νὰ παιρνουν τοὺ χαράτς.

— Λοιπόν;

— Λοιπόν τὰ τφέκισα καὶ τὰ τρία μὲ τοῦ μαρτίν! Στιρνὰ φυλακὴ στὰ Σέρβια, δύο χρόνια εἰνι π' γλίτωσα.

— Σ' ἄφησαν;

— "Οχι, τις ἀφηκα γώ.

Τοῦ δώσαμε τέλος ἐν μάνλιχερ. Τὸ πρόσωπόν του ἡκτινοδόλει. Γεμάτος χαρὰν τὸ πῆρε δπως μία κόρη πολύτιμον περιδέραιον κι ἔξεκίνησεν ἀμέσως. "Ἐνας ἵππεὺς τοῦ ἔδωσε τὰ φυσέκια του. "Ο Δημήτρης ἐπροπορεύετο πεζός, ἀλλὰ τ' ἀλογα δὲν τὸν ἔφθαναν. "Εδιάζετο νὰ δοκιμάσῃ τὸ μάνλιχερ.

Τέσσαρα πέντε χιλιόμετρα ἔκειθεν τοῦ Μόχρου ἐσκαρφάλωσεν εἰς βραχῶδες ὄψιμα· εἶχε τεντωμένον τὸν τράχηλον καὶ καθὼς ἦτο ψηλά, ἡ κεφάλα του ἐπροβάλλετο τεραστίᾳ εἰς τὸν δρίζοντα. Μολονότι δ ἀνθρωπος δὲν εἶχεν οὐράν, ἐντούτοις ἔγῳ τὴν ἔβλεπα κινουμένην ως τοῦ σκύλου, δταν δσφραίνεται θήραμα. Αὕτοστιγμεὶ ἔγονάτισεν, ἔφερε τ' ὅπλον εἰς τὴν θέσιν τῆς σκοπεύσεως καὶ ἥρχισε νὰ πυροβολῇ, κραυγάζων :

— 'Ιδω ναι τα, κύριε ἀξιωματικέ, τὰ βρουμιόσκυλα! Στείλε δυδ πιδιὰ νὰ βοηθᾶν!..

Οι Τούρκοι φυγάδες ἀπήγνησαν. "Άλλ' ὁ Δημήτρης, πρὶν ἀκόμη τὸν προφθάσουν τρεῖς ἵππεῖς, τοὺς δποίους τοῦ ἐστείλαμεν ως ἐνίσχυσιν, ἐρρίφθη ώς ἀκράτητος πρὸς τὰ ἐμπρός, σταματῶν πρὸς στιγμήν, πυροβολῶν, δρμῶν, ἔπειτα πάλιν κραυγάζων, σείων τὸ μάνλιχερ εἰς τὸν ἀέρα καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις δτου ἔφθασεν εἰς τοὺς ἀπέναντι λόφους, προπορευόμενος πάντοτε τῶν ἵππων. "Εκεὶ τὸν εἶδαμεν εἰς κάποιαν κορυφὴν νὰ σκύδῃ κάμποσα λεπτὰ καὶ κατόπιν νὰ σπεύδῃ πρὸς τὸ μέρος μας. "Ἐφθασε κατακόκκινος, λαχανιασμένος, ἀγριεμένος. Τὰ μάτια του πετούσαν σπίθες. Ήλεγε τώρα δύο δπλα καὶ περίφημα φυσεκλίκια.

— Τὸ ἔνα τὸ ἀγάδο τοὺς κράτος, κύριε ἀξιωματικέ. Τὸ πῆρα κὶ τοὺς μαουζέρ' μὲ τὰ φσέκια! Τὸ ἄλλα δύο φύνγαν... ποῦ θὰ πᾶν; Θὰ τὰ σκοτώνω!

— Γιατί θέλεις, Δημήτρη, νὰ σκοτώνῃς Τούρκους;

— "Ετσι! Νὰ φύνγουν. Ἡρθὶ κιρὸς νὰ φύνγουν τὸ ἀγαρινά... Καὶ συνεπλήρωσε μὲ μίαν χειρονομίαν, ἡ δποία ἡτο συνοπτικὴ ἐκφρασις ἐπιχειρημάτων, τὰ ἐποία ἡ τοῦ ἔλειπαν ἐντελῶς ἡ δὲν ἡτο εἰς θέσιν νὰ διατυπώσῃ.

Ἄπο τῆς καταλήψεως τῆς Βεροίας ὁ μὲν Ζεκη-πασάς, ὁ δποίος ἡμύνετο πρὸς βορράν, πρὸ τῶν Σκοπίων καὶ τῆς Πριστένης, κατὰ τῶν Σέρβων, ἔχανε τὴν κυριωτέραν βάσιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του, τὴν Θεσσαλονίκην, ἀφοῦ αἱ πρὸς τὴν Μακεδονικὴν πρωτεύουσαν ταχεῖαι συγκοινωνίαι ἀπεκόπτοντο, τοῦ δὲ Ταχσιγ-πασᾶ ὁ στρατὸς περιεσφίγγετο στενώτερον.

Τὰ σώματα λοιπόν, ἀφοῦ παρήλασαν μὲ τὰς σημαίας των καὶ ὅπδ τοὺς ἥχεις τῶν σαλπίγγων ἀπὸ τὸν μεγάλον δρόμον, ὁ δποίος χωρίζει τὴν Βέροιαν εἰς δύο, προπεμπόμενα μέχρι τῆς ἔξοδου τῆς πόλεως, ἡκολούθησαν ὁδοιπορικῶς τὴν δημοσίαν δδόν, τὴν παράλληλον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βεροίας-Νιασύνης. Εἰς τὸν πρὸς ὃν δρον ἐφθάσαμεν τὴν ἐνάτην περίου τῆς νυκτός. Τὰ συντάγματα τοῦ πεζικοῦ καὶ ἡ μοῖρα τοῦ πεδιγοῦ πυροβολικοῦ κατηγορίας θησαυρούσαν εἰς τὸν κάμπον, τὸ μεραρχικὸν ἐπιπικὸν ἐστέγασε τὰ ἀλογά του εἰς μίαν εὐρύχωρον ἀποθήκην τοῦ σιδηροδρόμου, τὸ ἐπιτελείον ἐγκατεστάθη ἀνέτως εἰς τὸ κτίριον τοῦ σταθμοῦ, ὁ δὲ γράφων μαζὶ μὲ δύο ἄλλους συναδέλφους του κατέλαβον τὸ σπιτάκι τοῦ φύλακος τῆς γραμμῆς, ὁ δποίος φεύγων τὸ εἶχεν ἐγκαταλείψει πρὸ μικροῦ. Ἡτο ἔνα μικρὸν δωμάτιον, δησοῦντος διπήροχον ἐν μικρογραφίᾳ δλα τὰ χρειώδη πρὸς στοιχειώδη καλοπέρασιν, φῶς, τζάκι, φάθα στὸ πάτωμα, τέσσερα σκαμνάκια, δύο κρεβάτια κι ἔνα καμινέτο. Αὕτα τὰ δλίγα πράγματα ἦσαν τόσον μεγάλη πολυτέλεια, ὡστε, διὰ νὰ μὴ μᾶς κάμουν ἔξωσιν οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τὸ καμπάρι, κατεφύγαμεν εἰς ἔνα στρατήγημα, μικρὸν καὶ πολὺ ἀθῶον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς πανουργίας καὶ τὰς μεγάλας σκληρότητας, εἰς τὰς δποίας σπρώχνει πολλάκις τὸν ἀνθρωπὸν τὸ ἔνστικτον τῆς αὐ-

τοσυντηρήσεως κατά τάς δυσκόλους περιστάσεις μιᾶς ἐκστρατείας. Παρεκαλέσαμεν ἔνα ἵππεα νὰ σκουπίσῃ τὸ δωμάτιον καὶ, μέχρις διου ἐμεῖς φροντίσουμε γιὰ τὸ ἄλογά μας, νὰ καθίσῃ αὐτὸς φρουρὸς εἰς τὴν θύραν, εἰδοποιῶν δλους, ἀξιωματικοὺς καὶ ὅπλιτας, έτι τὸ δωμάτιον ἡτο προωρισμένον διὰ κάποιον διοικητὴν τάγματος. Ὁ Σιάδοιος δμως τὸ ἔφερεν, ὥστε δ ἀνώτερος αὐτὸς ἀξιωματικός, τοῦ ὅποιου μετεχειρίσθημεν τὸ δνομα, νὰ ζητῇ πραγματικῶς κατάλυμα καὶ ν' ἀνακαλύψῃ τὸ φυλακεῖον τὴν στιγμὴν ποὺ ἐμεῖς ἐδιδαμε στὸ ἄλογά μας νὰ φᾶνε. Ὁ ταγματάρχης, ἀκούσας ἀπὸ τὸν ἵππεα διτὶ τὸ καμαράκι προωρίζετο δι' αὐτόν, θὰ ἔσπασεν ἀναμφιβόλως τὸ κεφάλι του ν' ἀνακαλύψῃ ποῖος ἀπὸ τοὺς ὑποδεεστέρους του εἶχε λάβει τὴν εὐγενῆ πρόνοιαν καὶ τὸν κόπον νὰ τοῦ ἔξασφαλίσῃ στέγην, χωρὶς ποσῶς νὰ ἔχῃ ἐπιφορτισθῆ ὅτι αὐτό.

Κατὰ τὰς τρεῖς μετὰ τὰ μεσάνυχτα, μόλις μὲ εἶχε πάρει γλυκὺς ὕπνος, εἰσέβαλεν εἰς τὸ φυλακεῖον δ Ἰλαρχός, μ' ἐτράβηξεν ἀπὸ τὸ πόδι δυνατὰ καὶ μοῦ ἐψιθύρισε:

— Πάρε ἀμέσως τὸ ἄλογό σου καὶ ἀνέβα στὴ Νιάουσα.

— Τί τρέχει; Ηρώιησα, μόλις ἡλθα εἰς τὸν ἑαυτόν μου.

— Θὰ ζητήσῃς ἀπὸ τοὺς προκρίτους ἔκει νὰ σοῦ δώσουν τέσσαρας ἡ πέντε δῆγγοις ἐφίππους, ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης των, εἰς ὅποιοι νὰ ξέρουν καλὰ τὸν δρόμον πρὸς τὸ χωρίον Σενδέλ Πρόσεχε μὴν τὸ λησμονήσῃς.

— Σενδέλ.

— Μάλιστα, Σενδέλ.

— Ὑπάρχει δμως μία μικρὴ δυσκολία, κύριε Ἰλαρχε.

— Ποία;

— Δὲν ξέρω τὸ δρόμο ποὺ πάει στὴ Νιάουσα καὶ εἰναι νύχτα.

— Μπᾶ! Γι αὐτὸ κάθεσαι καὶ σκᾶξ; Θὰ τὸν εῦρῃς ἀμέσως.

Είναι αὐτὸς δ ἀσπρος, δ φαρδύς, δ δημόσιος, ποὺ περνᾷ ἐδῶ πίσω ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀποθήκη τοῦ σταθμοῦ. Ἐχει καὶ διακλαδώσεις, ἀλλὰ νὰ προσέχῃς. Οἱ ἄλλοι δρόμοι δὲν εἰναι δημόσιοι. Είναι μονοπάτια. Θὰ φύγης ἀμέσως, θὰ πᾶς καλπασμῷ καὶ τὰ ξημερώματα θὰ είσαι μὲ τοὺς δῆγγοις ἐδῶ.

— Είναι μακριὰ ἡ πόλις;

— Καλπασμῷ τρία τέταρτα τῆς ὥρας· τροχάδην μία ὥρα καὶ κάτι· βάδην μιάμιση καὶ πλέον. Γέμισε τὸ διπλό σου γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό. Δὲν ξέρεις τί γίνεται στὸ δρόμο . . . καὶ κάμε δσσ. μπορεῖς γρίγορα.

Ἐτινάχτηκα δρθιος, ἐγέμισα τὸ βραχύκαννόν μου καὶ διηυθύνθην πρὸς τὴν μεγάλην ἀποθήκην, ἐπου ή Μαρίκα ἐστεγάζετο μᾶζη μὲ τὸ ἄλογα τοῦ μεραρχιακοῦ ἴππικοῦ, προσκρούων διαρκῶς πότε εἰς βαγόνια γεμάτα ἐμπορεύματα, τὰ δοποῖα οἱ ἔργαται φεύγοντες εἶχαν ἀφῆσει ἀνω κάτω ἐπὶ τῆς γραμμῆς, καὶ πότε εἰς σωροὺς ξυλείας καὶ γαιανθράκων. Ἀεράκι ψυσσοῦσε καὶ τὸ φυλλώματα μιᾶς παρατάξεως ἀπὸ πανύψηλες λεῦκες ἐγέμιζαν τὸ σκοτάδι μὲ γλυκύτατον ψιθυρον. Ἐνα φανάρι καταυλισμοῦ ἔρριπτεν ἀμυδρὸν φῶς εἰς τὴν εύρυχιτρον ἀποθήκην, τὸν πρόσχειρον στάδιον, δπου μόλις διεκρίνοντο τὸ ἄλογά μας ἄλλα πεσμένα εἰς τὸ παχὺ στρῶμα τοῦ ἀχύρου καὶ ἄλλα δρθια μὲ τὰς σιαγόνας καὶ τὰς οὐρὰς ἀκινήτους. Ἀπέσπασα μετὰ κόπου τὴν Μαρίκαν ἀπὸ τὸ ἀτελείωτον δεῖπνόν της, ἔσφιξα τὰ ἔποχα τῆς σέλλιας, ἀλλ᾽ ἔχρεισθη μισῆ ὥρα διὰ νὰ χαλιγώσω τὸ παμπόνηρον ἔκεινο θῆλυ. Ἐμυρίσθη δτὶ πρόκειται νὰ κάμῃ δρόμον. Ἐκράτει κλεισμένο τὸ στόμα καὶ τὰ δόντια της ἀπελπιστικῶς σφικτὰ μὲ πεῖσμα γεροντοκόρης. Ἐπάνω εἰς τὴν ἐπίμονον πάλην ἐθυμγήθηκα αἴφνης ἔνα φάρμακον ἀποτελεσματικὸν ἐναντίον τῆς δυστροπίας αὐτῆς, κοινὸν μυστικὸν εἰς τοὺς στάδιους τῶν συνταγμάτων. Ἐγαργάλισθ τὰ οὖλα τῆς Μαρίκας, ή δποία ἥγοιξε τότε ἀναγκαστικῶς ἔνα πῆχυν στόμα, καθὼς ή γκαμήλα τῶν ἀπόκρεων, ἐπωφελούμενος δὲ τῆς στιγμῆς, τῆς ἐπέρασα ἐπὶ τέλους τὸν χαλινόν, τὴν τράβηξα ἡττημένην καὶ πειθῆνιον ἔξω, τὴν ἐππευσα, τῆς ἔδωσα τρεῖς δυνατὲς σπιρουνιὲς κτέρησθη καλπάζων ἐπὶ τῆς πλατείας λευκῆ; ταινίας, τῆς δημοσίας δόσου, ή δποία διεκρίνετο ἐμπροσθέν μου εἰς ἀπόστασιν δλίγων μέτρων κι ἔχανετο λίγο πιὸ πέρα, εἰς τὸ κατασκότεινον βάθος.

Ἀμυδρὰ ἰχνογραφήματα δένδρων, λόφων, οἰκίσκων, ἔφευγαν ἀστραπιαίως κι ἔχανοντο πίσω μου, ἔνα κομμάτι δρόμου ἐλεύχαζεν ἐμπρός μου πάντοτε καὶ ἀσθμαίνουσα η φοραδίτσα ἐμήκυνεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν καλπασμόν της, χωρὶς τὸν παραμικρὸν δι-

σταγμόν, ώς νὰ εἶχε κάμει ἐκατὸ φορὲς τὸ ταξίδι τῆς Νικούσης. Αἴφνης δεξιὰ τοῦ δρόμου, ὅπισθεν θάμνων, ἐπρόσθαλαν δύο σκιά, ζπως εἰς τὰ παλαιὰ μυθιστορήματα περιπετειῶν. Διάβολε! Μήπως ἔχουμε τίποτα ἴστορίες; Ἐκράτησα τὴν Μαρίκα, ή δποία ἔσταζεν ἰδρῶτα.

— "Ααααλτ! Τίς εῖ;

·Απάντησις καμία, αἱ σκιαὶ βραδέως ἐπροχώρουν πρὸς τὸ μέρος μου.

— Τίς ει, μωρέ; Θὰ σᾶς ρίξω! ἐφώναξα ἐκ δευτέρου, μὲ σληγν τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων μου.

"Αλλ' αἱ σκιαὶ δὲν ὑπήκουσαν. Τότε, μολονότι ἐνθυμηθεὶς ἀκαριάως τὸ ἀξιωμα τῆς Σωκρατικῆς ήθικῆς, κατὰ τὸ δποῖον καλύτερα νὰ σὲ βλάψουν παρὰ νὰ βλάψῃς, ἀφίππευσα πλραυτα, ἐπέρασα τὰ ήνια στὸν δεξιόν μου βραχίονα, ἐσήκωσα τὸ ὅπλον μου κι ἐπυροδόλησα, ὅχι διότι διεφώνουν πρὸς τὸν σεβαστὸν πρόγυνον, ἀλλὰ διότι πᾶν ο, τι ἔκαμα τὸ ἔκαμα μηχανικῶς καὶ χωρὶς νὰ τὸ πάρω διόλου εἰδῆσιν. 'Ο πυροδολισμός, δ συριγμὸς τῆς σφαίρας εἰς τὸ σκοτάδι, ἔξεπληξαν ἐμὲ τὸν ιδίον. Εἶδα τὴν μίαν ἀπὸ τὰς σκιὰς νὰ πέφτῃ κάτω καὶ τὴν ἀλληγ. νὰ χάνεται πίσω ἀπὸ τοὺς θάμνους. ·Ἐπροχώρησα σιγὰ σιγὰ πρὸς τὰ ἔκει καὶ δταν ἐπληγίασσα καλά, μὲ τὸν δακτυλὸν εἰς τὴν σκανδάλην πάντοτε, διέκρινα ἔναν ἀνθρώπον πεσμένον μπρούμυτα στὴ μέση τοῦ δρόμου.

— 'Αμάν... ἀμάν, τζάνουμ, ἐκλαυθμήριζε. Καλὸ ἀντρωπό, ἔτι ἀντάμ, μπαξεδάνι ἀντρωπὸ είμι !...

— Μπαξεδάνης εἰσαι ;

— "Εδετ, ἐφέντιμ! Μπαξεδάν!

Μ' ἔκυριευσεν ἡ πλέον ὁδυνηρὰ μεταμέλεια. 'Εγὼ λοιπὸν διδιος εἶχα πληγώσει βαρέως ἔνα ἀγαθὸν περιβολάρην, δ δποῖος ποιὸν πιθανὸν θὰ πέθαινε καὶ θ' ἀφηγε στοὺς δρόμους γυναικα καὶ παιδιά; Φρίκη! 'Ο λάρυγγάς μου ἔξεράθηκε στὴ στιγμή, ἐστένεψεν ἡ καρδιά μου, δάκρυα μοῦς κατέβαιναν στὰ μάτια καὶ μοῦ ἥρχετο νὰ πέσω κάτω, νὰ ξεφωνίσω, νὰ κυλιστῶ στὰ πόδια τοῦ ὅπλούκου ἔκεινου ἀνθρώπου. 'Αλλὰ τὸν εἶδα νὰ σηκώνεται ἀμέσως καὶ νὰ

τινάζη τὴ σκόνη ἀπὸ πάνω του ὡς νὰ μὴν εἶχε συμβῆ ἀπολύτως τίποτε.

— Δὲ σ' ἐπῆρε, μωρέ, ή μπάλα; Δὲ σ' ἐπλήγωσα; Δὲ σοῦ κανα κακό;

— Γιόχ, ἐφέντιμ! Ἐγκὼ ἔκανα ἔτσι, νὰ μὴ μὲ σκοτώσῃς, ἐφέντιμ!

— Καλά, καὶ γιατί δὲν ἐστάθηκες στὸν τόπο ποὺ σοῦ φώναξα, διάβολε; Ποσ ἥθελες νὰ καταλάβω πῶς εἰσαι μπαξεβάνης; "Ε;

Ντὲν ἡσέρω ρουμαίκες καλές, ἐφέντιμ!

— "Α, δὲν ξέρεις ρωμαίκα, πολὺ καλά, καὶ δ ἄλλος; 'Ο ἄλλος, σὲ παρακαλῶ; Τί ἔγινεν αὐτὸς δ ἄλλος; Ποσ πάει; Γιατὶ ἐκρύψτηκε;

Ταῦτα λέγων ἔφερα καὶ πάλιν τὸ δάκτυλο εἰς τὴν σκανδάλην.

— Τὸ ἄλλο; Γκαϊντούρι μου είναι τὸ ἄλλο, ἐφέντιμ!

— Τὸ γαϊδούρι σου;

— "Εδετ, ἐφέντιμ! Νά του ἀποὺ κεῖ...

"Ερριξα μιὰ ματιὰ πρὸς τοὺς γειτονικοὺς θάμνους.

Πράγματι πελωρία γαϊδουροκεφαλὴ μὲ ἡτένιζεν ἀκίνητος, ὡς ἀπὸ ξύλο.

Ἐδοκίμασα μεγάλην ἀνακούφισιν, διότι ἀληθῶς ἡσθανόμην δτε. Θὲ ἦμουν ἀπαρηγόρητος εἰς δλην μου τὴν ζωήν, ἀν εἰχα προξενήσει τὴν παραμικρὰν βλάβην εἰς τὸν ἀγαθὸν ἔκεινον μπαξεβάνην ἢ τὸν γαϊδαρόν του. Μέγα βάρος ἔφυγεν ἀπὸ πάνω μου. Μολαταῦτα μόλις συνῆλθον, ἔχρησιμοποίησα τὸν Τούρκον χωρικὸν εἰς τὴν ἔργασίαν μου. Ἀπέγαντι τῆς διασώσεως του δ ἄνθρωπος ἐδέχθη προθύμως ν' ἀφήσῃ τὸν πρὸς τὸ κτήμα του δρόμον καὶ νὰ μὲ δδηγήσῃ στὸ σπίτι του δημάρχου Νιαούσης Χατζη-Μαλούση, δστιε, ἀγνοῶ διατί, ἐλέγετο καὶ Χατζηγιῶνος, ἥτο δέ, ὡς μ' ἐδειβαίωνεν δ μπαξεβάνης, δ πρῶτος ἀπὸ τοὺς "Ελληνας τῆς Νιαούσης, πρῶτος καὶ στὸ κεφάλι καὶ στὸ κεμέρι. Ὁ Τούρκος κηπουρὸς ἐπέμεινεν εἰς τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν, διότι, μὴ γνωρίζων τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου, ἐφαντάζετο, ἀκούσας νὰ ζητῶ προκρίτους ἐμογενεῖς, δτι ἐπρόκειτο ἵσως περὶ προχείρου φορολογίας ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν του στρατεύματος, κατὰ τὰ τουρκικὰ διοικη-

τικὰ ξθιμα. ὜ν τῷ μεταξὺ ἐπεράσαμεν ἀπὸ δύο ἀγροτικοὺς οἰκίσκους, λευκάζοντας εἰς τὸ βάθος μικρῶν κήπων, ἐκάμψαμεν ἐλαφρῶς δεξιά, σχεδὸν ἀμέσως δὲ εἰδαμεν ἔνα δύο φῶτα καὶ ἡκούσαμεν παφλασμὸν καὶ σάλαγον, ὃ δόποιος, ὅσον ἐπροχωροῦμεν, ἐδυνάμωντε κι ἐκυριάρχει. Τέλος, ὅταν ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς εἰς μίαν μεγάλην σιδηρὰν γέφυραν, ἡ εὐχάριστος βοὴ ἐφθασεν εἰς τὸ ζενίθ. Ἐμπρός μας, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἀφθονα νερὰ ἐκρημνίζοντο μὲ δρμῆν. Δὲν ἔθλεπτα διόλου, ἀλλ' ἐμάντευα τὸν ὥραιον καταρράκτην, ὃ δόποιος στολίζει τὴν εἰσοδὸν τῆς πόλεως, κλιμακωτὸς καὶ πολύπιτυχος. Λεπτεπίλεπτοι σταγόνες νεροῦ, κάτι σὰν ἄχνη ἀπὸ δροσιὰν ἥρχετο εἰς τὸ πρόσωπόν μου. Ἡ Μαρίκα τίς οἰδε διὰ ποίον ἀπίστευτον θηρίον ἐπῆρε τὸν καταρράκτην καὶ ἡροήθη νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλ' ὁ γάιδαρος τοῦ συνοδοιπόρου μου τὴν ἐνεθάρρυνε προπορευθεὶς καὶ μετ' ὀλίγον εἰσήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἦτο βυθισμένη στὸ σκοτάδι καὶ τὴν σιωπήν.

Τὰ πέταλα τῶν ζώων μας ἐκτυποῦσαν δυνατὰ εἰς τὸ λιθόστρωτον τῶν δρόμων, σὶς δόποιοι φέρουν διὰ μέσου δαιδάλου χαριεστάτων οἰκίσκων, δλοι σχεδόν, πρὸς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ δημαρχείου. Ἐδῶ κι ἔκει διεκρίνοντο μόλις, ὑψούμενα ὑπὲρ τὴν πόλιν, δύο μεγάλα κτίρια, δμοια πρὸς στρατῶνας, ἔνα κατάστημα ἐριουργίας, ἀπὸ τὸ δόποιον ἡ Τουρκία ἐπρομηθεύετο μέγα μέρος τοῦ μαλλίνου χακιοῦ, ποὺ ἔχρειάζετο διὰ τὸν στρατόν της, κι ἔνα κλωστήριον, ἀμφότερα ὄδροκίνητα.

— Ἐντὼν εἰνι, ἐφέντιμ! εἴπε κάποτε ὁ δδηγὸς καὶ μοῦ ἔδειξε μεγάλην αὐλόθυραν μὲ χάλκινον ρόπτρον.

— Ἐδῶ κάθεται ὁ Χατζῆ-Μαλούσης;

— Ἐδετ, ἐφέντιμ!

Ἐκτύπησα. Ἐνα παράθυρον ἤνοιξε.

— Πιστος εἰναι; ἡρώτησε μία γυναικεία φωνή.

— Ὑπαξιωματικὸς τοῦ Ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Θέλω τὸ δήμαρχο.

Εἶναι ἀνάγκη. Ἐρχομαι ἀπὸ μέρος τοῦ στρατηγοῦ.

— Ἀμέσως, γιόκα μ²! ...

Απέλυσα τὸν μπαξεβάνην, ὃ δόποιος δὲν μὲ ἀφησε παρὰ μόνον δταν ἡ μέση του ἐπόγεσεν ἀπὸ τοὺς τεμενάδες. Ἡ θύρα ἤνοιξε διά-

πλατα μετ' ὀλίγον καὶ μία σεβασμία γερόντισσα, μὲ κατάλευκα μαλλιά, μὲ γλυκεῖαν ἀρχοντικὴν μορφήν, μ' ἔνα μάλλινο σάλι ριγμένο στις πλάτες, μ' ἀγκάλιασε, μ' ἐφίλησε καὶ ἀφοῦ τῆς ἀπέδωσα τὸν ἀσπασμὸν εἰς τὸ χέρι, μὲ ὡδῆγησεν εἰς τὴν αὐλήν, πρὸς τὴν ὅποιαν ἔθλεπεν ὀλοτρόγυρα, στηριζόμενον εἰς σειρὰν ἀπὸ κολόνες, θαυμάσιον χαριάτι, μέγα λιακωτὸ μὲ τζαμαρίαν. "Ἐδεσα τὴ Μαρίκα σὲ μιὰ κολόνα καὶ ἀνέθηκε εἰς τὸ σπίτι, προπορευομένης πάντοτε τῆς γερόντισσας, ἡ ὅποια μὲ κατέκλυζεν ἀπὸ ἐρωτήσεις γεμάτες μητρικὴν στοργὴν καὶ τρυφερότητα. Εἶναι ἀληθὲς διτὶ δ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον εἴναι καμωμένα καὶ διατεθειμένα τὰ ἔπιπλα εἰς ἓνα σπίτι, δ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον συντηροῦνται, ἡ μυρωδιὰ τὴν ὅποιαν ἀποπνέουν, τέλος ἡ δλη φυσισγνωμία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκφράζει σχεδὸν πάντοτε τὸν χαρακτῆρα, τὴν συνήθη διάθεσιν, ἀν μὴ πολλάκις αὐτὴν τὴν κυριαρχοῦσαν σκέψιν τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸ κατοικοῦν. Μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα ποὺ ἔρριξα εἰς τὸ σαλονάκι τῆς ἀναμονῆς, διο πο μὲ εἰσήγαγεν ἡ γερόντισσα, ἐμάντευσα δλόκληρον τὸν Χατζῆ-Μαλούσην, τὸν τύπον δηλαδὴ τοῦ εὐπόρου δμογενοῦς εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ξαπλωμένος εἰς ἀναπαυτικὸν διβάνι ἔθλεπα γύρω μου εἰς δλα τὰ πράγματα ζωγραφισμένην τὴν ἀνεσιν, τὴν εὐμάρειαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἔνα πλοῦτον ὅμως, δ ὅποιος ἐζήτει νὰ κρύβεται μᾶλλον παρὰ νὰ φαίνεται, χωρὶς λάμψιν, πλοῦτον ποὺ ἔχανε τὸν μισοκακόμοιρον. Καὶ αὐτὸ τὸ ὄφος, βεδαίως, ἐπρεπε νὰ ἔχῃ δ πλοῦτος ἐνὸς "Ελληνος, κάτω ἀπὸ τὸ βλοσυρὸν βλέμμα τοῦ Τούρκου δυνάστου, εἰς μίαν χώραν, διο, ὅπὸ τὴν προσωπίδα τοῦ νόμου, ὥργιαζεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ πλέον ἀχαλίνωτος αὐθαίρεσία. "Η ἀπλότης, ἡ σεμνοπρέπεια καὶ τὸ κρυφοπερήφανο τῆς διακοσμήσεως τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιών τῆς 'Ελλαδὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἴναι ἀναμφιθόλως πράγματα ποὺ είχαν τὴν ἀρχὴν των εἰς τὴν δουλείαν. Αὐτὰ περίπου ἐσκεπτόμουν μόλις ἡ γερόντισσα ἐπῆγε νὰ ξυπνήσῃ τὸν δήμαρχον, διταν σιγὰ σιγὰ ἐκεὶ στὸ διβάνι μὲ ἐπῆρεν δ ὄπνος.

Δὲν ἐπέρασαν πέντε λεπτὰ ὅμως, ἀφότου ἀρμένιζα γλυκὰ εἰς τὸ πέλαγος τῆς μακαριότητος, ποὺ ἡσθάνθην νὰ μὲ σκουντῷ κάποια

έλαφρά έλαφρά καὶ γήκουσα, ως ἐν δινέρῳ, βαρεῖαν ἀνδρικὴν φωνὴν νὰ μ' ἔρωτῷ εἰς πατρικὸν τόνον:

— Κοιμᾶσαι;

— Ναί... ναί... μὲ συγχωρεῖτε πάρα πολύ, ἐμουρμούρισα. Είμαι τόσο κουρασμένος!...

— Τότε, παιδί μου, κοιμήσου καὶ μου λὲς ὑστερώτερα οὐτισχεῖς νὰ μου εἰπῆς.

— Μπά! Νομίζετε πώς μ' ἔστειλαν ἔδω γιὰ νὰ κοιμηθῶ;

Τινάχτηκα ἐπάνω, ἀνακλαδίστηκα, χασμουρήθηκα, παρουσίασα τὸν ἑαυτόν μου εἰς τὸν οἰκοδεσπότην. Καθισμένος κοντά μου μὲ περιειργάσθη μ' ἐνδιαφέρον καὶ μοῦ ἔδωσε μ' ἐγκαρδιότητα τὸ χέρι, τὸ δόποιον ἔσφιξα. Ὡτὸν ἔνας μελαχροινὸς σχαραντάρης, τύπος καλοδεμένου ἀνδρὸς ἀνατολίτου, συνδυάζοντος τὴν ρώμην πρὸς τὴν σθελτοσύνην, μὲ καστανὰ μάτια γεμάτα πονηρίαν—τὸ μοναδικὸν ὅπλον τοῦτο τοῦ ραγιᾶ—μὲ μαῦρα πυκνὰ μαλλιά, κορνιζάροντα μέτωπον, τὸ δόποιον ἔστενευεν ὑπερβολικά, καθισμένον ἐμπρός, τὸ ἄλικο καινούργιο φέσι, μύτην ἐλαφρῶς δέτινον καὶ χείλη παχιά, ὑγρά, δλοπόρφυρα, ὑπὲρ τὰ δόποια ὑψοῦτο, μὲ τὰ κέρατα πρὸς τὰ ἐπάνω τὸ μισοφέγγαρο ἐπιμελημένου μύστακος. Τὸ ὕρος του προστακτικόν, ὑπὲρ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐπιφνείας, διάλογος του θετικός, μεστὸς ἀπὸ πειραν καὶ ἡ μεγάλη ἐπιφύλαξις, ὑπὲρ τὴν προσωπίδα τῆς εὐχόλου οἰκειότητος, ἐφανέρωναν τὸν ἀνθρωπὸν τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως, τῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς δημοσίας ζωῆς. Εὑρίσκετο εἰς διαχυτικὴν διάθεσιν, χαρακτηριστικὴν ὅλων τῶν προκρίτων Ἑλλήνων τῶν ἐπαρχιῶν ποὺ διεσχίζαμεν, οἱ δόποιοι διέβλεπαν, εἰς τὴν ἀπρόπτον μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος, νέας ἐλκυστικᾶς πιθανότητας, νέους οἰκονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς δρίζοντας, νέους ἀνταγωνισμοὺς πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους συμπατριώτας των, ἐστερημένους πλέον τῆς ἐκ τῶν προτέρων ὑπεροχῆς καὶ δόπου ἡ πιθανότης τῆς ἐπιτυχίας ἐπρόκειτο νὰ εἴναι παρά ποτε μεγαλυτέρα. Ἡσθάνοντο εἰς τὰς χειράς των ἥδονικὴν μυρμηκίασιν, τρόπον τινά, τὸ εὐάρεστον προσαίσθημα τῆς δυνάμεως, μὲ τὴν δόποιαν ἔμελλε νὰ τοὺς προικίσῃ μετ' ὅλιγον, ἰδρυόμενον ἔχει, τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Μόλις ἐμαθε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς μου, ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεσιν ως ἴδιακήν του.

Ἐφώναξε νὰ τοῦ φέρουν ἀμέσως τὰ παπούτσια του καὶ μέχρις ὅτου τὰ βάλῃ κι ἐτοιμασθῇ γιὰ ἔξω μου ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῶν πολεμικῶν μας ἐπιχειρήσεων. Τοῦ εἶπα μὲ λίγα λόγια ὅσα εἶχαν συμβῇ μέχρι τῆς ημέρας ἐκείνης.

Μου ἐκτύπησε τὸν ώμον.

— Τώρα, εἶπε, τρίχων τὰ χέρια του, πρέπει νὰ πάρης ἔνα καφέ, νὰ πιῇς ἔνα τσίπουρο, νὰ φᾶς λίγο γλυκό, νὰ καπνίσῃς ἔνα τσιγαράκι καὶ κατόπιν θὰ πάμε νὰ τελειώσουμε τὴν δουλειά μας.

Εἰς τὸ κατώφλιον ἐφάνηκεν ἡ γερόντισσα - μ' ἔνα μεγάλο δίσκο, τὸν δποῖον ἀκούμπησε μπροστά μας, ἐπάνω σ' ἔνα καρυδένιο σκαλιστὸ σκαμνάκι. Ἐρρίχτηκα κτηγνωδῶς στὸ γλυκό, κυδώνι θαυμάσιο ζαχαρωμένο, ποὺ ἔλιωνε στὸ στόμα καὶ ἀφηνεν εἰς τὴν γλώσσαν ἔνα γλυκύτατον ἄρωμα, δπως μία εὐτυχῆς στιγμὴ τὴν ἀνάμνησίν της.

Εἶχε πλέον ξημερώσει δταν ἐθγήκαμεν εἰς ἀναζήτησιν δδηγῶν καὶ μὲ ἀνησυχοῦσεν ἀρκετὰ ἡ σκέψις δτι δὲν ἦμουν καθόλου ἐν τάξει ἀπέναντι τῶν ἀνωτέρων μου. Ἀλλὰ τὶ νὰ γίνη; Ὁ διατάσσων τὰ φαντάζεται δλα πολὺ εὔχοιλα, δ ὑπακούων τὰ εὑρίσκει δλα δύσκολα καὶ τὸ δίκαιον εἶναι πρὸς τὸ μέρος τοῦ δευτέρου, δ δποῖος ἔχει νὰ κάμη μὲ δλας τὰς δυσχερείας τῆς ἐκτελέσεως. Τὰ περισσότερα παράθυρα εἶχαν ἀνοίξει καὶ οἱ νοικοκυράδες ἀναμαλλιασμένες ἐπρόσαλλαν ἐδῶ κι ἔκει διὰ ν' ἀπλώσουν ἔξω καὶ ν' ἀερίσουν τὰ παπλώματα καὶ τὶς κουβέρτες τοῦ ὕπνου. Δίσος ἀπὸ Ἑλληνικὲς σηματεῖς, πρόχειρα ραμμένες, ἀπὸ γαλάζια τσίτια δλων τῶν ἀποχρώσεων, ἐκρέμαντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου εἰς τοὺς μικροὺς ξυλίνους ἔξώστας, στολισμένους μὲ πλήθος γλάστρες φθινοπωρινῶν λουλουδιῶν. Ὄλιγα μαγαζάκια τώρα μόλις ἀνοιγαν, οἱ δὲ καταστηματάρχαι καὶ οἱ ἀραιοὶ πρωινοὶ διαβάται, μὲ τοὺς δποῖους διεσταυρούμεθα, ἐσπευδαν νὰ χαιρετήσουν μὲ σέδας τὸν συνεδόν μου. Ἐρθάσαμεν εἰς τὴν μικρὰν τετράγωνον πλατείαν, δπου τὸ δημαρχεῖον τῆς πόλεως καὶ τὸ τηλεγραφεῖον καὶ δπου δ τσαούσης, τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο λείψανον τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, καθισμένος σὲ μιὰ καρέκλα πρὸ τῆς θύρας τοῦ καταστήματος, ἐκάπνιζε τὸ τσιγάρο του συλλογισμένος. Εἶχεν ἀποφασίσει, δπως μᾶς εἶπεν δταν

ἐπληγιάσαμε, νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν Νιάσουσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπερετήσει τόσα χρόνια, ὅπου εἶχε τόσους καλοὺς φίλους καὶ τὴν ἄποιαν ἔθεώρει δευτέραν του πατρίδα. Ἡταν ἔνας μεσόχεπος ἀνθρωπος, μὲ ἀγαθὴν λαϊκὴν φυσιογνωμίαν, μάτια γεμάτα εἰλικρίνειαν καὶ ὅφος σεμνόν, ώς κόρης. Γιατί γὰρ φύγω; Ποὺ νὰ πάω; ἐπανελάμβανεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἀν δὲ Βασιλιδές δι Γιώργης μὲ θέληγ νὰ φυλάω ἐδῶ τὰ σύρματα στὸν τηλέγραφο καὶ μὲ πληρώνη, ποὺ θὲ βρῶ ἀπὸ δῶ καλύτερα; Μοῦ ἐδωσε μειδιῶν τὴν ταμπακέρα του νὰ κάμω τσιγάρο καὶ, ὁμολογῶ, μοῦ ἐφάνη ἀπιστεύτως τερατῶδες τὸ πρᾶγμα, διτι, διν συναντοῦσα λίγο παραέξω αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀνθρωπον, θὰ γῆμεν ὑποχρεωμένος γὰρ τοῦ ἐξαποστείλω μίαν σφαιραν εἰς τὸ κρανίον, μὲ κλεισισκόπιον ἀπὸ τετρακοσίων γη πεντακοσίων μέτρων.

Ἐν τῷ μεταξὺ δι Χατζῆ-Μαλούσης εὑρῆγε κι ἔστειλεν ἀνθρωπὸν του διὰ νὰ φέρῃ τοὺς ἐδηγοὺς καὶ ἀνεβήκαμε κατόπιν εἰς τὴν μικρὰν αἰθουσαν τοῦ δημαρχείου, ὅπου ὑπῆρχαν μερικὲς πολυυθρόνες κι ἔνα βῆμα. Μὲ εἰδοποίησαν κάποτε διτι κάτω μ' ἐπερίμεναν οἱ ἐδηγοί. Ἡσαν πράγματι πέντε ἐντόπιοι ἀνθρωποι τοῦ λαοῦ, μὲ τὰ ζῷα των, εἰ δποῖοι, διτι τοὺς ἥρωτηρα διν ξέρουν τὸν δρόμον πρὸς τὸ Σενδέλ, μοῦ ἀπήντησαν μ' ἔνα κίνημα τῆς κεφαλῆς, τὸ δποῖον μόνον οἱ γηγενεῖς Μακεδόνες μποροῦν νὰ καταλάβουν πότε σημαίνει ναι καὶ πότε όχι. Εἰπα νὰ μοῦ φέρουν τὴν Μαρίκα, νὰ μοῦ ἀγοράσουν ἔνα παγούρι τοῦσο καὶ, μέχρις διου γίνουν αὐτὰ ὅλα, πετάχτηκα νὰ νιφτῶ εἰς τὴν αὐλὴν γειτονικοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ὑπῆρχε βρύση. Ἐπήδησα στὴν Μαρίκα, ἔκαμα νεῦμα εἰς τοὺς δηδηγοὺς γὰρ μὲ ἀκολουθήσουν κι ἐρρίφθην τροχάδην πρὸς τὸν δημόσιον δρόμον

Διαβάνων καὶ πάλιν τὴν σιδηρὰν γέφυραν ἔρριξα ἔνα τελευταῖον βλέμμα εἰς τὸν καταρράκτην, δι δποῖος ἀστραφτεν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κι ἐμπούχιζε μὲ ἀφθονον διαμαντόσχονην τὰ πολυτρίχια καὶ τὰ πλαιύφυλλα κυκλάμινα στὶς κουφάλες τῶν βράχων. Μὲ τὸν ἴδιον ἀφωνον τρόπον ἀπεχαιρέτησα τὴν πόλιν, τῆς ἄποιας τὰ λευκὰ σπιτάκια, εἰς θελκτικὸν ἀμφιθέατρον, κεντημένο μὲ δένδρα, ἐκρέμοντο ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἔως τὴν βάσιν τοῦ ὑψηλοῦ λόφου.

Σπυρίδων Μελάς

ΠΟΙΗΜΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΝ (¹)

(Γνωμικὸν λυρικὸν ποίημα)

Ωσὲν ἵδης τὸν φίλον σου, παιδίν μου, πρὸς ἐσένα,
οὕτως ἂν εἴσαι πρὸς αὐτόν, κι οὐ μὴ σὲ λείψῃ φίλος.

Οπόταν θέλῃς κτήσασθαι μετά τινος φιλίαν,
πολυπραγμόνει, μάνθανε, ψηλάφα, κατερώτα
τὴν γνώμην καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν προαίρεσίν του,
μᾶλλον ἂν εἶχεν πρὸς ἐσοῦ φίλον καὶ πῶς τὸν εἶχεν,
καὶ ποταπὴν ὑπόληψιν ἔδειξε πρὸς ἐκεῖνον.

Κι ἂν μάθῃς ὅτι καθαρὰν ἐφύλαξεν ἀγάπην,
τότε ἐναγκαλίσου τὸν καὶ δέξου τὸν ὡς φίλον.

Εἰ δ' εἰς τὸν πρῶτον ἔσφαλεν κι οὐκ ἔστερξεν ὡς φίλον,
φεῦγε, ὅσον τὸ δύνασαι, ἀποχωρίσου ἀπ' αὐτού. (²)

Μὴ κάμῃς φίλους σύντομα καὶ πάλιν τοὺς ἀφήσῃς·
ῶσπερ γὰρ ἔνι (³) σιχαντὸν (⁴) τὸ νὰ μὴ ἔχῃς φίλους,
οὕτως ἔνι ὑπόφοιγον συχνὰ νὰ κάμῃς φίλους,
νὰ τοὺς ἀφήνῃς σύντομα καὶ νὰ γυρεύῃς ἄλλους.

Ἐνεκεν τούτου πρόσεχε πρῶτον καλὰ καὶ σκόπει,
καὶ τότε γύρεψε καλῶς νὰ κάμνῃς τὴν φιλίαν.

Αφότου φθάσῃς κι εῦρῃς τὸν ἐκεῖνόν σου τὸν φίλον,
τότε προχείρου μετ' αὐτὸν μετὰ πολλῆς ἀγάπης.

Ἄς εἶσαι τότε ἐλεύθερος, ἄς εἶσαι ἀφιερωμένος,
καὶ φρόντιζε τοῦ φίλου σου μετὰ πολλῆς ἀγάπης
παρὰ τὴν θεραπείαν σου καὶ τὴν ἀνάπαυσίν σου.
Καλὴ καὶ πρώτη δοκιμὴ τοῦ φίλου ἔνε τοῦτο,

(1) Ἀπευθύνεται κατὰ τὸν ἐν τῷ προοιμίῳ στίχον: «πρὸς τὸν
νῦν τοῦ πρίγκιπος Καίσαρος Βρυεννίου».

(2) = αὐτοῦ. (3) = εἶναι. (4) = σιχατερόν.

δικάποτε κι ό δ φίλος σου σ' ἀνάγκην βοηθεῖ σε,
ἄν ἔχῃς καὶ περίστασιν (¹) καὶ συγκακοπαθεῖ σε. (²)
"Αν ἵδης καὶ τὸν φίλον σου καὶ χρήζῃ τίποτέ σου,
μὴ καρτερέσῃς νὰ τὸ εἰπῆ μηδὲ νὰ τὸ ζητήσῃ,
ἀλλ' ἀπ' ἐντεῦθεν πρόλαβε καὶ δός του μοναχός σου,
νὰ τοῦ τὸ δώσῃς νὰ χαρῷ οὐχὶ δι' ἀτιμίαν.

"Εκείνους ἔχει μετὰ σέ, ἀγάπα κι ἀποδέχου,
ὅπου πολλὰ συνθλίβονται μετὰ τῶν δυστυχούντων,
ἀλλὰ καὶ μᾶλλον χαίρονται μετὰ τῶν εὔτυχούντων.
Κāν ἔνι γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν εἶδεν κανεὶς πολλάκις
θλιβόμενον καὶ πάσχοντα, κακῶς καὶ συνεθλίβη,
μετὰ καμπόσον δὲ καιρὸν εἶδε τὸν εὔτυχοῦντα,
ἔξήλωσεν, ἐφθόνησε κι ἀπώσατο φιλίαν.

"Οπ' ἔχει χρήματα πολλὰ καὶ φρόνησιν οὐκ ἔχει,
οὐδὲ ἡμπορεῖ νὰ οἰκονομῇ τὸ πρᾶγμα εἰς τιμήν του,
μὴ ἐπαινῆσ τὸν πλοῦτόν του, μὴ ἐπιχαίρεσαι τὸν,
δομοιάζει γὰρ ἀστράτευτον ἄνθρωπον τοῦ πολέμου,
ὅπου καθίζεται εἰς φαρὶν (³) παράξενον πρωτεῖον.

"Οταν σ' ἐπέλθῃ χαροπὸν (⁴) μὴ τὸ κενοδοξήσῃς,
καὶ δταν σ' ἔλθῃ λυπηρόν, μὴ σὲ νικήσῃ ἡ θλῖψις.
τὸν δὲ σκοπὸν τῆς λύπης σου μηδὲν τὸν φανερώσῃς,
ἴνα μὴ χαίρωνται οἱ ἐχθροὶ κι οἱ φίλοι σου λυποῦνται.
"Οποὺ τὴν θλῖψιν μοναχὴν οὐ δύναται φυλάξαι,
πῶς νὰ φυλάξῃ θησαυρὸν ἢ τίποτ' ἄλλον πρᾶγμα;

"Απόφευγε τὰς ταραχάς, φεῦγε καὶ τοὺς κινδύνους.
εὶ δὲ συμβῆ σε κι ἐμπλακῆσ εἰς κίνδυνον πολλάκις,

(1) = ἐννοεῖται, δυσάρεστον. (2) = συμπάσχει. (3) = ἕπτον.
(4) = εὔτύχημα.

ώς ἄνδρας ἀγωνίστησε νὰ ζήσῃς, ν' ἀποθάνῃς—
πάντες γὰρ ἀποθνήσκομεν κἄν οὕτως, κἄν ἀλλέως—
καὶ λόν καὶ ὑπερένδοξον τὸν ἔπαινον κερδάνεις.

‘Ως θέλεις νᾶχουν, τέκνον μου, πάντες σ' οἱ κρείττονές σου,
οὗτος καὶ τοὺς ἐλάττονας τίμα καὶ πρόσεχέ τους.

Φεῦγε τοὺς κολακεύοντας ἀπὸ κακοπραγίας,
ἀγάπα δὲ τοὺς λέγοντας ὅρθὰ ἀκολακεύτως.

‘Αγάπα καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τίμα κι ἀσχολοῦ⁽¹⁾ τους,
ὅτι ὁ νόμος λέγει το, ἡ φύσις ἀπαιτεῖ το.

‘Αν γὰρ οὐκ ἔχῃς εἰς αὐτοὺς ἀγάπην, ως ἀρμόζει,
ξένος οὐ μὴ σ' ἐμπιστευθῇ, καὶ εἰσαι ὑβρισμένος.

Θέλε τοὺς ὄντας μετὰ σέ, ἀγάπα κι ἀποδέχου,
κάλλιον νὰ σ' ἐντρέπωνται παρόο⁽²⁾ νὰ σὲ φοβοῦνται·
γεννῆ γὰρ σέβας ἡ ἐντροπή, ὁ φόβος ἔχει μῆσος.

Λόγους κακοὺς μηδὲν λαλῆς μηδὲ ἀκούειν θέλῃς,
ὅπου γὰρ θέλει πάντοτε ἀκούειν αἰσχροὺς λόγους,
λέγειν αἰσχρὰ οὐκ ἐντρέπεται, καὶ πράττειν οὐ φοβεῖται.

‘Οπόταν ἵδη γέροντας ἀνθρώπους πειρασμένους⁽³⁾,
ὅτι λαλοῦν ὑπόθεσιν, μηδὲν τοῖς περικόπτῃς⁽⁴⁾,
ἀλλ' ἀκουει μετὰ προσοχῆς, πολλάκις ν' ὀφελιέσαι.

Αλέξιος Κομνηνός.

(1) =ἀσχολοῦ δι' αὐτούς, φρόντιζέ τους. (2) =παρά. (3) =πειραμένους. (4) =διακόπτῃς.

ΧΑΙΡΕΤΕ, ΕΚΛΕΚΤΟΙ

(Ρητορικὸν ἐγκώμιον)

«Οταν, ἀρπάζοντας καινεῖς τὰ δπλα, δὲν
δρμάται ἀπὸ τὴν ὄρεξιν τῆς ἐπικρατήσεως
τῆς φιλοδοξίας του, ἀλλ' ἀπὸ σοβαράν και
δικαίων αἰτίαν, ὡραία εἶναι ή Δόξα ποὺ
κάθεται στὸ νεκροκρέβατο τοῦ ἀνδρείου»

Σολωμός-Ἐγκώμιον Οὔγον Φωσκόλου

Ἐκλεκτοί, ἐσεῖς, ἀνάμεσα στοὺς ἔκλεκτούς, ποὺ ἡ Μαῖρα ἡθέ-
λησε νὰ σᾶς δδηγήσῃ στὴν Ἀθανασίαν ἀπὸ τὴν Ὡραίαν Πύλην τῆς
Ἄραιοτέρας θυσίας· ἀνδρεῖοι, ποὺ δ πόθος σας δ φλογερὸς ἵτο με-
γαλύτερος ἀπὸ τὸ πεπρωμένον σᾶς· τίμιοι ἀπόντες στὸ σημερινὸν
προσκλητήριον τοῦ θριάμβου καὶ τῶν σεμνῶν ἔορτασμῶν τοῦ ἀνθί-
σματος μιᾶς νέας καλλικλώνου δάκτης, γιατὶ εἰσθε παρόντες στὰ
Ἡλύσια, δπου σᾶς ἔκάλεσεν ἡ μεγαλόφωνη σάλπιγγα τοῦ Ἀγγέλου
τοῦ Πολέμου· ὥραιοι ποὺ σᾶς ἔσκεπάσαμεν εὐλαβητικὰ μὲ τὸ χῶμα
ποὺ ἔδροσίσατε μὲ τὸ αἷμά σας στοὺς ξανθοὺς λόφους τοῦ Κιλκίς,
πλουσίου ἀπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς Δῆμητρος, στοὺς κάμπους τοὺς
χλοερούς, στὶς πλαγιές, δπου αἰωνόδια δάση βυζαίνουν δύναμιν καὶ
δροσιάν καὶ μυστήριον ἀπὸ τὸ ρευστὸ διαμάντι τῶν ἀμετρήτων πη-
γῶν τοῦ Μπέλες. στὶς ὅχθες τοῦ θιολοκόχκινου Στρυμόνος, ποὺ ἀφρί-
ζει στὶς ρίζες τῶν Ιτιῶν, στὶς σγουρὲς τῶν βαθυδέντρων βουνῶν τῆς
Κρέσνας, τὶς ἀγαπητὲς στενές δετούς καὶ γνώριμες τῶν κεραυνῶν,
καὶ δπου ἀλλοῦ—ἀπὸ τοὺς γιαλοὺς ποὺ φιλεῖ τὸ Αἴγατον ἔως τὰ
πόδια τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Ρίλου—μᾶς ἔφεραν στὰ φτερά των
τ' ἀδυσώπητα καὶ τὰ κραταὶ μία Ὀργὴ καὶ μία Νέμεσις· νέα παι-
διά καὶ ἀλκιμοὶ ἀνδρεῖς, καὶ σεῖς, ποὺ μὲ τρίχες λευκές, ἀλλὰ μὲ
καρδιὰ νεανικὴ ὠδηγήσατε τοὺς ἀνδρας σας πρὸς τὴν Τιμὴν καὶ
τὴν Νίκην, χαίρετε, ἔκλεκτοί, ἀνάμεσα στοὺς ἔκλεκτούς.

Δὲν σᾶς ἔκλαψαμεν· οὕτε θὰ σᾶς κλάψουμε· ἔδεχτήχαμε καὶ
ἔφυλάξαμε στὰ ἀδυτα τῆς ψυχῆς μας τὸ τελευταῖό σας, τὸ ἄφραστο
ἔχεινο ἀνάδλεμμα. Σὲ βλέπουμε πάντα, ἔφηδε σύντροφε, ποὺ μὲ τὴν
ἀστραποδολὴ πάλλευκων δεντιῶν ἐγελούσες ἀκόμη εύτυχισμένα ἀπὸ

τὰ μυστήρια τῆς Ἀθανασίας, ἥρεμα ἔαπλωμένος στὰ χεῖλη τοῦ χαρακώματος, ὅπου δὲ Ἀρχάγγελος τοῦ Πολέμου μὲ τὸ φλογισμένο καὶ αὐστηρὸ πρόσωπο σοῦ ἔδωκε στὸ μέτωπο τὰ τρία αἰματηρὰ φιλήματα, ποὺ σ' ἔκαναν ἀθάνατο. Ἀκόμη ἀκούμε τὴ βρογυτερή σου τὴ φωνή, ποὺ ἐδέσποζε μέσα στῶν δεῖδων καὶ τῶν σφαιρῶν τὸ μανιασμένο σφύριγμα, ποιεὶ συνταγματάρχα—τὴ φωνὴ ποὺ ἔκοψεν ἀπότομα τὸ μοιραῖο τὸ βόλι—τὸ βόλι ποὺ σ' ἔξαπλωσε γιὰ πάντα κάτω ἀπὸ τ' ἄλογο.

Πῶς νὰ ξεχάσουμε τὴν θείαν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς σου, ἀτάραχε λοχαγέ, ποὺ ἡ λόγχη ἡ βαρβαρικὴ σου ἔκλεψε τὸ αἷμα μιᾶς πολυτίμου ζωῆς, μέσα στὸ πρόχωμα, ὅπου πρῶτος ἐπήδησες γιὰ νὰ μὴν ξαναδῆῃς; Ὁρθώνεσαι πάντοτε ἐμπρός μας χαμογελώντας, δπως ὁρθώθης μὲ χαμόγελο μέσα στὸν ἀλαλαγμὸ καὶ τὴ βρογυτερή συμφωνία τῆς μάχης, ἀγαπημένε σύντροφε τῶν καμάτων, τῶν κιγδύνων καὶ τῆς δόξης, γιὰ ν' ἀπαντήσῃς στὸ κάλεσμα τοῦ διμοιρίου σου, καὶ ἔξαπλώθης ἀμέσως μὲ τὸ «παρών» στὰ χεῖλη καὶ μὲ μίαν ἥρεμον ἔκπληξιν στὰ καθαρά σου τὰ μάτια, ποὺ δὲν μᾶς ἔβλεπαν πλέον, ἀν καὶ μᾶς ἔκοιτοσαν κατάμματα. Καὶ δὲν λείπεις ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας, ἐσύ, δὲ πάντοτε χαρούμενος προστάτης, ποὺ ἀναστέναξες τὴν τελευταία σου τὴν ἀναπνοὴ ἀκουμβησμένος στὴ ρίζα τῆς ἄγριας ἀχλαδιᾶς, ἔκει στὴν ὅχθη τοῦ παιγνιδιάρη· Ἐχεδώρου.

Κι ὅλοι ἔσεις, οἱ νέοι κληρωτοί, ποὺ πετώντας μὲ μιὰ ζητωκραυγὴ ἀπὸ τὶς λεῦκες ποὺ ἔκύκλωναν στοργικὰ στὸν εἰρηνικὸ τὸ νερόμυλο πρὸς τοὺς λόφους ὅπου ἐπαρφαμόνευεν δὲ θάνατος, ἐπέφτετε γύρω μας δπως τὰ παγωμένα τὰ πουλιά, τὰ κυνηγγημένα ἀπὸ ἄκαρδους κυνηγοὺς κάποιο πρωὶ Δεκεμβριανό, ἔσεις, δσους εἰδῶμε καὶ ἔσεις, ποὺ τὸ θάνατό σας τὸν ἀκούσαμεν ἀπὸ χεῖλη συντρόφων τὴν ὥρα ποὺ σὲ νέο χορὸ μᾶς ἔκαλοῦσεν δὲ Ἀγγελος τοῦ Πολέμου, ἦταν κουρασμένοι τὶς νύκτες ἔκαρτερούσαμε ἔαπλωμένοι τὴν νέαν αὐγὴν κοιτώντας τὴν Μεγάλην Ἀρκτον, ποὺ ἔδειχνε τὸ δρόμο πρὸς Βορράν, πρὸς τὴν Σόφια, καὶ ἔσεις ποὺ κανεὶς δὲν ἐπαράστεκε στὶς τελευταίες σας στιγμές, ἀγγωστοὶ νεκροί, χαίρετε! Δὲν θὰ σᾶς κλάψουμε τώρα, δπως δὲν σᾶς ἔκλάψαμε τότε, γιατὶ δὲ χαρά σας ήταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ λύπη μας.

Τὸ αἰμα, ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ στερεωθῇ τὸ βάθρον τῆς ἐλευθερίας, ἡ τύχη ἥθελησε νὰ τὸ δώσετε σεῖς. Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Καὶ ἀν πατέρες ἀσπρομάλληδες καὶ μητέρες πικραμένες καὶ ἀδελφὲς χρινομέτωπες δὲν ἔγυραν ἀπὸ πάνω σας γιὰ νὰ ζεστάνουν μὲ τὸ χλοιμὸ τὸ χέρι των τὸ στοργικὸ τὰ μαρμαρωμένα σας μέτωπα καὶ τὰ στήθη τὰ ψυχρὰ ἀπὸ τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ θανάτου· καὶ ἂν γυναικες πιστὲς καὶ ἀθῶα παιδάκια δὲν ἔκόλησαν τὰ φρυγμένα ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ χυμοῦ σας χείλη στὰ χέρια, ἀπὸ τὰ δοποῖα μόνον δὲ θάνατος ἡμιπόρεσε ν' ἀρπάξῃ τὴ λόγχη τὴν ἐκδικήτρια καὶ τὸ σπαθὶ τὸ τρομερὸ στοὺς ἔχθρούς, μία μητέρα ἀθανατη γέρνει τώρα ἀπάνω σας ἀργά, καὶ παραμερίζοντας μὲ τὸ θεῖό της χέρι τὰ ματωμένα σας τὰ μαλλιὰ σᾶς χαρίζει τὸ φίλημα τῆς χιλιάκριδης εὐχαριστίας. Διατὸ ἔκρηπιδώσετε ἐσεῖς μὲ τὰ κορμιά σας τὸ Ἱερὸν τῆς Ἐλευθερίας, ποὺ τὸ ἐστολίσαμεν ἐμεῖς οἱ ἄλλοι μὲ δάφνες ἀμάραντες καὶ ἀκριβές.

‘Η χαρά σας ὑπερηφάνεια μας. ‘Ο θάνατός σας καύχημα τῆς Ἐλλάδος. ‘Ο χαμός σας ἔξαγορὰ ἐλευθερίας καὶ δόξης. ‘Η μνήμη σας λατρείᾳ τῶν γενεῶν ποὺ θάρρθοῦν. ‘Η ἀδιανή σας θέσις μπροστὰ στὴν πατρικὴ τὴ γωνὶα τὶς χειμωνιάτικες βραδιές ποὺ θάρρθοῦν, γύρω ἀπὸ τὸ φωτεινὸ ζεστοκόπημα τῆς χαρωπῆς φωτιᾶς, κέντρισμα σ' δσούς ἔμειναν γιὰ νέους ἀγῶνας. ‘Η ἴστορία τοῦ θανάτου σας θρυλος ἔθνικός. ‘Η ώραιότης του ἔμπνευσις. ‘Η χαρά του ζωής.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ὑπερήφανην τρικυμίαν τοῦ ἕορτασμοῦ τῶν ωραίων θριάμβων ἔνας δοξασμένος λαὸς, ἀκούραστος ἀπὸ τὸν μεγάλους ἀγῶνας καὶ ἔτοιμος γιὰ νέους ωραίους ἀγῶνας, δμοιακάτω ἀπὸ τὴν ἐλαίαν τῆς εἰρήνης δπως καὶ γιὰ νὰ φυλάξῃ ζηλότυπα δσα μὲ ἀφθονον αἴμα ἔξαγόρασε, σᾶς στέλλει τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ τὸν χαιρετισμόν του. Καὶ φθάνει δὲ χαιρετισμός του σὰν αὔρα ζεφύρου στὰ Ἡλύσια τῆς ἀθανασίας σας, καὶ ἀπαλοτρέμουν τὰ χρυσὰ ρόδα τὸ ἀμάραντα τῆς ἀγιωσύνης τῆς θυσίας σας στὸ πέρασμά του. Καὶ οἱ ἀπέριττοι, οἱ αὐτοσχέδιοι ξύλινοι σταυροὶ ἀπὸ τὶς σπασμένες κάσεις τῶν φυσεκιῶν, ποὺ σᾶς ἔστησεν ἡ εὐλάβεια μας στοὺς κάμπους, στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση τῆς αἰματοπλημμυρισμένης Μακεδονίας, θὰ φαντάζουν σὰν

ἀπὸ καθάριο χρυσάφι τὶς πολύαστρες εἰρηνικὲς βραδιές, ποὺ ἀγιάζει σιωπῆλὴ μοναξιὰ τῆς ἐρημίας, διαν θὰ φθάνῃ ἔως ἔκει ἀπόμακρος ἀλλὰ καὶ θερμὸς δὲ χαιρετισμὸς τῆς Ἑλλάδος.

Χαίρετε, λεγεώνες τῶν τιμίων νεκρῶν, οἱ ἐκλεκτοὶ ἐσεῖς ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεκτούς.

Νικόλαος Καρβούνης

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

(*Ἐπικὸν ποίημα*)

Απόσπασμα πρῶτον.

Ἐδέτσι (¹) καὶ δὲ Ρωτόκριτος μὲ τὴν αὐγὴν σηκώθη,
καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καρτερῷ, μὰ πάραυτ’ ἀρματώθη.
Καβαλικεύγει σὰν ἀιτός, στὸ φόρο (²) κατεβαίνει,
καὶ τς ἄλλους, δόπον λείπασιν, ἥστεκεν κι ἀνιμένει·
καὶ νὰ κι ἔκεινοι γλίγορα, ποὶ δὲ ἥλιος νὰ προβάλῃ,
ἔκει περιμαζωχτήκασιν δῆλοι, μικροὶ μεγάλοι.

Μὲ τὴν αὐγὴν κι δὲ Βασιλιδὸς στὸ φόρον κατεβαίνει,
μ’ ὅλη τὴν ἀξια συντροφιά, κ’ εἰς τὸ πατάρι (³) βγαίνει.
“Ορίζει κι ἥρθανε ζιμιδὸ (⁴) ὀμπρός τ’ οἱ καβαλάροι.

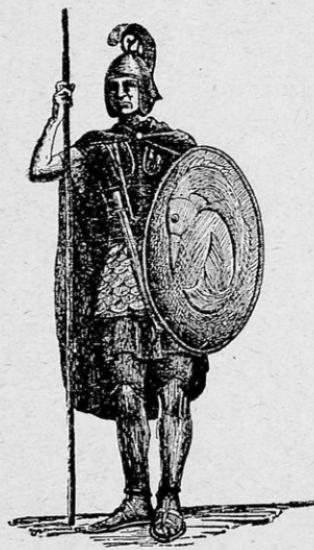
γιὰ νὰ κατέχῃ ὁ πασανείς, ποιὸς τρέχει τὸ κοντάρι.
Τρεῖς εἶν ποὺ θὲ νὰ πολεμοῦν καὶ δέκα ἀντίκριτά ντως,
νὰ δείξουσι τὴν τέχνην τως καὶ τὴν παλικαριάν τως.

“Ο Κυπριώτης εἶν δὲ γεῖς κι δὲ Κρητικὸς δὲ ἄλλος,
κι δὲ τρίτος δὲ Ρωτόκριτος, ποῦν τῆς ἀντρειᾶς τὸ κάλλος.
Ξαναψυσοῦν τσὶ σάλπιγγες κι ἥτονε τὸ σημάδι,
οἱ καβαλάροι δυὸ καὶ δυὸ νὰ τρέξουσιν διμάδι.

Τρεῖς ἥσαν σὰν πρωτόγεροι, πόσχαν τῆς γνώσης χάρη,
καὶ πράξη σ’ τοῦτες τσὶ δουλειὲς γιὰ κάθε καβαλάρη.

(1) Ἔτσι δά. (2) ἀγιορά, πλατεῖα. (3) ἔξέδρα. (4) ἀμέσως.

Λιγοψυχῷ δὲ Ρωτόκριτος καὶ ἐκάμασίν του χάρη
νᾶν πρῶτος γιὰ τὸν κύριν του νὰ τρέξῃ τὸ κοντάρι.
Καὶ τὸ Φιλάρετον καλεῖ, τ' ὅμορφο παλικάρι,
καὶ τὸν ἀνίμενεν κι αὐτὸς κι ἐκράτει τὸ κοντάρι.
Γύρουν τριγύρῳ εἶν ὁ λαός, καὶ πεθυμοῦ νὰ δοῦσι,
δυὸ παλικάρια σὰν αὐτά, πῶς κονταροκτυποῦσι.
Σὰ στὰ λαγκάδια τὰ βαθιά, τ' ἄγρια, τὰ δασωμένα,
ὅποῦναι μέσα τὰ θεριὰ κι ὅρνια κατοικημένα,
κι ἔχουσι δέντροι καὶ κλαδιά σὲ μιὰν μερὶ κι εἰς ἄλλη
καὶ κατεβῆ ἀπ' τὰ βουνιὰ ἀνεμικὴ⁽¹⁾ μεγάλη,

'Ο Ερωτόκριτος.

καὶ μὲ βροντὴ καὶ μ' ἀστραπὴν μέσα στὰ δάση δώσῃ,
κατασκορπίσῃ τὰ κλαδιά, τὰ δέντροι ξεριζώσῃ,
κι οἱ σκόνες μὲ τὴν ταραχὴν φόβο τοῦ κόσμου δώσουν,
φύγουσιν ὅρνια καὶ θεριά, νὰ βροῦ ἄδια νὰ γλιτώσουν,

(1) ἴσχυρὸς ἀνεμος, θύελλα, καταιγίς.

ἔδέτος ἐβρόντηξε ὁ οὐρανὸς κι ἡ γῆς ἀνεσηκώθη
ὅντεν ἡ πρώτη κονταρὰ στὰ στήθη ντως ἔδόθη.
Ἄσάλευτος ἐπόμεινε στὴν κοπανιὰν (¹) ἔκείνη
ὁ Ρώκριτος, κι εἰς τὸ λαὸς χαρὰ μεγάλη γίνη.
Ἡδειξεν κι ὁ Φιλάρετος στ' ἄρματα πόσο ξάζει, (²)
ποσῶς δὲν ἐσαλεύτηκε, σὰν καρφωμένος μοιάζει.
Πιάνουν κοντάρια πλιὰ βαρὰ δύιὰ νὰ δευτερώσουν,
σ' τόπο ποὺ νᾶναι βλαβερὸς πάσκουν κι οἱ δυὸς νὰ δώσουν.
Οἱ λίοις δίνει στ' ἄρματα καὶ φέγγουσι καὶ λάμπου,
σμίγου, συναπαντήχνουσι στὴ μιὰ μερὰ τοῦ κάμπου.
Ἡδωκε τοῦ Ρωτόκριτου μιὰ κονταρὰ στ' ἀμμάτια,
καὶ τὸ κοντάρι σκόρπισε εἰς ἔκατὸ κομμάτια.
Ἡ κονταρά τονε βαρὰ καὶ δυνατὴ περίσσα,
λιγάκι τὸν ἐξάλισε, μὰ δὲν τὸν ἐγνωρίσα,
μὰ ἡ κονταρὰ τοῦ Ρώκριτου πλιὰ δυνατὰ λαβώνει,
πούδωκε τοῦ Φιλάρετου ἔκει ποὺ τὸ ξαμώνει.
στὸ κούτελο σημάδεψε κι ηὗρέν τον καὶ στὴ μέση,
κι ἐσάλεψε κι ἐκούνησε δυὸς τρεῖς φορὲς νὰ πέσῃ.
Ζερβά, δεξά ζυγάριζε, κι ἥγερνε τὸ κορμίν του,
κι εἰς τὴν καπούλα τοῦ φαριοῦ γγίζει τὴν κεφαλήν του.
Νὰ τρέξῃ δὲν ἡμπόρει μπλιό, γιατί τονε γραμμένο,
δποιος κι ἄ γύρ' ὅχ τ' ἄλογο, νὰ τὸν κρατοῦν χαϊμένο.

'Απόσπασμα δεύτερον.

Ὄσὰν τὰ καταρδίνιασε, (³) μπλιὸ ἄλλο δὲ γυρεύγει,
καβαλικεύγει μιὰν αὐγὴ καὶ μοναχὸς μισσεύγει.
Σὲ λίγες μέρες ἥσωσε (⁴) ἀπόξω στὴν Ἀθήνα,

(1) κτύπημα, πλῆγμα. (2) ἄξιζει. (3) Τὰ ἔτοίμασε.
(4) ἔφθασε.

κι ἥστεκε κι ἡστοχάζετο τὰ δυὸ φουσάτα⁽¹⁾ κεῖνα,
καὶ καβαλάρης τὰ θωρεῖ, κοντύτερα σιμώνει,
καὶ τὸ φουσάτο τς Ἀρετῆς θωρεῖ κι ἀναδακριώνει.
Βρίσκ['] ἔναν τόπ['] ἀπόκονρφο⁽²⁾ σ['] ἔνα δεντρὸν ἀποκάτω,
ἔκει τῷ τῷ, ἔκει πινε, τὴν νύχτα κεῖ κοιμᾶτο.
Κάθε ταχιὰ⁽³⁾ σηκώνετο κι ως ἥθελε γρικήσει⁽⁴⁾
ν['] ἀντιλαλήσῃ σάλπιγγα, βούκινο⁽⁵⁾ νὰ χτυπήσῃ,
ἔκαβαλίκευγ['] ως ἀιτὸς σπουδάζοντας⁽⁶⁾ τὴν στράτα,
καὶ μὲ τὴν ὕραν ἥφτανε ποὺ σμίγαν τὰ φουσάτα.
Κι ἥκαν['] ἀνεμοστρόβιλο καὶ ταραχὴ μεγάλη,
κι ἐβούθη⁽⁷⁾ πάντα μιᾶς μερᾶς κι ἐπλήγωνε τὴν ἄλλη.
Σὰ δράκος τοὶ κυνήγαγε, σὰ λιόντας τς ἐπολέμα,
κι οἱ Βλάχοι νὰ τόνε θωροῦν ἀπὸ μακρᾶς ἐτρέμα.
Ἡροιχτε, παραστόλιαζε,⁽⁸⁾ ἐσκότων['] ἀπ['] αὐτοίνους
πολλὰ μεγάλος της ὅχμρὸς ἐφαίνετο σ['] ἔκείνους.
Δὲν τὸν ἐγνώριζε κανείς, οὐδ['] ἐδικοὶ οὐδὲ φίλοι,
κι ὁ τόπος, διοὺν χώνετο,⁽⁹⁾ ἵτο μακρὰ ἔνα μύλι·
καὶ τόχε δεῖ κι ἐβράδιαζε, καὶ πὼς δ ἥλιος κλίνει,
ἐμίσσευγε σπουδαχτικὰ κι αὐτὸς τὴν ὕρα κείνη,
καὶ τὸ ταχὺ σηκώνετο, κι ἥρχετο μὲ τὴν ὕρα,
πολλὴ βοήθειαν ἥδιδε στὴν πικραμμένη χώρα.
Εἰς τὰ φουσάτα καὶ τὰ δυὸ ἔγνοια μεγάλη μπαίνει,
ποιὸς νᾶν αὐτός, ποὺ ἔτσι συχνιὰ σὰ δράκος κατεβαίνει
πᾶσα ταχιὰ καὶ πολεμῆ, καὶ πᾶσ' ἀργὰ μισσεύγει,
καὶ μήδε φίλος τ' ἀκλουθῆ, δὲ σύντροφο γυρεύγει.
Πάν['] οἱ μεγάλοι στοῦ Ρηγός, κι οἱ πρῶτ['] ὅχ τὸ φουσάτο
καὶ λέσιν του μὲ τὴ χαρὰ ἐτοῦτο τὸ μαντάτο.
«Ἀφέντ['], ἔνα θεριό πεψε τὸ δίκιο τς ἀφεντιᾶς σου,

(1) στρατεύματα. (2) ἀπόκρυφο. (3) πρωΐ. (4) ἄ-
κούσει, ἀντιληφθῆ. (5) σάλπιγξ. (6) σπεύδων, βιαζόμενος.
(7) ἐβοήθει. (8) κατέκοπτε. (9) ἐκρύπτετο.

γιατ' ἄδικα σὲ πολεμοῦ, καὶ θὲ νὰ σὲ χαλάσουν ⁽¹⁾,
 καὶ πολεμᾶς γιὰ λόγου σου, κι ἀλύπητα βαρίσκει ⁽²⁾,
 καὶ δὲ γυρεύγει πλέοντα ⁽³⁾ μηδὲ ξητᾶ κανίσκι ⁽⁴⁾.
 Μπαίνουν εἰς χίλιους λογισμούς, κι ὁ Ρήγας δὲν κινᾶται,
 νὰ πῇ γιὰ τὸ Ρωτόκριτο, πειδὴ κι ὀχθῷδος λογάται,
 κι οὐδὲν ὁ Πολύδωρος ποτὲ ἐτοῦτο δὲ λογιάζει.
 καὶ τόσο πλιὰ ποὺ τοῦπασι, Σαρακινὸς πὼς μοιάζει.
 κι ὅλ' οἱ στρατιῶτες τοῇ Βλαχιᾶς παινέματα τοῦ κάνουν,
 καὶ τρέμουν δύντε τὰ μιλοῦ κι δύντε τ' ἀναθιβάνουν ⁽⁵⁾,
 καὶ λέσινε τοῦ Βασιλιοῦ «Δὲν ξεύρομε νὰ ποῦμε,
 ἀθρωπος εἶναι γὴ θεριὸ ἔκεī ποὺ πολεμοῦμε,
 κι ἄλλοι δυὸ νάρθουν μοναχάς, νᾶναι σὰν εἶναι τοῦτος,
 τὸ βασιλίκι σου σβῆνε κι ἔχάνετὸ τὸ πλοῦτος».
 'Ο Ρήγας ὁ Βλαντίστρατος, γρικώντας ἵντα λέσι,
 ἐβάλθηκε μὲ τοῦ λαοῦ τὸ πλῆθος νὰ κερδαίσῃ,
 γιατ' ἥβλεπε κι ἔχάνουνταν οἱ ἄντρες κι ἔφυροῦσα ⁽⁶⁾,
 μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεριοῦ οἱ λίγοι τς ἐνικοῦσα.
 κι ἔστοντας νάχῃ πλιὰ λαό, ἐβάλθη μιὰν ἡμέρα
 ν' ἀρματωθῆ, νὰ φιλιαστῇ τὴν νύχταν ἀποσπέρα,
 νὰ μὴν ἀφῆσ' ὀπίσω του στρατιώτῃ ν' ἀπομείνῃ,
 μ' ἀρματωμένοι νὰ βρεθοῦν ὅλοι τὴν ὥρα κείνη,
 καὶ τὴ βαθιὰ βαθιὰν αὐγὴ εἰς τὰ γλυκιὰ τοῦ ὕπνου,
 ὅποῦν ἀκόμ' ἀχώνευτοι ὅλ' οἱ καπνοὶ τοῦ δείπνου,
 ἀξάφνου μὲ πολλὲς φωνὲς καὶ ταραχὴν ἀρμάτω
 νὰ δώσουν ξάλη τοῦ ὀχθῷδου νὰ φεύγῃ ἀπάνω κάτω,
 κι ἔστοντας νάχῃ πλιὰ λαό, κι ὅλοι καλοὶ ἀντρειωμένοι,
 ἀσφαλτα ⁽⁷⁾ κείνη τὴ φορὰ τὸ νῖκος ⁽⁸⁾ ἀνιμένει,

(1) καταστρέψουν ἢ φονεύσουν. (2) βαρεῖ, κτυπᾷ. (3) πληρωμή, ἀμοιβή. (4) δῶρον. (5) λέγουν, διηγοῦνται, ἀναφέρουν. (6) ὠλιγόστευαν. (7) ἀσφαλῶς. (8) νίκη.

καὶ λέ³ ὥστε νὰ πέμπωμε λίγους νὰ πολεμοῦσι, νῖκος ποτὲ μ' ἔτοιο (¹) θεριὸ δὲν ἡμποροῦ νὰ δοῦσι. Μὰ σὰ σμιχτῇ ὅλος ὁ λαός, τὸ πλῆθος τὸ περίσσο, μὲ θέλει κάμει σήμερο ἀσφαλτα νὰ νικήσω, κι ἵντα μπορ⁴ ἔνας μοναχὸς σὲ τόσους νὰ βουηθήσῃ, τσὶ λίγους, ὅχι τσὶ πολλοὺς μπορεῖ νὰ πολεμήσῃ. "Ηκαμεν ὅ, τι λόγιασε, βαθιὰν αὐγὴ ἀρματώνει μὲ σιγανάδα τὸ λαὸ καὶ τοῦ ὀχθροῦ σιμώνει.

Μὲ σάλπιγγες, μὲ βούκινα, μὲ χτύπους τῶν ἀρμάτω τ' ἄλλο φουσάτο ἔνπνησε, ποὺ ὅλο τὸ πλιὰ κοιμᾶτο, κι ὥστε νὰ καταρινιαστοῦ σ' ὅ, τι τὼς κάνει χρεία, ἐχάσασι τὴ δύναμη, τέχνη καὶ τὴν ἀντρεία.

Πᾶν τὰ μαντάτα (²) τὰ πρικιὰ (³) εἰς τοῦ Ρηγὸς στὴ χώρα, βοήθεια γλίγορα ζητοῦ, γιατὶ τσὶ βιάζ⁵ ἥ ὥρα.

"Ο Βασιλιός, διοῦτονε στὸ στρῶμα κουμπισμένος, πάραυτας ἐσηκώθηκε σὰν ἔεπεριωρισμένος (⁴). σπουδαχτικὰ ἀρματώνεται, τς ἀπομονάροις (⁵) κράζει, ν' ἀρματωθοῦ, νὰ τ' ἀκλουθοῦ στὸν πόλεμο τσὶ βιάζει· γέρους καρδιὰ δὲν ἥδειξε, μὰ νιότη κοπελιάρη (⁶), καὶ δὲ δειλιὰ τὸ θάνατο, ὅντε κι ἀν τόνε πάρη.

Βγαίν⁷ ὅχ τὴ χώρα κι ἀκλουθοῦ ὅλ' οἱ ἀρματωμένοι, πᾶσιν ἔκει ποὺ ὁ θάνατος κι ὁ Χάρος τς ἀνιμένει.

"Ανακατώνετ⁸ ὁ λαὸς καὶ τὰ φουσάτα σμίγουν, μᾶτον ἀκόμη σκοτεινὰ καὶ δὲν καλοξανοίγου (⁷). Δίδου στὰ βούκιν⁹ ἀναπνιά, τσὶ σάλπιγγες φυσοῦσι, πάει ἥ λαλιὰ στὸν οὐρανό, τὰ νέφ¹⁰ ἀντιλαλοῦσι. Μὲ τὴ βαθιούρα (⁸) τὴν πολλὴ καὶ χτύπους τῶν ἀρμάτω ἐγρίκησ¹¹ ὁ Ρωτόκοριτός, γιατὶ δὲν ἔκοιματο.

(¹) τέτοιο. (²) εἰδήσεις. (³) πικρά. (⁴) ἔξω φρενῶν, τρε-λός. (⁵) ἐπιλοίπους. (⁶) παλικαριοῦ. (⁷) καλοβλέπονυ, διακρί-νουν. (⁸) βόμβος, θόρυβος.

"Άλλο μαντάτο νὰ τοῦ ποῦ δὲ στέκει ν' ἀνιμένη,
μὲ σπούδα καβαλίκεψε, στὸν κάμπο κατεβαίνει.
Σὰν ὄντε εἶν καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη⁽¹⁾,
κι ἀξάφν' ἀνεμοστρόβιλος ἀπὸ τὴ γῆς ἐβγαίνει,
μὲ βροντισμὸν καὶ ταραχὴ τὴ σκόνη⁽²⁾ ἀνασηκώσῃ,
καὶ πάει τὴν τόσο ψηλά, διόπὺ στὰ νέφη σώσῃ,
ἔτσι κι ὄντεν ἐκίνησε, μ' ἔτοι ἀντρειὰ πορπάτει,
διόπὺ βροντὲς καὶ σκονισμοὺς κάνει στὸ μονοπάτι.
Μ' ἔτοια μεγάλη⁽³⁾ μάνιτα ἥσωσε στὸ φουσάτο,
ὅπ' ὅπιος κι ἀν ἐγλίτωσε μὲ φρόβο τὸ δηγᾶτο.
Εἰσὲ καιρὸ δ Ρωτόκριτος ἥσωσε στὸ λιμιῶνα,
ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι φεύγασι κι οἱ Βλάχοι τσὶ ζυγῶνα.
Μὲ φρόβον ἐγλακούσανε⁽⁴⁾, βοήθεια δὲν εὐρίσκα,
καὶ οἱ ὁχθῷοι τσὶ διώχνανε κι ἀλύπητα βαρίσκα.
Κι ώσὰν λιοντάρ⁽⁵⁾ ὄντε πεινᾶ κι ἀπὸ μακρὰ γρικήσῃ,
κι ἔρχεται βρῶμα⁽⁶⁾, ποῦπασκε νὰ βρῆ νὰ κυνηγήσῃ,
κι εἰς τὴν καρδιὰ κινᾶ ὡς τὸ δῆ, ἦ πεθυμιὰ τὴ μάχη,
τρέχει ζιμιὸν⁽⁷⁾ ἀπάνω ντου, κι ἀγριεύγει σὰν τοῦ λάχη.
φωτιὰ πυρὴ στὰ μάτια ντου ἀνεβοκατεβαίνει,
καπνὸς δχ τὰ ρουθούνια ντου μαῦρος βραστὸς ἐβγαίνει,
ἀφροκοπᾶ τὸ στόμα ντου, τὸ κοῦφος⁽⁸⁾ του μουγκρίζει,
ἀνασηκώνει τὴν ὁρά, τὸν κόσμο φοβερίζει,
καταχτυποῦ τὰ δόντια ντου καὶ τὸ κορμὶ σφαράσσει,
ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιὰ καὶ τρέχει νὰ τὸ πιάσῃ,
ἔδέτσι ξαγριεύτηκε γιὰ τὰ κακὰ μαντάτα,
κι ώσὰν ἀιτὸς ἐπέταξε κι ἐμπῆκε στὰ φουσάτα.
Βλάχοι κακὸν τὸ πάθετε, εἰς τὰ σᾶς ηὗρ⁽⁹⁾ ἀφνίδια,
ἔδǎρθασι τ' ἀπαρθινὰ⁽¹⁰⁾ κι ἐπάφαν τὰ παιγνίδια.

(1) ἥρεμη, ἥσυχη. (2) ὁργή, θυμός. (3) ἔτρεχαν. (4) φαγητόν. (5) εὐθὺς, ἀμέσως. (6) στῆθος, (7) ἀληθινά, βέβαια.

Οποῦλαχε νὰ δῆ ποτὲ σύγκλυση⁽¹⁾ νὰ φουσκώσῃ,
 νὰ πνίξ² ἀμδώπους καὶ θεριά, δεντρὰ νὰ ξεριζώσῃ,
 καὶ νὰ μουγκούζ³ οἱ ποταμοί, κι ὁ κόσμος ν' ἀγριέψῃ,
 κι ἀστροπελέκια οὐρανὸς χάμαι στὴ γῆς νὰ πέψῃ,
 νὰ τρέμουν ὅσοι τὰ θωροῦ, τὸ πνέμα ντως νὰ χάνουν,
 νὰ ξεψυχοῦ ὅχ τὸ φρόβον τως, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνουν,
 ἔδετσι κι ὁ Ρωτόκριτος κάνει τὴν ὥρα κείνη.

πολλὰ μεγάλη σύχυση εἰς τὸ φουσάτο γίνη·

τίνος τὸν πόδαν ἥκοβγε, τίνος τὴ χέρα οίχτει,
 τίνος ἐκόπ⁴ ἡ κεφαλή, τίνος τ' ἀστήθ⁵ ἀνοίχτη,
 ποιὸν ὅχ τὴ μέση χώριζε, τίνος κοιλιὰν ἐτρύπα,
 πάντα καν' αῖμ⁶ ἡ κοπανιά, (7) ἐκεῖ ποὺ τὴν ἐχτύπα.
 Σὰν κάν' ὁ λύκος εἰς τ' ἀρνιὰ ὄντε πεινᾶ, κι ἀράσσει, (8)
 καὶ πνίγει τ' ὅπου κι ἀν τὰ βρῆ, καὶ φτάνει τ' ὅπου πᾶσι,
 ἔτσ⁹ ἥκαν' ὁ Ρωτόκριτος ξετρέχοντας⁽¹⁾ τὸ νῦνος,
 οἱ Βλάχοι τρέμουν σὰν τ' ἀρνιά, κι ἐκεῖνος εἶν' ὁ λύκος·
 ξερβὰ δεξὰ τοὺς πολεμᾶ, (5) σὰ δράκος τσὶ ζυγώνει.
 ἥκοβγε μέσες καὶ μεριά, κορμιὰ πὸ πάν' ως κάτω,
 ἥκλαιγ¹⁰ ἐκεῖνος ὁ λαός, κι ἥτρεμε τὸ φουσάτο·
 πέφτ¹¹ ὅχ τὴ χέρα τὸ σπαθί, χάνουν τὸ χαλινάρι,
 τὸ θέλαν δεῖ ἀπὸ μακρὰ τοῦτο τὸ παλικάρι,
 ἀποκρυγαῖναν οἱ καρδιές, τὴν ἀντρειὰν ἐχάνα,
 ἐφεῦγαν κι ἐγλακούσανε, τὰ μονοπάτια πιάνα.

Παίρνει ψυχὴ καὶ δύναμη τς Ἀθήνας τὸ φουσάτο,
 ποὺ τῷθρεν ὅλοσκόρπιστο, κι ἐγλάκ¹² ἀπάνω κάτω,
 Τὸ πρόσωπο γυρίσανε, ποὺ δείχνασι τὴ ράχη,
 κι ὅσο ματώνουν τὰ σπαθιά, τόσο πληθαίν' ἡ μάχη.
 Τὶς πέφτει καὶ ψυχομαχεῖ, τὶς πέφτ¹³ ἀποθαμένος,

(1) πλημμύρα. (2) κτύπημα κοπάνου. (3) ὁρμᾶ, ἐφορμᾶ.
 (4) ἐπιδιώκων. (5) καταδιώκει.

καὶ τὶς ἐλίγα⁽¹⁾, τὶς πολλὰ βρίσκεται λαβωμένος.
 Μεγάλος καλορρίζικος ἐκράζουντον τότες
 ἐκεῖνος, δποὺ πόθαινε μὲ τσὶ πληγὲς τσὶ πρῶτες,
 κι ὡς εἶχε πέσ' ἀπ' τὸ φαρί⁽²⁾, τὴν ζήσῃ νὰ τελειώσῃ,
 κι οὐδ' ἄλλο πόν' ὁ πόλεμος κι ἡ μάχη νὰ τοῦ δώσῃ·
 μὰ οἱ ἄλλοι ποὺ γκρεμνίζουνταν, κι εἶχαν πνοὴ κι ἐζοῦσα,
 οἱ καβαλάροι κι οἱ πεζοὶ τοὺς ἐκλοτσοπατοῦσα,
 κι ἀπάνω στσὶ λαβωματιὲς τὰ πέταλα βουλοῦσα,
 καὶ τὴν πληγὴν ἔεσκίζασι, καὶ πόνους ἔγρικοῦσα·
 καὶ μὲ τσινιὲς λαβωματιὲς κριτήρια ποὺ τῶς δίδα,
 πολλὸν ἄσκημα τελειώνασι δίχως ξωῆς ὀλπίδα.
 Κείτεται τ' ἄλιγο, ψωφῷ στ' ἀφέντη του τὸ πλάι,
 στρέφετ['] ὁ φύλος καὶ θωρεῖ τὸ φύλο πὼς ἐσφάη·
 σύντροφος μὲ τὸ σύντροφο νὰ ἔεψυχοῦν ὅμαδι,⁽³⁾
 τὸ αἷμα εἰν ἡ κλίνη ντως κι ἡ γῆς προσκεφαλάδι.
 Κείτετ['] ἀπάνω στὸ νεκρὸ ἡ ξωντανός, κι ἀκόμη
 δὲν ἥρθαν τοῦ ἔεψυχισμοῦ οἱ ἵδρωτες κι οἱ τρόμοι.
 "Ηπερτεν ἔτσ' ὁποῦχανεν, ὕσαν κι ὁποὺ κερδαίνεν,
 κι ὄντεν ὁ γεῖς⁽⁴⁾ ψυχομαχεῖ, ὁ ἄλλος ἀποθαίνει.
 Βαριύρα κακορρίζικιᾶς, λόγια θανατωμένα
 ἔσυντυχαῖναν τὰ κορμιὰ τὰ κακαποδομένα.⁽⁵⁾
 Λυπητερὰ καὶ θλιβερὰ τὸν πόνον τως ἐλέγα,
 θάνατο γλυγορύτερο καὶ πλιά φκολο⁽⁶⁾ γυρεῦγα.
 Πολλοί, ἀπῆς⁽⁷⁾ σκοτώσασι μ' ἀντρεία τὸν ὀχθόν τως,
 τότες κι αὐτοὶ κρυγιοὶ νεκροὶ πέφταν ὅχ τ' ἄλογόν τως,
 Οἱ καβαλάροι πᾶν πεζοί, τ' ἄλιγα σκοτωμένα,
 κι ἄλλα γλακοῦσι μοναχὰ στὸν κάμπο σκορπισμένα.

(1) ὀλίγον. (2) ἄλιγον. (3) μαζί, ὅμοι. (4) ὁ εῖς,
 ὁ ἔνας. (5) τὰ ἔχοντα κακὸν τέλος. (6) εὔκολον. (7) ἀφοῦ.

Τὰ αἴματα κινούσανε χειμωνικὸ ποτάμι,
 τῷ σκοτωμένῳ τὰ κορμιά, ποὺ κείτουνταν ἀντάμι,
 τράφους (¹) ἐκάναν καὶ βουνιὰ κι ὁ Ρώκριτος στὴ μέση
 ἀλύπητα τοὶ πολεμῆ καὶ πάσκει νὰ κερδαίσῃ
 κι ὅπου κι ἀν ἐπορπάτηξεν ἐκείνην τὴν ἡμέρα
 ἥτονε Χάρος τὸ σπαθὶ καὶ Θάνατος ἦ χέρα.
 Ἡ γῆς ὁποῦτον πράσινη μὲ χόρτα στολισμένη
 ἐγίνηκ' ὀλοκόκκινη τὰ αἴματα βαμμένη.
 Ὁ πόλεμος ἐπλήθαινε μὲ ταραχὴ μεγάλη,
 κι ὕδρες ἐνίκ' ἦ μιὰ μερὰ κι ὕδρες ἐνίκ' ἦ ἄλλη.
 Σὰν τοῦ γιαλοῦ τὰ κύματα σ' καιροῦ ἀνεκατωμένου,
 ποὺ οἱ ἀνέμοι τὰ φυσοῦ καὶ πρὸς τῆς γῆς τὰ πηάνου,
 κι ὕδρες ἀφρίζουν καὶ σκορποῦν ὅξω στὸ περιγιάλι
 κι ὕδρες στὸ βάθος τοῦ γιαλοῦ ἔαναγιαγέρνουν πάλι,
 ἔτσι καὶ τὰ φουσάτ' αὐτά, τ' ἄγρια, τὰ θυμωμένα,
 ὕδρες ὅπισ' ἐσύρνουνταν κι ὕδρες ὀμπρὸς ἐπηαῖνα.
 Γίνουνται ματοκυλισές, πολλῶ λογιῶ θανάτοι,
 καὶ τὸν Ἡράκλη ὀλημερνὶς τρομάρα τὸν ἐκράτει,
 μὴ χάσῃ τὰ φουσάτον του, κι εἰς τὴν καρδιὰ τὸν πιάνει
 καὶ σκλαβωθῆ, κι εἰς τὴν σκλαβιὰ σὰ σκλάβιος ν' ἀποθάνῃ.
 Δὲν ἡμπορεῖ ὁ Ρωτόκριτος νᾶναι σὲ κάθα τόπο,
 μὰ ὁποῦχε σώσει θάνατο ἥδιδε τῶν ἀθρώπω.
 Μπλιὸ τὴ ζωὴν του δὲν ψηφᾶ, πολλά βραζε τὸ αἷμα,
 σὰν εἶδε τὸν Ἀφέντην του μὲ τς ἄλλους κι ἐπολέμα.
 Ἡ ἀγριότη τῆς ἀντρειᾶς κι ὁ φόβος τοῦ θανάτου,
 ποὺ τῶν ὀχθρῶν του ἥδιδε μὲ τὰ καμώματά ντου,
 παρὰ τὸν ἴδιο θάνατο σ' πλιὰ φόβο τούσε βάνει,
 καὶ τὸ κορμί φιν' ἦ ψυχή, ποὶ παρὰ ν' ἀποθάνῃ,
 Ἐπέσασιν ἀρίφνητοι (²) δίχως ψυχὴ στὸ χῶμα,
 τῷ λύκων ἐγενήκασι καὶ τῶν κοράκω βρῶμα.

(1) φράκτης. (2) ἀναρίθμητοι, ἄπειροι.

Εἰς τούτους τις ἀνεκατωμοὺς εἰκοσιδυὸ ἀντρειωμένοι εῖχαν δχ τὸν Βλαντίστρατο μιὰν δρδινιὰ (1) παραμένη νὰ βροῦν τὸν ἄλλο βασιλιό, νὰ τόνε πολεμήσού, κι ἂν δὲν τὸν πιάσου ζωντανό, νεκρὸ νὰ τὸν ἀφήσου, καὶ συντροφιάζει τους κι αὐτός, κι ὅμαδι συνοδεῦγα, κι ἀπάνω κάτω σὰ θεριὰ τὸν Ρήγαν ἐγυρεῦγα· εὑρίκασι τὸ γέροντα, κι ὡς λιόντας ἐπολέμα, μὲ τὸ σπαθὶ δλοκόκκινο ἀπὸν τὸ τόσον αἷμα.

Ἐκεῖ τον κι ὁ Πολύδωρος στὴ συντροφιάν του, κι ἄλλοι, τὸ Ρήγα παραβλέπουσι εἰς ἔτοια χρειὰ μεγάλη.

‘Ως ἥσωσ’ ὁ Βλαντίστρατος ὡσὰ λιοντάρι τρέχει ἀπάνω ντου μὲ τ’ ἄλογο, κι ἀπομονὴ δὲν ἔχει, κι ὀπίσω ντου ἄλλοι κοσιδυὸ κι ὡς δράκοντες ἐράσσα, κι δχτὼ κοντάρια στοῦ Ρηγὸς στὸ κούτελ’ ἔχαλάσσα.

‘Ηπεσεν ἀπὸν τ’ ἄλογο ὁ Ἡράκλης, κι ἔξαλίστη, γάμαι στὴ γῆς ἔξαπλωσε, στὰ αἷματα κυλίστη.

Πεῖδὸς εἶν κι ὁ Πολύδωρος, μᾶκανε σὰ λιοντάρι, κι ἥβλεπε τὸν ἀφέντην του, κανεὶς μὴν τόνε πάρῃ.

‘Ἐξέξαλίστ’ ὁ Βασιλὶδες κι δγλίγορα σηκώθη, κι ἥκραξε τὸν Πολύδωρο, σ’ ἐκεῖνο παραδόθη.

Μὲ τὸ σπαθὶ στὴ χέραν τως σὰ λιόντες πολεμοῦσι κι ἀπὸ τσὶ Βλάχους ζωντανοὶ πάσκου νὰ μὴν πιαστοῦσι.

Μᾶσανε τόσοι οἱ ὀχυροί, δποὺ τοὺς τριγυρίζου, δποὺ κιανένα γλιτωμὸ γιὰ τότες δὲν ὀλπίζου.

Μὲ δυὸ κακὲς λαβωματιὲς στὴν κεφαλή, στὴ χέρα, εὑρίσκετ’ ὁ Πολύδωρος ἐκείνην τὴν ἡμέρα.

‘Ο Ἀφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι, ὅντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γρικοῦσι.

Τούτ’ ἡ φωνὴ κι ἡ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι ἥτονε τοῦ Ρωτόκριτου, π’ ὡς εἶδε, κι εἶν’ ὅμαδι

(1) διαταγή.

δ' Ἀφέντης μὲ τὸν φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τσὶ σκάλες ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.
Ο πρῶτος ποὺ τοῦ πάντηξ ἦτο δικὸς τοῦ Ρήγα
τοῦ Βλάχου, καὶ καθημερόν σὲ μιὰ βουλὴν ἐσμίγα,
καὶ δίδει του μιὰ κοντάρα, καὶ τὸ κοντάρι μπήχτει
εἰς τὸ λαιμὸν ποκατωθιὸν⁽¹⁾ καὶ χάμαι τόνε φίγεται
κρυγιὸν νεκρὸν κι ἀσάλευτο καὶ καταματωμένο,
τὰ μαθημένα ντού καμε τὸ χέρι τ' ἀντρειωμένο.
Σκοτώνει καὶ τὸ δεύτερο, τὸν τρίτο ξεσελλώνει,
καὶ τὸ κοντάρον ἐτσάκισε, καὶ τότες ξεσπαθώνει,
κι ἥκαμε πράματα φριχτά, καμώματα μεγάλα,
Θάνατο τὸν ἐλέγασι, Χάρο δόνομα τοῦ βγάλα.
Σὰν τὸ γεράκιν ὅντε δῆ στὴ λίμνη καθισμένο
πλῆθος πουλιῶν, κι ἐκεῖ χυμῆ ἄγριο καὶ θυμωμένο,
κι ἀπὸ τὰ ὑψη τὸν οὐρανοῦ τὴν ταραχὴν ἀρχίσῃ,
γρυλώσουσι⁽²⁾ τὰ μάτια ντου καὶ τὰ φτερὰ χτυπήσῃ,
δώσῃ στὴ μέση τῶν πουλιῶν, κι ἐκεῖνα τρομασμένα
νὰ σκορπιστοῦ καὶ νὰ χαθοῦν καὶ νὰ χωστοῦ ποὺ κι ἔνα,
εἰς τὸ νερὸν ἄλλα νὰ βουτοῦ, στὰ ὕψη ἄλλα νὰ πᾶσι,
γιὰ νὰ γλιτώσῃ τὴ ζωὴν πᾶσα πουλὶ ν' ἀράσσῃ,
νὰ φεύγουν δσον τὸ μποροῦ τὴ μάνιταν ἐκείνη,
καὶ τὸ γεράκι μοναχὸν ν' ἀφήσουν ν' ἀπομείνῃ,
ἐδέτος³ ἐγίνη κι εἰς αὐτοὺς ἐκείνην τὴν ἡμέρα,
πολλὰ τὴν ἐτρομάξασι τοῦ Ρώκριτου τὴ χέρα.
τόσους νὰ δῆ νὰ πολεμοῦ τὸ φίλο καὶ τὸ Ρήγα,
ώσα γεράκι χύμηκε, κι ώσαν πουλιὰ τοῦ φύγα.
γλιτώνει, ξεγκουσεύγει⁽²⁾ τσὶ, ἀλογα τῶς γυρεύγει,
ενδρίσκει τως, καὶ δίδει τως, κι ὁ Ρήγας καβαλκεύγει,
καὶ τῆς Βλαχιᾶς ὁ βασιλιὸς θωρώντας ἵντα κάνει
φεύγ³ ἀποκεῖ, γιατὶ θωρεῖ πῶς στέκει ν' ἀποθάνη.

(1) κάτωθεν.

(2) γουρλώγουν.

(3) ἀπαλλάττει.

Δὲ θέλει μπλιὸν οὐ Ρωτόκριτος Ἀφέντη νὰ μακρύνῃ,
πάντα κοντά ντου πολεμῆ καὶ σπλαχνικὸς ἐγίνη.
Ἐμίσσεψ' οὐ Πολύδωρος, δὲ στέκει ν' ἀνιμένῃ,
γιατ' εἶχε δυὸς πληγὴς κακές, καὶ μὲς στὴ χώρα μπαίνει.
Βαρὰ πολλὰ γρικάτονε (¹), λαβωματιὰ μεγάλη
εῖχε σιμὰ στὸ κούτελο κι ὅμπρὸς στὸ στῆθος ἄλλη.
Οὐλημερνὶς οὐ πόλεμος πολλοὺς θανάτους κάνει,
κι ἔκεινος, δοπὸν κέρδαινε τὴ μιά, τὴν ἄλλη χάνει.
Ἐβράδιασε κι ἡ σάλπιγγα ἥπαιξε νὰ σκολάσου,
οἱ σκοτωμοὶ νὰ πάψουσι, γιὰ τότες νὰ περάσου.
Κάθε φουσάτο σύρθηκε στὰ μέρη τὰ δικά ντου,
πᾶσ' ἔνας στέκ' ὀληνυχτὶς ζωσμένος τ' ἄρματά ντου.
Σὰν ἐσκολάσ' οἱ σκοτωμοὶ διγὰ τὴν ὥρα κείνη
καὶ τὸν ὁχθόν του πασανεὶς (²) σ' ἀνάπαψιν ἀφίνει,
ἥκραξεν τὸ Ρωτόκριτο οὐ Ρήγας, καὶ σιμώνει,
καὶ σπλαχνικὰ τοῦ μίλησε, μιλῶντ' ἀναδακριώνει.
Λέει του· Σὺ μὲν ἐγλίτωσες ποὺ ἀποθαμένος ἤμουν,
κι ἐσὺ μοῦ τὴν ἐχάρισες σήμερο τὴ ζωὴ μου,
κι ἀπὴ (³) ἔτοιο πρᾶμα ἀπὸ σὲ κι ἔτοιο καλὸ γνωρίζω,
θέλω καὶ νὰ μοιράσωμε τὸν χῶρες ὅπ' ὁρίζω,
καὶ νᾶσαι πάντα μετὰ μὲ κι ἀπήτης ξεψυχήσω,
τέκνο καὶ αἰλερονόμο μου εἰς ὅλα νὰ σ' ἀφήσω.
Ως ἥκουσ' οὐ Ρωτόκριτος, μὲ τάξη γονατίζει
καὶ γνωστικὰ καὶ φρόνιμα ἔτοιας λογῆς ἀρχίζει.
Ἀφέντη, τὰ οργάτα σου κράτειε τα μετὰ σένα
καὶ χρέος κιανένα σήμερο δὲν ἔχεις μετὰ μένα.
Ἄν ἥρθα κι ἐπολέμησα γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὴ χώρα,
τόκαμα γιὰ τὸ δίκιο σου, ὅχι νὰ θέλω δῶρα,

(1) ἥσθανετο τὸν ἔσωτόν του εἰς πολὺ βαρεῖαν κατάστασιν.

(2) καθείς, ἔκαστος. (3) ἀφοῦ.

Απόσταν ἀνευθράφηκα κι ἥπιασα τὸ κοντάρι,
πάντα τὸ δίκιον ἀγαπῶ, καὶ μὴ μοῦ τῷχῃς χάρη,
καὶ τὸ ἄδικο τοῦ Βασιλιοῦ τοῦ Βλάχου εἶναι τόσο,
ὅπερ ἀ (¹) μπορέσω θάνατο ἔξετρέχω (²) νὰ τοῦ δώσω,
καὶ τὴ ζωὴ προθυμεοδὸς (³) στὴ ζυγαρὰ τὴ βάνω,
χαιράμενος (⁴) κάθε καιρὸ στὸ δίκιο νότοθάνω.

Βικέντιος Κορνάρος

ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

(*Ἐπικὸν ποίημα*)

Απόσπασμα.

Αφοῦ λοιπὸν γεννήθηκεν καὶ ἀπογαλακτίσθη,
δύο ἐγίνηκεν χρονῶν, ἔπειτα ἐβαπτίσθη.
Βασίλειόν τον ἔβγαλαν, γιατὶ νὰ βασιλεύσῃ
ἔμελλεν καὶ εἰς τὴν Ἰσχὺν ὅλους νὰ κυριεύσῃ.
Ἐλέγουντον καὶ Διγενῆς, ὅχι ποὺ τῶνομά του
νὰ λέγουντον τέτοιας λογῆς γὴ τὸ πιτήδευμά του,
μὰ ἐπειδὴ ἐκ δύο φυλὲς καὶ γένη γεννημένος,
ἐκ Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρινῶν ἥτονε κυριμένος:
γιὰ τοῦτο ὠνομάζουντον Διγενῆς, ὅχι γι' ἄλλο
καὶ τοῦτο τὸ πινόμιον τῷχεν διὰ μεγάλο.
Εἶχεν καὶ ἄλλο ὄνομα, Ἀκρίτη τόνε λέσι

γιατὶ στὲς ἄκριες ἔτρεχεν διὰ νὰ ἀπολέσῃ.
ὅσους εὗρῃ στὰ σύνορα ἔχθροὺς τῆς Ρωμανίας,
ὅλους τους ἔθανάτωνεν μετὰ πολλῆς μανίας.

Αφοῦ λοιπὸν βαπτίσθηκεν, ἐθρέφουντον μὲ δόξα,
ἄπὸ μικρὸν ἥγάπανε κοντάρια καὶ τὰ τόξα.

Ωσὰν χρονῶν ἐγίνηκεν πέντε, σκολειό τον βάζουν·
δ δάσκαλος εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ὅλοι τον θαυμάζουν,

(1) ἄν. (2) ἐπιδιώκω. (3) πρόθυμος, προθύμως.

(4) χαίρων, μετὰ χαρᾶς.

εἰς ὀλιγούτερικον καιρὸν τὰ γράμματα μαθαίνει.

“Ἐτξι μικρὸς σὰν ἥτονε στὸ κυνήγι παγαίνει.

“Ἐφθασεν δώδεκα χρονῶν, νόμου τῆς ἡλικίας,
καὶ τόσον ἥνδρειώθηκεν ὅποὺ ἐπ’ ἀληθείας
κανένας δὲν εὑρέθηκεν ὅποὺ νὰ πολεμήσῃ
τοῦτον τὸν νέον Ἀχιλλὲ καὶ νά τονε νικήσῃ.

Μίαν λοιπὸν τῶν ἡμερῶν ὁμπροστὰ στοῦ πατρός του
ἔρχεται καὶ τον ζήτανε, ὁμοῦ καὶ τῆς μητρός του,
γιὰ νά του δώκουν θέλημα νὰ πᾶ νὰ κυνηγήσῃ,
ἄγρια ζῆ μὲ θάνατον νά τα ἀποκοιμίσῃ.

“Ἐρχεται στὸν πατέρα του, γέρνει τὴν κεφαλή του
καὶ ξήταν ἀπὸ λόγου του νὰ πάρῃ τὴν βουλή του.

«Παρακαλῶ σε, πάτερ μου, ἄφης με νὰ κινήσω
εἰς τὰ βουνά, στὴν ἔρημο θεριὰ νὰ κυνηγήσω,
ἀγάπη ἔχω περισσὴ νὰ πά’ νὰ θανατώσω
λιοντάρια, πάρδους, δράκοντες ἀτός μου νὰ σκοτώσω
καὶ νά τα φέρω ὁμπροστὰ σὲ σένα σκοτωμένα
καὶ ἀπὸ τὸ κοντάρι μου αἴματοπληγωμένα,
νά τα ιδῆς καὶ νὰ φρανθῆς καὶ νὰ χαρ’ ἥ καρδιά σου,
νὰ μάθω καὶ τὸν πόλεμο, νὰ μ’ ἔχῃς συνοδιά σου».

‘Ως ἥκουσ’ ὁ πατέρας του τὰ λόγια του, ἔχάρη
πῶς ἐκατηξιώθηκεν νὰ κάμη παλικάρι,
καὶ μὲ χαρὰ ἐγύρισεν καὶ λέγει του· «Νὰ ξήσῃς,
ἄκουσε τί θενά σου πῶ μὲ δίχως νὰ μανίσῃς.
Ξεύρω πολλὰ καλώτατα τὴν πολλὴ προθυμία
ὅποῦχεις γιὰ νὰ κυνηγᾶς, ἀλλὰ ἥ ἡλικία
εἶναι ἀκόμη τρυφερή, δὲν μπορεῖ ν’ ἀπολέσῃ
τὰ θηρία τὰ ἄγρια, νὰ σφάξῃ, ν’ ἀπολέσῃ.

Γιὰ τοῦτο μὴν πᾶς ἐδανά, καὶ δταν μεγαλώσῃς
ἔβγα μὲ τάγρια, θεριὰ νὰ πάγης νὰ μαλώσῃς».

Σὰν ἥκουσεν ὁ Διγενής τὰ λόγια τοῦ πατρός του,
τὰ δάκρυα του ἐτρέξασιν καὶ χύνουνταν ὁμπρός του·

λέγει του· «Πάτερ, ξεῦρε το πώς, δταν ἀποθάνω,
τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἀνδρείαν εἰς μίαν ὕραν χάνω.
Καὶ τότες δταν κοίτωμαι μέσα στῆς γῆς τὸ χῶμα,
τότες θεν' κάμ' ἀνδραγαθίες χωρὶς χέρια καὶ σῶμα;
Πότε νὰ δοξασθῶ λοιπὸν θέλω; δταν γεράσω
καὶ τῆς ἀνδρείας τὸ ἔνδυμα καὶ τὴν ἴσχὺν περάσω;
πότε νὰ φράνω συγγενεῖς, πατέρα καὶ μητέρα,
πότε γιὰ μὲν νὰ λέγουσιν τιμὴ νύκτα καὶ μέρα,
πότε καὶ γὰ νὰ εὐφρανθῶ καὶ νὰ πανηγυρίσω,
πότε τὰ δάση καὶ βουνὰ νὰ πάγω νὰ γυρίσω; ».

Σὰν εἶδεν δὲ ἡ Αμηρικὴ υἱοῦ τὴν προθυμία
ὅποῦχεν διὰ νὰ ὑπᾶ μέσα στὴν ἐρημία,
ἐγγνώρισεν δτι πώς ἀνδρεῖος θέλει γένει
καὶ νικητὴς νὰ ξέρχεται ὅπου καὶ ἀν πηγαίνῃ.
γιατὶ τάνθρωπου ή ζωή, λέγω, καὶ φυσικό του
ἀπὸ μικροῦ γνωρίζεται καὶ τὸ ποιητικό του.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Αμηρικὴ τὸν Κωνσταντῖνο κράζει,
ἔκραξεν καὶ τὸν Διγενὴ καὶ τ' ἀρματα τοῦ βάζει.
Οἱ τρεῖς τους καβαλάρηδες ἥβγαν καὶ κυνηγοῦσαν,
μερικοὶ ἐκ τῶν δούλων τους ὀπίσω ἀκουλούσθοῦσαν,
λαγωνικὲς ἐσύρνασιν, γεράκια ἐκρατοῦσαν,
ζαγάρια ἀπὸ πίσω τους πολλὰ ἀκουλούσθοῦσαν.
Ωσὰν ἐφθάσασιν λοιπὸν εἰς τὰ μεγάλα ὅρη,
δὲ Διγενὴς εἰς μιὰ μεριὰ κι εἰς ἄλλη ἐθεώρει:
στοχάζεται ἀπὸ μακριά, βλέπει πολλὲς ἀρκοῦδες,
ποσῶς δέν τες ἐψήφισεν οὔδε δι' ἀλεποῦδες·
λέγει πρὸς τὸν πατέρα του· «τί ν' αὐτὰ καὶ χορεύουν
καὶ εἰς τὰ ὅρη καὶ βουνὰ βόσκουνταιν καὶ ὁδεύουν; ».

Λέ· του· «νιέ μου, τί ρωτᾶς; ἀρκοῦδες εἶν' ἀγρίες,
μὴν πά' σιμώσης εἰς αὐτάς, δτ' εἶν πολλὰ ἀνδρεῖες».

Σὰν ἥκουσεν δὲ Διγενὴς τὸν λόγο πολλὰ χάρη.
«Τώρα, λέγει, θενὰ φανῶ πώς εἶμαι παλικάρι».

Καὶ μὲ χαρὰν τὸ ἄλογο κατέβη καὶ πεζεύει,
μὲ μιὰ ωρίδο ποὺ βάστανε στὲς ἀρκοῦδες κοντεύει.

Σὰν ἔφυσεν ἐκεῖ κοντά, τὴν ωρίδον του σηκώνει,
μίας ἀρκούδας ἔδωσεν, εὐθύς την θανατώνει.

Οἱ δὲ λοιπὲς ώς εἴδασιν τὸ πρᾶγμα ὑφισθῆκαν,
ἀπὸ τὸν φόβον ἔφυγαν, στὸ δάσος ἐκρυβῆκαν.

Σὰν εἶδεν δὲ Διγενής τὸ πῶς οἱ ἄλλες φεύγουν
καὶ πῶς στὸ δάσος νά μπουσιν καὶ νὰ κρυπτοῦν γυρεύουν,
ἔφηκεν κάτω εἰς τὴν γῆν τὴν μιὰ τὴν σκοτωμένη,
τὲς ἄλλες ἐκυνήγανε. Πλέον δὲν ἀνιμένει
δὲ Διγενής καὶ Κωνσταντής, ώσὰν ἐστοχαστῆκαν
τὸν Διγενή πῶς κυνηγᾷ, πολλὰ ἐφισθῆκαν,
γιὰ τοῦτο τρέχουν καὶ αὐτοὶ γιὰ νά τον βοηθήσουν.
μήπως καὶ καταπάνω του οἱ ἀρκοῦδες γυρίσουν.

Ἄλλ’ δὲ Διγενής τρέχοντας μιὰν ἀρκούδα σιμώνει.

Ἡ ἀρκούδα ἐγριώθηκεν, σκληρὰ πολλὰ θυμώνει·
καταπάνω τοῦ Διγενῆ γυρίζει καὶ μουγκρίζει,
τὸ στόμα της πολλά ἀνοιξεν σὰν νά τον φοβερίζῃ.
Νά τον ξεσχίσῃ ἥθελεν καὶ νά τον καταφάγῃ,
ἔπειτα στὲς ἐπίλοιπες νὰ σηκωθῇ νὰ πάγῃ.

Ἐμούγκριζεν, ἐπήδανε, ἥθελεν νὰ ἀρπάσῃ
τὸν Διγενή νά τονε φᾶ μέσα στὰ ἄγρια δάση.
Μ’ ἀντιθυμών’ δὲ Διγενής, χύνεται καὶ ἀρπᾶ την,
σὰν ἀνδρειωμένος πού τονε εἰς δυὸ καταξερκᾶ την.
Ωσὰν λοιπὸν ἔξεσχισεν, ἀρχίζει τὴν ὁδόν του
καὶ πάλ’ ἐκαβαλίκευσεν ἀπάνω στ’ ἄλογόν του.

Περιπατώντας τὸ λοιπόν, ἔλαφος νὰ βοσκήσῃ
ἀπὸ τὸ δάσος ἔβγηκεν γιὰ νὰ περιπατήσῃ.

Ο Διγενής την εἶδεν, τρέχει νά τηνε σώσῃ,
μὲ τὸ ωρίδι ὅποὺ κρατεῖ νά τηνε θανατώσῃ.

Τὸ ἄλογον ἀνέγκασεν, τρέχει καὶ τηνε σώνει,
ἀρπᾶ την καὶ ξεσχίζει την καὶ τηνε θανατώνει

καὶ ἥφηκέν την εἰς τὴν γῆν, μέσα στὸ δάσος ὅσεβη·
θηρία γιὰ νὰ πολεμᾶ μέσα ἐκεῖ γυρεύει.

Πολλὰ ἐκ' ἔθανάτωσεν, πολλὰ τότ' ἀφανίζει
καὶ τότες στὸν πατέρα του διὰ νὰ πᾶ γυρίζει,
καὶ τὰ θεριὰ ποὺ σκότωσεν τὰ ἥσυχεν δεμένα
διὰ νὰ δοῦν καὶ οἱ λοιποὶ πῶς τάχει σκοτωμένα.

Ἐθαύμασε δ' ὁ Ἀμηράς, ἀκόμ' ὁ Κωνσταντῖνος
τὸν Διγενὴ πῶς ἕβγαινε εἰς τὸ κυνήγι φίνος.

Ἐκεῖ ὅποὺ θαυμάζουνταν, λιοντάρι θεωροῦσι
ἀγριώτατον καὶ μούγκριζεν· εὐθὺς παραχθοῦσι.

Τὸ λιοντάρι στὸν Διγενὴ ἀπάνω κατιβαίνει·

ὁ Ἀμηρὰς φοβούμενος στὸν Διγενὴ κοντεύει.

λέ του· «υἱὲ Βασίλειε, προσέχου τὸ λιοντάρι.

Ἔρχεται καταπάνω σου καὶ βάστα τὸ κοντάρι,
μήπως καὶ θανατώσῃ σε, ὅτ' εἶναι θυμωμένο·
δλίγον παραμέρισε, ὅτ' εἶναι λυσσιασμένο».

Ὦς ἥκουσεν ὁ Διγενής, στὸ χέρι τὸ σπαθί του
ἔρπαξεν κι εἰς τὸν λέοντα τρέχει μὲ τὴν τιμὴ του.

Συναπαντοῦνταιν τὸ λοιπὸν καὶ ὁ Διγενὴς σηκώνει
τὸ χέρι καὶ τὸν λέοντα μὲ μιὰ σπαθιὰ σκοτώνει.

Ὦ Ἀμηράς, σὰν εἴδενε τὸ πρᾶγμα, πολλὰ ἔχαρη,
λέγει· «υἱέ μου, σήμερον ἔφάνης παλικάρι.

Σήμερον δεύτερος Σαμψὼν ἔφάνης ὅντως κι εἶσαι.

Ἡ δύναμίς σου ἡ πολλὴ εἰς τοῦτο προσκαλεῖ σε.

Ἄλλ' ὃς γυρίσωμ' ἀπ' ἔδω, στὸν ποταμὸν νὰ πᾶμεν
νὰ πλυθῆς ἀφ' τὰ αἷματα, ψωμὶ διὰ νὰ φᾶμεν,
νάλλάξῃς καὶ τὰ ροῦχά σου ὅποῦν αἵματωμένα,
ἀφ' τῶν θεριῶν τὰ αἷματα εἶναι καταβαμμένα».

Τοῦτα πενε ὁ Ἀμηρὰς καὶ τὸν υἱόν του παίρνει
γιὰ νὰ πλυθῇ στὸν ποταμὸν ἀτός τού τονε φέρνει.

Σὰν ἔφθασαν στὸν ποταμόν, οἱ δοῦλοι τότες τρέχουν,
τὰ αἷματα μὲ τὸ νερὸν τοῦ ποταμοῦ νὰ βρέχουν·

τὴν κεφαλή τ' ἄλλ' ἐπλυναν, τὰ χέρια τ' ἄλλ' ἐνίβγαν
καὶ ἄλλοι τὰ ποδάρια του μὲ τὸ νερὸ δέτριβγαν.

Καὶ δταν τὸν ἐπλύνασιν φόρεμά τον ἀλλάγουν
χρυσό, καὶ τότε κάθισαν στὸν ποταμὸ νὰ φάγουν.

Καὶ δταν ἐποφάγασιν, πάλιν καβαλικεύουν·
τὰ ἄλογα ἐπαίζασιν οἱ τρεῖς καὶ τα χορεύουν.

Φθάνουν στὴν χώρα καὶ δ λαὸς δλος προϋπαντῆ τον,
τὸν Διγενῆ^{κάθ'} ἀρχοντας τρέχει καὶ χαιρετῆ τον,
διότι δλ' ἐκούσασιν^{τὴν} δύναμιν τὴν τόση^δ
δποῦχεν^ι ὅστε μοναχὸς τὰ θεριὰ νὰ σκοτώσῃ.

ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ

(Χορικόν)

Ἐκ τῆς Ἐλωφίλης.

Τοῦ πλούτου ἀχορταγιά, τσῆ δόξας πεῖνα,
τοῦ χρυσαφιοῦ ἀκριβιὰ καταραμένη,
πόσα γιὰ σᾶς κορμιὰ νεκρὸ ἀπομεῖνα !
πόσοι ἄδικοι πολέμοι σηκωμένοι,
πόσες συχνὲς μαλλιὲς⁽¹⁾ συναφροδμά σας
γρικοῦνται δλημερὶς στὴν οἰκουμένη !
Στὸν ἄδην ἄς βουλήσῃ τ' ὄνομά σας,
κι δξω στὴ γῆ μὴν ἔβγῃ νὰ παιδέψῃ
νοῦ πλιὸν ἀνθρωπινὸν ἥ ἀτυχιά σας.
γιατὶ ἀποδεκεῖ, ως θωρῷ, σᾶς εἶχε πένθει
κανεὶς στὸν κόσμο δαίμονας νάρθητε,
τις ἀνθρώπους μετὰ σᾶς νὰ φαρμακέψῃ . . .

(1) = ἔριδες, φιλονικίαι

Τὴ λύπηση μισᾶτε καὶ κρατεῖτε
μακρὰ τὴ δικιοσύνη ἔωρισμένη,
κι οὐδὲ πρεπό, μηδ' ὅμορφο θωρεῖτε.
Γιὰ σᾶς οἱ οὐρανοί ναι σφαλισμένοι,
κι ἐδῶ στὸν κόσμο κάτω δὲν μποροῦσι
νὰ στέκουν οἱ ἀθρῷποι ἀναπαῦμένοι·
μὲ τες ἀδερφοὺς τ' ἀδέρφια πολεμοῦσι,
κι οἱ φίλοι τσὶ φιλιές των ἀπαρνοῦνται,
καὶ τὰ παιδιὰ τὸν κύρην τως μισοῦσι.

. ,

Πλούτη καταραμένα, ποιός σας φίλος
μὲ ξένους, μὲ δικοὺς μὲ τὴν καρδιάν του
δὲν εἶναι λυσσασμένος κι ἄγριος σκύλος;
Πότ' ἔνας ἀκριβὸς τὴν πεθυμιά του
χορταίνει μὲ τὰ πλούτη; πότες βάνει
τέλος ποτὲ στὴν τόση ἀχορταγιά του;
Μὲ δίκιον οὐρανός, μὲ δίκιο πιάνει
τόσο πολὺ θυμὸν ἀντίδικά τως,
κι οἱ δόξες κι οἱ τιμές των οἱ περίσσες
χάνονται καὶ σκορποῦν μὲ τὰ κορμιά τως·
χίλια μεγάλα πάθη, χίλιες κρίσες
ποὺν κατεβοῦν στὸν ἄδη δοκιμάζουν,
κάνοντας τες ὀφθαλμοὺς κλαϊμάτων βρύσες.

Γεώργιος Χορτάτζης

Η ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ

(Χορικόν)

'Εκ τῆς Ἐρωφίλης

Ὦ πλείσα καλορίζικη καὶ πλεῖσα
 χαριτωμένη τύχη τῶν ἀνθρώπων,
 ὃποὺ στὸν κόσμον ἔτοῦτο ἀλλότες ἦσα,
 τότες δντὰν ἡ γῆ μὲ δίχως κόπον,
 μὲ διχωστὰς πληγὴνά τὰ γνώθη ἀκόμη,
 τὰ πωρικά της ἐγέννησαν σ' κάθα τόπον·
 καὶ τόσοι βασιλιάδες, τόσοι νόμοι,
 τόσ' ἄρματα δὲν ἦσανε σιμά τως,
 τόσ' ἄδικοι πολέμοι, τόσοι τρόμοι.
 Κοινή ἔχασι τὴν γῆν ἀνάμεσά τως,
 καὶ τόσην ἀναγάλλιαση γρικοῦσαν,
 κι ἔτσ' ἤτονε πολλὴν ἡ καλομοιριά τως,
 ποὺ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὠνοματοῦσαν
 Χρουσὸν μὲ πᾶσα δίκιο, κι ὅλοι διμάδι
 συχνὰ τὸν οὐρανὸν εὐχαριστοῦσαν·
 γιατὶ δὲν ἤτον τότες ἐκ τὸν ἄδη
 στὸν κόσμον ἡ Περηφάνεια ἐρθωμένη,
 βλάψιμο της ἴδιας φύσης καὶ σκονάδι!
 Πόση καλομοιριά δοκιμασμένη,
 πόση πολλὴ χαρά, πόση γλυκότη
 στὴν γῆν ἔχαν οἱ ἀθρῶποι γνώρισμένη,
 χαρὰ στὰ γερατιά, χαρὰ στὴν νιότη,
 δίχως τὴν ἐρθωμένη αὐτὴ τὴν τόση
 γεμάτη ἀπὸ φαρμάκια καὶ πικρότη.

Μ' ἀπῆς ἀπὸν τὸν ἄδη βγῆκε κάτω
 τούτη ἡ Περηφανιά ἡ ἀσβολωμένη,

βρύσες τ' ἀμμάτια ἐμεῖνα τῶν κλαῦμάτω,
γιατὶ μὲ τοῦ τιμῆς περιντυμένη
τ' ὄνομα πορπατεῖ, καὶ βασανίζει
πλιὰ ἀπὸ θανατικὸ τὴν οἰκουμένη·
τὴν θάλασσα περνᾷ, τὴν γῆν χωρίζει
σ' τες ἀνθρώπους διαφορὲς καὶ μάχες φέρνει,
κι ὅλο τὸν κόσμο ὁμάδι ἀναμυγίζει·
τὴ λευτεριὰ σκλαβώνει, κι ὅλες παίρνει
τες ἀνάπταψες τοῦ Πόθου; κι ὅπου βάλλει
τὰ πόδια τση ἔηλιες καὶ πάθη σπέρνει.

Τεωργιος Χορτάξης

Ο ΗΛΙΟΣ

(*Χορικόν*)

'Εκ τῆς Ἐρωφίλης

Ἄκτινα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη,
ἀπὸν μὲ τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη,
σ' ὅλη χαρίζεις φῶς τὴν οἰκουμένη,
τὸν οὐρανὸν στολίζει σ' μιὰ κι εἰς ἄλλη
μερὰ κι ὅλη τὴ γῆ ἡ πορπατηξιά σου,
δίχως ποτὲ τὴ στράτα τση νὰ σφάλλῃ·
κι δντὰ μᾶς ἐμακραίνῃς τὴ θωριά σου,
μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῆ ποτίζεις,
γιὰ νὰ μποροῦ νὰ ζιοῦν τὰ πλάσματά σου·
καὶ πάλι σὰ σιμώσῃς κι ἀρχινήσῃς
τὰ χιόνια νὰ σκορπᾶς, καὶ νὰ ζεσταίνῃς
τὸν κόσμο, ὅλη τὴ γῆ μ' ἀθοὺς γεμίζεις,
τὰ φύτρο ἀναγαλλιᾶς, καρποὺς πληθαίνεις,
μεστώνεις πώρικά, γεννῆς λιθάρια
πολλῷ λογιῶ, κι εἰς δόξα πάντα μένεις·

διαμάντια καὶ όουμπιά, μαργαριτάρια
κι δλες τσὶ πέτρες τσὶ ἄλλες μοναχός σου
πὼς κάμνεις δῆλοι βλέπομε καθάρια.
Τὰ δὲ θωρεῖ στὴ γῆ ποτὲ τὸ φῶς σου,
εύρισκονται στὰ βάθη φυλαμένα
κι ὅσα κι ἃν εἶν' ὀμπρὸς τῶν ὀμματῶν σου
γὴ σὺ τὰ κάνεις δλα γὴ ἀπὸ σένα
θρέφονται καὶ κρατιοῦνται καὶ πληθαίνουν
καὶ νου χαθῆ μπορεῖ ποτὲ κανένα.

Γεώργιος Χορτάτζης

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Έγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα 1824· ἀπέθανεν ἐκεῖ 1876. Ἐργα ποιητικά: Στιχουργήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσιος Διάκος, Φωτεινός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1859. Ἐργα ποιητικά: Ἰστοὶ Ἀράγης, Σταλακτῖται, Ειδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ Σκοτάδια, Κλειστὰ Βλέφαρα· πεζά: Διηγήματα καὶ Ἀναμνήσεις, Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαί, τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, Διηγήματα τῶν Ἀγρῶν καὶ τῆς Πόλεως, Ἀμαρυλλίς, ὁ Μπαρμπαδῆμος, ἡτοι διηγήσεις ἀγωνιστοῦ, Παραμύθια, διάφορα ἔγχειρίδια ποικίλου περιεχομένου εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ωφελίμων Βιβλίων. Ἐλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1916.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον 1792· ἀπέθανε 1867. Ἐργα ποιητικά: Ὁδαὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Λύρα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Έγεννήθη εἰς τὰ Λεχαινὰ 1866. Ἐργα πεζά: Διηγήματα, ἦ Δυγερή, Ζητιάνος, Λόγια τῆς Πλώρης, Παλιὲς Ἀγάπες, ὁ Ἀρχαιολόγος.

ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κρη-

τὸς ποιητοῦ τοῦ Ἐξωτοκρίτου, ὅστις ἥκμασε πιθανῶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰώνος.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου 1873· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1894. Ἐργα ποιητικά: Αἱ Σκιαὶ τοῦ Ἄδου, ὁ Καλόγερος, Ἀγροτικά, ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ Χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης· πεζά: Πεζογραφήματα, Διηγήματα.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν 1860· ἐφονεύθη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 εἰς τὴν Ἡπειρον. Τὰ ποιητικὰ ἔργα αὐτοῦ ἔξεδόθησαν μετὰ θάνατον.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1883. Ἐργα δραματικά: Ὁ Γιὸς τοῦ Ἰσκιου, Τὸ κόκκινο πουκάμισο, Ἀσπρο καὶ μαῦρο, Τὸ γαλασμένο σπίτι· πεζά: Πολεμικαὶ σελίδες.

ΗΛΙΑΣ ΜΗΝΙΑΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Δηξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1669· ἀπέθανεν εἰς τὰς Πάτρας 1714. Ἐργα αὐτοῦ: αἱ ἀπ' ἄμβωνος Διδαχαὶ ἐκδοθεῖσαι κατ' ἐπανάληψιν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

(Πέτρος Ἀποστολίδης)

Ἐγεννήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ 1866. Ἐργα ποιητικά: Παγὰ λα-
κέουσα· πεζά: Διηγήματα, χρονογραφήματα, τεχνοκριτικαὶ μελέται.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας 1859. Ἐργα ποιητικά: Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ὅμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι, Τάφοι, ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ὁ Δωδεκάλογος τοῦ γύνφτου, Ἀσάλευτη ζωή, Πολιτεία καὶ μοναξιά, Βωμοί, τὰ Παράκαιρα· πεζά: Γράμματα· δρᾶμα:

Τρισεύγειη. Ἐλαβε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1915.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1843 ἀπέθανε 1843. Ἐργα ποιητικά : Στόνοι, Χελιδόνες, Ὁρφεύς, Πυγμαλίων· δραματικά : Ἀγορά, Συζύγου ἐκλογή, Χαρακτῆρες· ποικίλαι διατριβαὶ καὶ μελέται.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας 1850. Ἐργα αὐτοῦ : παντοειδεῖς μελέται ἀναφερόμεναι εἰς ἡν̄ ἔλληνικὴν λαογραφίαν.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον 1850. Ἐργα ποιητικά : Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἐριδος, Ἀδάμ καὶ Εὔα, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά : ἡ Κόρη τῆς Λήμουν, ὁ Ρήγας, Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἐπιστροφὴ τοῦ ἀσώτου, Ἰόλη, ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε· πεζά : μετάφρασις τοῦ Λαοκόδοντος τοῦ Λέσιγκ. Ἐλαβε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν 1915.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῆρον 1835 ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1904. Ἐργα αὐτοῦ : ἡ Πάπισσα Ἰωάννα, διάφορα διηγήματα καὶ ποικίλαι διατριβαὶ καὶ μελέται, ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1789 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν 1857. Ἐργα ποιητικά : Ὅμηρος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάϊρον, οἱ Ἐλεύθεροι

πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήθη καὶ ἀτελῆ καὶ δλίγιστα πεζὰ περιληφθέντα εἰς τὰ "Απαντα.

ΙΟΥΔΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Αηξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1814· ἀπέθανεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν 1883. Ἐργα ποιητικά: διάφορα ποιήματα ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς ἕνα τόμον καὶ ἀποσπάσματα ἔμμετρου μεταφράσεως τῆς ἀπελευθερωθείσης Ιερουσαλήμ τοῦ Τορκούνατον Τάσσου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΟΡΤΑΤΖΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ρέθυμναν τῆς Κρήτης καὶ ἥκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰώνος. Ἐργον αὐτοῦ διασωθέν: τὸ δρᾶμα Ἐρωφίλη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΚΟΛΥΓΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

"Υμνος εις τὴν Ἐλευθερίαν (Στρ. 88 - 137), Δ. Σολωμοῦ	σ. 5
Εἰς τὸ θάνατο τοῦ λόρδου Μπάϊρον (ἀπόσπασμα). Δ.	
Σολωμοῦ	» 13
· Η φυγή, Α. Βαλαωρίτου	» 16
Τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας, Γ. Δροσίνη	» 22

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, Ν. Γ. Πολίτου	» 23
---	------

ΘΡΥΛΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Οἱ φρεγάδες, Ἀ. Καρκαθίτσα	» 28
--------------------------------------	------

ΔΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ

Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου, Δ. Παπαρηγοπούλου	» 35
Φῶς σε δρουνό, Α. Προβελεγγίου	» 37
· Αδελφοί, Α. Προβελεγγίου	» 38
Γιὰ ἐναν ταπεινὸ τεχνίτη, Γ. Δροσίνη	» 41
· Ο Παρθενών (ἐκ τῆς «Φλογέρας τοῦ βασιλιά), Κ. Παλαμᾶ	» 41

ΡΗΤΟΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος, Ἡλ. Μηνιάτου	» 45
---	------

Ω Δ Α Ι

Εἰς τὸν Ἱερὸν λόχον, Ἀ. Κάλβου	» 47
Τὰ ἡφαιστεια, Ἀ. Κάλβου	» 50

ΘΡΥΛΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

· Ο ἱκέτης, Γ. Δροσίνη	» 57
----------------------------------	------

ΔΥΡΙΚΑ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Πατρίδα, Δ. Μαβίλη	» 58
------------------------------	------

ΔΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΦΥΣΕΩΣ

Νά την ἡ ἀνοιξη! Γ. Δροσίνη	» 60
---------------------------------------	------

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ	
<i>Ιστορία ἐνδεικόντων τοῦ πολέμου τῆς Ελλάς</i> , Ε. Ροΐδου	» 61
ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ	
<i>Ἐπιδημία τοῦ ιδιαίτερου γραμματικοῦ</i> , Α. Καρκαθίτσα	» 67
ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ	
<i>Λόγος εἰς μηνημόσυνον Σολωμοῦ</i> , Ἰ. Τυπάλδου	» 77
ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	
<i>Τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ</i> , Κ. Παλαμᾶ	» 86
ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ	
<i>Τὸ ἔθνικὸν ἔπος τῶν νεωτέρων Ελλήνων</i> , Ν. Γ. Πολίτου	» 96
ΛΥΡΙΚΑ ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ	
<i>Χριστούγεννα τῆς στρουγγοκαλύβας</i> , Κ. Κρυστάλλη	» 99
ΗΘΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	
<i>Στὸ ξένο σπίτι</i> , Π. Νιρδάνα	» 102
ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ	
<i>Πολεμικὰ διηγήσεις</i> (1912), Σ. Μελᾶ	» 109
ΓΝΩΜΙΚΑ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ	
<i>Ποίημα παραιγετικόν</i> , Ἀλεξίου Κομνηγοῦ	» 125
ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΓΚΩΜΙΑ	
<i>Χαίρετε, ἐκλεκτοί</i> , Ν. Καρβούνη	» 127
ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ	
<i>Ἐρωτόκριτος</i> (ἀποσπάσματα), Β. Κορνάρου	» 130
<i>Διγενῆς Ακρίτας</i> (ἀπόσπασμα)	» 143
ΧΟΡΙΚΑ	
<i>Τὰ πλούτη</i> , Γεωργίου Χορτάτζη	» 148
<i>Ἡ ὑπεροχάνεια</i> , » "	» 149
<i>Ο ἥλιος</i> , » "	» 150

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Προσωπιγραφέαις συγγραφέων.

	Σελ.
Διονύσιος Σολωμός	5
Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης	» 16
Γεώργιος Δροσίνης	» 22
Ν. Γ. Πολίτης	» 23
Ἄνδρέας Καρκαβίτσας	» 28
Δ. Παπαρρηγόπουλος	» 35
Ἄριστομένης Προβελέγγιος	» 37
Βλ. Μηνιάτης	» 44
Λ. Μαβίλης	» 58
Ε. Ροΐδης	» 61
Ι. Τυπάλδος	» 77
Κ. Παλαμάς	» 86
Κ. Κρυστάλλης	» 99
Π. Νιρβάνας	» 102
Σ. Μελάς	» 109

Σχετικαὶ πρὸς τὰ κείμενα.

Ἄνθελευθερία (ἔξ εἰκόνος Γ. Ἱακωβίδου)	σ.	4
Ο λόρδος Μπάϊρον	»	13
Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου	»	36
Ο Παρθενῶν ὡς σώζεται σήμερον	»	42
Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης καὶ Δημήτριος Ὑψηλάντης	»	48
Κ. Κανάρης	»	57
Ἡ πατρὶς Ἑλλὰς καὶ τὰ τέκνα της (εἰκὼν Δ. Μπισκίνη)	»	59
Οἱ Δελφοί	»	68
Ο Ἐρωτόκριτος	»	131

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000161316